

IX. *Bibl. PP. et SS. Vet. Eccl. Andree Gallundii* A in-fol. Cœlestini papæ epistola ad episcopos provin-
cix Viennensis et Narbonensis. *Item* Epistola ad epi-
scopos Gallix, pro S. Augustino, additis decretis et
decretorum titulis nec non Sirmondi, Quesnelli et
Coustantii notis et lectionibus variantibus excerptis;
in novissima *Conciliorum Gallix* Collectione a PP.
Maurinis nuper inchoata, tomo I, pag. 384 et 426.

Admonitiones Coustantii epistolis aliquibus præ-
missas resecurit sententiasque carum passim in notis
contraxit. De Cœlestino disserit Prolegg. cap. 8,
pagg. XIX, XX.

1789. Parisiis, sumptib. Petri Didot fil. primog.;

S. CŒLESTINI I PAPÆ EPISTOLÆ ET DECRETA.

(Ex edit. Coustantii apud Bibl. Vett. Patr. Galland. tom. IX.)

• EPISTOLA I.

AUGUSTINI HIPPONENSIS EPISCOPI AD CŒLESTINUM
PAPAM.

*Antonii episcopi Fussalensis, qui administratione Ec-
clesiæ suæ ob scelera privatus, apostolicam sedem
appellaverat, causa exposita, obtestatur ut latam in
ipsum sententiam vigere sinat.*

Domino beatissimo et debita charitate venerando
sancto papæ CŒLESTINO AUGUSTINUS in Domino
salutem.

1. Primum gratulationem reddo meritis tuis,
quod te illa sede Dominus Deus noster sine ulla,
sicut audivimus, plebis suæ dismissione ^b constituit.
Deinde insinuo sanctitati tuæ quæ sint circa nos,
ut non solum orando pro nobis, verum etiam con-
sulendo et opitulando subvenias. In magna quippe
tribulatione positus, hæc ad tuam beatitudinem
scripta direxi; quoniam volens prodesse quibusdam
in nostra vicinitate membris Christi, magnam illis
cladem improvidus et incautus ingressi.

2. Fussala dicitur Hipponensi territorio confine
castellum. Antea ibi numquam episcopus fuit, sed
simul cum contigua sibi regione ad parœciam Hip-
ponensis Ecclesiæ pertinebat. Paucos habebat illa
terra catholicos, cæteras plebes illic in magna mul-
titudine hominum constitutas Donatistarum error
miserabiliter obtinebat, ita ut in eodem castello
nullus esset omnino catholicus. Actum est in Dei
misericordia ut omnia ipsa loca unitati Ecclesiæ
cohærerent, per quantos labores et pericula nostra,

^a Scripta circa initium anni 423. Inter Augustini
epistolæ est. Statim atque Cœlestini electio et ordi-
natio in Africa divulgata est, adeoque circa anni
423 principium, scriptam esse Augustinus ipse ab
exordio satis aperte declarat. Neque vero scrupuli
de Antonii Fussalensis causa ipsi injecti procrasti-
nare eum sinebant aut quiescere, donec promptum
eis remedium invenisset.

^b Quamvis necdum ex Eulalii factione defecissent
schismatici, contra quos Baronius ad ann. 423 et
425 putat legem 62 tit. 5 lib. XVI Cod. Th. Aquile-
isæ, Theodosio aug. XI et Valentiniano cæs. cons.,
hoc est anno 425, XVI kal. Augusti datam, qua ca-
vetur: *Circa hos autem maxime urgenda commotio
est, qui pravis suasionibus a venerabilis papæ sese*

B longum est explicare: ita ut ibi presbyteri qui eis
^c congregandis a nobis primitus constituti sunt,
exspoliarentur, cæderentur, debilitarentur, excæca-
rentur, occiderentur; quorum tamen passiones inu-
tiles ac steriles non fuerunt, unitatis illic securitate
perfecta. Sed quod ab Hippone memoratum castel-
lum millibus quadraginta sejungitur, cum in eis
regendis et eorum reliquiis licet exiguis colligendis,
quæ in utroque sexu aberrabant, non minaces ulle-
rius, sed fugaces, me viderem latius quam oportebat
extendi, nec adhibendæ sufficere diligentix
quam certissima ratione adhiberi debere cerne-
bam, episcopum ibi ordinandum constituendumque
curavi.

3. Quod ut fieret, aptum loco illi congruumque
requirebam, qui et Punica lingua esset instructus.
Et habebam de quo cogitabam paratum presbyte-
rum, propter quem ordinandum, sanctum ^d senem
qui tunc primatum Numidiæ gerebat, de longinquo
ut veniret rogans litteris impetravi. Quo jam præ-
sente, omniumque in re tanta suspensis animis, ad
horam nos ille qui mihi paratus videbatur omni mo-
do resistendo destituit. Ego autem, qui utique, sic-
ut exitus docuit, differre potius debui, quam peri-
culosum præcipitare negotium, dum nolo gravissimum
et sanctissimum senem ad nos usque fatigatum,
sine effectu propter quem venerat tam longe
ad propria remeare, obtuli non petentibus quemdam
adulescentem Antonium qui mecum tunc erat, in
monasterio quidem a nobis a parvula ætate nutritum,
sed præter lectionis ^e officium nullis clericatus

D *communione suspendunt, quorum schismate plebs etiam
reliqua vitatur. His, conventionem præmissa, viginti
dierum condonamus inducias, intra quos nisi ad com-
munionis redierint unitatem, expulsi usque ad cente-
simum lapidem, solitudine quam eligunt macerentur.*

^e Hoc est. schismaticis ad unitatem reducendis.

^d Puta Silvanum, qui apud Augustinum epistolæ
128 ut *Senex ecclesiæ Summensis*, et epistolæ 129 ut
primæ sedis provinciæ Numidiæ episcopus subscribit.

^e Zosimus epist. 9, n. 5, decernit, ut qui ab in-
fantia ecclesiasticis ministeriis nomen dederit, inter
lectores usque ad vicesimum ætatis annum continuata
observatione perduret. Qua in re is papa Siricii epist. 1
n. 15 decretum secutus est. Quocirca Antonius ille
a parvula ætate lector initiatus, statimque Augustino

gradibus et laboribus notum. At illi miseri, quod futurum fuerat ignorantes, offerenti eum mihi obedientissime crediderunt. Quid plura? factum est, esse illis episcopus cœpit.

4. Quid faciã? Nolo apud tuam venerationem gravare quem nutriendum collegi; nolo deserere quos colligendos timoribus et doloribus parturivi; et quomodo utrumque agam, reperire non possum. Res quippe ad tantum scandalum venit, ut in eum hic apud nos causas dicerent, qui de illius episcopatu suscipiendo, tamquam bene sibi consulentibus, obtemperaverant nobis. In quibus causis cum stuprum crimina capitalia, quæ non ab ipsis quibus episcopus erat, sed ab aliis quibusdam objecta fuerant, probari minime potuissent, atque ab iis quæ invidiosissime jactabantur, videretur esse purgatus, tam miserandus factus est et nobis et aliis, ut quidquid a castellanis et illius regionis hominibus de intolerabili dominatione, de rapinis et diversis oppressionibus et contritionibus objiciebatur, nequaquam nobis tale videretur, ut propter hoc vel propter simul cuncta congesta, episcopatu eum putarem esse privandum, sed restituenda quæ probarentur ablata.

5. Denique sententias nostras sic temperavimus, ut salvo episcopatu, non tamen omnino impunita relinquerentur, quæ non deberent vel eidem ipsi deinceps iterumque facienda, vel cæteris imitanda, proponi. Honorem itaque integrum servavimus juveni corrigendo; sed corripiendo minuiimus potestatem, ne scilicet eis præesset ulterius, cum quibus sic egerat, ut dolore justo eum sibi præesse ferre omnino non possent, et cum suo illiusque periculo in aliquod scelus forsitan erupturam impatientiam sui doloris ostenderent. Quorum talis animus etiam tunc, quando cum eis de illo episcopi egerunt, evidenter apparuit, cum jam vir spectabilis Celer, de cujus adversum se præpotenti administratione conquestus est, nullam gerat vel in Africa vel uspiam potestatem.

traditus non immerito credatur, uti fieri tunc consuevisse pluribus exemplis in eittatum Siricii locum probavimus. His adjectimus illud Chrysostomi, de quo Palladius dialog. pag. 227 scribit: *Octodecim annos natus recessit a rhetore Libanio, atque a Meletio Antiochensi archiepiscopo baptizatur, et lector ordinatur.* Antonium tamen ultra vigesimum ætatis annum in lectoris officio perstitisse hinc colligitur.

^a Valentinum scil. Balanum, qui in fronte epist. 2 ad Bonifacium primæ sedis provincie Numidicæ inscribitur. Hunc inter Antonii iudices non sedisse hinc colligitur. Verum eundem postea, communicatis cum eo gestis, non tantum errorem abjecisse, sed et veriore omnium relationem ad Cælestinum una cum hac Augustini epistola misisse subnexa indicant.

^b Afris ignota tum erant Sardiensia decreta, ut ex epistola sequenti, n. 3, palam fiet. Unum igitur hic intelligit Augustinus, ac servandum sibi proposuerunt Antonii iudices, Nicæni concilii canonem 15, quo statuitur, ut *de civitate ad civitatem non episcopus, non presbyter, non diaconus transferatur.* Optandum foret ut et nostra ætate servaretur hæc regula, maxime erga presbyteros quorum vita turpis ac no-

6. Sed quid multis morer? Collabora, obsecro, nobiscum, pietate venerabilis domine beatissime, et debita charitate venerande sancte papa, et jube tibi quæ directa sunt omnia recitari. Vide episcopatum qualiter gesserit; quemadmodum iudicio nostro usque adeo consenserit, communionem privatus, nisi prius Fussalensibus omnia redderentur; jam postea ut re acta æstimatis rebus solidos seposuerit, ut ei communicatio redderetur; quam versuta suasionem sanctum senem ^a primatem nostrum gravisimum virum, ut ei cuncta crederet, quem velut omni modo inculpatum venerando papæ Bonifacio commendaret, induxerit; et cætera quæ a me quid opus est recoli, cum memoratus venerabilis senex ad tuam sanctimoniam universa refulerit?

7. In illis autem multiplicibus gestis quibus de illo nostrum iudicium continetur, magis deberem vereri, ne tibi minus severe quam oporteret iudicasse videamur; nisi scirem vos tam propensos ad misericordiam, ut non solum nobis, quia illi peperimus, verum etiam ipsi existimetis esse parcendum. Sed ille, quod a nobis aut benigne aut remisse factum est, in præscriptionem vertere atque usurpare conatur. Clamat: *Aut in mea cathedra sedere debui, aut episcopus esse non debui;* quasi nunc se deat nisi in sua. Propter hoc enim loca illa eidem dimissa atque permissa sunt in quibus et prius episcopus erat, ne in alienam cathedram contra statuta patrum ^b translatus illicite diceretur. Aut vero quisquam ita esse debet sive severitatis sive lenitatis exactor, ut qui non visi fuerint episcopatus honore privandi, nullo modo in eis aliquid vindicetur; aut in quibus aliquid visum fuerit vindicandum, episcopatus honore priventur?

8. Existunt exempla, ipsa sede apostolica iudicante vel aliorum iudicata ^c firmante, quosdam proculis quibusdam, nec episcopali spoliatos honore, nec relictos omnimodis impunitos. Quæ ut a nostris temporibus remotissima non requiram, recentia memorabo. Clamet Priscus provincie Cæsariensis

gens populis scandalo est et exitio; nec tam facile sinerentur, postquam Ecclesiam primum sibi creditam læserint, procul ad aliam administrandam transire; cui tanto certius inserunt damnum, quanto minus ab eorum flagitiis cavetur. Hoc ad summum liceret, eum gravium scelerum accusati, nec plane convicti, propriæ plebis ob aspersam famæ maculam minus utiles fore iudicarentur. Sic se primum, gessisse videntur Afri erga Apurium, cum objecta crimina impudenter negaret, nec esset unde aperte convinceretur.

^c Apostolicæ sedis in Afrorum iudiciis potestas hic aperte prædicatur; sed observat vir eruditus, hæc eo intervallo dicta esse quo Afri Romam appellare permiserant, donec consultis Nicæni concilii verissimis exemplaribus, utrum in eis reperirentur laudati a Zosimo canones, certiores facti essent. Certe Laurentius infra appellandus Cod. can. Eccl. Afr. c. 135, anno 419. Carthaginiensi concilio non tantum velut *Icositanus* episcopus, sed tamquam *legatus provincie Cæsariensis* subscribit. Nondum igitur hoc anno adversus eum prolata erat sententia quam Augustinus mox memorat.

episcopus : Aut ad primatum locus, sicut cæteris A et mihi patere debuit, aut episcopatus mihi remanere non debuit. Clamet alius ejusdem provincie Victor episcopus, cui relicto in eadem pœna in qua et Priscus fuit, nusquam nisi in diœcesi ejus ab aliquo communicatur episcopo; clamet, inquam : Aut ubique communicare debui, aut etiam in meis locis communicare non debui. Clamet tertius ejusdem provincie Laurentius episcopus, et prorsus hujus vocibus clamet : Aut in cathedra cui ordinatus sum, sedere debui, aut episcopus esse non debui. Sed quis ista a vituperet, nisi qui parum attendit, nec inulta omnia relinquenda, nec uno modo omnia vindicanda ?

9. Quia ergo pastorali vigilique cautela beatissimus papa Bonifacius in epistola sua posuit, de Antonio loquens episcopo, et ait, Si ordinem rerum nobis fideliter indicavit; accipe nunc ordinem rerum, quem ille in suo libello reticuit, ac deinde quæ post ejus sanctæ memoriæ viri in Africa lectas litteras b gesta sunt; et subveni hominibus opem tuam in Christi misericordia multo avidius quam ille poscentibus, a cujus inquietudine desiderant liberari. Judicia quippe illis, et publicas potestates, et militares impetus tamquam c exsecutores apostolicæ sedis sententiam, sive ipse, sive rumores creberrimi comminantur; ut miseri homines Christiani catholici graviora formident a catholico episcopo, quam cum essent hæretici, a catholicorum imperatorum legibus formidabant. Non sinas ista fieri, obsecro te per Christi sanguinem, per apostoli Petri memoriam, qui Christianorum præpositos populorum monuit (1 Petr. v, 3) ne violenter dominantur in fratres. Ego Fussalenses catholicos, filios in Christo meos, et Antonium episcopum, filium in Christo meum, benignitati charitatis sanctitatis tuæ, quia utrosque ditigo, utrosque commendo. Neque Fussalensibus succenseo quia justam de me querimoniam ingerunt auribus tuis, quod eis hominem nondum mihi pro-

a In promptu erat his exemplum adicere Apiarii, de quo Africanum concilium epist. 2 ad Bonifacium papam statuisset se scribit, ut de Siccensi Ecclesia, retento scilicet honore gradus sui, removeretur, et accepto epistolico, ubicumque alibi vellet et posset, presbyterii honore fungeretur. Verum ubi Augustinus judiciorum a sede apostolica firmatorum exempla in medium adducit, minus ad rem illius accommodatum erat exemplum Apiarii, qui et presbyter tantum erat, et ab Afris ita est judicatus, ut eorum judicium ab apostolica sede firmatum non legatur. Ad probandam tamen Antonii iniquitatem valet, quatenus aliquem clericum pro culpis ita pleci posse ostendit, ut honoris sui gradu non omnino deiciatur.

b Hæ non exstant.

c De exsecutorum munere commodius notis in epistola 2 disseremus. In nova Augustini editione observatum est Antonio minime redditam Fussalensis Ecclesiæ administrationem, siquidem curam ejus Augustinus sub vitæ suæ finem gerebat; adeoque Cœlestinum nihil eorum molitum esse quæ pius ille præsul tantopere verebatur.

d Codex canonum Africanæ Ecclesiæ hæc epistola clauditur. Exstat præterea in iisdem mss. et collectionibus, in quibus epistolam 2 eorundem Afrorum ad Bonifacium exstare diximus. Scripta est occasione

batum, nondum saltem ætate firmatum, a quo sic affigerentur, infixi. Neque huic noceri volo, cui quanto magis sinceram habeo charitatem, tanto magis pravæ ejus cupiditati obsisto. Utrique misericordiam mereantur tuam, illi ne mala patiantur, iste ne faciat; illi ne oderint catholicam, si a catholicis episcopis, maximeque ab ipsa sede apostolica, contra catholicum non eis subvenitur episcopum; iste autem ne se tanto scelere obstringat, ut quos molitur invitos facere suos, a Christo faciat alienos.

10. Me sane, quod confitendum est beatitudini tuæ, in isto utrorumque periculo tantus timor et mœror excruciat, ut ab officio cogitem gerendi episcopatus abscedere, et me lamentis errori meo convenientibus dedere, si per eum cujos episcopatum per imprudentiam suffragatus sum, vastari Ecclesiam Dei et, quod ipse Deus avertat, etiam cum vastantis perditione perire conspexero. Recolens enim quod ait Apostolus : Si nosmet ipsos judicaremus, a Domino non judicaremur (1 Cor. xi, 31); judicabo me ipsum, ut pareat mihi qui judicaturus est vivos et mortuos. Si autem et membra Christi quæ in illa regione sunt ab exitabili timore ac tristitia recreaveris, et meam senectutem hac misericordii justitia fueris consolatus, retribuet tibi, et in præsentem et in futura vita, bona pro bonis, qui per te nobis in ista tribulatione succurrit, et qui te in illa sede constituit.

a EPISTOLA II.

CONCILII AFRICANI AD PAPAM COELESTINUM URDIS ROMÆ EPISCOPUM.

C Notum ei faciunt qui Apiarius flagitia sua fateri coactus sit. Tum rogant, 1º ne a se excommunicatos præpropere communioni restituat, 2º ut presbyterorum aliorumque clericorum improba refugia seu appellationes repellat, 3º ne de latere suo mittat qui appellantis causam recognoscant, 4º neque petentibus exsecutores concedat; postremo ne Faustinum in Africam remittat.

Domino dilectissimo et honorabili fratri COELESTINO, AURELIUS, PALATINUS, ANTONIUS, TUTUS, SERVUS-DEI, TERENTIUS, FORTUNATUS, MARTINUS, JANUARIUS,

Apiarii, qui anno 419 concilii Carthaginensis sententia remotus ab Ecclesia Siccensi, Thabracam celebrem in proconsulari provincia civitatem sese recuperat. Sed ab urbis hujus civibus denuo nefandis flagitiis accusatus, eaque de causa ab altero Carthaginensi concilio communionem privatus, Romam conflugiens, mentitusque se ab hac sententia provocasse, communioni a Cœlestino restitutus est, misso in Africam Faustino, ut et ibi communioni ei redderetur. Observat Tillemontius tom. XII pag. 860 tumultus ex Honorii morte et usurpatione Joannis in Occidente excitatos, ab Augusto mense anni 425 ad Julium anni 426, liberum Romam Inter et Africam non permisisse commercium; adeoque epistolam hanc vel circa exitum anni 425, vel in annum 426, esse differendam. Ut enim anno 425 ante Augustum scripta eratur, non sinit ejus exordium, in quo nulla est, quæ præteriri non solet, de felicibus novi pontificis auspiciis gratulatio.

e Quidam inferioris notæ mss., Palatinus. In uno Harlæo, ut apud Merlin., Palatinus. Apud Lab. in marg., Palatinus et Palatinus; at in textu, Valentinus: quod et arripemus ultro, nisi sinceriores mss. Reg. Colb. duo Harlæi, etc., præferrent Palatinus, quomodo legit et interpret Græcus.

OPTATUS, ^a CELTICUS, DONATUS, THEASIVS, VINCEN-
TIVS, FORTUNATIANUS, et cæteri qui in universali
Africano concilio ^b Carthaginis adfuimus.

1. Optaremus ^c ut quemadmodum sanctitas tua de adventu Apiarii lætatos vos fuisse missis per compresbyterum nostrum Leonem litteris intimavit, ita nos quoque de ejus purgatione hæc scripta cum lætitia mitteremus. Esset profecto et nostra et vestra modo alacritas certior, nec præproperea videretur, quæ adhuc ^d de audiendo quam de auditu præcesse-
rat. Adveniente sane ad nos sancto fratre et coepiscopo nostro Faustino, concilium congregavimus, et credidimus ideo eum illo missum, quoniam sicut per ejus operam presbyterio antea redditus fuerat, ita nunc posset de tantis criminibus a Thabracenis objectis eo laborante purgari: cujus tanta ac tam immania flagitia decursum ^e nostri concilii examen invenit, ut et memorati patrocinium potius quam judicium, ac defensoris magis operam quam ^f disceptatoris justitiam superarent. Nam primum ^g quantum obstiterit omni congregationi diversas injurias ingerendo, quasi Ecclesiæ Romanæ asserens privilegia, et volentes eam a nobis in communionem suscipi, quem tua sanctitas credens appellasse, quod probare non potuit, communioni reddiderat? quod minime tamen licuit, quod etiam gestorum melius lectione cognosces. Triduo tamen laboriosissimo agitato judicio, cum diversa eidem objecta afflictissimi quæreremus, vel moras coepiscopi nostri Faustini, vel tergiversationes ipsius Apiarii quibus nefandas turpitudines oculere conabatur, Deus iudex,

^a In vulgatis, *Celticus*, aut *Cellicius*. In aliquot mss. *Celsitius*. In melioribus, *Celticus*. Episcopi hujus Augustinus lib. de Octo Quæst. ad Dulcitium, q. 7, n. 3, ubi nec una ratione in mss. exprimitur, meminit.

^b Colb. ms., *Carthagine adsumus*.

^c Mss. magno consensu, *siquidem admodum*, nisi quod in uno Harlæo, *siquidem quemadmodum*, et in Coislin., secundis curis, *si quemadmodum*, quod Merl. et Crab. arripuerunt. Leonem autem mox appellatum alium esse ab eo qui Xysto papæ successit, hoc argumento est, quod Prosper in Chronico hunc Leonem etiam sub Xysto diaconum nuncupat.

^d In editis, ut in ms. Reg., hic additur *tam*; quod melius abest ab aliis mss., ejusque loco *potius* subauditur. Quam particulam reticere Augustino aliisque ejus ævi scriptoribus familiare est. Præpropeream quamdam Cœlestini festinationem, qua Apiarium damnatum audierit, quem potius audiendum differre debuerat, quoad partes adfuissent, modeste hic Africani.

^e Faustini videlicet, cujus agendi ratio hic arguitur, quatenus cum justi iudicis et æqui cognitoris partes implere debuisset, patroni ac defensoris officio fungebatur. Sed ejus operam Apiarii vitia superarunt, adeo ut illa defendere aut purgare prorsus non valuerit.

^f Hoc est, qui examinantibus vice fungitur, unde æquam sententiam ferat. Græcus interpres tum hic *disceptatoris*, tum infra, n. 3, *cognitorum* nomina uno eodemque τῷ διαγνώστῳ εἰ τῶν διαγνώστων vocabulo reddidit. *Cognitor* autem is vocatur, qui causæ agnoscendæ iudex et arbiter præest. Quo nomine Marcellinus Comes in collatione Carthaginiensi cui præfuit, passim donatur. Iluc spectat quod in eadem

fortis et longanimis magno compendio resecauit. Tetriciore quippe ac putidior obstinatione compressa, qua tantum libidinum cœnum impudentia negationis volebat obruere, Deo nostro ejus conscientiam coactante, et occulta quæ in illius corde tamquam in volutabro eriminum jam damnabat, etiam hominibus publicante, repente in confessionem cunctorum objectorum flagitiorum dolosus negator erupit. Et tandem de omnibus incredibilibus opprobriis ultro-
nens se ipse convicit, atque ipsam quoque nostram spem, qua eum et credebamus et optabamus de tam pudeadis maculis posse purgari, convertit in gemitus: nisi quoniam istam nostram mœsticiam uno tantum solatio mitigavit, quod et nos labore diuturnioris quæstionis absolvit, et suis vulneribus qualencumque medelam, ^h etsi invita ac suæ conscientiæ reluctante confessione, providit, domine frater.

2. Præfato itaque debitæ salutationis officio, ⁱ impendio deprecamur ut deinceps ad vestras aures hinc venientes non facilius admittatis, nec a nobis excommunicatos in communionem ultra velitis excipere, quia hoc etiam Nicæno concilio ^j definitum facile ^k advertat venerabilitas tua. Nam et si de inferioribus clericis vel de laicis videtur ibi præcavari, quanto magis hoc de episcopis voluit observari? ne in sua provincia a communionem suspensi, a tua sanctitate præpropere vel indebite videantur communioni restitui.

3. Presbyterorum quoque et sequentium clericorum improba ^l refugia, sicuti te dignum est, repel-

collatione cap. 258 Habet deus dixit, *Magnum justicognitoris indicium est, quod uni parti concessit, alteri non negare*; vel quod Honorius imp. Cod. Th. lib. xvi tit. 5 leg. 45 edicit: *Neque enim morte cognitoris perire debet publica fides*.

^g Græcus interpres, *πρῶτον γὰρ ἀντίστη*, hoc est, *primum enim obstitit* (seu *adversatus est*) *vehementer*; quod planius sublato interrogationis puncto.

^h Ita cum Justello omnes nostri mss., nisi quod in uno Colb.: *et licet invitum suæ conscientia reluctante confessione prodidit*. At edit. concil.: *etsi invita et sua conscientia reluctante confessione providit*. In posterioribus tamen sublatum est *confessione*. Ad invitum ejusmodi confessiones reos compellit Deus ea virtute, qua omnia potest. Narrat Augustinus epist. alias 137 nunc 78 n. 5: *Mediolani apud memoriam sanctorum, ubi mirabiliter et terribiliter demones confitentur, furem quemdam qui ad eum locum venerat ut falsum jurando deciperet, compulsus fuisse confiteri furtum*. Idem et Nolæ in eo loco, ubi beati Felicis corpus conditum est, contingere solere ibidem testatur; eaque de causa duos et clericis suis sese mutuo accusantes illuc misit, ut rei veritas patefieret.

ⁱ Isidorus Mercator in epistola, quam Orientalium nomine ad Julium papam scribentium confluxit, hunc locum exscribens, pro *impedio*, substituit *propter beati Petri honorem impenso*.

^j Nicæen. conc. c. 5.

^k Ita ms. Colb. At Merl., *advertit*, et alii libri, *advertet*.

^l Concilii Milevitani II, canone 22, constituitur: *Ut presbyteri, diaconi vel cæteri inferiores clerici in causis quas habuerint, si de iudicis episcoporum suorum questi fuerint, vicini episcopi eos audiant, et inter eos quidquid est finiant adhibiti ab eis ex consensu episcoporum suorum. Quod si et ab eis provocandum pu-*

lat sanctitas tua; quia et nulla patrum definitione hoc Ecclesiae derogatum est Africanae, et decreta Nicæna sive inferioris gradus clericos, sive ipsos episcopos, suis metropolitanis apertissime commiserunt. Prudentissime enim justissimeque viderunt, ^a quaecumque negotia in suis locis, ubi orta sunt, finienda, nec unicuique providentiæ gratiam sancti Spiritus defuturam, quæ æquitas a Christi sacerdotibus et prudenter videatur, et constantissime teneatur: maxime quia unicuique concessum est, ^b si iudicio offensus fuerit cognitorum, ad concilia suæ provinciae, vel etiam universale, ^c provocare. Nisi forte quisquam est qui credat uni cuilibet posse Deum nostrum examinis inspirare iustitiam, et innumerabilibus congregatis in concilio sacerdotibus denegare. Aut quomodo ipsum transmarinum iudicium **B** ratum erit, ad quod testium necessariae personæ vel propter sexus vel propter senectutis infirmitatem,

taverint, non provocent nisi ad Africana concilia vel ad primates provinciarum suarum. Ad transmarina autem qui putaverit appellandum, a nullo intra Africam in communionem suscipiendum. Totidem verbis inserius est iste canon Codicis can. Eccl. Afr. c. 125. Cujus litteræ si hæreamus, soli presbyteri inferioresve clerici, non episcopi, ad transmarina, hoc est ad apostolicam sedem, provocare prohibentur. At licet nunc Afri, ad idem decretum verba sua accommodantes, Coelestinum, ut presbyterorum et sequentium clericorum improba refugia repellat, rogent, nequam tamen episcoporum ad transmarina appellationes permittere se significant; immo quæ hæc de re sententia sua sit, mox aperient, cum Nicæna laudant decreta, quæ sive inferioris gradus clericos, sive ipsos episcopos, suis metropolitanis apertissime commiserunt. Et is quidem canon in laudato Codice can. Eccl. Afr. cap. 28 sic exhibetur, ut appellationes ad transmarina non minus episcopis quam cæteris clericis prohibitas fuisse doceat. Sic enim ejus clausula ibi effertur: *Quod si et ab eis provocandum putaverint, non provocent ad transmarina iudicia, sed ad primates suarum provinciarum, aut ad universale concilium, sicut et de episcopis sæpe constitutum est.* Unde in memorato Milevitani concilii canone episcoporum mentio videtur ideo prætermittitur, quia de ipsis jam sæpe eadem res decreta fuerat. Porro hæc accessio, *Sicut et de episcopis sæpe constitutum est*, quam et Dionysius Exiguus asservavit, magnis controversiis, quibus dirimendis non sufficit marginalis angustia, locum dedit. Si tamen perpendamus hæc Cypriani sub finem epistolæ 55: *Cum statutum sit omnibus nobis, et æquum sit pariter ac justum, ut unicujusque causa illic audiat ubi est crimen admisum; si etiam alia, quæ idem sanctus his subnectit, cum iis quæ nunc Afri opponunt conferamus; facile unum in illis ingenium et animum a transmarinis appellationibus pariter abhorrentem deprehendimus.*

^a Hoc autem providerunt canone 5, pro præceptum annis singulis per unamquamque provinciam bis in anno concilia celebrari, ut, communiter omnibus simul episcopis provincie congregatis, discutiantur hujusmodi questiones, quæ oborta fuerant. Eodem canone præterea ne episcopi extra fines provincie suæ judicentur vetitum esse pariter intellexerunt Orientales, ut in epistolam 4 Innocentii pag. 775, not. c., observavimus. Nec male dicunt Afri episcopos et inferioris gradus clericos metropolitanis suis eo ipso canone fuisse commissos; quia licet in hoc diserta metropolitani mentio non fiat, id tamen ipsi non immerito tribuunt, quod concilium provincie cui præest, decernit ac judicat.

A vel multis aliis impedimentis, adduci non potuerunt?

4. Nam, ut aliqui tamquam a tuæ sanctitatis latere mittantur, in nulla invenimus • Patrum synodo constitutum: quia illud quod pridem per eundem coepiscopum nostrum Faustinum tamquam ex parte Nicæni concilii exinde transmisistis, in conciliis veterioribus ^f quæ accipiuntur Nicæni a sancto Cyrillo coepiscopo nostro Alexandrinæ Ecclesie, et a venerabili Attico Constantinopolitano antistite, ex authentico missis, quæ etiam ante hoc per Innocentium presbyterum et Marcellum subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa sunt, venerabilis memoria Bonifacio episcopo decessori vestro a nobis transmissa sunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire.

5. Exsecutores ^g etiam clericos vestros quibusque

^b In ms. Reg., *qui iudicia*. Id porro concessum Milevitani ii concilii canone 22, et confirmatum in Codice can. Eccl. Afr. cap. 28 et 125.

^c Ideoque concilium Carthaginiense III, can. 2, constituit, prout hoc statutum Codicis can. Eccl. Afr. insertum legitur, *ut secundum Nicæna statuta propter causas ecclesiasticas quæ ad perniciem plebium veterascunt, singulis quibusque annis concilium convocetur, ad quod omnes provincie quæ primas sedes habent de conciliis suis binos aut quantos delegerint episcopos mittant, ut congregato conventu plena possit esse auctoritas.* Hinc quid Afri hic simpliciter concilium universale, quid concilium Carthaginiense III, can. 7, concilium universale anniversarium, quidve Augustinus variis in locis concilium plenarium vocet, intelligere est. Quippe concilium quod universale appellatur, quia ex omnibus provinciis congregatum, plenarium item nuncupatur, quia in eo plena auctoritas sit.

C ^d Incommodi hujus vitandi gratia, Cyprianus epist. 55 edixit: *Oportet utique eos quibus præsumus . . . illic ngere causam, ubi et accusatores habere, et testes sui criminis possint.* Ideo et Afri Cod. can. Eccl. Afr. c. 50 caverunt, *ut accusatus vel accusator in eo loco unde ille est qui accusatur, si metuit aliquam vim temerariæ multitudinis, locum sibi eligat proximum, quo non sit difficile testes producere ubi causa finiatur.*

^e Hoc igitur si in Sardicensi synodo, cui Gratus Carthaginiensis episcopus interfuit, statutum fuisse comperissent, nullo, ut videtur, negotio suscepissent. Sed et ab hoc suscipiendo decreto non parum eos deterruit Faustini in toto illo negotio quidam typhus nec satis æquus agendi ratio.

^f Reg. ms., *qui accipiuntur*. Græcus interpretes hunc locum ita vertit, ut legisse videatur, *in exemplis veterioribus Nicæni concilii, quæ accepimus a sancto; quod sane nitidius est.*

D ^g Exsecutores secundum superiorem epistolam n. 9 ii vocabantur, qui tamquam exsecutori apostolicæ sedis sententiam destinabantur. Horum munus erat, eos quorum intererat convenire, ac de dicta sententia admonere et certiores facere, ut si intra certos dies iudicata re stare nollent, velut rebelles haberentur ac segregarentur. Hinc et actus ille quo conveniebantur, *conventionis* perinde et *executionis* nominibus donabatur. Ita porro Coelestinus epist. 10 n. 4 Cyrillum ut vicarium suum, ac suæ adversus Nestorium sententiæ exsecutorem alloquitur: *Auctoritate igitur tecum nostræ sedis ascita, vice nostra usus, hæc exsequeris districta vigore sententiam, ut aut infra decem dies ab hujus conventionis die numerandos pravas prædicationes suas scripta professione condem-*

petentibus nolite mittere, nolite concedere; ne fumosum typlum sæculi in Ecclesiam Christi quæ lucem simplicitatis et humilitatis diem Deum videre cupientibus præfert, videamur inducere.

6. Nam de fratre nostro Faustino (amato jam pro suis nefandis nequitiis a de Christi Ecclesia dolendo Apiario) securi sumus, quod cum probitate ac moderatione tuæ sanctitatis, salva fraternali charitate, ulterius Africa minime b patietur. *Et alia manu*: Deus noster sanctitatem vestram ævo longiore orantem pro nobis custodiat, domine frater.

c EPISTOLA III

COELESTINI I PAPÆ AD EPISCOPOS ILLYRICI.

Quanta ejus cura de provincia Illyrici. Qui quominus Felix Dyrhacena provincie episcopus a quadam factione sit oppressus, obstiterit. Vicem suam se Rufo commississe. Quæ illius potestas.

Dilectissimis fratribus d PERIGENI, DYNATO, BASILIO, SAPIO, PAULO, ETERNALI, SABATIO, JULIANO et SENECIONI episcopis per Illyricum COELESTINUS.

Inter ceteras curas et diversa negotia quæ ad nos ex cunctis veniunt semper Ecclesiis, propensiosem nos etiam vestri sollicitudinem gerere, et ex decretorum nostrorum sanctione discetis, et ipsarum qua-

net, etc. Et ad calcem epistolæ 11 Nestorium de missa a se formula, cum qua eum Cyrillus conveniret, secundum veterem Interpretem admonet his verbis: *Palam igitur agnosce hanc nostram esse sententiam, quia . . . nisi hinc infidelium novitatem ab adoranda et veneranda Scriptura sejunxeris, et intra decem dies a primò innolescentis tibi hujus executionis die numerandos aperta et scripta professione damnaveris, ab omni catholica Ecclesia excommunicatum.* Hinc illustratur quod in codice canonum Ecclesiæ Africanæ c. 96 legitur: *Placuit præterea, ut EXECUTORES in omnibus desiderijs quæ habet Ecclesia, quinque postulentur, qui in diversis provinciis impertiantur; ut nimirum decreti de convertendis Donatistis, in eodem Codice cap. 91 præmissi, executionem curent.* Quocirca subinde cap. 123 statuitur ut si episcopus in convertendis Donatistis negligens fuerit, a vicinis episcopis conveniatur; ac post tres ab hinc menses, si in negligentia persistierit, non ei communicetur, ea tamen conditione posita, si in ejus provinciæ executione fuerit. Alioquin præcipitur, ut si executor ad loca non venerit, non ascribatur episcopo. Invenit præterea Augustinus in epistola superiori n. 4 clericos illos executores a Romano episcopo destinatos publicarum potestatum et militarium manuum præsidium, quo apostolicæ sedis sententiam exsequerentur, interdum adhibuisse. Sed hic Afri fastum in eis, non violentiam arguunt. Utrumque vero Leo epist. 12 in Anastasio palam reprehendit: primum quidem n. 2 his verbis: *Dum dominari magis quam consulere subditis placet, honor inflat superbiam, et quod provisum est ad concordiam, tendit ad noxam;* alterum vero num. 3 in hunc modum: *Nudatum est illud, aditam scilicet Illyrici præfecturam et sublimissimam inter mundanos apices potestatem in exhibitionem insontis antistitis excitatam; ut missa EXECUTIONE TERRIBILI, quæ omnia sibi publica officia adjungeret, etc.* Sed hujusmodi executiones nullo vel suo, vel decessorum suorum scripto apostolicæ sedi umquam probatas esse idem papa in fine num. 2 astruit. Ipse simpliciter exequendi verbo utitur in his epist. 73, nostros post diem venerabilem dirigemus, qui . . . ea quæ a nobis fuerint constituta exsequantur; aut cum epist. 76 Lucentium et Basilium a se missos scribit, qui dispositiones meas, inquit, secundum eas quas ac-

litate causarum poteritis advertere. Nunc tamen Dyrhacena provincie causa nos e monuit, ubi quorundam accusantium factione frater et coepiscopus noster f Felix, si non nostra intervenisset diligentia, fuisset oppressus. Nec nova hæc sedi apostolicæ cura de vobis est: statutum e nostris sæpius experimentum hoc, quod nos agimus, Thessalonicensi Ecclesiæ semper esse commissum, ut vobis vigilanter intendat. Facile disciplinæ subdi se patitur, qui ipsam ut concedet amplectitur disciplinam. Ita enim ordinatio cuncta se habet, ut majoribus ea quæ sub his esse docentur, obediant, et in hoc gradu regularum cuncta vertuntur. Nosque præcipue circa omnes cura constringimur, quibus necessitatem de omnibus tractandi Christus in sancto Petro apostolo, cum illi claves aperiendi claudendique daret, indulsit; et inter apostolos suos, non qui altero esset inferior, sed eum maxime qui esset primus, legit. Dominentur h nobis regulæ, non regulis dominemur; simul subjecti canonibus, cum canonum præcepta servamus. Sunt culpæ aliquantæ non leves, quæ illis innatæ provinciis ad nos, cum sinus longius, non possunt pervenire; aut jam semotis omnibus, non ita ut sunt acta, interposito temporis spatio perfe-

ceperunt regulas exsequantur. At asperius aliquid sonat idem verbum apud Gregorium lib. xii ind. 5 epist. 31, ubi Joanni primæ Justinianæ episcopo præcipitur, ut euntiam quemdam episcopum nomine Paulum, districta facial executione compelli.

c In ms. Colb. hic additur, *a semetipso separatus*: quod admitti posset, si præmitteretur, qui est. In superioris epistolæ clausula eum, qui ipse se separet, segregandum esse definitur.

b Ita codex Colb.; alii vero, *patiatur*.

d Ex bipartita collectione Romana quæ Lucæ Holstenii opera in lucem prodit, a nobis descripta est. Etiam si quo anno scripta sit certo nequeat definiti, illud tamen asserere liceat, primam illam videri, quæ Coelestinus Illyrici episcopos de vice sua per ipsorum provincias Rufo mandata certiores dixerit. Ut autem ei hanc quantocius demandaret, inducebatur tum decessorum exemplis, tum novis multionibus nonnullorum qui Romanæ sedis in Illyricum jura antiquare, et ad Constantinopolitanum antistitem transferre tentaverant. Quapropter epistolam istam sequentibus anteriorem facile credimus. Ac præterea de Nestorii rebus altum silentium non levi iudicio est, hunc hæreticum nibildum in Ecclesia movisse, cum scripta est.

d Ephesin in concilio act. 6 recensetur *Perigenes episcopus Corinthi Bonifacii epistolis satis notus*; item *Dynatus*, seu *Dinatus*, vel *Donatus episcopus Nicopolis Epiri veteris*, ac *Senecion episcopus Scodrensium*. Ad hæc, Henricus Noris. Hist. Pelag. lib. ii c. 9 pag. 232 et 233, *Basilium Larissæ* in Thessalia, et *Juhanum Sardicæ* seu *Serdicæ* (corrupte nonnullis in scriptis *Eridicæ*) in Dacia mediterranea, metropolitas fuisse probat

e Forte, movit.

f Notatur et in actione 6 concilii Ephesini *Felix Apolloniæ*, quæ Dyrhacena provincie seu Epiri novæ urbs est celebris, episcopus.

g Forte, *notis sæpius experimento*.

h Iluc spectat monitum Augustini in superiori epistola 1 num. 9, *Coelestinum obsecrantis per beati Petri memoriam, qui Christianarum prepositos populorum monuit, ne violenter dominentur in fratres.* Quod quidem Coelestinus, cum hæc scriberet, in mente habuisse haud temere censeatur.

runtur; quas omnes nos intercessione fratris et coepiscopi nostri Rufi, ejus experientiam comprobata esse in causis omnibus et vitæ actibus liquet, volumus reserari. Cui vicem nostram per vestram provinciam noveritis esse commissam: ita ut ad eum, fratres charissimi, quidquid de causis agitur, referatur. Sine ejus consilio nullus ordinetur: nullus usurpet, eodem inconscio, commissam illi provinciam. Colligere nisi cum ejus voluntate episcopos non præsumant: per eum etiam ad nos, si quid est, referatur. Sed hac præceptione cognoscent, et eum qui refragandum nostræ auctoritati vel illius crediderit jussioni, a fraternitatis cœtu, cum ipse se separet, segregandum.

COELESTINI PAPÆ AD EPISCOPOS PROVINCIE VIENNENSIS ET NARBONENSIS.

COELESTINI PAPÆ I AD EPISCOPOS PROVINCIE VIENNENSIS ET NARBONENSIS.

- I. Quod non debeant sacerdotes aut clerici palliis amicti aut præcincti lumbis in ecclesia ministrare. —
- II. Quod nulli sit ultima penitentia deneganda. —
- III. Quod per gradus ecclesiasticos ad episcopatus debeat officium perveniri. —
- IV. Quod unquamque provincia suo metropolitano debeat esse contenta. —
- V. Quod nolentibus (addit Isid. clericis vel populis) nemo debeat episcopus ordinari. —
- VI. Quod ab illicitis sit ordinationibus abstinendum.

^a Quod Nicæna synodus metropolitano cuique in sua provincia, eorumque conciliis bis in anno congregandis, vindicat, id Thessalonicensium episcopo hic et deinceps attribuit vir eruditus observat; adeoque et cum superioribus, quibus Cœlestinus regulis se non dominari, sed subiectum esse profitetur, ista componi non posse censet. Verum eadem synodus eodem canone 6 constituit ut suis privilegia serventur Ecclesiis. Nec ullus inficiatis ierit, nihil hic Thessalonicensium episcopo attribuit, nisi quod saltem a Damaso ejusque successoribus constantè ei concessum fuerit. Nil igitur adversus synodum decrevit Cœlestinus, cum privilegium tot decessorum suorum auctoritate firmatum servari voluit. Præterea metropolitani Illyrici episcopos vel ordinandi vel colligendi non omnimodam negat potestatem, sed ne alterutrum præter episcopum Thessalonicensem conscientiam aggreantur, dumtaxat cavet. Quo autem modo et Thessalonicensium antistitis privilegium et metropolitani jura servanda sint, Leo epist. 14, n. 8, 9 et 10 explicat.

^b Voculam se supplemus, quam librariis, cum ter repeteretur, semel excidisse nil mirum est. Hac clausula Cœlestinus, ut et infra epist. 12, n. 4, segregationis seu excommunicationis invidiam in ipsomet reum confert. Ita et Afros, Apiario amoto, eandem in hunc presbyterum contulisse postrema in epistola 2 nota est probatum.

^c In edit. Concil. 11. Quæ autem 4 erat, nunc 11. Exstat in plerisque omnibus antiquis collectionibus, puta Dionysii Exigui, Hadriani, codicis a Quesnello vulgati, Hispana, Isidori Mercatoris, ne non in ea quam exhibent per vetusta exemplaria, Corheïense, Colbertinum litteris Langobardicis exaratum. Laudatur a Cresconio in Breviario can. et aliis.

^d Apud Quesn., ut in uno ms. Colb., inscribitur, ad episcopos Viennenses et Narbonenses constitutio titularum XI nullo tamen subjecto titulo. In veterino codice Corb. tota in hæc octo dividitur capitula: I. de sacerdotibus superstitioso cultu deservientibus; II. de penitentiam morientibus non negari; III. de imperiis episcopis ordinandis; IV. de ordinationibus sacerdotum; V. de accusatione virginum monachorum; VI. de reservato privilegio sedi apostolicæ; VII. de

COELESTINUS universis episcopis per Viennemensem et Narbonensem provincias constitutis.

1. Cuperemus quidem de vestrarum Ecclesiarum ita ordinatione gaudere, ut congratularemur potius de profectu quam aliquid admissum contra disciplinam ecclesiasticam doleremus. Ad nostram enim lætitiæ et bene factæ perveniunt, et mœroris aculeis nos quæ fuerint male facta compungunt. Nec, silere possumus, cum hoc, ut ab illicitis revocemus aliquos, officii nostri provochemur instinctu; in speculis a Deo constituti, ut vigilantia nostræ diligentiam comprobantes, et quæ coercenda sunt reseceamus, et quæ observanda sunt sanciamus. Circa quamvis longinqua spiritalis cura non deficit, sed per omnia qua nomen Dei prædicatur extendit; nec notitiam nostram subterfugiant quæ in eversionem regularum, novellæ præsumptionis auctoritate, tentantur.

CAP. I. — 2. Didicimus enim quosdam Domini sacerdotes superstitioso potius cultui inseruire quam mentis vel fidei puritati. Id non mirum, si contra ecclesiasticum morem faciunt, qui in Ecclesia non creverunt, sed alio venientes et ritu, secum hæc in Ecclesiam, quæ in alia conversatione habuerant,

omnium metropolitanorum jure servato; VIII. de conjunctionibus qui ad sacerdotium a mittendi sunt. Dionysius autem Exiguus totam epistolam in quinque partitus est titulos, quorum primus apud ipsum XIV, secundus XV, et sic deinceps numerantur, quia nimirum duas alias Cœlestini epistolæ, quas in XIII titulos divisit, huic præmittit. Titulos illos ex ipso descriptos exhibemus.

^e Dion. et Isid. hic addunt, in Domino salutem, quod ahest a potioribus mss.

^f Edit. Rom. et conc. post Crab., ad hoc. Præpositionem ad expungimus auctoritate Merl. et omnium mss. Solus Quesn. locum hunc ita exhibet: Quin ab illicitis revocemus aliquos, et officii nostri provochemus ad bonum instinctu.

^g Editi cum Dion. et Isid.: Et quamvis circa longinqua; quinque optimorum mss. auctoritate corriguntur.

^h Editi ac plures mss. itinere vel in itinere; emendantur ope codicis Corheïensis sæculo vi scripti et unius Colbertini, in quibus exstat irritum, pro e ritu, hoc est norma et ratione vivendi. In altero ms. post verbum creverunt, proxime subjicitur, Quæ enim in alia conversatione. Porro illud in Ecclesia non creverunt, non ita intelligendum, quasi extra Ecclesiam in hæresis aut schismate adoleverint; sed ibi Ecclesia ecclesiasticum ordinem, cui monastici opponitur, sonat. Neque obscure est eos hic notari, quos ex monasteriis ad Ecclesiarum suarum regimen Narbonensis aliæque vicinarum provinciarum civitates accersere amabant. Aliquamdiu tamen ad non medioerem Ecclesiæ utilitatem perseveravit hæc e monasteriis, præsertim Lirimensi, episcopos variis civitatibus quærendi consuetudo.

ⁱ Hoc est, in alio vivendi genere. Quocirca non placet quod in duobus mss., conversione. Mabillonius noster, præfat. in II part. sæc. IV act. Bened. n. 179, observat episcopos monasticen prius professis jam sæculo v religioni fuisse monasticum habitum penitus abjicere. Tum ex hoc loco probat (quod ut verum omnino et evidens confirmare nolim, videri tamen potest probabile) nonnullos etiam episcopos, quamvis monasticæ vitæ expertes, eorum exemplo monasticum habitum suscepisse. Saltem de

intulerunt; amicti pallio, et lumbos præcincti, credentes se Scripturæ fidem, non per spiritum, sed per litteram completuros. Nam si ad hoc ista præcepta sunt, ut taliter servarentur; cur non fiunt pariter quæ sequuntur, ut lucernæ ardentes in manibus una cum baculo teneantur? Habent suum ista mysterium, et intelligentibus ita clara sunt, ut ea magis qua decet significatione serventur. Nam in lumborum præcinctione castitas, in baculo regimen pastorale, in lucernis ardentibus boni fulgor operis, de quo dicitur: *Opera vestra luceant* (Math. v, 16), indicantur. ^b Habent tamen istum forsitan cultum, morem potius quam rationem sequentes, qui remotioribus habitant locis, et procul a cæteris degunt. Unde hic habitus in Ecclesiis Gallicanis, ut tot annorum tantorumque pontificum in alterum habitum consuetudo vertatur? Discernendi ^c a plebe vel cæteris sumus doctrina, non veste; conversatione, non habitu; mentis puritate, non cultu. Nam si studere incipiamus novitati, traditum nobis a patribus ordinem calcabimus, ut locum supervacuis superstitionibus faciamus. Rudes ergo fidelium mentes ad talia non debemus inducere. Docendi enim sunt potius quam ^d ludendi. Nec imponendum eorum est oculis, sed mentibus infundenda præcepta sunt. Erant quidem multa, quæ pro disciplina ecclesiastica vel ipsius rei dicere ratione possemus; sed ab his ad alia revocamus.

CAP. II. — 3. Agnovimus pœnitentiam morientibus denegari, nec illorum desideriiis annui, qui obi-

is qui a monasticæ vitæ professione ad episcopatum assumpti fuerant, hic prædicatur, *Amicti pallio*. Et huiusmodi quidem pallio Cæsarium Arelatensem, ubi ad episcopatum accersitus venit, amictum fuisse Ennodius epist. 150 notat. Quocirca mox dictis verbis pallium monasticum rectius intellexerimus, quam cum Holstenio notis in epistolam Damasi ad Acholium et socios pallium philosophicum, quod a Damaso in eadem epistola habitus idoli vocatur, et a quo philosophi ab Augustino lib. xiii de Civ. Dei c. 16 cognominantur *Palliatii*. Tacendum non est quod Cresconius cum hoc Cœlestini loco sub eodem titulo copulat et istum concilii Gangrensis can. 12: *Si quis virorum propter continentiam, quæ putatur, amictu pallii utitur, quasi per hoc habere se justitiam credens, et despicit eos qui cum reverentia birris et aliis communibus et solitis utuntur vestibus, anathema sit*. Unde apparet pallium speciale quoddam fuisse professæ continentiæ indicium.

^e Hæc verba, *una cum baculo*, in uno ms. Colb. et altero Laudun. desunt. Ea omittenda non esse ex subnexis planum est. Eane a Cœlestino in Evangelio Lucæ tunc lecta sunt, quæ nunc in nullo exemplari legimus? Nihil forte aliud voluit ille papa, nisi ut ostenderet quam incommodum foret, si præsules cum baculo quem ecclesiastico usu gestare solent, etiam lucernas ardentes in manibus ex evangelicæ litteræ præscripto tenerent.

^b Edit. Rom. et concil. cum exemplis coll. Had., habent. Rectius alii libri, habent. Permittit quippe Cœlestinus habitum illum singularem remotiorum locorum habitatoribus, hoc est monachis qui procul a cæteris hominibus debebant, eujusmodi erant Lirinensis insule incolæ. Jam igitur mos et usus obtinuerat, ut a vulgo monachi vestibus secernerentur.

^c Inde confici censent eruditi, laicorum clericorumque vestes primis Ecclesiæ sæculis fuisse com-

munis. Nominatim vero Sirmondus apud Lab. tom. II Concil. pag. 1817 clericos a cæteris non in vita solum communi, sed et sacro in ministerio habitu indiscretos fuisse astruit. Nec dissimulat quod Hieronymus hæc Ezechielis xlii, 17: *Cumque ingredientur portas atrii interioris, vestibus lineis induentur*, ita commentatur: *Per quæ discimus, non quotidianis et quibuslibet pro usu vitæ communis pollutis vestibus nos ingredi debere in sancta sanctorum, sed munda conscientia et mundis vestibus tenere Domini sacramenta*. Neque hinc de sententia movetur. His quippe Hieronymi verbis mundiores quidem et nitidiores, sed non singulares et ad sacrum dumtaxat ministerium destinatas vestes commendari intelligit. Idem sentit et de eo quod idem doctor dial. I contra Pelagium, qui vestium ornatum Deo adversari contendebat, ait: *Quæ sunt, rogo, inimicitie contra Deum, si tunicam habeo mundiorum, si episcopus, presbyter et diaconus et reliquus ordo ecclesiasticus in administratione cum candida veste processerint?* Ibi enim candidam vestem interpretatur nitidam. Observant alii, vestes illas nitidas, dum rarius in usum adhiberentur et asservarentur studiosius, eo que pacto citius mutaretur communis vestium forma, quam illæ perirent, paulatim evasisse singulares.

^d Merl. Crab. et edit. Rom. cum Isid. *illudendi*.

^e Vetrerimus codex Corb., *mortem morientis*; ac deinde, *tantum revertatur*, ubi apud Quesn., *sed magis ut convertatur*.

^f Editi cum ms. Pith., *mortis tempore speratam pœnitentiam denegarit*. E cæteris mss. nullus, sicut nec Ivo, habet *speratam*. Sed vetus Corb. cum uno Colb. præ se fert, præterea tempore pœnitentiam denegare. Nonnulli alii, præterea tempore pœnitentiam denegarit. Verius reliqui, præteriti, etc.: quod ita foret clarius: *mortis tempore pœnitentiam præteriti denegarit*. Eodem loquendi modo epist. 22 n. 5 visur sumus: *Nunquam de præteriti emendatione gaudemus*.

CAP. III. — 4. Ordinato vero quosdam, fratres clarissimi, episcopos, qui nullis ecclesiasticis ordinibus ad tantæ dignitatis fastigium fuerint instituti, contra Patrum decreta, hujus usurpatione qui se hoc recognoscit fecisse didicimus; cum ad episcopatum his gradibus quibus frequentissime cautum est debeat perveniri, ut minoribus initiati officiis ad majora firmentur. Debet enim ante esse discipulus, quisquis doctor esse desiderat, ut possit docere quod didicit. Omnis vitæ institutio hac ad id quo tendit se ratione confirmat. Qui minime litteris operam dederit, præceptor esse non potest litterarum. Qui non per singula stipendia creverit, ad meritum stipendii ordinem non potest pervenire. Solum sacerdotium inter ista, rogo, vilis est? quod facilius tribuitur, cum difficilius impleatur.

5. Sed jam non satis est laicos ordinare, quos nullus fieri ordo permittit, sed etiam quorum crimina longe lateque per omnes pene sunt nota provincias, ordinantur. Daniel, nuper missa relatione ex Orientalibus ad nos partibus, ab omni quod tenebat virginum monasterio nefariis est objectionibus accusatus. Multa de multis objecta flagitia. In quam lateret terrarum parte quæsitus est, ut si suæ innocentiae consideret, contra se iudicium postulatum minime declinaret. Missum ad Arelatensem episcopum per Fortunatum subdiaconum nostrum, ut ad iudicium destinaretur, epistolium. Tantis gravatus testimoniis, tanta facinorum accusatione pulsatus, sacrarum, ut dicitur, virginum pollutus incestu, episcopus asseritur ordinatus (in nostris libelli scriniis continentur, quorum ad vos quoque exemplaria

direximus), in pontificii dignitatem hoc tempore quo ad causam dicendam missis a nobis litteris vocabatur, obrepsit. Sacro nomini absit injuria Facilius est ut hanc dignitatem tali dando ipse amiserit ordinator, quam eam obtineat ordinatus: cui convicto sociabitur qui eum sibi credidit, largiendo pontificium, sociandum. Qualis enim ipse sit, quis quis tales ordinavit, ostendit. His ergo in medium nunc deductis, cum plerique vestrum sint, qui apostolicæ sedis statuta cognoverint, nobiscum tempore aliquanto versati, ad disciplinæ normam, nostris conventa adhortationibus, omnia fraternitas vestra revocare festinet.

CAP. IV. — 6. Primum, ut, juxta decreta canonum, unaquæque provincia suo metropolitano contenta sit, ut decessoris nostri data ad Narbonensem episcopum continent constituta, nec usurpationi locus alicui sacerdoti in alterius concedatur injuriam. Sit concessis sibi contentus unusquisque limitibus; alter in alterius provincia nil præsumat.

7. Nec emeritis in suis ecclesiis clericis peregrini et extranei et qui ante ignorati sint, ad exclusionem eorum qui bene de suorum civium merentur testimonio, præponantur, ne novum quoddam, de quo episcopi fiant, institutum videatur esse collegium. — CAP. V. Nullus invitis detur episcopus. Cleri, plebis et ordinis, consensus ac desiderium requiratur. Tunc alter de altera eligatur Ecclesia, si de civitatis ipsius clericis cui est episcopus ordinandus, nullus dignus, quod evenire non credimus, potuerit reperiri. Primum enim illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito præferan-

* Siricii videlicet epist. 5, n. 5. Innocentii epist. 37 n. 4, Zosimi epist. 9 n. 2. His addit scholiastes in Harleo ms. Silvestri decretum 11 et 12 ex Constituto videlicet, quod in appendicem tom. II amandavimus.

^b Edit. Rom. et Lab., a multis. Unus ms., quæ a multis.

^c Ita vetus codex. Corb. cum Colb. nisi quod in hoc episcopalem, in illo episcopalium, loco vocis epistolium, exstet. Eamdem lectionem confirmat alter ms. Colb. Langobardicis litteris exaratus, utpote in quo legitur, *Missæ ad Arelatensem episcopum per Fortunatum subdiaconum nostrum, ut ad iudicium destinaretur, epistola*. Ab hoc primævæ collectionis Dionysii exemplar regionum tantum in eo distat, quod ante verba, *ut ad iudicium*, præ se fert præceptiones perperam additum. Hinc in exemplis coll. Hadr. factum, *Missæ... præceptiones ut ad iudicium destinaretur episcopale*. Inde in priscis edit. concil. et Rom. ut in mss. Isid. obtinuit, *Missæ sunt... præceptiones, ut ad iudicium episcopale destinaretur; Sirm. Missæ sunt... ut ad iudicium episcopale destinaretur, epistolæ; Quesn. cum tertio ms. Colb. et Lab., Missa est (Lab. omittit est), ut ad iudicium episcopale destinaretur, epistola*. In hoc peccant omnes illæ lectiones, vel quod additum verbum præceptiones habeant, vel quod ex corrupta voce *epistolæ* inductum *episcopale* vocabulum una cum ipsa *epistolæ* voce retineant. Neque vero de episcopali provinciæ Arelatensis iudicio, sed de iudicio apostolicæ sedis, ad quam delatum fuerat Danielis nomen, sermonem hic esse, verbum *destinaretur* ac tota orationis series suadent. Prædictæ vocis *episcopale* accessione deceptus vir

eruditus, quæsitum existimavit Danielem, ut ad orientales episcopos, ab his ut propriis episcopis iudicandus, destinaretur. Verum ipse Cœlestinus, infra, num. 9. de mente sua ambigere nos non sinit, ubi de eodem Daniele subjicit, *qui se nostro (non Orientalium) iudicio debet obijcere*. Porro *epistolium* perinde est atque mandatum litteris denuntiatum. Quocirca qui nunc *missa epistolæ*, mox *missis a nobis litteris* vocatus dicitur. Is vero episcopus, ad quem missum hoc epistolium, Honoratus fuit, qui Patroclo anno 426, ut Prosper in Chronico auctor est, cæso successit.

^d Edit. Rom., *continetur*; Merl. et Crab. post Isid., *ut in nostris libellis scrinii continetur*; Quesn., *et ut in nostri scrinii libellis continetur*; emendantur ex aliis libris. Monet Cœlestinus libellorum ad se a toto virginum monasterio adversus Danielem missorum, quorum apographa mitti, autographa in apostolicæ sedis scriniis asservari.

^e Ordinatorem huiusmodi, non secus atque ordinatum, eadem poena plecti pariter Zosimus epist. 7 n. 2 vult.

^f Bonifacii epist. 12.

^g In vulgatis ut in ms. Pith., *usurpationis*. In exemplis coll. Hadr. et Isid., *usurpatione*. Istud Cœlestinus post laudatam epistolam Zosimii ad Hilarium, Narbonensem subiciens, privilegium quod Patroclus in duas Narbonenses provincias obtinuerat usurpationis arguere videtur ac notare. Nec aliud quidem Leo epist. 11 n. 7 de hoc privilegio sentit. Fateodum tamen esse generalem licet a Cœlestino de omnibus provinciis regulam præscribi, seu potius confirmari.

tur. Habeat unusquisque ^a suæ fructum militiæ in Ecclesia in qua suam per omnia officia transegit ætatem. In aliena stipendia minime alter obrepat, nec alii debitam alter sibi audeat vindicare mercedem. Sit facultas clericis renitendi, si se viderint prægravari; et quos sibi ingeri ex transverso agnoverint, non timeant refutare. Qui si non debitum præmium, vel liberum de eo qui eos rectorus est, debent habere iudicium.

CAP. VI. — 8. Abstineatur ab illicitis ordinationibus. Nullus ex laicis, nullus digamus, nullus qui sit viduæ maritus aut fuerit, ordinetur; sed irreprehensibilis, et qualem elegit Apostolus, fiat. Per Moysen Dominus præcepit: *Virginem accipiat sacerdos uxorem* (Levit. xxi, 13). Subsequitur et supplet Apostolus, eodem locutus spiritu, *unius uxoris virum* (1 Tim. iii, 2) debere episcopi consecrari. Ad hanc ergo eligantur formulam sacerdotes; et si quæ factæ sunt ordinationes illicitæ, removeantur: quoniam stare non possunt, nec discussionem nostram subterfugere poterunt, quamvis latere se æstiment ^b qui aliter pervenerunt, ut nulla religionis reverentia obscuritate fuscetur. Non sit vana gloriatio palliatis. Episcopalem morem, qui episcopi sunt, sequantur.

9. ^c Daniel, ut diximus, qui accusationem pontificali honore subterfugere se posse credidit, et ad fastigium tantum, accusatores suos ^d fugiendo, pervenit, a sanctitatis vestræ cœtu interim se noverit segregatum: qui se nostro iudicio debet obicere, si conscientia suæ novit confidentiam se habere.

10. ^e Massiliensis vero Ecclesiæ sacerdotem, qui dicitur, quod dictu nefas est, in necem fratris ^f taliter gratulatus, ut huic qui ejus sanguine eruentus advenerat, portionem cum eodem habiturus occur-

^a In edit. Rom. ac posterioribus hic additur *clericorum*. Monet vir pius episcopale munus, quod summi ac sanctissimi viri semper ut formidandum fugerunt, non ab ipsis clericis velut fructum militiæ suæ, sed ab aliis censendum esse.

^b Ita Quesn. cum vetere codice Capucin. Rotom. Editi alii cum uno ms. Colb. et altero Harleo, secundis cruris, qui taliter. Cæteri vero mss., qualiter.

^c Unus codex Colb. cum Corb., *Danihelum*: quam locutionem Hilario usitatum fuisse in nova ejus editione pag. 343 not. b, 379 not. a, 403 not. c, observatum est.

^d Regium coll. Dion. exemplar, *dolendo*. Exempla coll. Hadr. et Isid. necnon editi libri, excepto Quesn., *latendo*. Unus codex Colb. cum vetere Corb., *faciendo*. Verius alii duo Colb. ac Pith. cum Quesn., *fugiendo*.

^e Corb. ms., *Marsiliensis*. In Hadr. coll. exemplis, *Maxiliensis*. Is episcopus putatur Venerius.

^f Edit. Rom. ac posteriores concil., *fratris sui*. Abest sui a Merl., Crab., Quesn. et mss. Notari hic videtur mors Patrocli Arelatensis episcopi, qui, ut loquitur Prosper in Chronico ad annum 425, a tribuno quodam barbaro vulneribus laniatur; sed hoc factum ad occultam jussionem Felicis magistri militum referebatur. Quocirca hujus episcopi qui interemptus est, Massiliensis præsul frater censendus est dignitate, non genere. Nec mirum est inter successorem Proculi, cui primatis prerogativam in illis provinciis Taurinensis synodus can. 4 indulserat, et

Areret, ^g et vestro eum audiendum collegio delegamus. Data vii kalendas Augusti, ^h Flaviis Felice et Tauro viris clarissimis consulibus.

1 EPISTOLA V.

I. *Quod nulli sacerdoti canones liceat ignorare.* — II. *Quod non oporteat, contemptis clericis Ecclesiæ, de laicis episcopos ordinari.* — III. *Quod docendus sit populus, non sequendus.*

COELESTINUS episcopus universis episcopis per Apuliam et Calabriam constitutis.

1. Nulli sacerdotum suos licet canones ignorare, nec quidquam facere quod Patrum possit regulis obviare. Quæ enim a nobis res digna servabitur, si decretalium norma constitutorum pro aliquorum libito, licentia populis permessa, frangatur?

2. Audivimus quasdam propriis desitutis rectoribus civitates episcopos petere sibi velle de laicis, ^k tantumque fastigium tam vile credere, ut hoc iis qui non Deo, sed sæculo militaverint, æstiment nos posse conferre; non solum male de suis clericis, in quorum contemptum hoc faciunt, judicantes; sed de nobis pessime, quos credunt hoc posse facere, sentientes. Quod nunquam auderent, si non quorundam illic his consentiens sententia conniveret. Ita nihil quæ frequentius sunt decreta proficiunt, ut hoc, quasi nunquam de hac parte scriptum fuerit, ignoretur. Quid proderit per singula clericos stipendia militasse, et omnem egisse in Dominicis castris ætatem, si qui his præfuturi sunt, ex laicis requiruntur, qui vacantes sæculo et omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præpropere in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere, et in aliud vitæ genus, calcata reverentia ecclesiasticæ disciplinæ, transire? Talibus itaque, fratres charissimi, qui jurls nostri, id est, canonum

Patroclum qui nunc sibi Zosimo concedente arrogabat dignitatem, inimicitias et similtates quasdam existitisse.

^g Particula *et*, pro *etiam* posita, ex ms. Colb. revocatur, suffragantibus ei cæteris cum Merl. et Crab. in quibus ejus loco legitur *ex*. Subinde et *eum* expunxit Quesn., nec negandum est hanc voculam redundare, sed in omnibus mss. exhibetur.

^h Julii 25 ann. 428. Præmonet Flaviis jam Sirm. restituerat ex ms. Corb. Exstat etiam in uno Colb. et Pith. nec moveri quis debet, quod iidem consules cod. Th. lib. iv tit. 6 leg. 2, et lib. vi tit. 2 leg. 15, etc., sine hoc prænomine notantur. In eodem quippe codice prænomina hujusmodi omitti solent. Antea eundem Pith. præ se fert, *Datum vii Kal.*

ⁱ Scripta anno 429. In edit. Conc. 5. Quæ autem 5 erat, nunc 14. In iisdem exstat mss. in quibus superiorum exstare præmonuimus. At non eadem est in omnibus titulorum divisio. Dionysius eam in tres partitus est, quibus XX, XXI et XXII appellavit. Quatuor ei in ms. Corb. præmittuntur, quorum primus idem qui apud Dionysium; II. *de laicis qualiter admittantur ad clerum*; III. *item de laicis, ut in ordinationibus non præponantur clericis*; IV. *Hæc statuta in omnes Ecclesias innotescant*. Colbertinum codicis Quesn. exemplar unum hunc præ se fert: *Ut nullus laicorum ad ordinem sacerdotii admittatur.*

^j Ita Siric. epist. 4, num. 21, dist. 38, c. 4.

^k Vide concil. Nicæn. cap. 2.

gubernacula custodimus, necesse est obviamus: A
hisque fraternitatem vestram epistolis commonemus,
ne quis laicim ad ordinem clericatus admittat; et
sinat fieri unde et illum decipiat, et sibi causas ge-
neret quibus reus constitutus decretalibus fiat.

3. Docendus est populus, non sequendus. Nos-
que a, si nesciunt eos quid liceat quidve non liceat,
commonere, non his consensum præbere debemus.
Quisquis vero conatus fuerit tentare prohibita, sci-
entiet censuram sedis apostolicæ minime defuturam.
Quæ enim sola admonitionis auctoritate non corri-
gimus, necesse est per severitatem congruentem re-
gulis vindicemus. Per totas hoc, quæ propriis re-
ctoribus earent, Ecclesias volumus innotescat, ut
nullus sibi spe aliqua forsitan blanditus illudat.
Data b duodecimo kalendas Augusti, Flaviis Flo- B
rentio et Dionysio viris clarissimis consulibus.

MONITUM IN DUAS EPIST. SEQUENTES.

4. Dux illæ epistolæ a Baronio primum ad an-
num 450 e schedis Antonii Augustini, tum a Lab-
beo tom. III Concil. pag. 519 e codice ms. veteris
editionis Latina: Ephesini concilii. postremo a Steph.
Baluzio nov. coll. concil. pag. 428 ex tribus mss.
editæ sunt. Ambas Joannes Garnerius primæ parti
operum M. Mercatoris pag. 66 inseruit, cura et dili-
gentia adhibita, qua eas ex proprii ingenii conjectu-
ris emendaret. Græcus earum textus, quem unum
sine interpretatione Latina Nestorius miserat, exci-
dit. Earum saltem prima, dum expectaretur inter-
pres, responso diu caruit. Utriusque, sicut et cæterarum,
quæ vel Constantinopoli Romam Græcæ, vel Roma
Constantinopolim Latine missæ sunt, obscura
identidem et intricata interpretatio, indicio est in
utraque illa urbe raras tum fuisse qui Latinam simul
et Græcam linguam apprime scellerent, adeoque Cœ-
lestino pontifice de utraque illa civitate licuisse di-
cere, quod de Constantinopolitana suo sæculo Gre-
gorius lib. vii epist. 50 ad Narren scripsit: *quia hodie
in Constantinopolitana civitate qui de Latino in
Græcum dictata bene transferant non sunt; dum enim
verba custodiunt, et sensus minime attendunt, nec
verba intelligi faciunt, et sensus frangunt.* Qua in re
nec Leonis ævum felicius fuisse Flaviani apud eum-
dem Leonem epistolæ 57 antiquior interpretatio
exemplo erit.

2. Epistolarum illarum veritatem non tantum Cœ-
lestinus, sed etiam Cassianus et Cyrillus confirmant.
Is quidem ad Joannem Antiochenum scribens, ipsa-
met prioris epistolæ verba citare ac describere non
dubitavit; sed quatenus epistolam illam *prolixam*
(μακρὰν) dixerit, minus est percipiendum.

Neque tamen vel alia querenda, vel ea, quæ ad
nos pervenit, mutila videri debet. Hæc autem *pro-
lixa*, sen potius *longa* ideo forsitan appellata est,
quia nequaquam de illo est breviorum epistolarum

genere, in quo quis sensus suos aperire timens, vix
illos paucis relegit; cum Nestorius in epistola illa
hæresim suam satis ample atque copiose asserat,
adeo ut latere aut ambigua videri jam non possit.

3. In utramque cædit ista Cassiani de Nestorio ex-
pòstulatio (Lib. 1 de Inc. c. 3), *quod intercessionibus
suis Pelagianistarum querelas fovet, et scriptis suis
causas illorum adjuvat.* Unde non levis conjectura
capitur, saltem priorem anno 429 fuisse scriptam.
Hoc quippe anno Julianum cum sociis Constantino-
politana civitatem inquietudine sua perturbasse
certum est. Nec alia de causa, nisi ut huic malo me-
deretur, Marius Mercator in *consulatu Florentii et
Dionysii*, hoc est ipso anno 429, Communitorio
ipsi Ecclesiæ Constantinopolitanæ aliisque oblato,
Juliani ac sociorum hæresim et justam illius pro-
scriptionem omnibus manifestam fecit.

Neque conjecturæ huic repugnat, quod Augusto
diutinat mense anni 450 Cœlestinus ad Nestorium
rescripsit. Nam, et iste papa responsi tarditatem
inde excusat; quod diu expectatus sit, qui Nestorii
litteras Latine redderet. Forte etiam ex earum in-
terpretatione manifestas in illis deprehendens hæ-
reseos notas, rescribere citius timuit, donec de hoc
toto negotio certior instructorque fieret.

EPISTOLA VI

NESTORII AD COELESTINUM PAPAM URBS ROMÆ

*Ut ei significet quo pacto gerere se debeat cum epi-
scopis quibusdam Occidentalibus, qui se iniqua pati
expostulabant. Tum ut hæreticos traducit qui Deum
Verbum natum, mortuum, sepultum, ac Marianum
Θεοτόκον asserebant.*

1. Fraternas nobis invicem debemus colloctio-
nes, ut una inter nos secundum c obtinentem con-
cordiam pugnaturi diabolus pacis inimicus. Quor-
sum hoc anteloquium? Julianus quidam et Florus
et Orontius et Fabius, d dicentes se Occidentalium
partium episcopos, sæpe et piissimum et prædica-
tissimum imperatorem adierunt, ac suas causas de-
fleverunt, tanquam orthodoxi temporibus ortho-
doxis persecutionem passi: sæpe eadem et apud nos
lamentantes, ac sæpe rejecti, eadem facere non des-
ierunt; sed insistent per dies singulos, implentes
aures omnium vocibus lacrymosis. His quidem ad
eos sermonibus, quibus oportuit, usi sumus, cum
negotii eorum veram fidem nesciremus. Sed quon-
iam apertiore nobis de causis eorum notitia opus
est, ne piissimus et christianissimus imperator nos-
ter molestiam sæpe ab his sustineat; ne nos, igno-
rantes eorum causas, circa negotii defensionem di-
vidamur, dignare nobis notitiam de his largiri, ne
vel quidam, ignorando justitiam veritatis, impertuna
miseratione conturbentur, vel canonicam indignatio-

a Vide Gelas. epist. 2 nem. 15.

b Julii 29 an. 429. In uno e mss. Colb., *Data xii kal. Aug.*; in altero ut in Corb. *Data kal. Aug.* Tum alius item Corb. subdit, *ff. illi Florentini, et Pith. ff. ll. Florentio et Dionysio.* Sicut pro Augusto notarii scribere solent *aug.* et *augg.* geminata littera g pro *augustus*; ita cum pro Flavio pingere soleant *Fl.*, pro Flavio pinxerunt *FFl.* Quocirca non placet quod vetus exemplar cod. Quen. habet, *Flavio et Florentino et Dionysio*; sed præferimus cum uno Colb. et Corb., *Flaviis Florentino et Dionysio.* Alii in libris desideratur *Flaviis.* Dionysius vero totam omisit chronicam notam, in cod. Th. lib. xvi tit. 8 lex 29 iisdem consulibus consignatur.

c Ita Baluz. At Baron. et Lab., *secundum obtinente concordia.* Non displicet quod Labbeus ad marginem annotavit, *unanimitè nobiscum obtinente concordia, impugnaturi.* Garnerius vero ipsum etiam textum ita composuit: *velut (vera inter nos secundam Scripturas obtinente concordia) pugnaturi in Diabolum.*

d Ili Pelagianæ sectæ sunt antesignani. Julianus Eclanensis episcopus suis in Augustinum scriptis famosissimus evasit. Floro ille hæc scripta nuncupavit, in quibus et eundem apud Augustinum, lib. 1 Op. Imperf., c. 2, *piissimum patrem* appellat. Altes et præcipuis Pelagii discipulis, Annianus nomine, incubrationem qua homilia Chryostomi Latinitate do- navit, Orontio inscripsit. Vide infra epistolam 19 n. 6.

nem beatitudinis tuæ, quæ contra eos pro sectis religionis forte ^a probata est, aliud quiddam quam hoc æstiment. Nam sectarum novitas ^b multam meretur defensionem a veris pastoribus.

2. Unde et nos non modicam corruptionem orthodoxiæ apud quosdam hic reperientes, et ira et lenitate circa ægros quotidie utimur. Est enim ægritudo non parva, sed affinis putredini Apollinaris ^c et Arii. Dominicam enim in homine unionem ad cuiusdam contemperationis confusionem passim commiscent: adeo ut et quidam apud nos clerici, quorum alii ex imperitiâ, alii ex hæretica fraude in se olim celata, qua plurima et Apostolorum temporibus contigerunt, tamquam hæretici ægrotent, et aperte blasphemant Deum Verbum Patri homousion, tamquam originis initium de Christotoco Virgine sumpsisset, et ^d cum templo suo ædificatus esset, et carni consepultus. ^e Carnem dicunt post resurrectionem suam non mansisse carnem, sed in naturam transiisse Deitatis. Ut in compendio dicam, ^f et

^a Magis arrideret *prolata*, scil. indignatio. Ita Nestorius subdubitare se inuit, num expulsionis prædictorum Pelagii assecularum alia exstiterit quam religionis causa.

^b Baron. et Lab., *multum*; et ad marg., *nullam*: quam conjecturam Garn. in textum transtulit. Eam tamen recte Baluzius monuit a Nestorii mente esse alienam. Ille quippe hoc tantum sibi vult, quoties novæ excitantur sectæ, multam a pastoribus desiderari vigilantiam, ut a lupis oves defendant.

^c Si re ipsa catholici quod illis affingebat Nestorius sensissent, humanam videlicet divinamque naturam in Christo confusam fuisse, Apollinaris et Arii errori valde affinis fuisset eorum sententia. Nam sicut ex prava Arii et Apollinaris opinione, qua Verbum vice animæ functum esse volunt, sequitur ut tristitia, dolor alique affectiones, quæ solius animæ sunt, in Verbi naturam ceciderint, ita et ex prædicta naturarum confusione consequitur eadem perversitas. Sed catholici personæ unitatem ita propugnantes, ut naturas distinguere non desinant, ab Arii et Apollinaris commentis præcise absunt. Vide Cyrillum epist. 1 ad Suerensium pag. 131.

^d Supple *tamquam*. Quocirca non placet quod apud Garn.: *Cum templo suo ædificatum esse et carni consepultum*.

^e Baron. et Lab.: *Eandem dicunt post resurrectionem suam commiscuisse carnem, sed. Garn.: Eandem carnem dicunt post resurrectionem non mansisse, sed. Baluz.: Carnem dicunt post resurrectionem suam non miscuisse carnem, sed*: quæ lectio, sublato mendo, quo *miscuisse* pro *mansisse* irrepit, omnino sincera est. Singulares autem Patrum locutiones, quæ calumniæ huic ansam præbuerunt, in generali præfatione novæ editionis Hilarii a numero 182 et deinceps explicantur.

^f Suppressa conjunctione *et*, quæ hic abundat, tota evanescet hujus loci obscuritas. Quia nimirum catholici unigenitum Deum et natum profliterunt et mortuum, calumniatur Nestorius, eos et nativitatem ex Virgine et mortem ad divinam referre naturam, perinde ac si divinitatem cum conjuncta carne simul nasci et simul mori sentirent. Quid nempe inter Deum nasci et divinitatem nasci differat, dissimulare solet, quamvis ipse apud Baluzium nov. coll. concil. pag. 693 discrimen aliquod inter utramque locutionem agnoscat, queraturque cum dixisset, Mariam non peperisse *divinitatem*, sic dictum suum mutatum, ut *divinitatis loco Dei vox* substitueretur.

^g Propter vocis hujus usum Nestorius catholicis

A Deitatem Unigeniti et ad originem conjunctæ carnis referunt, et commortificant carni. Carnem vero conjunctam Deitati ad Deitatem transiisse blasphemant ipso verbo ^g Deificationis. Quod nihil est aliud nisi utramque corrumpere.

3. Sed et Virginem Christotoco ausi sunt cum modo quodam Theotocon dicere. Hanc enim ^h Theotocon vocantes non perhorrescunt: ⁱ cum sancti illi et supra omnem prædicationem Patres per Nicæam nihil amplius de sancta Virgine dixissent, nisi quia Dominus noster Jesus Christus incarnatus est ex Spiritu sancto et Maria virgine. Et taceo Scripturas, quæ ubique Virginem matrem Christi, non Dei Verbi, et per angelos et per apostolos prædicarunt. Propter quæ quanta certamina sustinimus, æstimo famam præcedentem docuisse beatitudinem tuam; hoc quoque attendentem, quod non frustra certaverimus, sed emendati sunt gratia Domini multi ex iis, qui perversi erant discedentes a nobis. Quia propria ^j est parienti homousios nativitas, cui vivere commissa

invidiam facere conatus est, quasi humanam Christi ^k naturam conversam in divinam prædicarent: eaque de causa libellum composuit, cui titulum indiderat, *Adversus eos qui propter unionem aut Unigeniti deitatem comminunt, aut humanitatem deificant*. Quem libellum Cyrillus in epistola ad clericos CP. apud Labbeum tom. III Concil. p. 333 a refutat. Adeo vero *Deificationis* verbum carnis in Christo naturam perisse non sonat, ut eam etiam mutationem quæ a cæteris hominibus post resurrectionem speratur, eodem vocabulo evuntiare sancti Patres non dubitent. Bernardus lib. de Diligendo Deo cap. 10, de perfecta prælocutus charitate, quam in solis beatis esse postea declarat, virtutem illius ita exponit: *Sic affici, deificari est*. Augustinus hunc Deificationis modum explicat postremis hinc verbis Sermonis 166: *Deponentes ergo mendacium, loquimini veritatem: ut et caro ista mortalis quam adhuc habetis de Adam, præcedente novitate spiritus, mereatur et ipsa innovationem et commutationem tempore resurrectionis suæ; ac sic totus homo deificatus in hæretat perpetuæ atque incommutabili Veritati*. Quomodo spiritus inhærendo carni carnalis, et caro obsequendo in omnibus spiritui spiritalis facta dicitur; ita homo post resurrectionem humanæ infirmitatis nihil habens, ac divinam quamdam indutus virtutem, Deificatus prædicatur. Immo et ante resurrectionem corpus, quod Deus Verbum suscepit, ut in epistola ad Paulum Saniosatenum Lab. tom. I pag. 847 e loquuntur Antiocheni concilii Patres, *θεοποίηται, Deificatum est*.

^h Hunc locum discrete notat Cyrillus epist. ad Joannem Antioch. 1 part. concilii Ephes. c. 21, ubi de Nestorio habet: *In prolixâ epistola ad dominum meum Cælestinum piissimum Ecclesiæ Romanæ episcopum missa, inter cætera adversus eos qui ab ipsa dissentunt adject: Sacram virginem Dei genitricem dicere non harrent. ὅτι τὴν ἁγίαν παρθένον Θεοτόκον λέγοντες οὐ φησίουσιν*. Eundem, ut videtur, summam perstringens Cassianus lib. II de Incarn. c. 2 ait: *Dicis itaque, quisquis es ille, hæretice, qui Deum ex Virgine natum negas, Mariam matrem Domini nostri Jesu Christi Theotacocon, id est matrem Dei appellari non posse, sed Christotacocon, id est CHRISTI TANTUM MATREM, NON DEI*.

ⁱ Ita Baluz. At Lab., quod sancti; Garn., quando sancti; et infra uterque, dixisse leguntur; pro dixissent.

^j Apud Baron. et Lab., quia propria et parienti homousios nativitas, cui vivere commissæ est: illa in homine unio creaturæ est humanitatis Dominicæ, Deu

est, illa in homine unlo creatura est humanitatis A
Dominicæ Deo conjunctæ ex Virgine per Spiritum.
Si quis autem hoc nomen Theotocon propter natam
humanitatem conjunctam Deo Verbo, non propter
parentem proponet, dicimus quidem hoc vocabulum
in ea quæ peperit, non esse conveniens. Oportet
enim veram matrem de eadem esse essentia b ac ex
se natum. Ferri tamen potest hoc vocabulum pro-
pter ipsam considerationem c et quod solum nomi-
ninetur de Virgine hoc verbum propter inseparabile
templum Dei verbi ex ipsa; non quia ipsa ma-
ter sit Verbi Dei, d nemo enim antiquiorem se
parit.

4. Hæc quidem existimo præcedentem famam
significasse: exponimus vero etiam quæ contige-
runt. Rebus ostendimus quia fraterno animo nego-
tium eorum quos prædiximus nosse cupimus, non
desiderio curiositatis importunæ; cum et nostra nar-
ramus tamquam fratres fratribus, veritatem secta-
rum nobis invicem publicantes, ut sit mihi littera-
rum principium verissimum. Dixi enim, cum has
litteras inciperem, quia fraternas nobis debemus in-
vicem collocaiones. Omnem quæ tecum est in Chri-
sto fraternitatem ego et qui mecum sunt saluta-
mus.

conjunctæ ex Virgine per Spiritum. Castigatio visa
est lectio Baluzii, nisi quod ubi habet, *visio creatura
est, præferendum duximus, unio creatura est.* Garne-
rius vero hunc locum, mutando atque invertendo
verba, ita emendare conatus est, ut nemo primi-
genium textum ab eo exhiberi dixerit. Nestorii autem
sententiam sic explicare licet: *Quia proprium est pa-
rientis sobolem, cui vita (Græce τὸ ζῆν pro ἡ ζωὴ) im-
perita est, hominison gignere: illa in homine unio
humanitatis Dominicæ Deo conjunctæ ex Virgine per
Spiritus creatura est, non Deus. Quod quidem hæ-
reticus ille apud Marium Mercatorem edit. Baluz.
pag. 55 et seqq. apertius asserit in hæc verba: Non
Maria peperit Deum; quod enim de carne natum est,
caro est. Non peperit creatura increabilem, sed peperit
hominem deitatis instrumentum. Non creavit Deum
Verbum Spiritus sanctus (quod enim incarnatus est,
de Spiritu sancto est) sed Deo Verbo templum fabri-
catus quod habitaret, ex virgine.*

a Forte, parentem.

b Particulam ac, quæ facile propter superiorem
vocem in a desinentem exciderit, supplementus. Apud
Baluzium autem post verbum *conveniens* proxime
adjungitur: *Ferri tamen potest hoc verbum propter
inseparabile templum Dei, pluribus omissis.*

c Pro et quod mallems eo quod. Mox ex Græca
phrasi τὸ ἐξ ἀνάγκης, non simpliciter ex ipsa, sed quod
ex ipsa ortum ducit, convertendum fuerat. Hoc enim
sibi vult, Mariam dici Dei genitricem tolerabiliter
posse ob unam illam rationem, quia corpus quod in-
separabile Dei Verbi templum est, genuit. Quo-
circa in sermone 4 quem post acceptas Coelestini
litteras protulit, apud M. Mercatorem pag. 78, per-
mittit ut dicatur *genitrix Dei propter unitum Verbum
templo, genitrix Dei non propter nudam humanitatis
divinitatem, sed propter unitum templo Deum Ver-
bum; simulque vult ut et dicatur hominis genitrix,
id est ἀνθρωποτόκος, propter templum quod substantiale
(leg. consubstantiale) est naturaliter Virgini; vel ut
habet Serm. 5 pag. 89, genitrix quidem Dei propter-
ea quod templum quod in ea creatum est a Spiritu san-
cto, unitum est Deitati; hominis vero genitrix, propter*

*Iterum rogat ut quo pacto cum Juliano aliisque ejus-
dem sectæ sese gerere debeat quam primum nuntiet;
ac suos lobores jacitat adversus eos quos dicit Chri-
stii naturus confundere obtendit.*

4. • Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julia-
num, Orontium et cæteros, qui sibi usurpant episco-
palem dignitatem, et creherrimam additionem apud
piissimum et prædicatissimum imperatorem faciunt,
nosque concidunt frequentibus lamentationibus, tam-
quam temporibus orthodoxis de Occidente projecti.
At huc usque scripta de his a tua veneratione non
suscepimus: quæ si haberem, possem eis respondere,
daremque compendiosum responsum f luctibus eo-
rum. Nunc enim ab incertis dietis eorum non habet
quis ad quod se convertat, aliis hæreticos eos g vo-
cantibus, et ideo de Occidentalibus partibus proje-
ctos esse dicentibus; ipsis vero jurantibus calum-
niam se sustinuisse, et periculum pro orthodoxa
fide ex subreptione perperos. Quorum utrovis cer-
tum sit, nobis gravis est ignorantia. Nam condolere
eis, si vere hæretici sunt, crimen est; et iterum non
condolere, si calumniam sustinent, durum et impium
est. Dignetur igitur amatissima Dei anima tua infor-

susceptus a divinitatis natura nostræ naturæ primitias.
Ita ille Mariam Dei genitricem fatebatur, ut perso-
nalem negare unitatem et Christum in duos, in homi-
nem scilicet et in Deum, dividere videretur. Non in-
ficiabatur quidem naturam a Verbo susceptam esse
*inseparabile templum Dei, vel, ut ad calcem sermonis
5 loquitur, Deitatis inspoliabile vestimentum;* sed ut
monet Cyrillus in epistola 2 ad Succensum, *secun-
dum honoris æqualitatem, secundum auctoritatem, secun-
dum eandem voluntatem (non secundum personæ
unitatem), indivisum illum esse hominem in quo Ver-
bum habitavit, volebat.*

d Huc spectare videtur illud Cassiani lib. vii de
Incarn. c. 7: *Ait ergo ad destruendam sacræ nativita-
tis fidem sibilans in Dei Ecclesia novus coluber: Nemo
anterior se parit. Quamquam Nestorius etiam
in sermone 3 apud Mar. Mercatorem pag. 71 eam-
dem sententiam repetit his verbis: Nemo enim qui se
est antiquior generat. Nec certo apparet ad utrum
scriptum Cassianus respiciat. Cyrillus quoque in
contestatione qua Nestorius Pauli Samosatensis se-
ctatorem esse astruit, art. 5 et 6, utriusque in hoc
nominatim dicto consensionem sic probat: *Paulus dixit,
Maria Verbum suscepit, et non est senior Verbo;
Nestorius dixit, Quomodo ergo Maria se antiquiorem
peperit?**

e Illud sæpe quasdam innuit Nestorii litteras de-
siderari. Et quidem Cyrillus in epistola quam Cœle-
stini rescripto adjunxit, memorat Nestorii ad Cœle-
stinum epistolam, in qua ille se ideo laicos a commu-
nionem submovisse, et clericos depositione mulctasse
indicabat, quia sibi contradixissent, cum tamen nec
in hac nec in superiore epistola de hujusmodi depo-
sitis aut excommunicatis ullum sit verbum.

f Garn. substituit vocibus. Reliquæ tamen orationi
magis congruit luctibus.

g Marius Mercator, Commonitorio Constantinopoli-
tanæ Ecclesie oblato, eos non solum hæreticos
vocabat, sed et ab hæreseos labe immunes non esse
demonstrabat. Hoc ipsum evincebat Zosimi tracto-
ria, quæ non ita pridem, ipso M. Mercatore pag.
138 teste, Constantinopolim missa fuerat.

mare nos, qui ad utrumque momentum hoc usque dividimur, id est, et ad odium et ad miserationem eorum. Doceri autem volumus quam de his sententiam teneamus. ^a Differimus enim eosdem viros per dies singulos, dissimulantes spe et expectatione beatitudinis tuæ. Non est enim, o venerandissime, sicut nosti, res vilis discussio piæ sectæ, nec parva est probatio eorum qui hoc agunt.

2. Multus enim etiam nobis labor hic celebratur, dum elaborandum eruerè sordidissimam impietatem pessimæ opiniohis Apollinaris et Arii de Ecclesia Dei: Nescio enim quemadmodum quidam de ecclesiasticis, quandam contemperationis imaginem ex Deitate et humanitate Unigeniti accipientes, ægrotant ægritudine prædictorum hæreticorum, dum et corporis passiones audent superfunderè Deitati Unigeniti; et immutabilitatem ^b Deitatis ad naturam corporis transisse confingunt, et utranque naturam quæ per conjunctionem summam et inconfusam ^c in una persona Unigeniti adoratur, contemperationis mutabilitate confundunt. Cæci, qui nec sanctorum illorum Patrum expositionem meminissent, aperte ad eos ^d reclinant: *Credimus in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei, incarnatum ex Spiritu sancto et Maria virgine.* Hæc enim ^e vox, in nomine quod

^a Apud Baron., *deinemus*: quo verbo apud Lab. ad marginem rejecto, obinet *defecimus*, hæud dubie *bro defecimus*, ut a Baluzio ex mss. restitutum est. Orationis series postulat *differimus*, quod et Garn. prætulit.

^b Calumnix huic refellendæ sufficient hæc Cyrilli in epistola ad ipsimum Nestorium 1 part. concil. Ephes. cap. 8 pag. 320 b: *Dei verbum in ipso utero carni unum, secundum carnem progenitum dicitur, utpole suæ carnis generationem sibi ut propriam vindicans. Ad eundem modum illud passum et resuscitatum dicimus: non quod Verbum Dei aut plagas aut perforationem clavorum aut alia id genus in propria natura accepit (nam ut divinum nomen corporis expers est, ita perpeti quoque nihil potest), sed quia corpus, quod sibi asciverat, hæc fuit expertum, eam ab rem ipsum nostri causa illa perpassum asseritur.* IMPATIBILE ENIM VERBUM IN CORPORE PATIBILI EXISTEBAT: adeoque falsum est hujus doctrinæ assertores, aut patibilitatem divinæ Unigeniti naturæ, aut incompatibilitatem seu immutabilitatem corporis ipsius naturæ attribuere.

^c Nestorius catholicam fidem hic aperte profiteri videretur, nisi de hujusmodi locis Vincentius Lirin. cap. 17 id nos monitos voluisset: *Quod si quis eum (Nestorium) putat in litteris suis unum Christum dicere et unum Christi prædicare personam, non temere credat. Aut enim istud fallendi arte machinatus est, ut per bona facilius suaderet et mala... aut certe post partum jam Virginis ita in unum Christum duas perhibet convenisse personas, ut tamen conceptus seu partus virginis tempore, et aliquanto postea, duos Christos fuisse contendat. Verum si unam Christi personam in virgineo partu ideo negabat, ne Maria Dei genitrix et Deus natus diceretur; nihilo magis etiam postea unitatem personæ in Christo admisisse credendus est, qui Deum passum aut Deum mortuum non minori studio quam Deum conceptum aut natum prædicari perhibebat.*

^d Leg. *reclamantium*.

^e Garn. legit: *Vox, in Dominum, significat utramque naturam; etenim Christus est Deitati: quam lectionem Baluzius merito respuit; non enim vox in Do-*

A significat utramque naturam, id est Christus, est Deitati Patris homousios; humanitas vero posterioribus temporibus nata est ex sancta virgine, ^f quæ propter conjunctionem Deitatis ab angelis et hominibus simul colitur.

3. Eum ergo qui hic propter sectarum pravitatem tnt laboribus fatigatur, considero & quid iterum pati necesse est, si negotium prædictorum virorum nesciat, timeatque nimis ne additamentum hæreticorum per ignorantiam ^h hic positus faciat. Unde rogo ut undique studiosum sit sanctæ animæ tuæ donare notitiam prædictorum virorum, maxime cum litterarum sequester fidelissimus Valerius cubicularius possit beatitudini tuæ per se exponere molestias eorum. Omnem in Christo fraternitatem quæ tecum B est ego et qui mecum sunt plurimum salutamus.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

1. Epistolæ hujus Liberatus meminit his verbis (Cap. 4): *Cyrillus vero per Posidonium diaconum suum retulit de eo (Nestorio) papæ Cælestino, et quid Constantinopoli ageretur, per epistolam suam allegavit.* Apud Cyrillum (Epist. 9) et Labbeum 1 part. Concil. Ephes. cap. 14. Græce et Latine, in editione autem Romana pontificiarum epistolarum tantum Latine habetur. Hæc autem interpretatio quamvis in multis deficiat, in citatis tamen locis eadem servata est.

minum per se utramque Christi naturam, sed unam divinam significat: adeo ut Verbum, cum naturam humanam accepit, formam servi, non Domini, accepisse ab Apostolo dicatur. Clarius hæc ita ordinantur: *Hæc enim vox, id est, Christus, quatenus hoc nomen utrumque naturam significat, est Deitati Patris homousios.* Nestorius ipse, in fragmentis a Cyrillo excerptis apud M. Mercatorem editi. Baluz. pag. 109, hæc sententiam suam plauis exponit his verbis: *Modo enim venio in recordationem concilii Nicæni, quod nusquam ausum est dicere, quia Verbum Deus natus est ex virgine Maria; ait enim, Credimus in unum Patrem omnipotentem, et in unum Dominum Jesum Christum. Attendite quia prius cum posuisset Christum, quod duarum nomen naturarum demonstrat, non dixerunt, Ia unum Deum Verbum, sed acceperunt nomen quod significaret utrumque.* Similia rursum in epistola ad Cyrillum tom. III Concil. Lab., pag. 324 a, repetens, hæc adjungit observationem: *Qua quidem in re Pauli auctoritatem secuti sunt. Hic enim quivem incarnationis facta mentione, eaque mox subjuncturus quæ passionis erant, primum illud nomen Christus, ut paulo ante dicebam, utrique naturæ commune ponit. Nihilque aut in sermonibus aut in epistolis Nestorii frequentius recantatur hoc ipsius edato, Christi nomen esse duarum naturarum appellationem significativam.*

^f Illud quæ non ad Virginem, sed ad humanitatem refertur; ideoque a Garnerio, ut ambiguitatem tolleret cum antecedente verbo est suppressum fuit.

^g Apud Baluz., *quod iterum.* Rectius alii libri, quid. Nestorius, qui, ut suos pro sententiæ propriæ assertionem labores jacitaret, institutum de Pelagianis sermonem intermiserat, nunc ad eundem redit; atque considerare se quid sibi Juliani ac sociorum gratia patiendum sit, si veram ignorantis eorum causam, præter hæresim qua et Arii et Apollinaris errores induci dicebat, etiam novorum illorum hæreticorum accessionem in urbe sua per ignorantiam fieri permetteret. Nam illud, *Eum ergo*, non de alio, sed de se ipso dicit.

^h Apud Baluz., *inpositis faciant.* Magis placeret, *hic positus faciat.*

Quin operam dederit Cyrillus, ut priusquam eam mitteret, Latine converteretur, vix ambigendum est: cum circa tomos ei adjunctos id præstitisse se ad ipsius epistolæ calcem conceptis verbis significet. Sed hanc interpretationem Liberato ignotam fuisse hoc iudicio est, quod cum altarium Cyrilli epistolarum quoties mentionem facit, primæ verba quibus incipiunt indicare solet, hunc morem circa istam non servet. Neque etiam in antiqua concilii Ephesini interpretatione, quam penes Gregorium atque ipsum Liberatum fuisse Steph. Baluzius observat (*Nov. coll. concil. pag. 383*), comparet. Cum igitur vetus illa et genuina interierit, nec in omnibus probetur quæ obtinent, nova nobis concinnanda fuit.

2. Si Nicephoro Callisti habenda fides (*Lib. XIV c. 55*), e synodo provinciæ Alexandrinæ cum ejusdem synodi gestis Romam missa est hæc epistola. At ipse Cyrillus infra, n. 2, sibi quidem in animo fuisse *syadicis litteris Nestorium commonefacere*, sed hoc se minime fecisse testatur. Ne Coelestinum quidem de hac causa nisi summa cautione monitum voluit. Nempe adactus necessitate ut et catholicam fidem adversus hæreticam novitatem, et se ipse contra Nestorii calumnias tueretur, ipsum Nestorium timuit prævertere. Quocirca Posidonium in Urbem mittens cum ista epistola, in qua hæretici prædicti sic nomini pareat, ut vix eum semel appellet, hoc ei mandatum dederat, ut traditam sibi epistolam Coelestino nequaquam redderet, sed referret potius, si Nestorii adversus ipsum scripta eidem papæ minime data esse comperisset. Hoc in Ephesino concilio nov. coll. Baluz. pag. 453 ita narratur: *Ediscens idem reverentissimus Cyrillus, quia et Romam destinatae sunt ab eo (Nestorio) epistolæ et codices expositionum ejus, scripsit et ipse ad reverentissimum episcopum Romæ Coelestinum per Posidonium diaconum suum, demandans ei: Quia si inventi fuerint redditi ipsi (Coelestino) codices expositionum ejus et epistolæ, redde et meas epistolæ: sive (leg. si vero) non, affer eas huc non redditas. Iste inveniens expositiones et epistolæ ei redditas, necessario et ipse reddidit. Et scripta sunt quæ competunt a sanctissimo et reverentissimo Romanorum Ecclesiæ episcopo Coelestino, formam certam continentia.*

3. Ex tempore quo missa sunt hæc Coelestini scripta, colligere est tempus quo scripta est ista Cyrilli epistola. Veri enim simile non est Coelestinum in tam gravi negotio, quod moras non patiebatur, responsum diu distulisse, maxime cum Cyrillus epistolæ suæ Latinam interpretationem adungi curasset. Sic tamen festinasse credendus est hic papa, ut nihil præpropere ageret, quippe qui hanc causam, uti Cyrillus epist. ad Joannem Antiochenum docet, *nullis consensibus consultationibusque habitis*, prius discuti studuit, quam quidquam rescriberet. Atqui Coelestinus 10 Augusti die anni 430 rescripsit. Nihil est igitur cur Cyrillum aut multo ante, aut longe post medium annum 430 epistolam istam scripsisse ponamus.

4. Posidonio cum hac epistola Romam proficiscenti Cyrillus Commonitorium tradidit, quod, a Jac. Sirmondo in schedis relictum et a Steph. Baluzio nov. coll. concil. pag. 537 publici juris factum, ad epistolæ calcem subjicimus. Demum Cyrillus simul ad Coelestinum per eundem Posidonium mittere se significat tum epistolarum duarum quas ad Nestorium scripserat exempla, tum *tomos* excerpta quædam capita continentia, quibus quæ Nestorii, quæve Patrum sementia sit, Coelestinus discernere valeat. Hinc licet capita, quibus Cyrillus in Commonitorio doctrinam Nestorii summariæ perstringit, ad ejusdem Commonitorii calcem etiam *tomos* vocet, valde tamen ab iis diversi sunt illi tomi quos sub finem epistolæ ad Coelestinum commemorat.

5. Tomos illos indicare videtur ipse Nestorius apud Christianum Lupum tom. I cap. 6 a Steph. Baluzium nov. coll. concil. pag. 694, ubi cum Cyrillo exposulatur in hunc modum: *Ille vero (Cyrillus) omittens*

*A mihi per epistolam declarare si quid ei tamquam blasphemum vel impij videbatur debere notari, convictionum terrore permotus, ei adjutrices ob hoc perturbationes exquirens, ad Romanum Coelestinum convertitur, quippe ut ad simpliciorum quam qui posset vim dogmatum subtilius penetrare. Et ad hæc inveniens viri illius simplicitatem, circumfret (leg. circumvenit) pueriliter aures ejus illusionibus litterarum, olim quidem NO-TRA CONSCRIPTA transmittens, quasi ad demonstrationem convictionum quibus contradici non posset, tamquam ego Christum purum hominem definirem, qui certe legem (scilicet 65 Cod. Th. lib. XVI tit. 5) inter ipsa ordinationis meæ initia contra eos qui Christum purum hominem dicunt et contra reliquas hæreses innovavi. EXCERPTIONES vero intertexens sermonum conscripta composuit, ne societatis compactione detegeretur illata calumnia. Et quædam quidem ALLOCUTIONIBUS NOSTRIS adjiciens, aliquorum vero partes abruptens, et illa contexens quæ a nobis de dominica humanatione sunt dicta, velut de puro ea homine dixerimus, divinitatis autem quæ a nobis dictæ sunt laudes, quasdam quidem modis omnibus a conscriptis abscindens, nonnullas vero extra ordinem relinquens, ita seductionem verisimilem concinnavit. Et ut in paucis ejus nequitiam, qualis sit etiam circa reliqua, propalemus, dictum est a nobis alicubi, dum contra paganos loqueremur, dicentes (id est, qui dicebant) quod nos substantiam Dei creatam noviter ex Virgine prædicemus, NON PEPERIT, OPTIMI, MARIA DEITATEM, SED PEPERIT HOMINEM DIVINITATIS INSEPARABILE INSTRUMENTUM; at ille vocem DIVINITATIS inmutans, fecit, NON PEPERIT, OPTIMI, MARIA DEUM. Tum huic exemplo alterum adjicit satis prolixum, cui simile est quod in Ephesino concilio act. 1, velut ex ipsius Nestorii quaternione 27, profertur, indeque probare nititur, Cyrillum in suis ipsius dictis resecandis multa sibi contra fidem permisisse. Ac demum concludit: *Simpliciter multis talibus et latrocinis et additamentis, sicut ei visum est, utente Cyrillo, seductionibus ejus mox tam alii quam etiam Coelestinum abreptus est. Certe Baluzius annotationibus in hunc locum ibi a Nestorio notari arbitratur Cyrilli lucubrationem, quæ in fronte tom. VI Operum hujus sancti doctoris præmittitur. Et huic quidem scripto congruit *tomorum* appellatio. In libros quippe quinque divisum est, quorum singuli tomi nuncupantur. Præterea Nestorii constat dictis, quibus Cyrillus in catholici dogmatis gratiam sua intermisisset. In eo etiam cum epistola Cyrilli, quæ simul cum tomis ad Coelestinum missa est, consenti, quod in utroque scripto nomini Nestorii æque parcat. In hoc tamen opere non ea ipsa verba quæ Nestorius a Cyrillo præter fidem exscripta esse queritur, sed tantum similia pag. 40 offendimus. Ut ut est, *tomorum* a Cyrillo ad Coelestinum missorum nomine intelligendas esse dubium non est sententias et Nestorii scriptis ac forte etiam e Patrum catholicorum operibus excerptas, ejusmodi Ephesino in concilio act. 1 habentur, ut Nestorii assertiones a Patrum fidē dissentire comprobetur.**

D 6. Jam vero de mox dicta Nestorii, sive cum Cyrillo seu cum Coelestino expositatione quid sentiendum sit, cum ea de re hic prorsus silere nobis non liceat, paucis aperendum est. Primo quidem circa locum in quo, cum dixisse se asserat, *Non peperit Maria divinitatem, Cyrillum divinitatis vocem mutasse queritur, ac fecisse, Non peperit Maria Deum*; observamus eundem locum a Mario edit. Baluz. pag. 55 iisdem verbis referri (1 part. Concil. Ephes. c. 13). Nec negamus tamen clerum Constantinop. in contestatione, quæ publice proposita est, *divinitatis* vocem servasse, eumque dixisse memoret, *ἕτερον, ὃ βέλτιστον, Μαρία τὴν Θεότοκον*: sed nihilominus idem clerus hoc effatum arguit, haud dubie propter adjuncta, indeque Nestorium cum Paulo Samosateno consentire probat. Reipsa locum eundem Arnobius lib. II de Conflictu cum Serap. ita refert: *Non peperit sanctissima Maria Deitatem: nam quod natum est ex carne caro est. Non*

peperit creatura Creatorem, sed peperit hominem Deitatis ministrum. Unde Mariam a Nestorio non solum Deitatis, sed et Dei atque Creatoris genitricem promissive negatam esse liquet. Sane si *Dei ac Deitatis* vocabula confundere ipse non affectasset, nihil ei fuisset cur Cyrillo Arianæ Apollinarisque commenta tam pertinaciter attribueret. Verum in eo quod ait sibi a Cyrillo per epistolam declarari debuisse si quid velut impium in ipsius scriptis vel dictis offendisset, idque ab illo prætermisum esse affirmat, mendacii aperte vincitur. Non enim una tantum, sed et duabus epistolis, hac de re illam Cyrillus monuit, adeo ut Coelestinus duas illas epistolas duarum monitionum canonicarum vice haberi voluerit. Quapropter nec majori dignum est fide quod adjicit (*Epist. 13 n. 5*), multa suis ipsius scriptis nequiter a Cyrillo vel detracta vel addita esse, quibus *mox tam alii quam etiam Coelestinus abreptus est*. Certe Coelestinum Cyrilli latrocinii et additamenti seductum atque abreptum esse frustra obtendit (*Epist. 13 n. 2*), cum ad ipsum scribens is papa, illius hæresim non aliunde magis quam ex ipsiusmet litteris ab eo ad se missis sibi exploratam esse testetur. Neque minus iis quæ de impe-

A rita Coelestini simplicitate hæreticus ille effudit fidem abrogant cætera hujus pontificis scripta seu gesta (*V. concil. Ephes. 1 part. c. 26*). Ad hæc Coelestinum in hac causa nihil egisse constat sine synodo Romana, cui maxime in rebus quæ ad fidem attinent, scientiam defuisse nemo nisi calumniose dixerit. Hic recolendum est quam rarum sit hæreticorum duces nautisci quibus aut amicum errorem mendacis tueri, aut eos qui sibi contradicunt calumniari, religioni sit.

7. Longe alia ratione tum Cyrilli animus erga Coelestinum affectus erat. Iis enim scriptis quæ tunc ad illum misit hoc insertum esse credimus summæ observantiæ testimonium, quod Arnobius lih. II de Conflictu cum Serapione memoriæ prodidit his verbis: *Sanctus Cyrillus Alexandrinæ Ecclesiæ episcopus, cum cognovisset Nestorianum dogma contrarium fidei pululare, scripsit per totam Ægyptum, et ad sanctum Coelestinum apostolicæ recordationis antistitem misit dicens ad laudem suam pertinere si ab eo qui pontificatus arcem tenebat fuisset aliquid emendatum; hoc est, Coelestini censuræ ac judicio sua submisit scripta, laudi se habiturum testatus si quid ab eo emendaretur.*

a EPISTOLA VIII.

Quam pestilens Nestorii sit doctrina, quidve hactenus egerit, quo eum ad rectam fidem revocaret, Cyrillus exponit. Ab illius communione se nondum aperte discessisse, donec a Coelestino quid sibi facto opus sit didicerit. Ut Coelestinus missis quam primum ad Orientis ac Macedoniae episcopos litteras, suam ea de re sententiam notam faciat. Subjectis ad calcem capitulis quibusdam tota Nestorii doctrina explicatur.

Sanctissimo Deique amantissimo patri COELESTINO
CYRILLUS in Domino salutem.

Τῷ ὁσιωτάτῳ καὶ Θεοφιλεστάτῳ πατρὶ Κελεστίνῳ
Κύριλλος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

1. Si silere, et non pietatem tuam de omnibus quæ moventur litteris certiozem facere citra culpam ac sinistrae suspicionis metum liceret, præsertim in rebus adeo necessariis, ubi etiam recta fides a nonnullis depravata periclitatur; in memet ipso dicere, Bonum et periculi expers est silentium, præstatque quietam vitam agere quam turbatam. Sed quoniam Deus hisce in rebus vigilantiam a nobis exigit, et ^b longa Ecclesiarum consuetudo suadet, ut hujusmodi res cum sanctitate tua communicentur; scribo plane necessitate adactus, ac significo, Satanam in præsentia omnia miscere, et contra Ecclesias Dei furere, nec non omnium ubique populorum qui in recta fide ambulant subversionem moliri. Non enim ab impietatis studio umquam desistit pessima illa et effrenis bestia. Sane hactenus altum tacui, ac nihil omnino de eo (Nestorio) qui Constantinopolitanam Ecclesiam nunc administrat vel ad pietatem tuam vel ad ullum consacerdotum nostrorum scripsi, persuasum habens præcipitem in hujusmodi rebus celeritatem a vitio non esse immunem. At quia ad extremum propemodum malorum devenimus, omnia quæ acciderunt, rupto silentio, necessario enarranda esse duxi.

2. Nempe memoratus simul ut ordinatus est, cum exhortationibus populos, tum proprios, tum peregrinos, quorum magna multitudo ex omni, ut ita dicam, civitate ac regione illuc confluere solet, ad bonum excitare debuisset; prædicare affectavit absurda quædam et a ratione aliena, quæ longe absunt ab apostolica et evangelica fide, quam patres magna

C Εἰ μὲν ἦν σιωπῆσαι, καὶ μὴ πάντα τῇ σῇ θεοσεβείᾳ γράφοντα τὰ κινούμενα, καὶ μέμψους ἕξω γενέσθαι, καὶ διαφυγεῖν δύνασθαι τὸ δοκοῦν λυπρὸν, καὶ μάλιστα ἐν ἀναγκαίους οὕτω πράγμασιν, ὅπου καὶ ἡ τῆς πίστεως ὀρθότης παρασαλεύεται παρὰ τινῶν, ἔφην ἂν ἐν ἐμαυτῷ· καλὴ καὶ ἀκίνδυνος ἡ σιωπῆ, καὶ τὸ ἡρεμεῖν τοῦ ταράττεσθαι κρείττον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ Θεὸς ἀπαιτεῖ παρ' ἡμῶν τὸ νηφάλιον ἐν τοῦτοις, καὶ τὰ μακρὰ τῶν Ἐκκλησιῶν ἔην πειθουσαι ἀνακονοῦσθαι τῇ σῇ ὁσιότητι, γράφω πάλιν ἀναγκαίως, ἐκεῖνο δηλῶν, ὅτι διακονῆτά πάντα καινῶν ὁ Σατανᾶς, καὶ μετὰ [*F. leg. κατά*] τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ μαινεται, καὶ ὀρθοδοξοῦντας ἐν πίστει τοὺς ἀπανταχόσε λαοὺς πειράται διαστρέφειν. Οὐ γὰρ ἡμεμεῖ τὸ παμπόνηρον ἐκεῖνο θηρίον καὶ εὐφρόρητον εἰς ἀσέβειαν. Ἐσίγων μὲν οὖν παρωχρότα καιρὸν· καὶ οὐδὲν ὄλωσ οὔτε πρὸς τὴν σὴν θεοσεβείαν γέγραφα περὶ τοῦ νῦν ὄντος ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν διέποντος, οὔτε μὴ πρὸς ἕτερον τῶν συλλειτουργῶν, τὸ ἐν τοῦτοις προπετές οὐκ ἕξω μώμου κείσθαι πιστεύων. Ἐπειδὴ δὲ εἰς ἀκμὴν ὡσπερ ἤκομεν τοῦ κακοῦ, δεῖν φήθη ἀναγκαίως ἀντινα λοιπὸν τὴν γλῶτταν καὶ πάντα εἰπεῖν τὰ κεινημένα.

Ἐπεὶ γὰρ μνημονουθεῖς ἅμα κεχειροτόνηται, καὶ δέον ταῖς παραμένεσαι, ταῖς εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀφελεῖν, τοὺς τε ἐκεῖσε λαοὺς καὶ τοὺς παρεπιδημοῦντας ξένους· πάμπολλοι δὲ οὗτοι, καὶ ἀπὸ πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πόλεως τε καὶ χώρας· σπουδῆν ἔθετο λαλεῖν ἔκτοπα τινα, καὶ ἕξω λόγου, καὶ ὅσα μακρὰν ἐστί τῆς ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς πίστεως, ἣν μέχρι παντὸς τητηρήκαμεν οἱ

^a Circa med. annum 450.

^b Lab. prætulit *vetus*. Præstat Græcæ hæreere litteræ, qua non tantum antiqua, sed et longa temporum

serie usitata consuetudo commendatur.

^c Forte, ἀφώρητον.

semper constantia servaverunt, et nobis velut pretiosam margaritam tradiderunt. Illius autem homilias, ^a quas in ecclesia et frequenter habuit, et habere non cessat, tamquam evidens doctrinæ illius argumentum, ad pietatem tuam misi. Mihi quidem, fateor, in animo fuisse synodicis illum litteris commonefacere, nos cum eo qui talia dicat ac sentiat communicare non posse: sed hoc non feci. Ratus tamen lapsis manum porrigendam, prostratosque ut fratres erigendos esse; illum per litteras ^b exhortatus sum ut a prava hujusmodi doctrina abscederet. Sed nihil promovimus. Immo ubi didicit tantum abesse ut eadem sentiamus, ut eum etiam objurgemus, et a suis commentis (non enim dogmata dixerim) discedat admonemus; nullam struendarum insidiarum viam non tentavit, et huc usque tentare non cessat. Dum autem expectabamus donec resipisceret, et ab iis quæ contra Christum docuerat abstinere, hac nos spe falsos esse comperimus, cum tale quid contigisset.

3. Erat Constantinopoli episcopus ^c nomine Dorotheus, eadem quæ ille sentiens, vir quæstus causa adulationi deditus, linguaque ad temeritatem usque, sicut scriptum est, promptus. Is in publico conventu, reverendissimo Nestorio in cathedra Constantinopolitanae ecclesiae sedente, surgens magna voce inclamare ausus est: Si quis Mariam Deiparam dixerit, anathema sit. Tum ingens universi populi clamor et discessio consecuta est. Nolebant enim cum iis amplius communionem habere, qui talia sentirent; adeo ut etiamnum plebs Constantinopolitana, paucis levioribus et qui illi adulantur exceptis, synaxi abstineat, sed neque eo conveniunt monasteria pene omnia eorumque archimandritæ et senatorum multi, verentes ne aliquid in fide detrimentum accipiant, cum et ille, et ii omnes ^d quos secum Antiochia discedens adduxit, perversa prædicent.

4. Cum autem homiliis ejus in Ægyptum perlatis, leviores quosdam in errorem abductos, cunctantesque rectene loqueretur an erraret invicem queritare didicissem; veritus ne morbi contagium altiores radices in simpliciorum mentibus ageret, ad Ægypti monasteria generalem epistolam ^e scripsi, ut eorum monachos in recta fide confirmarem. Cujus quidem epistolæ exempla Constantinopolim a nonnullis de-

^a Nestorius ipse *exegeseon suarum quaterniones* jam ad Coelestinum miserat, ut Cyrillus ad Joannem Antiochenum concil. Ephes. 1 part. c. 21 scribit. Quam ob causam, inquit ibidem Cyrillus, *compulsus sum et ego quoque ea omnia quæ inter me et illum intercesserunt* (eidem papæ) *aperire*. Hos autem Nestorii quaterniones sibi per Antiochum virum illustrem redditos fuisse Coelestinus intra in epistola 11 testatur.

^b Litterarum illarum exempla una cum hac epistola ad Coelestinum misisse se Cyrillus in modo laudata epistola ad Joannem commemorat. Exstant 1 part. Concil. Ephes. cap. 6, et apud Baluzium nov. coll. concil. p. 400, ex antiqua interpretatione, sed alia ab ea quam Liberatus diac. cap. 4 primis eorum verbis relatis, se vidisse indicat.

^c Scilicet, Marcianopolis in Mæsia, quiet in Ephesino latrocinio Cyrilli ex Memnonis depositioni subscripsit. Rursus eandem episcopi hujus impietatem

πατέρες, παρέδωσαν τε ἡμῖν ὡς πολύτιμον μαργαρίτην. καὶ τὰς μὲν ὁμιλίαις, ὡς ἐπ' ἐκκλησίας εἴρηκε, καὶ τοῦτο πλειστάκις, καὶ λέγων οὐ παύεται, πέποιμα τῇ σὴ θεοσεβείᾳ, ὡς εἰδῆσιν ἀκριβῆ. Ἐγὼ δὲ ὁμολογῶ, καίτοι βουληθεῖς συνοδικῶ γράμματι φανερόν αὐτῶ καταστῆσαι, ὅτι ταῦτα λέγοντι καὶ φρονοῦντι κοινωεῖν οὐ δυνάμεθα τοῦτο μὲν οὐ πεποιθῆκα^a λογισάμενος δὲ, ὅτι χρὴ τοὺς ὀλισθήσασι χεῖρα διδόναι, καὶ ὡς ἀδελφοὺς πεσόντας ἐγείρειν, παρήνεσα διὰ γραμμάτων, ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακοδοξίας. Ἄλλ' ὠνήσαμεν οὐδέν. Ἐπειδὴ δὲ μεμάθηκον, ὅτι τοσοῦτον ἀρεστήκωμεν τοῦ τὰ αὐτὰ φρονεῖν, ὡς καὶ ἐπιπλήττειν αὐτὸν μεταστῆναι τῶν οικειῶν εὐρημάτων, οὐ γὰρ ἂν εἴποιμι δογμάτων, πάντα τρόπον ἐπιβουλής κενύνης, καὶ εἰς ἔτι σαλεύων οὐ παύεται. Ὅτε δὲ προσεδωκόμεν αὐτὸν θεραπεύεσθαι, καὶ ἀποσχέσθαι τῶν κατὰ Χριστοῦ δογμάτων, ἔγνωμεν ὅτι διημαρτήκαμεν τῆς ἐλπίδος, τοιοῦτου τινὸς γενομένου.

^a Ἦν ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπίσκοπος ὀνόματι Δωρόθεος, τὰ αὐτὰ φρονῶν αὐτῶ, ἀνὴρ χριστοπλάξ καὶ προπετής χειλέσι, καθὼς γέγραπται ὅς ἐν συνάξει καθεζομένου ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ἐκκλησίας τοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως εὐλαβεστάτου Νεστορίου, ἀναστὰς μεγάλη τῇ φωνῇ τετόλμηκεν εἰπεῖν· εἴ τις Θεοτόκον εἶναι λέγει τὴν Μαρίαν, οὗτος ἀνάθεμα ἔστω. καὶ γέγονε μὲν κραυγὴ μεγάλη παρὰ παντὸς τοῦ λαοῦ, καὶ ἐκδρομή. Οὐ γὰρ ἤβηλον ἔτι κοινωεῖν αὐτοῖς τοιαῦτα φρονοῦσιν. Ὅστε καὶ νῦν ἀποσυνακτους εἶναι τοὺς λαοὺς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, πλὴν ὀλίγων ἐλαφρότερον, καὶ τῶν κολακεύοντων αὐτὸν. Τὰ δὲ μοναστήρια σχεδὸν ἅπαντα καὶ οἱ τούτων ἀρχιμανδριταί, καὶ τῆς συγλήτου πολλοὶ οὐ συνάγονται, δεδιότες μὴ ἀδικηθῶσιν εἰς πίστιν, αὐτοῦ καὶ τῶν σὺν αὐτῶ, οὓς ἀπὸ τῆς Ἀντιοχείας ἀναβαίνων ἤγαγε, πάντων λαλοῦντων τὰ διστραμμένα.

Ἐπειδὴ δὲ τῶν ὁμιλιῶν αὐτοῦ ἐνεχθεισῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἔμαθον ὅτι ἐλαφρότεροί τινες συναηπάθησαν, καὶ λοιπὸν ἐνδοιάζοντες πρὸς ἀλλήλους ἔφρασκον· Ἄρα ὀρθῶς λέγει; Ἄρα ἐπλανήθη; θεδοικῶς μὴ ριζώθη τὰ τῆς νόσου ἐν ταῖς τῶν ἀπλουστέρων ψυχαῖς, ἔγραψα τοῖς κατὰ τὴν Αἴγυπτον μοναστηρίοις καθολικὴν ἐπιστολήν, βεβαιῶν αὐτοὺς εἰς πίστιν ὀρθήν. Εἰτά τινες ἀπήγαγον ἐν τῇ Κωνσταντινουπόλει τὰ ἴσα, καὶ ὠφέληται μὲν ἀνα-

D Cyrillus 1 part. Concil. Ephes. cap. 10 exponit, statimque subdit: *Quid vetabat et nos quoque vocibus illius contrariis scribere, ac dicere: Anathema sit qui Mariam Deiparam esse negavit? Verum id hactenus propter Nestorium facere nolui, ne sint qui Alexandrinum episcopum Ægyptiæ synodum anathematizantem in Nestorium tulisse dicant.* Et hac quidem usus est moderatione, tum ut caveret schisma, tum etiam ne Theophili avunculi sui erga Joannem Chrysostomum iniquitatem imitari putaretur.

^d Inter perversos illos præcones, quos Nestorius Antiochia secum adduxerat, a Liberato c. 4, post Socratem lib. vii c. 52, notatur Anastasius presbyter, qui in ecclesia dicens, teste Socrate, erupit in hæc verba: *Nemo Mariam vocet Deiparam. Maria enim homo fuit, ex homine autem Deus nasci non potest.*

^e Quæ in Ephesini concilii 1 parte c. 2 habetur.

portata, ibique lecta, tanto adjumento fuerunt, ut plurimi e magistratu mihi ejus causa gratias per literas egerint. Verum hoc ^a ipsi iræ contra me susceptæ fomentum subministravit. Me itaque ut hostem impugnat, aliud plane nihil de quo me incuset habens, nisi quod ab iis quæ sentit abhorreo, eamque quam a patribus accepimus, et ex divinis Scripturis didicimus, fidem amplectendam esse serio persuadens, multos ad sanamentem reduxerim. Verum flocci faciens quæ adversum me machinatus est, et doque qui omnia novit et valet, committens omnia, alteram rursus ^b epistolam, quæ rectæ fidei expositionem brevi compendio complecteretur, ad memoratum misi, hortans simul et obtestans ne aliud sentiret ac loqueretur. Sed nec rursus quidquam profeci. Iis enim quæ ab initio commentus fuerat, huc **B** usque pertinaciter adhæret, nec finem perversa docendi facit.

5. • Sciat et hoc pietas tua, in omnes Orientis episcopos convenire quæ dicuntur, scilicet offendi omnes et dolere, maxime vero reverendissimos Mæcedoniæ episcopos. Et cum hoc compertum habeat, se omnibus ^d sapientiorum esse, se solum Scripturæ divinitus inspiratæ scopum attingisse, et Christi mysterium cognovisse arbitratur. Atqui quomodo non oportuit eum illud potius pro certo habere, cum omnes per totum orbem constituti orthodoxi episcopi ac laici Christum Deum, ac Virginem quæ illum genuit Deiparam confiteantur, se solum qui hoc inficiatur, errare? Verum fastu tumens ac sedis potentia, ut omnibus insidias struat, abutens, effecturum se arbitratur ut et nos et reliqui omnes suæ ipsius sententiæ subscribamus.

6. Ecquid igitur facimus? cum neque illum ut respiciat, neque ut ejusmodi concionibus assistat inducere queamus; populusque Constantinopolitanus magis ac magis in dies corrumpatur, tametsi hæc indigne ferat, et ab orthodoxis doctoribus præsidium expectet? Nobis sane de rebus vulgaribus sermo non est, sed neque periculi expertus foret nostrum silentium. Si enim Christus conviciis appetitur, quomodo nos silebimus? maxime cum Paulus scribat:

^a Scilicet, Nestorio, cujus nomen in vulgata interpretatione hic et infra exprimitur quidem; sed cum hoc Cyrillus non sine causa constanter Græce sileat, etiam Latine duximus tacendum.

^b Exstat et hæc epistola 1 part. concil. Ephes. c. 8. Antiquam illius interpretationem Steph. Baluzius nov. coll. concil. pag. 404 exhibet, sed aliam ab ea quam Liberatus c. 4 primis illius verbis indicat.

^c A Græca littera recedit vulgata interpretatio in hunc modum. Sciat nihilominus et hoc quoque sanctitas (apud Cyrill. pietas) tua, nempe commenta illius Orientales non probare, sed offendi eos ac dolere.

^d Idem in eo vitium Socrates lib. vii c. 32 reprehendit his verbis: Arrogantia enim elatus ob dicendi facultatem, libros etiam veterum interpretum haudquam legere dignabatur, sed se ipsum reliquis omnibus præstare existimabat. Hunc arrogantie morbum dolent verba illius in superiore admonitione relata, quibus Cœlestinum simpliciorum atque hebetiorum prædicat, quam ut ad dogmatum vim ac sensum penetrare valeat. Ipsius vero Nestorii ignorantiam

γρόντες πάνυ πολλά, ὥστε καὶ γεγράρασιν εὐχαριστοῦντες πλείστοι τῶν ἐν τέλει. Γέγονε δὲ αὐτῶ καὶ τοῦτο τροφή τῆς κατ' ἐμοῦ λύπης, καὶ ὡς ἐχθρῶ μάχεται, οὐδὲν ἕτερον ἔχων ἐγκαλεῖν, ἢ ὅτι μόνον οὐκ ἀνέχομαι τὰ ἴσα φρονεῖν αὐτῶ. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ νῦν ὄρωσα πολλοὺς, ἦν παρελάβομεν ἐκ πατέρων πίστιν, καὶ ἂ ἐμάθομεν ἐκ τῆς θείας γραφῆς, ἐκείνα δὲ καταπειθῶν αὐτοὺς οἴεσθαι δεκτά. Ὅμως καὶ οὐ φροντίσας τῶν παρ' αὐτοῦ γενομένων κατ' ἐμοῦ, ἀλλὰ Θεῶ δούς τῶ πάντα εἰδοῖ καὶ ἰσχύοντι, πάλιν ἑτέραν ἐπιστολὴν γέγραφα τῶ μνημονευθέντι, τὴν ἔκθεσιν ὡς ἐν συντόμῳ τῆς ὀρθῆς πίστεως ἔχουσαν, παρακαλῶν τε ἅμα καὶ διαμαρτυρούμενος οὕτω καὶ φρονεῖν καὶ λαλεῖν· ἀλλ' ἄνησα πάλιν οὐδέν. Ἐχεται δὲ καὶ εἰς δεῦρο τῶν ἀπ' ἀρχῆς, καὶ οὐ παύεται λαλῶν τὰ διεστραμμένα.

Γνωσκίτω δὲ καὶ τοῦτο ἡ σὶ θεοσέβεια, ὅτι καὶ ἅπασιν τοῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν ἐπισκόποις συνάδει τὰ λεγόμενα· καὶ δυσχεραίνουσι πάντες καὶ λυποῦνται, καὶ μάλιστα οἱ κατὰ τὴν Μακεδονίαν εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι. Καὶ τοῦτο εἰδώς, οἰετὰ ὅτι πάντων ἰστί σοφώτερος, καὶ μόνος οὐδὲ τὸν σκοπὸν τῆς θεοπιστεύτου γραφῆς, καὶ τὸ τοῦ Χριστοῦ μυστήριον· καίτοι πῶς οὐκ εἶδε πληροφορηθεῖσα μᾶλλον αὐτὸν, ὅτι πάντων τῶν κατὰ πᾶσαν τὴν οἰκουμένην ὀρθοδόξων ἐπισκόπων καὶ λαϊκῶν ὁμολογοῦντων, ὅτι καὶ Θεὸς ἦν ὁ Χριστὸς, καὶ Θεοτόκος ἡ τεκοῦσα αὐτὸν παρθένος, πλανᾶται μόνος αὐτὸς τοῦτο ἀρνούμενος; ἀλλ' ὀφρεῖται, καὶ οἰετὰ ὅτι τῇ δυναστείᾳ τοῦ θρόνου πᾶσιν ἐπιβουλεύων, καὶ ἡμᾶς ἢ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἀναπεισεῖ τὰ αὐτὰ φρονεῖν αὐτῶ.

Τί τοίνυν δράσομεν; οὔτε ἀναπειθόντες αὐτὸν, οὔτε παῦσαι δυνάμενοι τῶν ταιούτων ὁμιλιῶν, καὶ ὁσημέραι κατεφθαρμένων τῶν λαῶν τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει, καὶ δυσχεραίνοντων μὲν, ἐκδεχομένων δὲ τὴν παρὰ τῶν ὀρθοδόξων διδασκαλίαν ἐπιουρίαν; καὶ οὐ περὶ τῶν τυχόντων ὁ λόγος ἡμῖν, ἀλλ' οὐδὲ ἀκίνδυνος ἡ σωπῆ. Εἰ γὰρ δυσημεῖται Χριστὸς, πῶς ἡμεῖς σωπήσωμεν; καίτοι τοῦ Παύλου γράφοντος· Εἰ γὰρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν

Socrates ibid. ex eo probat, quod Mariam Dei genitricem nuncupare renneret, quam veteres Scripturis nixi, nominatimque Origenes tom. I in Epistolam Pauli ad Romanos, et Eusebius lib. iii de Vita Constantini hoc nomine appellare non dubitabant. Ille Nestorii exemplo admonentur qui simili dicendi facilitate gaudent, hanc unam dotem ad tractandas fidei res non satis esse; discantque cæteri quibus ingeniorum acumen aut gratia plus æquo placeat, ne se inde abduci temere sinant; res enim fidei non tam ingenii quam traditionis esse, easque non acutis ac subtilibus humane mentis inventis, sed Dei verbo constanti ac fideli Patrum traditione nobis transmissis fulciri. Ad imitationem autem eorum que hic Cyrillus de Nestorio narrat, ista Vincentii Lirinensis ad calcem cap. 42 expressa sunt verba: *Invecti etiam sumus in Nestorii sceleratam præsumptionem, quod sacram Scripturam se primum et solum intelligere, et omnes eos ignorasse jactaret quicumque ante se magisterii munere præditi divina eloquia tractavissent.*

Si enim volens hoc ago, mercedem habeo; si autem A
invitus, dispensatio mihi credita est (1 Cor. ix, 17).
Nos igitur quibus verbi dispensatio fideique custodia
credita est, quid in die iudicii dicturi sumus, si contra
isthæc obtinuerimus?

7. Ab illius tamen communione palam et aperte
nosmetipsos non prius divellimus, quam hæc pietati
tuæ indicaverimus. Digneris igitur nobis declarare
quid tibi videatur, et utrum aliquando cum illo com-
municare oporteat, an libere denunciare, neuquam
cum eo qui talia sentit ac docet, communicare. Opus
est autem ut tuæ pietatis super hac re sententia tum
piissimis Deique amantissimis Macedoniæ episcopis,
tum omnibus Orientis antistitibus per litteras mani-
festa fiat. Illis enim cupientibus ansam dabimus ut
uno animo in una sententia persistent, et recte fidei B
quæ impugnatur opem ferant.

8. Quantum enim in illo fuit, et patres nostri illi
admirabilesque et probatissimi viri, qui sanctam Vir-
ginem deiparam esse dixerunt, et nos qui adhuc
superstitēs sumus, cum a illis anathemate percussī
sumus. Et cum id ipse ore proprio facere nollet,
alium substituit, nempe memoratum Dorotheum,
quem ut hoc se præsentē et audiente diceret induxit;
cum quo etiam, confestim e cathedra descendens,
divinis mysteriis celebratis, communicavit.

9. Ut autem sanctitas tua quid ille dicat ac sen-
tiant, quidve beati et magni patres nostri, exploratum
habeat; nisi tomos, quibus capitula quedam excerpta
continentur: quos quidem, quantum licuit per eos
qui Alexandria vitam degunt, Latine reddi curavi. C
Epistolas quoque a me scriptas tradidi dilecto Posi-
donio, injungens illi ut eas sanctitati tuæ offerat.

Seu *communitorium sanctissimi episcopi Cyrilli, quod
Posidonio dedit, cum eum Romam mitteret propter
Nestorii negotium.*

1. Nestorii fides seu potius perversa sententia sic
se habet. Aut Deum Verbum, cum eum qui ex sancta
Virgine natus est, sanctum et magnum futurum præ-
scisset, ipsum ideo elegisse, ac fecisse ut sine viro
nascetur ex virgine, hancque ei contulisse gra-
tiam, ut suis ipsius nominibus appellaretur, e eum
denique a mortuis suscitasse. Quocirca cum unigen-
itum Dei Verbum d incarnatum dicitur, ideo dicitur
incarnatum, quia cum homine illo sancto qui de Vir-
gine natus est semper fuit. Quemadmodum autem
cum prophetis, sic, inquit, fuit cum isto secundum
majorem f conjunctionem. Quare ubique fugit dicere

a Nestorius Dorotheo assentiens, iis qui Mariam
Deiparam vocarint anathema dicenti, eique statim
communione suam impertiens, et patres vita fun-
ctos et superstitēs catholicos anathemate præcellere
eo modo censetur, quo Hilarius in libro de Synodis
n. 91, ex decreto Ancyra edito, in quo homousion
prædicantibus anathema dicebatur, probat sequi ut
in anathemate sint Patres Nicæni alique sacerdotes
sancti qui in Christo quiescebant.

b Tres videlicet, ni fallor, superius, num. 3 et 4,
memoratas, quarum una ad monachos Ægypti, alia
duæ ad ipsum Nestorium scriptæ.

ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οικονομίαν πεπίστευμαι. Οἱ τοῦνν
ἐμπεπιστευμένοι τοῦ λόγου τὴν οικονομίαν, καὶ τῆς
πίστεως τὴν ἀσφάλειαν, τί ἐροῦμεν ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως,
ὅταν ἐπὶ τούτοις σιγήσωμεν;

Ὁὐ πρότερον δὲ τῆς πρὸς αὐτὸν κοινωνίας ἐκβάλλομεν
ἐαυτοὺς μετὰ παρήρσιαι, πρὶν ἂν ταῦτα τῇ σῆ θεοσεβείᾳ
ἀνακοινωσώμεθα. Διὸ δὴ καταξίωσον τυπῶσαι τὸ δοκοῦν,
καὶ πότερόν ποτε χρὴ κοινωνεῖν αὐτῷ, ἢ λοιπὸν ἀπειπεῖν
μετὰ παρήρσιαι, ὅτι τοιαῦτα φρονοῦντι καὶ διδάσκοντι
οὐδεὶς κοινωνεῖ. Τὸν δὲ ἐπὶ τούτοις σκοπὸν τῆς σῆς θεοσε-
βείας χρὴ γενέσθαι διὰ γραμμάτων καταφανῆ καὶ τοῖς
εὐσεβεστάτοις καὶ θεοφιλεστάτοις ἐπισκόποις τοῖς κατὰ
Μακεδονίαν, καὶ ἅπασιν τοῖς κατὰ τὴν ἀνατολήν. Ἐπιθυ-
μοῦσι γὰρ αὐτοῖς δώσωμεν ἀφορμὰς τοῦ πάντας μιᾷ ψυχῇ
καὶ μιᾷ γνώμῃ στήναι, καὶ ἐπαγωνίσασθαι τῇ ὀρθῇ πίστει
πολεμουμένην.

Ὅσον γὰρ τὸ κατ' αὐτὸν, καὶ οἱ πατέρες ἡμῶν οἱ μεγά-
λοι καὶ θαυμαστοὶ καὶ εὐδόκιοι Θεοτόκου εἶναι τὴν ἁγίαν
εἰπόντες παρθένον ἀνεθεματίσθησαν, καὶ ἡμεῖς δὲ σὺν
αὐτοῖς οἱ ζῶντες ἔτι. Καὶ ἐπειδὴ ἰδίᾳ φωνῇ τοῦτο ποιῆσαι
οὐκ ἠθέλησεν, ἄλλον ἔστρεψε τὸν μνημονευθέντα Δωρόθεον,
καὶ τοῦτο εἰπεῖν παρεσκεύασεν, αὐτοῦ καθεζομένου καὶ
ἀκούοντος· ᾧ καὶ κατεβῶν ἀπὸ τοῦ θρόνου εὐθὺς κοινο-
νῶνῆκεν, ἐπιτελέσας τὰ θεῖα μυστήρια.

Ἰπὲρ δὲ τοῦ εἰδέναι σαφῶς τὴν σὴν ὁσιότητα, τίνα
ἔστιν ἃ αὐτὸς μὲν λέγει καὶ φρονεῖ, τίνα δὲ οἱ μακάριοι
καὶ μεγάλοι πατέρες ἡμῶν, ἀπίστευτα τόμους, κεφαλαίων
περικλοπᾶς ἔχοντας Ἐρμηνευθῆναι δὲ παρεσκεύασα, ὡς
ἐνεδέχτο τοῖς ἐν Ἀλεξανδρίᾳ, καὶ τὰς παρ' ἐμοῦ γρα-
φείσας ἐπιστολάς δέδωκα τῷ ἀγαπητῷ Ποσειδωνίῳ, ἐν-
τελέμενος καὶ αὐτὰς προσαγαγεῖν τῇ σῇ ὁσιότητι.

EPISTOLA IX.

Ἰπομνηστικὸν τοῦ ἁγιατάτου ἐπισκόπου κυρίλλου γενό-
μενον πρὸς Ποσειδωνίον ἀποσταλέντα παρ' αὐτοῦ ἐν τῇ
Ρώμῃ τῶν κατὰ Νεστόριον ἔνεκεν.

Ἡ Νεστορίου πίστις, μᾶλλον δὲ κακοδοξία, ταύτην ἔχει
τὴν δύναμιν· φησὶν ὅτι ὁ Θεὸς λόγος προεργωκὸς ὅτι ὁ
ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου γενόμενος, ἅγιος ἔσται καὶ μέ-
γας, εἰς τοῦτ' ἐξελέξατο αὐτὸν, καὶ παρεσκεύασε μὲν
γεννηθῆναι διχα ἀνδρὸς ἐκ τῆς παρθένου, ἐχαρίσατο δὲ
αὐτῷ τὸ καλεῖσθαι ταῖς αὐτοῦ ὀνόμασιν, e καὶ ἠγειρεν
αὐτόν. Ὡστε κἂν ἐνανθρωπήσας λέγεται ὁ μονογενὴς τοῦ
Θεοῦ λόγος, ὅτι συνῆν ἄνι, ὡς ἀνθρώπῳ ἁγίῳ τῷ ἐκ τῆς
παρθένου, διὰ τοῦτο λέγεται ἐνανθρωπήσας· ὥσπερ δὲ
συνῆν τοῖς προφήταις, οὕτω, φησὶ, καὶ τούτῳ κατὰ
μείζονα συνάφειαν. Διὰ τοῦτο φεύγει πανταχοῦ τὸ λέγειν
τὴν ἔνωσιν, ἀλλ' ὀνομάζει συνάφειαν, ὥσπερ ἔστιν δὲ

e Interpres, qui operam suam Baluzio commoda-
vit, de sun hic addidit, atque ita diceretur *Filius
Dominus et Christus. Fecit etiam ut pro nobis moreretur*,
nisi forte id quod his verbis responderet in
Græco librarii oscitantia fuerit prætermissum.

d Græcæ litteræ hærentes antiqui, *humanatum* sen
inhumanatum præferre solent.

e Dicitur conjunctio apud Constantinum, ubi et paulo
ante προεργωκός, mendasse. Porro hujusmodi com-
munitorium contulimus eum edito in Anctario Theo-
doreti Garneriano, pag. 51 seqq. GALLAND.

f Ideoque *Christus solus habens præcipuam conjun-*

unionem, sed ^a conjunctionem vocat, qualis est ea qua connectitur qui extrinsecus est, et de qua Deus dicit ad Josue: *Sicut fui cum Moysse, ita ero tecum* (Josue 1, 5). Ut autem tegat impietatem, Verbum cum ipso ex utero ^b dicit fuisse.

2. Idcirco neque ipsum esse dicit verum Deum, sed velut ex beneficentia Dei ^c eo nomine donatum. Et quamvis Dominus sit appellatus, eadem rursus ratione vult esse Dominum, quia hoc ei Deus Verbum dederit ut sic appellaretur.

3. Nec ait quod dicimus, Filium Dei ^d pro nobis mortuum esse, et resurrexisse: sed homo (inquit) mortuus est, et homo resurrexit, nihilque ejusmodi ad Verbum Dei pertinet.

4. Nos quidem Verbum Deum immortalem ac vitam esse confitemur; sed et credimus carnem factum, hoc est, cum univisset sibi carnem cum anima rationali, passum esse in carne secundum Scripturas; et quoniam corpus ejus passionem sustinuit, ipsum tamen dici passum esse, quamvis natura sit expers patendi; rursusque quoniam resurrexit corpus ejus, non enim vidit corruptionem caro ejus (Ps. xv, 10), ipsum dici surrexisse pro mortuis. Ille autem non ita sentit, sed passionem hominis esse, et resurrectionem hominis esse; et quod in mysteriis ^f proponitur, hominis corpus esse prædicat. Nos autem credimus Verbi carnem idcirco ^g vivificandi virtutem obtinere, quia Verbi omnia vivificantis facta sit caro et sanguis.

5. Hæc ille dicere cum non sustineret, effecit ut Cœlestius libellos traderet adversus ^h Philippum præ-

cionem ad Deum Verbum, in symbolo Nestorianum apud Mar. Mercatorem edit. Baluz. pag. 191 prædicatur.

^a Immo huic vocabulo quasdam adjungebat particulas, quibus ab arcissima conjunctionis cogitatione mens vocabatur. Certe Mar. Mercator pag. 206 ex ejus quaternione 15 illud profert: *Cotamus QUADAM divina conjunctione cum Deo omnipotente coadorandum hominem*. Cui cognatum est et istud symboli Nestoriani apud eundem M. Mercatorem pag. 191: *Inducentes etiam assumptum Filium de Nazareth, quem unxit Deus spiritu et virtute QUASI conjunctione ad Deum Verbum*. Quapropter et Cyrillus conjunctionis seu συναφείας vocabulum quo Nestorius utebatur, repudiabat, μάλλον δὲ τὸ τῆς συναφείας ὄνομα παρατιθέμεθα, ὡς οὐκ ἔχων ἰκανῶς σημεῖναι τὴν ἑνωσιν, inquit ipse ad Nestorium tom. V part. II pag. 71, hoc est: *Immo conjunctionis respicimus nomen, ut minus idoneum quo unio significetur; seu, ut Mar. Mercator edit. Baluz. pag. 362 Latine convertit: Immo potius conjunctionis evitamus nomen, tanquam non existens idoneum quod significet unitatis arcanum*.

^b Ne istud quidem symbolum Nestorianum apud Mar. Mercat. pag. 190 citra ambiguitatem effert. Nam in his, *hominem nostræ naturæ consimilem Spiritus sancti virtute in vulva Virginis fictum* (Deus Verbum) inæstimabiliter sibi conjunxit, utrum in vulva Virginis ad fictum, an ad sibi conjunxit, referatur, non manifeste apparet.

^c Appellationis hujus rationem Nestorius quatern. 16 apud Mercat. p. 207 hanc reddit: *Quia in assumpto homine Deus est, ex eo qui assumpsit, is qui assumptus est, QUASI Deo conjunctus, Deus esse cognoscitur*. Item in symbolo Nestorianum p. 191 legere est: *Dominus per substantiam est Deus Verbum, cui iste conjunctus honorè communicat*. Querebatur tamen Nestorius, ut videre est apud Chersonium Lupum tom. I

ἔξωθεν, καὶ ὡς ἂν λέγῃ πρὸς Ἰησοῦν, ὅτι καθ' ὡς ἦν μετὰ Μωϋσῆ, οὕτως ἔσομαι μετὰ σου. κρύπτων δὲ τὴν ἀσέβειαν λέγει, ὅτι ἐκ μητέρας συνῆν αὐτῷ.

Διὰ τοῦτο οὔτε Θεὸν ἀληθινὸν αὐτὸν εἶναι λέγει, ἀλλ' ὡς εὐδοκία τοῦ Θεοῦ κεκλημένον οὕτως· καὶ Κύριος ὀνομάσθη, οὕτως πάλιν αὐτὸν βούλεται Κύριον, ὡς τοῦ Θεοῦ λόγου χαρισσαμένου αὐτῷ τὸ καλεῖσθαι καὶ οὕτω.

Μὴ φησιν ὅτι ὅπερ λέγομεν, ἀποθανεῖν ὑπὲρ ἡμῶν τὸν υἱὸν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀναστῆναι, ὁ ἄνθρωπος ἀπέθανε, καὶ ὁ ἄνθρωπος ἀνέστη· καὶ οὐδὲν ^e τοῦτο πρὸς τὸν τοῦ Θεοῦ λόγον.

καὶ ἡμεῖς μὲν γὰρ ὁμολογοῦμεν ὅτι καὶ ἀθάνατός ἐστιν ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος καὶ ζωὴ ἐστίν· ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι γέγονε σὰρξ, τοῦτέστιν ἐνώσας ἑαυτῷ τὴν σάρκα μετὰ ψυχῆς λογικῆς, ἔπαθε σαρκὶ κατὰ τὰς γραφάς· καὶ ἐπειδὴ τὸ σῶμα αὐτοῦ πέποιθεν, αὐτὸς λέγεται παθεῖν, καίτοι τὴν φύσιν ἀπαθῆς ὦν· καὶ ἐπειδὴ τὸ σῶμα αὐτοῦ ἀνέστη, οὐ γὰρ εἶδε διαφθορὰν ἢ σὰρξ αὐτοῦ, λέγεται ὅτι αὐτὸς ἀνέστη ὑπὲρ νεκρῶν. Ἐκείνῳ δὲ οὐ ταῦτα δοκεῖ, ἀλλὰ φησιν ὅτι ἀνθρώπου γέγονε τὸ πάθος, καὶ ἀνθρώπου ἢ ἀνάστασις, καὶ ἐν ταῖς μυστηρίαις σῶμά ἐστιν ἀνθρώπου τὸ προκείμενον· ἡμεῖς δὲ πιστεύομεν ὅτι τοῦ λόγου ἐστὶ σὰρξ ζωοποιεῖν ἰσχύουσα διὰ τοῦτο, ὅτι τοῦ τὰ πάντα ζωοποιούτου λόγου γέγονε σὰρξ καὶ αἷμα.

Ταῦτα οὐκ ἀνέχων λέγειν ἐκεῖνος, κελίεστιν παρισκεύασεν ἐπιδοῦναι λιθέλλους κατὰ Φιλίππου τοῦ πρεσβυτέρου,

c. 6, se a Cyrillo calumniose, quasi Christum purum hominem predicantem, infamatum.

^d *Si totum*, inquit apud Mercat. quatern. 16 pag. 210, *novum scrutatum fueris Testamentum, nusquam in eo invenias mortem Deo assignatam, sed aut Christo, aut Filio, aut Domino*. Sed si Christus non alia ratione Dominus et Filius quam qua Deus appellatur, ut modo vidimus, ac symbolum Nestorianum p. 191 explicat; ex quo mortem ipsi Domino ac Filio novum Testamentum attribuit, eam etiam Deo assignari permittit. Quia Deus est qui est mortuus, etsi non secundum naturam divinam, vere tamen Deus mortuus dicitur.

^e Forte, τοιοῦτο.

^f Id quod Nestorius simpliciter προκείμενον, et Marius Mercator proximè Latine vocat, idem Nestorius apud eundem Mercatorem p. 209, et apud Cyrillum tom. VI p. 108 c d, nequaquam Deitate, sed humanitatem exhibere affirmat. Nec vidit hæreticus in his Christi, *Sicut misit me vivens Pater, et, Qui manducat meam carnem et bibit meum sanguinem, in me manet, et ego in eo*, verbis me et ego non humanitatem, sed personam quæ divina est significari. Pravam illius intelligentiam refellit Cyrillus tum loco citato tom. VI, tum anathematismo 44. Sed in hac controversia, de hoc Cyrillum inter et Nestorium convenit, verum Christi corpus in eucharistiæ sacramento a nobis manducari.

^g Apud Baluz., idcirco vivificatam esse, oscitantia, ut puto, librarii, qui vivificatam loco verbi vivificantem aut vivificant, supposuit.

^h Is Philippus, ut ex Socrate lib. VII c. 26, 27 et 29, discimus, cum adhuc diaconus esset, una cum Joann. Chrysostomo versari ut plurimum est solitus. Deinde in suburbano Constantinopoleos cui nomen Ælea, presbyterii gradum sortitus, post Attici ejus-

dyterum, qui eum arguebat, et cum ipso propter A hæresim nolebat amplius convenire. In his autem libellis accusatio quædam erat, quod Manichæus esset. Deinde hominem citavit ad concilium. Venit ille, secundum canones sese gerens, quo causam diceret. Cœlestius autem, cum probare nihil valeret, clanculo se subduxit, nec ad concilium accessit.

6. Hac occasione cum decidisset, aliam excogitavit. Dicebat enim : Cur privatos conventus ^b egisti, et in domo oblationem celebrasti? Atque omni prope clero dicente: Id facit unusquisque nostrum cum tempus et necessitas flagitat, depositionis sententiam adversus hominem tulit.

En habes ^c tomos quibus capita blasphemiarum Nestorii continentur.

^d FRAGMENTUM

Sermonis quem Cœlestinus in concilio Romano habuit adversus hæresim Nestorii.

1. Recordor beatæ memoriæ Ambrosium in die Natalis Domini nostri Jesu Christi omnem populum fecisse una voce Deo canere: *Veni, Redemptor gentium, ostende partum Virginis: miretur omne sæculum, talis decet partus Deum.* Numquid dixit: *Talis partus decet hominem?* Ergo sensus fratris nostri Cyrilli, in hoc quod dicit Θεοτόκον Mariam, valde concordat, *Talis decet partus Deum.* Deum partu suo Virgo effudit, ipso potente qui omnipotentia plenus est.

2. Hilarius quoque vir acris ingenii, scribens ad Constantium imperatorem, de Incarnatione Domini sic ait: *⁠Filius, inquit, Dei factus homo Deus est.* Et præposterans repetit: *Deus filius hominis factus est (homo enim factus est Deus, non Deus factus est homo), et filius hominis factus est Filius Dei.* Superavit enim ^c magnitudo Domini parvitatem servilis formæ, ita ut ipsa servilis forma quam assumpsit cessaret esse servilis per eum Dominum qui eam assumpsit. Si enim qui

MONITUM IN QUATUOR SUBSEQUENTES EPISTOLAS.

1. De illarum veritate nullus est ambigendi locus, utpote quæ non modo veterum codicum auctoritate, sed et Nicolai I papæ, Liberati diaconi, Cyrilli Alexandrini et Joannis Antiocheni aliorumque testimoniis asseruntur.

que successoris Sisinnii mortem, a multis in eorum locum cooptatus, Sisinnio tamen ac postmodum Nestorio postpositus fuit. Cœlestius autem Philippi accusator is putatur Pelagii discipulus, qui Attico pontifice, ut Mar. Mercator p. 113 tradit, Constantinopoli pulsus fuerat. Ad hunc Cœlestium exstat apud Mar. Mercat. p. 151 Nestorii epistola, qua eum velut indigna patientem et injuste damnatum solatur, ac bono animo esse jubet. Id vero Pelagianis solemne erat, catholicos quasi liberi arbitrii eversores Manichæos appellare.

^a Λέγε ἐλέγχοντας, et infra θελήσαντος.

^b Hos conventus haud dubie Philippus agere tum cœpit, cum Constantinopolitani audita impia Dorothei concione, convenire cum Nestorio desierunt, ut in epistola superiori n. 4 narratur.

^c Hoc est, sententias summam ex Nestorii libris excerptas.

^d Arnobius lib. 11 de Conflictu cum Serapione monimentum hoc nobis transmisit, de quo ibi sic præfatur: *Sanctus Cœlestinus ita encomiastes ejus (Cyrilli) existit, ut in Nestorii damnatione dictasset sententiam,*

^a ἐλέγχοντα αὐτὸν καὶ μηκέτι θελήσαντα συναθῆναι μετ' αὐτοῦ διὰ τὴν αἵρεσιν· ἐν δὲ τοῖς λιθέλλοις αἰτία τις ἦν ὅτι Μανιχαῖός ἐστιν. Εἶτα κέκληκε τὸν ἄνθρωπον εἰς συνέδριον· κἀκεῖνος ἦλθεν, πρᾶγμα ποιῶν κανονικόν, ἐτοιμῶς ἔχων ἀπολογήσασθαι. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν εἶχε δεῖξαι ὁ κελéstιος, ἀφανῆ ἑαυτὸν κατέστησε, καὶ οὐκ ἀπῆλθεν εἰς τὸ συνέδριον.

Οὐχ εὐρών αὐτὴν τὴν ἀφορμὴν, ἐφ' ἑτέραν ἐχώρησεν. Ἔφη γάρ, ὅτι τίνος ἔνεκεν παρασύναξιν ἐποίησας. καὶ ἐν τῇ οἰκίᾳ προσφορὰν ἐτέλεσας; παντὸς σχεδὸν τοῦ κληροῦ λέγοντος, ὅτι καὶ ἡμῶν ἕκαστος ἐν καιρῷ καὶ χρεαίαις τοῦτο ποιεῖ, ἐξένεγκεν ἀπόφασιν καθαιρέσεως κατὰ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἴδού ἔχεις τόμους ἔχοντας κεφάλαια τῶν βλασφημιῶν Νεστορίου.

^b natura non filii Dei, per ipsum efficiuntur filii Dei; quanto magis ipse qui natura Filius Dei est, hunc cum quo voluntate sua alvo virginali conceptus et natus est, ita sublimavit in Deum, ut in ejus nomine omne genu flectatur, caelestium et terrestrium et infernorum, et omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus in gloria est Dei Patris (Philipp. 11, 10).

3. Item præcessor meus Damasus scribens ad Paulinum Antiochenæ Ecclesiæ episcopum, ^c inter cætera ait: *Anathematizamus eos qui duos filios Dei asserunt, alterum qui ex Patre ante sæcula est genitus, et alterum qui ex assumptione carnis natus est ex Virgine.* Item ipse apostolicæ memoriæ vir Damasus in altera epistola ^d ad Paulinum: *Anathematizamus eos qui duos in Salvatore filios confitentur, alium ante incarnationem, et alium post assumptionem carnis ex Virgine, et non eundem Dei Filium et ante et postea ipsum esse Christum Dominum Dei Filium qui natus est ex Virgine, confitentur.*

2. E Romano concilio, cui Cœlestinus præfuit, et in quo convenerant qui tum in Urbe reperti sunt episcopi, multis consensibus habitis scriptas esse Liberatus diaconus cap. 5 et Cyrillus in epistolis ad Joannem Antiochenum et ad Juvenalem tradunt. Id-

laudem vero Cyrilli et in conspectu Dei et omnium prædicasset, asserens sensum ejus præclarorum nostræ provinciæ episcoporum prædicatione roborari, et Damasi, Ambrosii, Hilarii, hunc fuisse sermonem. Ait enim in ipso concilio, Recordor, etc. Neque obscurum est hoc in eo dictum esse concilio in quo Cœlestinus post acceptas Nestorii Cyrillique litteras, sententiam in illum hæreticum ac sequentes litteras conscripsit, adeoque mense Augusto anni 430.

^e In nova Hilarii editione p. 1215, observatum est verba hic laudata ad eam libelli ¹ ad Constantium pertinere partem quæ manifeste mutila est. Quo autem intellectu ea protulerit Hilarius, ibid. pag. 1367 not. b, et in præfatione generali num. 190, expositum est. Et ea quidem ad illustrandum et confirmandum quod de naturæ humanæ post resurrectionem Christi Dedicacione Cyrillus assererat, idonea esse ex prædicta explicatione planum fiet.

^f Epist. 5 nam. 3.

^g Hoc est, in expositione catholica fidei quæ subnexa est epistolæ 5 proxime laudatæ n. 1.

circo eas Cyrillus idem et in epistola ad Joannem Romanæ synodo, et in epistola ad Juvenalem, atque alibi, Cœlestino attribuit, cui uni in omnibus exemplaribus ascribuntur (*Concil. Ephes. i p. c. 21 et 24*). In designando die quo datae sint, hoc dissident veteres codices, quod in aliis III, in aliis IV idus Augusti consignentur.

3. Quatuor illæ epistolæ per Posidonium Alexandrinæ Ecclesiæ diaconum, qui Cyrilli litteras et scripta Romam pertulerat, ad eundem Cyrillum missæ sunt, ut ejus opera ad eos quibus inscriptæ erant transmitterentur. Id nominatim de epistolis 13 et 14 Cœlestinus (*Epist. 14 n. 8*), ac de 11 Cyrillus in epistola ad Juvenalem testantur. Joannes quoque Antiochenus exemplum epistolæ sibi a Cœlestino missæ ab Alexandrinis clericis accepisse se Nestorio nuntiat (*Concil. Ephes. p. i c. 25*). Ad Rufum et Flavianum quod attinet, eum hi Urbi essent viciniore, nil opus erat, ut ejusdem epistolæ exemplum a Cyrillo susceperent. Quia tamen ea ipsa, quæ Joanni missa est, simul Rufo et Flaviano a pari inscribitur, hos etiam epistolam ab eo suscepisse probabile est, a quo eandem Joannes accepit.

4. Notatu dignum est quod scribit Cœlestinus, eam scilicet Nestorii esse causam, quæ ipsius præsentiam postularret; sed quia id non permitteret longa locorum intercapedo, in hoc toto negotio suam se vicem Cyrillo delegare. Et huic quidem mandato paruit Cyrillus: eidem morem gesserunt alii, neque illi Joannes Antiochenus refragatus est (*Ibid.*). Immo susceptis Cœlestini litteris, Nestorium, ut eis obsequeretur, hortatus est his verbis: *Licet dominus meus Cœlestinus Deo devotissimus episcopus decem tantum dierum intervallum, terminum usque responsioni præfinitum valde angustum litteris suis responderit; tamen res ea ejusmodi est, ut non dico decem diebus, sed uno, immo vero paucis horis confici possit.* Ita vero non solus scripsit Joannes, sed multi cum eo episcopi, quos ad epistolæ calcem recenset.

5. Qua lingua tum scripserit Cœlestinus, Græcane, an Latina, an utraque, nonnemo forsitan quaeret. Ad nos quod attinet, eum Latine scripsisse inde nobis est persuasum, primo quod, uti epist. 13 ipse

A docet, Græce nesciebat, secundo quod Romanis præsulibus id moris erat ut Latine ad Græcos scriberent, et in ipsis etiam Græcorum synodis eorum litteræ primum Latine legerentur, ut ex Ephesini concilii actione 2 pag. 111 comperimus. Eum tamen evasisse arbitramur, ne Nestorii instar litteras suas sola vernacula lingua sine idonea interpretatione mitteret. Inde sane Nestorio data fuisset occasio ne litteris illis intra tempus præscriptum obsequeretur. Imitatus est potius Cyrillum, qui quæ ad ipsum miserat scripta prius in Latinum sermonem converti curaverat. Tunc igitur id præstitisse credendus est, quod postea scribens ad Ephesinam synodum fecit, ubi legati Apostolicæ sedis litteras ipsius Latine scriptas cum Græca interpretatione obtulerunt. Certe subsequentes epistolæ etiam utraque lingua veteres codices exhibent. Duos nempe Græcos in regia bibliotheca, unum Latinum in Navarrea nacti sumus. Jam antea et tribus aliis, Turonensi nimirum, Bellovacensi, atque Colbertino Steph. Baluzius in nova collectione Latine illas ediderat.

B 6. Hinc nova oboritur quæstio, num videlicet primigenius earum textus ad nos pervenerit. Eum quidem, quem etiamnum habemus, veterem esse testes sunt mox memorati codices. Immo neque alium esse ab eo qui Liberati ævo, id est sæculo VI, circumferebatur, hoc argumento est, quod idem Liberatus epistolarum 11 et 13 principia iisdem verbis quibus hæ ad nos pervenerunt indicet. Quædam tamen in illis, maxime vero in 14 deprehenduntur improprie locutiones, unde non e Latino fonte, sed e Græcis rivulis fluere comprobantur. Quamobrem sicuti invidunt hujusmodi minus propria locutiones seu sententiæ ex ancepsit alterutrinus lingue idiomate derivatæ, eas ut plurimum vel notare, vel etiam explicare non piguit. Quod præsertim in postrema, quæ cæteris primigeni textus Latini minus tenax est, duximus præstandum. Observamus præterea, eum in hac postrema repetatur sententia quam Cœlestinus in antecedente adversus Nestorium pronuntiat, in utraque tamen non iisdem verbis non solum Latine, sed etiam Græce, enuntiare.

EPISTOLA XI.

CELESTINI I PAPÆ AD CYRILLUM ALEXANDRINUM EPISCOPUM.

Cyrilli in propugnanda fide studium laudat Cœlestinus, et hæresim Nestorii damnat, ac, nisi corrigatur, Cyrillo, demandata vice sua, præcipit ut eum anoveat ab Ecclesiæ communionem, et Ecclesiæ ipsius alium pastorem provideat.

Charissimo a CYRILLO CELESTINUS.

1. Tristitiæ nostræ sanctitatis tuæ litteræ missæ per filium nostrum Posidonium diaconum lætitiæ reddiderunt, et gaudium alternavimus cum mœrore. Cum enim respicimus et recensemus quæ dixerat is qui Constantinopolitanam perversis prædicationibus turbare conatur Ecclesiam, non parvo animus noster dolore concussus, diversis cogitationum stimulis vexabatur, qualiter populis possit, ut in fide persistent, subveniri. Dum vero mentem nostram ad tuæ fraternitatis scripta convertimus, paratum jam remedium quo pestifer morbus salubri remedio vitaretur, invenimus; scilicet puri fontis liquorem de tuæ charitatis sermone manantem, qui cœnum omne male fluentis rivi detergeret, et omnibus quid de fide nostra sentire debeant aperiret. Ut illum ergo repre-

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Κυρίλλῳ Κελεστίνῳ.

Τῇ ἡμετέρᾳ συγνόησι τὰ διὰ τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου ἀποσταλέντα παρὰ τῆς σῆς ἀγιότητος γράμματα ἀπέδωκεν εὐθυμίαν, καὶ ἀντικατήλαξάμεθα τὸ ἥδος πρὸς τὸ λυποῦν. Ἀποβλέποντες γὰρ καὶ ἐννοοῦντες ἅπερ εἶπεν ὁ τῆν ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἐκκλησίαν διεστραμμέναις προσομιλίαις ταραττεῖν ἐπιχειρῶν, οὐ μικρῶ κατ' αὐτὴν τὴν ψυχὴν πεπληγμένοι πόνο, διαφόροις σπέψων κέντροις βασανιζόμεθα, ἐννοοῦντες ὅπως βοηθεῖν εἰς τὸ ἐμμένειν τῇ πίστει. Ὡς δὲ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν εἰς τὰ παρὰ τῆς σῆς ἀδελφότητος γραφέντα μετεστήσαμεν, ὡρθῆ ἡμῶν εὐθύς ἐτοιμοτάτη θεραπεία, δι' ἧς ἡ λοιμῶδης νόσος ὑγιεινῶ φαρμάκῳ ἀπελαθεῖν φημι δὴ τὴν τῆς καθαρᾶς πηγῆς ἔκροισιν, τὴν ἀπὸ τοῦ λόγου τῆς σῆς ἀγάπης ἐκρέουσαν, δι' οὗ πᾶσα ἡ καθαριεῖται ἡ ἴλις τοῦ κακῶς διαχωμένου βέλθρου, καὶ πᾶσιν ἐνοίγεται ὁ

D Nec ad plura Cyrilli scripta pertinet insignis illa Cœlestini approbatio, qua quæ sibi a Posidonio tradita sunt cum iide sua prorsus consentire testatur. Neque igitur hæc ad Cyrilli anathematismos attinet.

^a Unus ms. καθαριεῖται. Forte καθαριεῖται.

^a Ex Græco hic adijciendum fratri.

^b Reg. mss. βοηθηθῆς. Forte βοηθῆ τις.

^c Hoc est, quæ Cyrillus proxime enim superiori epist. 8 miserat, scilicet duas ad Nestorium epistolas, unam ad monachos, cum tomis quibus quæ Nestorii et quæ Patrum esset sententia patefaciebat.

hendimus et notamus, ita sanctitatem tuam velut presentem in litteris suis dominica sumus charitate complexi, cum unum idemque nos sentire de Domino videremus. Nec mirum est providentissimum Domini sacerdotem, pro fidei amore ^b hac virtute pugnare, ut adversorum improbæ resistat audacix, et sibi creditos hac admonitione confirmet. Quam ergo nobis illa fuerunt amara, tam ista sunt dulcia, quam illa cœnulentia, tam ista sunt pura. Gratulamur tantam inesse sanctitati tuæ vigilantiam, ut decessorum tuorum qui et ipsi semper defensores orthodoxi dogmatibus existiterunt, exempla jam viceris. Vere tibi evangelicum potest testimonium convenire, quo dicitur: *Pastor bonus ponit animam suam pro ovibus suis* (Joan. x, 14). Sed ut tu bonus pastor, ita ille nec tamquam malus potest mercenarius accusari, qui non ideo quod oves relinquit arguitur, sed quod eas ipse ^d laniare invenitur.

2. Adderemus aliquid, frater charissime, si non te eadem sentire quæ sentimus omnia videremus, et in ipsa assertionis fidei defensorem fortissimum probassemus. Ingesta vero nobis sunt cuncta per ordinem a filio nostro Pnsidonio diacono, quæcumque de hac re tua sanctitas scripsit. Omnes tendiculas prædicationis callidæ detexisti, et fidem taliter, ne Christo Deo nostro credentium cor in alteram partem trahi valeat, communiisti. Magnus fidei nostre triumphus est, et asseruisse nostra tam fortiter, et adversa sanctarum Scripturarum testimoniis sic devicisse. Quid agat jam? quo se ille circumferat, qui amator impiæ novitatis, dum suo voluit potius ingenio servire quam Christo, sibi creditam plebem veneno voluit suæ prædicationis inficere; cum et legere debuerit et tenere, pravas quæstiones, et quæ non proficiant ad salutem, sed ad perditionem animarum nitantur, vitandas potius quam sequendas (Tit. iii, 9)?

3. Sed ad præcipitia festinantem, immo jam in præcipiti, unde corruat, constitutum, si possimus revocare debemus, ne ruinam ejus, si ^e non succurrimus, urgeamus. Christus Deus noster, cui suæ quæstio nativitatis inferitur, pro una ove laborare nos docuit (Luc. xv, 5), volens eam suis quoque humeris revocari, ne rapaci lupo pateret in prædam. Et qui pro unius ovis currere salute nos docuit,

Α τρόπος τῆς δεούσης περὶ τὴν ἡμετέραν πίστιν ἐνοίας. ὡς περ οὖν ἐκεῖνον καὶ στίζομεν καὶ μεμφόμεθα, οὕτω τὴν σὴν ἀγίότητα, ὡς περ παρούσαν ἐν τοῖς ἰδίῳις γράμμασι, τῇ τοῦ κυρίου ἀγάπῃ περιπλεκόμεθα, ^a ὁρῶντες ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ περὶ τοῦ δεσπότητος φρονοῦμεν. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν τὸν προνοητικώτατον τοῦ κυρίου ἱερεῖα ὑπὲρ τοῦ τῆς πίστεως ἔρωτος τοιαύτη διαμάχεσθαι ἀρετῇ, ὥστε τῇ ἀτόπῳ τῶν ἐναντίων τόλμῃ ἀνθίστασθαι ^c, καὶ τοὺς ἑαυτῶ ἐμπειστυμένους τοιαύταις ὑπομνήσεσι βεβαίου. ὡς περ ἐκεῖνα ἡμῖν πικρὰ, οὕτω ταῦτά ἐστιν ἡδέα· ὡς περ ἐκεῖνα θυώδη, οὕτω ταῦτα καθαρὰ. Καὶ χαίρομεν τοσαύτην ἐνεῖναι ὁρῶντες τῇ σῇ εὐλαβείᾳ ἐργήγορσιν, ὡς ἦδη σε νενικηκεῖν τὰ ὑποδείγματα τῶν σου προσηραμένων, γενομένων αἰεὶ καὶ αὐτῶν ἐκδικῶν τοῦ ὀρθοδόξου δόγματος. Ἀληθῶς τε ἐπὶ σοῦ ἀρμόσει ἡ εὐαγγελικὴ μαρτυρία ἢ λέγουσα: Ὁ ποιμὴν ὁ ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθεισιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων. Ἄλλ' ὡς περ σὺ ποιμὴν ἀγαθὸς, οὕτως ἐκεῖνος οὐδὲ ὡς κακὸς μισθωτὸς κατηγορεῖσθαι ἄξιος· ὅς οὐ διὰ τοῦτο διαβάλλεται, ὡς τὰ ἑαυτοῦ καταλιπὼν πρόβατα, ἀλλ' ὅτι ἠρέθη αὐτὸς διασπαράττων αὐτά.

Προσθεῖναι δὲ τίνα καὶ ἡμεῖς ἐμῆλομεν, ἀγαπητὴ ἀδελφε, εἰ μὴ ἐρωθῶμέν σε τὰ αὐτὰ φρονοῦντα πάντα, ἅπερ φρονοῦμεν καὶ ἐν τῇ βεβαιώσει τῆς πίστεως ἔδοκιμάζομεν σε ἐκδικῶν ἰσχυρότατον. Ἀπεδόθη γὰρ ἡμῖν πάντα κατὰ τάξιν διὰ τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Ποσιδωνίου τοῦ διακόνου, ὅσα περὶ τοῦτου τοῦ πράγματος ἡ σὴ ἀγίότης γειγράφηκε. [Πάντα τὰ δίκτυα τῆς δολίας προσομιλίας ἐγνώσασας, καὶ οὕτω τὴν πίστιν ὠχύρωσας, ὡς μὴ δύνασθαι τὴν καρδίαν τῶν τῷ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν πιστευόντων εἰς ἕτερον ἐκυσθῆναι μέρος. Μίγας οὕτως ἐστὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως ὁ θρίαμβος, τὸ ἀποδείξει τὰ ἡμέτερα οὕτως ἰσχυρῶς, καὶ οὕτω νενικηκεῖν τὰ ἐναντία διὰ τῆς τῶν θεῶν γραφῶν μαρτυρίας. Τί λοιπὸν διαπράξεται; ἢ ποῦ ἑαυτὸν ἐκεῖνος περιστρέψει; ὅς γε νόμος ἐραστῆς ^e ἀσεβοῦς νεωτερισμοῦ, ὡς ἐβούλετο μᾶλλον ταῖς ἑαυτοῦ ἐνοίαις ^f δουλεῖν ἑαυτῷ, ἢ τῷ Χριστῷ, τὸν ἐμπιστευθέντα ἑαυτῷ δῆμον βλάψαι ἠθέλησε τῷ τῆς ἰδίας προσομιλίας δηλητηριῶ· δέον καὶ ἀναγνῶναι τοῦτο καὶ κατέχειν, ὅτι τὰ μάταια ζητήματα, καὶ μὴ προκόποντα εἰς ὑψηλῶν, ἀλλὰ χωροῦντα εἰς ψυχῶν ἀπώλειαν, φεύγειν μᾶλλον, ἢ ἐπιζητεῖν δεῖ.

Ἄλλ' ὅμως εἰς κρηνοῦς αὐτοῦς ἐπειγόμενον, μᾶλλον δὲ ἦδη ἐν αὐτῷ τῷ κρημνῷ, θέν πεσεῖται, διάγοντα, εἴ γε δυνάμεθα, ἀνακαλεῖσθαι ὀφείλομεν, μὴ τὴν πτώσει αὐτοῦ τῷ βοηθεῖν προσωθήσωμεν. Ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν, ᾧ ἐπάγεται ζήτησις περὶ τῆς ἰδίας γεννήσεως, ἐδίδαξεν ἡμᾶς κάμνειν ὑπὲρ προβάτου ἐνός, θίλων καὶ διὰ τῶν ἰδίων ὤμων ἀνακαλεῖσθαι, ὡς μὴ ἐκκίπται τῷ λύκῳ εἰς ἄρπαγὴν. Εἴτα ὁ διδάξας ἡμᾶς οὕτω δραμεῖν ὑπὲρ

θῶν, καὶ τὸν: castigantur ex mss.

^g In Regis exemplaribus Græcis post verbum βοηθεῖν additur ἢ μὴ, hand dubie ex nota marginali, qua quis antiquarius partem illam μὴ ante verbum predictum desiderari monerat. Nam istud ἢ, hoc est vel, respondet nostro forte, eaque particula notare solent antiqui lectiones, quas vulgatis præferendas censent ac meliores. Censuit igitur antiquarius noster Græce legendum τῷ μὴ βοηθεῖν, ejusque censuram lectio Latina, si non succurrimus, confirmat.

^a Ita mss. At edit. εἰδότες.

^b Apud Baluz., amore ac virtute. Græca littera postulat amore, hac (sen hujusmodi) virtute.

^c Editi hic addunt δύνασθαι, non mss.

^d Baluz., laniet, invenitur. Græcus textus exigit: Ita ille dignus est qui accusetur, non ut malus mercenarius, quippe qui non ideo quod oves reliquerit, arguatur, sed quod eas ipse laniare inventus sit.

^e In mss. deest ἀσεβοῦς.

^f Edit. δουλεύων ὡς ἐν ἑαυτῷ ἢ τῷ Χριστῷ ἐξακολου-

qualiter nos vult pro ipsarum ovium laborare pastore, qui officii et nominis ejus oblitus in rapacitatem lupi se ipse convertit, gregem cupiens perdere, quem debuerat custodire? Quem nos a septis agnorum removere debemus, si non ita ut volumus corrigamus. Sit ^b spes veniæ corrigenti; malumus enim ut revertatur et vivat, si vitam sibi commissorum ipse non perdat. Sit ^c aperta sententia perduranti; abscidendum est enim tale vulnus, quo non unum membrum læditur, sed totum corpus Ecclesiæ sauciatur. Quid enim ^d cum consentientibus faciat, qui solus sibi sapiens a nostra credulitate dissentit? Sint in communione, quos ipse resistentes sibi a communione ^e submovit; nostramque communionem habere se non posse noverit, si in hoc perversitatis suæ tramite apostolicæ doctrinæ contrarius perduraret.

4. Auctoritate igitur tecum nostræ sedis ascita, ^a nostra vice usus, hanc exsequeris districto vigore sententiam, ut aut ¹ intra decem dies ab hujus conventionis die numerandos pravas prædicationes suas scripta professione condemnet, et hanc se de nativitate Christi Dei nostri fidem tenere confirmet quam et Romana, et tuæ sanctitatis Ecclesia, et universalis devotio tenet; aut nisi hoc fecerit, mox sanctitas tua illi Ecclesiæ provisura, a nostro eum corpore modis omnibus sciat esse removendum, qui nec in se medentium curam voluit admittere, et in perditionem tam suam quam omnium sibi creditorum ² male pestifer festinavit.

5. Eadem autem scripsimus et ad sanctos fratres et coepiscopos nostros, Joannem, ^k Rufum, Juvenalem et Flavianum: ut nota sit de eo nostra, immo Christi nostri divina sententia. Data ^m idus Augusti ¹ Theodosio ^{xiii} et Valentiniano ⁱⁱⁱ in consulibus.

^a Ita mss. At edit., *eis ἄρπαγα λύκου.*

^b Editi Græce, *εἰ ἐτι συγγνώμης ἐλπίς διορθωσομένου, δυνήσεται περιλείπεσθαι* θέλομεν: castigantur ex mss. quibus Latina lectio et orationis series suffragantur.

^c In vulgatis; *sit certa sententia.* Græcus textus postulat *sit aperta sententia*, hoc est palam et aperte dicta sententia damnetur, si in errore persistat. Hic respondet Cœlestinus ac plane satisfacit Cyrilli petitioni. Is enim epist. 8 n. 7 nondum quidem se a Nestorii communione aperte discessisse significarat, sed quid deinceps sibi agendum foret, Cœlestinum ut docere dignaretur enixe rogabat.

^d Hoc est, *cum iis qui in una fide concordant.* Alludit Cœlestinus ad verba Cyrilli epist. 8 n. 5, unde Nestorium a communi omnium orthodoxorum sententia discedere, sequi unum omnibus sapienter arbitrarî dixerat.

^e In vulg. additur ἄριστα.

^f His et Cyrillus obsequens, proxime postquam has accepit Cœlestini litteras, ad clerum populumque CP. pariter scripsit: *Cum iis clericis et populis quoque, qui propter rectam fidem ab illo excommunicati vel gradu moti sunt, nos libere communicamus, injustam illius sententiam minime approbantes, sed eos potius qui ista perpessi sunt commendantes.*

Ἀσπηρίας προβάτου ἑνός, πῶς ἄρα ἡμᾶς κάμνειν βούλεται ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ τῶν προβάτων ποιμένος; ὅς τῆς προσηγορίας ταύτης καὶ τοῦ ἐπαγγέλματος ἐπιελήσμενος, αὐτὸς ἑαυτὸν εἰς ^a ἄρπαγην λύκου μετέλλαξεν, ἐπιθυμῶν ἀπολέσαι τὴν ἀγέλην, ἣν αὐτὸς ὄφειλε συντηρῆσαι. Τοῦτον οὖν ἡμεῖς ἀπὸ τῆς περικλείσεως τῶν ἀμνῶν ἀποκινῆσαι ὀφειλομεν, ἐὰν μὴ αὐτὸν, ὡς θέλομεν, διορθώσῃμεθα. Εἴη ἐτι συγγνώμης ἐλπίς διορθωμένου; θέλομεν γὰρ ἵνα ὑποστρέψῃ καὶ ζήσῃ, εἰ μὴ αὐτὸς τὴν ζωὴν τῶν ἐμπειπιστευμένων ἑαυτῷ ἀπολέσειεν. Εἴη δὲ τις φανερά ἀπόφασις κατ' αὐτοῦ ἐμμένοντος. Ἐκκοπέτων γὰρ τὸ τοιοῦτον τραῦμα, δι' οὗ οὐχ ἔν μέλος βλάπτεται, ἀλλὰ πᾶν τὸ σῶμα τῆς ἐκκλησίας διατριβάζεται. Τί γὰρ ποιεῖ μετὰ τῶν ἀλλήλοις ὁμοουσύντων, ὅς μόνος ἑαυτῷ φρονεῖν δοκῶν ^c ἀπὸ τῆς ἡμετέρας διχονοεῖ πίστεως; ὅθεν μενέτωσαν ἐν τῇ κοινωνίᾳ, οὗς αὐτὸς ἀντιδύγοντας αὐτῷ ἀπέκινησε τῆς κοινωνίας. Καὶ ἡνωσκέτω ὅτι αὐτὸς τὴν ἡμετέραν κοινωνίαν ἔχειν οὐ δύνησεται, ἐὰν ἐν ταύτῃ τῇ τῆς διαστροφῆς ὁδῷ παραμείνῃ, ἐναντιούμενος τῇ ἀποστολικῇ διδασχῇ.

Συναφθείσης σοι ταύτης τῆς αὐθεντίας τοῦ ἡμετέρου θρόνου τῇ ἡμετέρᾳ ^h διαδοχῇ χρυσάμενος, ταύτην ἐκθειθᾶσαις ἀκριβεῖ στερέβότητι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα ἡ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμουμένων ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ὑπομνήσεως ταύτης, τὰ κακὰ κηρύγματα ἑαυτοῦ ἐγγράφῳ ὁμολογία ἀθετήσῃ, καὶ ἑαυτὸν διαθεβαίωσῃται ταύτην κατέχειν τὴν πίστιν περὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἣν καὶ ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ τῆς σῆς ἀγιότητος ἐκκλησία, καὶ ἡ καθόλου καθοσίωσις κατέχει' ἡ ἐὰν μὴ τοῦτο ποιήσῃ, εὐθὺς ἡ σὴ ἀγιότης ἐκείνης τῆς ἐκκλησίας προνοσησμένη, μᾶθ' αὐτὸν παντὶ τρόπῳ ἀπὸ τοῦ ἡμετέρου σωματίου ἀποκινητέον, ὡς οὔτε τὴν τῶν θεραπευόντων ἴασιν ἠθέλησε καταδέξασθαι, καὶ εἰς ἀπώλειον αὐτοῦ τε καὶ πάντων τῶν αὐτῷ πεπιστευμένων κακῶς λοιμώδης ἠπέιχθη.

Τὰ δὲ αὐτὰ ἐγράψαμεν πρὸς τοὺς ἁγίους ἀδελφοὺς καὶ συνεπισκόπους ἡμῶν Ἰωάννην, Ῥούφον, Ἰουθενάλιον, καὶ Φλαβιανόν' ἵνα φανερά ᾗ ἡ περὶ αὐτοῦ ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ἡ τοῦ Χριστοῦ ἡμῶν θεία ἀπόφασις.

Inter eos autem quos Nestorius submoverat, præcipuus consensus est Philippus presbyter, de quo in superiore epistola 9 num. 5 est dictum.

^k Et hic cum Latino sermone consentit Græcus regionum exemplarium textus. In vulgatis autem habetur, καὶ τῇ ἡμετέρᾳ τοῦ τόπου διαδοχῇ ἐπ' ἐξουσία ^D χρυσάμενος, nostraque vice ac loco cum potestate usus.

^h In mss., *δοχῇ.*

¹ Ita ms. Navar., suffragante Græco. At Baluz., *infra.*

ⁱ Hinc perspicuum est Græce κακῶς, non, ut in mss. Regiis fertur, κάθως legendum esse. Ex hoc mendo locus datus videtur glossemati, quod in vulgatis exemplaribus Græcis obtinet, *ὅσα λοιμώδης νόσος ἠπέιχθη δραμεῖν διὰ τοῦ τῆς Ἐκκλησίας σώματος ἐλαυνόμενος. Tamquam pestifer morbus in totum Ecclesiæ corpus invadens festinavit serpere.*

^k Rufum et Flavianum ideo nominat Cœlestinus, quia hic archiepiscopus, et ille primas erat Macedonum, quos novis Nestorii commentis graviter offensos esse Cyrillus epist. 8 n. 5 præmonuerat.

¹ Augusti 41, anno 450.

^m In mss., *Valentiniano vi.*

EPISTOLA XII.

Quam exitiosa sit Nestorii doctrina, Cœlestinus exponit. Se a sua communione illum ejusque fautores secrevisse, et contra in communionem recepissem quos ille novissime abjecerat. Ut infra scripti præsules fortiter pro Ecclesia certent hortatur, monetque Nestorium a communione Ecclesiæ removendum, nisi admonitus intra decimum diem damnet quod prædicarat.

COELESTINUS episcopus ^a JOANNI, JUVENALI, RUFO, et A FLAVIANO episcopis per Orientem, ^b a pari.

1. Optaremus quidem, sicuti una est ^c Dei essentia, ita inter omnes qui ubique sunt homines unam rectæ fidei veritatem teneri. Minor tamen gemitus est, si qui se extra gregem Dominicum segregantes, et per angulos latebrasque latitantes ^d, alios sibi vel paucos qui secum sentiunt, occulto errore persuadent. Cum vero aliqui sacrosanctæ Ecclesiæ Dei sub nomine ^e præpositus sacerdotis, ipsum Christi populom a tramite veritatis in præceps devixæ persuasionis avertit, et hoc in amplissima urbe, ad quam propter inhabitantis imperii reverentiam de universo orbe confluit multitudo; tunc plane est geminanda lamentatio, et major sollicitudo, ne quid lupi ^f rapacitas prævaleat, adhibenda. Minor enim ^g cura est obsidentis inimici quam intra mœnia de-

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννῃ Κελεστίνῳ.

Εὐχόμεθα μὲν ὡς περ μία ἐστὶ τῆς θεότητος οὐσία, οὕτω καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς ἰσοουδήποτε οὖσιν ἀνθρώποις μίαν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἀλήθειαν ἔχειν. Ἐλάττων δὲ ὅμως ὁ στεναγμός ἐστιν, εἴαν τινες αὐτοὺς ἐκτὸς τῆς ἀγῆλης τῆς δεσποτικῆς ἀποχωρίζοντες, καὶ διὰ γωνιῶν καὶ συσκίων τόπων λαθάνοντες, ἑαυτοῖς ἢ καὶ ἄλλοις τισὶ συμβουλευώσιν, ὁμοιοῦσιν ἑαυτοῖς ἐν τῇ λαοθανούσῃ πλάνῃ. Ὅτε δὲ ἐν τῇ τοῦ Θεοῦ ἱερᾷ Ἐκκλησίᾳ ὁ προβεβλημένος ὑπὸ τῶ ὀνόμοτι τοῦ ἱερέως αὐτοῦ τὸν τοῦ Χριστοῦ δῆμον ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας κατὰ κρημνῶν ἀποστρέφει τῇ οὐκ ὀρθῇ συμβουλῇ, καὶ τοῦτο ἐν τῇ μεγίστῃ πόλει, εἰς ἣν διὰ τὴν τιμὴν τοῦ ἐνοικοῦντος ἱ βασιλείου ἀπὸ παντὸς τοῦ κόσμου συντρέχει τὸ πλῆθος, τότε ὀφθαλμὸς διπλασιαστέος ἐστὶν ὁ θρῆνος, καὶ μειζῶν ἢ φροντίς, ἵνα μὴ τὴ ἐκτραπή τοῦ λόκου παραγενομένου κατ-

^a Quædam in Græca et Latina epistolæ hujus inscriptione apparet dissensionis species, cum in illa uni Joanni, in hac pluribus aliis inscribatur. Latinæ suffragatur tum Liberatus diaconus cap. 5, ubi hanc Cœlestini epistolam sic indicat, *Eadem de re* (de qua Cyrillo) *pariter scripsit Joanni Antiocheno, Rufo Thessalonicensi, Juvenali Hierosolymitano et Flaviano Philippensi archiepiscopis*; tum Cœlestinus in superiore epistola 11 n. 5, ubi habet, *Scripsimus et ad sanctos fratres et coepiscopos nostros Joannem, Rufum, Juvenalem et Flavianum*. His accedit et Nicolaus I papa epist. 8 ad Michaellem, epistolam istam ut *Orientalibus episcopis* scriptam commemorans. Græcæ nihilominus faret totius epistolæ contextus; nusquam enim ad plures, sed ad unum Cœlestinus sermonem convertit, nec verhis fratres *churissimi*, sed *frater charissime*, utitur, et *sanctitatem tuam, non vestram*, compellat. Est et alia quædam Cyrillum inter et aliosque textus inscriptionem pugna. Hanc enim epistolam, quam uterque textus Cœlestino, Cyrillus synodo tribuit. Primam dissensionis speciem conciliat atque componit Cyrillus epist. ad Juannem Antiochenum quem sic alloquitur: *Scripsit* (Romana synodus) *et ad tuam pietatem. Scripsit et a pari* (τὰ ἴσα) *ad Rufum piissimum Thessalonicensem episcopum et ad nonnullos alios religiosissimos Macedoniæ episcopos, qui ei semper suffragari solent. Scripsit nihilominus ad Juvenalem Hierosolymorum episcopum*. Earum quippe epistolarum, quæ pluribus a pari inscribebantur, unicuique eorum quorum nomina præ se ferebant, simile exemplum separatim mittebatur, proprio ejusque nomine inscriptum. Quapropter sic in eis loquuntur papæ, quasi ad unum scriberent; et cum unum hujusmodi exemplum singulare reperitur, ejus unius cui destinatum erat nomen præ se ferre debet. Hinc quod uni Joanni inscribatur Græcus epistolæ hujus textus, hoc indicio est solum hujus exemplum quod Joanni missum fuerat, repertum ac vulgatum esse. Epistolas autem quas Romani pontifices habita prius synodo scribebant, ipsi synodo tribuere licebat, quamvis eas ipsis pontificibus vulgo ascribendi mos et usus obtinuerit. Quocirca hæc epistola et a Cyrillo Romanæ synodo, et ab aliis Cœlestino ascribitur. Neque obscurum est ipsius Cyrilli votis nunc Cœlestinum obsequi, quem ille præsul, epist. 8 n. 7, obsecravit ut super Nestorii doctrina sententiam suam tum Macedoniæ episcopis; tum Orientis antistitibus perspicue per litteras exponeret. Præterea ad hanc Cœ-

lestini epistolam merito referatur illud Gennadii de Script. Eccl.: *Cœlestinus urbis Romæ episcopus decretum synodi* (Romana) *ad Orientis et Occidentis Ecclesiæ dedit, confirmans duobus in Christo manentibus perfecte naturis, unam Filii credendam esse personam*. Hanc enim confirmavit, non conceptis quidem verbis, sed quatenus Nestorium, qui, ut statim exponit Gennadius, *huic sententiæ ostensus est esse contrarius, condemnavit*. Ad Latinum epistolæ hujus textum quod attinet, eum exhibemus, quem Steph. Baluzius ad quatuor mss., nos ad Navarreum recognovimus, quemque Nicolaus I constanter sequitur.

^b Vocabulum *a pari* in ms. Navar. omissum. Baluzius et suis expressit; qui et notat ea locutione id significari quod apud Liberatum cap. 5 *pariter*, quod Græcæ apud Cyrillum epist. ad Joannem Antioch. τὰ ἴσα (addere poterat, et quod apud Mar. Mercatorem, *Commonit. c. 5, similia eademque exempla*); ideoque quod Theodosius 1 part. Concil. Ephes. c. 52 scribit, *γέγραπται γὰρ τὰ ἴσα παρὰ τῆς ἡμετέρας γαλινης*, non male ab antiquo interprete concilii Ephesini apud ipsum Baluzium nov. coll. concil. p. 454 Latine conversum esse, *Scriptum namque est a pari a nostra majestate*. Hinc et ruere observat conjecturam Lupi Christiani, qui Thessalonicensi episcopo in Philippensem nullam tum auctoritatem fuisse colligit, quasi hac locutione *a pari*, is illi par et æqualis dicatur. Præterea inde refutatur eadem Lupi conjectura, quod si ea valeret, Philippensis episcopus non minus Antiochæno quam Thessalonicensi par et æqualis dicendus foret.

^c Duo mss., consentiente Græco, *Deitatis*.

^d Illud alios non novit Græcus textus. Clarior esset Latinus, si ita efferretur, *vel sibi, vel paucis qui secum sentiunt, occultum errorem persuadeant*. Græcæ apud Lab. legere est, *λαθάνοντες ἑαυτοῦς εἰκαίσις λόγοις τισὶ συμβουλευώσιν ὁμοιοῦσιν ἑαυτοῖς*. Nostra lectio est mss. Reg., nisi quod in uno pro ὁμοιοῦσιν exstat ὁμοιοῦσιν, ac veteri Latino textui magis est consentanea.

^e Nitidior esset hæc constructio, *præpositus sub nomine sacerdotis*. Mox loco devixæ persuasionis, Græcus interpres legit *devia persuasione*.

^f Sic mss. ac Lab., *βασίλειως*.

^g Adde advenientes.

^h Seu sollicitudo est, cum hostis murum obsidet, quam cum intra debacchatur; leviusque sollicitat et angit animum lupus.

bacchantis; leviusque sollicitat lupus extra ovilia pererrans, quam inter gregem locum pastoris invadens: quia bellum plus quam civile est, cum intra Ecclesiam, id est intra ^a ipsum Christi thalamum tela sectæ impiæ jaciuntur. Unde vehementer contristata sunt nostra viscera, quod is qui Constantinopolitanam obtinere videtur Ecclesiam, devotissimis Christo populis perversa quædam contra reverentiam virginæ partus et contra spem nostræ salutis infundit. Hæc ad nos ingereute dolore fidelium pervenerunt, hæc libris quos ipse miserat publicata sunt; et, quod majoris probationis est, hæc ad nos missis epistolis ^b ipsa auctoris subscriptione munitis ita insinuata sunt ut dubitari ultra non liceat:

2. Unde quoniam in talibus causis non est tuta longior conniventia, quia tantumdem pene criminis est connivere a talibus quanti sceleris est tam sacrilega prædicare, et episcopum Nestorium et si quis alius eum secutus hæc prædicat, a nostra communione screverimus, ^d quandiu scriptura professionis emissa perversitatem quam cœperat docere condemnet, et hanc de virgineo partu, id est de humani generis salute, fidem asserat se tenere, quam secundum apostolicam doctrinam Romana et Alexandrina et catholica universalis Ecclesia tenet et veneratur et prædicat. Si quis vero aut ab ^e episcopo Nestorio, aut ab iis qui eum sequuntur, ex quo talia prædicare cœperunt, vel excommunicatus, vel exutus est seu antistitis, seu clerici dignitate, hunc in nostra communione et durasse, et ^f durare manifestum est; nec judicamus remotum: quia non poterat quemquam ejus removere sententia, qui se jam præbuerat ipse removendum.

3. Hæc, frater charissime, ad sanctitatem tuam scribenda duximus, ut in Domino roboratus, et familiarem pectori tuo loricam Christi cum ^h sento catholicæ prædicationis indutus, greges Domini nostri Jesu Christi, qui pro nobis natus et passus est, qui reseratis inferis et morte devicta pro nobis die tertio resurrexit, a persuasionis pessimæ pravitate defendas.

4. Sicut autem ad sanctum fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum, bonum ⁱ fidei catholicæ defensorum, scripsimus, hanc de eodem Nestorio sciat sanctitas tua a nobis, immo a Christo Deo, latam esse sententiam, ut aut intra decem dies ^j ex con-

Α ισχύση. Ἐλάττων γάρ ἐστιν ἡ φροντίς πολιορκούντος τοῦ ἐχθροῦ, ἢ ἐντὸς τειχῶν ἐβακχεύοντος· καὶ κουφότερον παρενοχλεῖ ὁ λύκος ἐκτὸς τῶν ποιμνίων ἀπεικονόμενος, ἢ περὶ ἐν αὐτῇ τῇ ἀγέλῃ τόπον ποιμένος ἐπιλαβόμενος· ἐπειδὴ περὶ πλέον τοῦ ἐμφυλίου πολέμου ἐστίν, ὅταν ἐντὸς τῆς ἐκκλησίας, τουτέστι ἐντὸς αὐτοῦ τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ, δόρατα ἀκοντίζηται τῆς ἀσεβοῦς θρησκείας. ὅθεν πᾶν συντετάρακται ἡμῶν τὰ σπλάγχνα, ὅτι οὗτος, ὅστις δοκεῖ κατέχειν τὴν ἐκκλησίαν Κωνσταντινουπόλεως, τοῖς καθώσιωμένοις τοῦ Χριστοῦ δήμοις διεστραμμένα τινα ἐκχέει, ὑπεπαντία τῆς τιμῆς καὶ αἰδοῦς τοῦ τοκετοῦ τῆς ἀγίας παρθένου, καὶ ὑπεπαντία τῆς ἐλπίδος τῆς ἡμετέρας σωτηρίας. Ταῦτα εἰσηλθὲν ὑποβαλλούσης τῆς ἀληθίνους τῶν πιστῶν, ἀ ἐγνωρίσθη διὰ τῶν βιβλίων, ἅπερ αὐτὸς ἐπέμψεν· καὶ ὅπερ μείζονος ἀποδείξεως ἦν, πεμφθεισῶν Β ἐπιστολῶν πρὸς ἡμᾶς, ὑπογραφῆ αὐτοῦ τοῦ αὐθέντου ὠχυρωμένω, ὡς ἀμφιβληθῆναι ^c παρ' ἐτέρων μὴ ἐξόν εἶναι.

Ὅθεν ἐπειδὴ ὑπὲρ τοιούτων αἰτιῶν οὐκ ἔστιν ἀσφαλὴς ἢ μακροτέρα παρενθύμησις· τοιοῦτον γάρ ἐστι σχεδὸν ἔγκλημα κρενθυμῆσθαι τὰ τοιαῦτα, ὅποιόν ἐστι μῦθος τοιαῦτα ἱερόσυλα λέγειν· καὶ τὸν ἐπίσκοπον Νεστόριον, καὶ εἰ τις ἄλλος αὐτῷ ἀκολουθῶν τοιαῦτα λέγει, ἀπὸ τῆς ἡμετέρας κοινῆς ἀποχωρίζομεν, ἕως οὗ δι' ἐγγράφου ὁμολογίας πεμφθῆσιν, τὴν διαστραφῆν, ἣν ἤρξατο διδάσκειν, κατακρίνη, καὶ ταύτην ἑαυτὸν περὶ τοῦ παρθενικοῦ τόκου, τουτέστι περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ τῶν ἀνθρώπων γένους, τὴν πίστιν ὁμολογήσῃ κατέχειν, ἣν τινα κατὰ τὴν ἀποστολικὴν διδασκαλίαν ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Ἀλεξανδρῶν, καὶ ἡ καθολικὴ πανταχοῦ ἐκκλησία κατέχει, C ^f προσκυνῆσῃ τε καὶ ὁμολογήσῃ. Εἰ τις δὲ ἢ ἀπὸ Νεστορίου, ἢ ἀπὸ τῶν ἄλλων αὐτῷ ἐξακολουθησάντων, ἀπ' οὗ τὰ τοιαῦτα ἤρξατο λαλεῖν, ἢ ἀκοινώνητος ἐγένετο, ἢ ἐργυμώθη τῆς τοῦ ἱερέως ἀξίας, ἢ τῆς τοῦ κληρικοῦ, τουτόν ἐν τῇ ἡμετέρῃ κοινῇ καὶ μεμενηκένῃ, καὶ μένειν εἰς τὸ ἐξῆς ὁμολογήσῃ· καὶ οὐδὲ λέγομεν αὐτὸν ὀποικινῆσθαι· ἐπειδὴ περὶ οὐδὲ ἀδύνατό τινα ἢ τούτου ἀπόφρασις ἀποκινεῖν, ὅστις ἑαυτὸν παρέσχεν ἤδη ἀποκινεῖν.

Ταῦτα, ἀδελφεῖ τιμώτατε, πρὸς τὴν σὴν ἐγνωσύνην ἐγράψαμεν, ἵνα ἰδυναμωθεῖς ἐν τῷ δεσπότη, καὶ τὸν οἰκίον τῷ στήθει θώρακα καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς καθολικῆς ὁμολογίας ἐνδυσάμενος, τὴν ἀγέλην τοῦ ἡμετέρου δεσπότη τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅστις ὑπὲρ ἡμῶν ἐγεννήθη καὶ ἐπαθεν, ὅστις καὶ ἀνοιγόντων τῶν καταχθονίων καὶ τοῦ θανάτου ἠττηθέντος, ὑπὲρ ἡμῶν τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη, D ἀπὸ τῆς πρηρῆς καὶ αἰσχίστης διδασκαλίας ἐλυκῆσῃ.

Ὅσπερ δὲ καὶ πρὸς τὸν ἀμώτατον ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἡμῶν Εὐρύλλων, τὸν ἀκριβῆ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας καὶ πίστεως ἐκδικον, ἐγράψαμεν, περὶ τοῦ αὐτοῦ Νεστορίου γνωσκέτω ἡ σὴ ἐγνωσύνη παρ' ἡμῶν, μᾶλλον δὲ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ δεσπότη τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἐξηνηγεμῆ-

^a Græcus interpres legit, *intra ipsam domum Dei.*

^b Supra epist. 6 et 7.

^c Leg. *παραίτητος.*

^d *Ceu quoad.*

^e Nomen *episcopi* Græcus interpres reticet; et mox pro *prædicare cœperunt*, legit *prædicare cœpi.* Ipsa tamen lectionis Latinæ verba Nicolaus I epist. 8 ad Mich. retinet.

Leg. *προσκυνεῖ τε καὶ ὁμολογεῖ.*

^f Adde *deinceps.*

^h Pro *scuto* male interpres Græcus legit *spe.*

ⁱ In Græco, *Ecclesie et fidei.*

^j Ms., *ex conventione hujus diei.* Ex epistola superiori legendum esse liquet, *ex conventianis hujus die*, vel simpliciter *ex conventionis die*, hoc est, ut interpres Græcus recte intellexit, *ex die quo conventus fuerit.*

ventionis hujus die numerandos, sacrilegas de Christi nativitate predicationes suas scripta professione condemnet, et hanc se profiteatur fidem sequi quam Romana et Alexandrina et universalis servat Ecclesia; aut episcoporum cœtu remotus, intelligat ^a sibi suam obfuisse perniciem. Sed ut hæc quæ a vobis decreta sunt ^b exercitatus agerentur, per solum nostrum Posidonium Alexandrinæ Ecclesiæ diaconum nostras ad dilectionem tuam volumus fidelius epistolas ^c commeari. Data idus Augusti ^d Theodosio XIII et Valentiniano III consulibus.

• EPISTOLA XIII.

COELESTINI PAPÆ I AD NESTORIUM.

Ipsium impiæ novitatis reum convinci, atque anathemate dignum esse. Denuntiat ei, nisi quos e regia urbe injuste ejecerat revocarit, et quod impie senserat aperte damnarit, post decimum diem ab Ecclesiæ communionem segregandum esse.

Dilectissimo fratri NESTORIO COELESTINUS.

1. Aliquantis diebus vitæ nostræ, post nefandum et sæpe damnatum dogma Pelagii atque Cœlestii, catholicam fidem quies habuit, quando eos cum suæ disputationis sequacibus ^e telo unitæ sententiæ Oriens Occidensque percussit. Denique sanctæ recordationis Atticus, catholicæ magister fidei, et vere beato Joanni etiam ad ista successor, eos ita persecutus est pro ^b rege communi, ut iis ne standi quidem illic copia præstaretur. Mansit nos post ejus exitum sollicitudo vel maxima, cum successor ipsius utrum etiam in ejus fide succederet quaereremus, quia difficile est continuari quæ bona sunt, nam sibi sæpe alternis vicibus adversa succedunt. Habuimus tamen post hunc a quo eramus continuo ⁱ deserendi, sanctum

^a Planius ad litteram Græcam, proprii exiti se sibi fuisse auctorem; quo pacto inferius, epist. 15 idem Nestorius seipso periturus auctore dicitur, si oblatum correcto remedium respuit. Pergit Cœlestinus totam excommunicationis invidiam in reum transferre.

^b Sen accuratius. Interpres Græcus legisse videtur studiosius perficerentur.

^c Editi cum tribus mss., commendare: corriguntur e codice Bellovac. Deinde ex Græco supplere liceret, Deus te incolunem custodiat. Mox in mss. iv idus, et contra edit. Valentiniano iv.

^d Augusti 11 anno 430.

^e In editione Rom. Latinus ejus contextus notatur ut e Cresconio descriptus. Eundem exhibent Navarreus alique tres mss. a Baluzio memorati. Ejus initium Liberatus cap. 5 ita indicat: Cœlestinus vero papa Romanus scripsit Nestorio increpationis epistolam cum exhortatione et vituperatione, quia errare non debuerit ad cujus ordinationem gavisus est. Est ejus principium: Aliquantis diebus vitæ nostræ. Eadem epistola laudatur ab Evagrion lib. i c. 4, et Photio cod. 15; a Nestorio, ut infra visuri sumus. Navenbris 30 die accepta est. In concilio Ephesino perfecta est tota. Nemphe act. 1, Juven. Hieros. postulante ut legantur et litteræ sanctissimi et reverentissimi archiepiscopi Romanorum Cœlestini, quas destinavit de fide, primicerius notariorum legit, ut habetur apud Baluzium p. 462: Epistola domini Cœlestini episcopi Romani ad Nestorium. Dilectissimo fratri Nestorio Cœlestinus. Aliquantis diebus vitæ nostræ post nefandum et sæpe damnatum dogma Pelagii, etc. Græcum textum ad mss. regionum fidem exegimus.

^f Editi, consentiente Græco, catholica fides quies-

την εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ἵνα ἢ ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀριθμῶ-
μένων ἀπ' ἧς ἡμέρας ὑπομνηθεῖς τὰς ἱεροσύλους αὐτοῦ
διδασκαλίας περὶ τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως ἐγγράφῳ
ὁμολογίᾳ καταδικάσῃ, καὶ ταύτη ἑαυτὸν ὁμολογήσῃ τῇ
πίστει ἀκολουθεῖν, ἢν τινα καὶ ἡ Ῥωμαίων, καὶ ἡ Ἀλεξ-
ανδρίων, καὶ ἡ καθολικὴ φυλάττειν Ἐκκλησίᾳ ἢ ἀπὸ τῆς
συνοδοῦ τῶν ἐπισκόπων ἀποκινήσεις, γνωσκέτω οἰκίῳ
ἑαυτὸν βεβλάσθαι ὀλέθρῳ. Ἴνα δὲ ταῦτα τὰ παρ' ἡμῶν
ἀποφανθέντᾳ σπουδαιότερον ἐξακυσθεῖν. διὰ τοῦ ἡμετέρου
υἱοῦ Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλη-
σίας τὰς ἡμετέρας ἐπιστολάς πρὸς τὴν σὺν διάθεσιν ἡθου-
λήσθημεν πιστότερον διακομισθῆναι. Ὁ Θεὸς ὑγιαινοῦσά
σε διαφυλάττοι, ἀδελφεῖ τιμωτάτα.

Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Νεστορίῳ Κελεστίνος.

Ἐφ' ἡμέρας τινὰς τῆς ζωῆς ἡμῶν μετὰ τὸ ἀνόσιον καὶ
πολλάκις κατακρεθὲν δόγμα Πελαγίου καὶ Κελεστίου ἢ κα-
θολικῆ πίστεως ἐπηρεύσει, ὅποτε ἐκείνους μετὰ τῶν ἐπο-
μένων τῇ δόξῃ αὐτῶν ἦτε ἀνατολὴ καὶ ἡ δύσις ἀνοστήσῃ
συμφωνούσης ἀποφάσεως ἐπληξεν. Αὐτίκα ὁ τῆς ἀγίας
μνήμης Ἀτακίος, ὁ διδάσκαλος τῆς καθολικῆς πίστεως,
καὶ ἀληθῶς τοῦ μακαρίου Ἰωάννου καὶ εἰς ταῦτα διάδο-
χος, οὕτως ἐκείνους ἐδίωξεν ὑπὲρ τοῦ κοῖνου βασιλείως,
ὥστε αὐτοῖς μὴ τοῦ ἐκεῖ ἰσθάναι ἄνεσιν συγχωρηθῆναί
ἔσχεν ἡμᾶς μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξέδον οὐχ ἡ τυχοῦσα
φροντίς ⁱ ἐκδεχομένων. Πότερον ὁ ἐκείνου διαδεξάμενος
εἶη αὐτοῦ καὶ εἰς τὴν πίστιν διάδοχος. Ἐπιθεὶ δυσχερές
ἔστιν ἐκτείνεσθαι τὰ καλὰ: πολλάκις γὰρ ἑαυτὸς ἀμοι-
βαδὸν αἰ ἐναντιότητι διαδέχονται. Ἄλλ' ἐσχάκαμεν μετ'

^C tem habuit, sed refragantibus tum hujus epistolæ, tum antiquæ interpretationis concilii Ephesini mss.

^e Editi, telis, ac deinde Baron. secundum edit. Rom. unitatis: corriguntur ex mss. Quod nunc memoratur, maxime accidit, cum episcopi Zesimi epistola, ut Marii Mercatoris pag. 438 verbis utar: Quæ tractoria dicitur, qua Cœlestius Pelagiusque damnati sunt, et Constantinopolim et per totum orbem missa, subscriptionibus sanctorum Patrum est roborata.

^b Edit. Rom. et Baran. pro re communi, refragan-
tibus aliis libris et Græco. Regem communem intel-
ligere est universorum regem Christum, cujus gratiam
Pelagiani, ut Apostoli verbo utar, evacuare nitentan-
tur. Qui autem Atticus eis restiterit, M. Mercator in
Commonit. sic narrat: Sub sanctæ memoriæ Attico
episcopo urbem Constantinopolitanam petiit (Cœles-
tius), ubi in similibus detectus, magno studio sancti
illius viri ex prædicta alma urbe detrusus est, litteris
super ejus nomine et in Asiani et Thessalonicam et Car-
thaginem ad episcopos missis. Quam ob causam et a
Prospero in carmine de ingratis sic laudari me-
ruit:

Quid loquar et curam magna quam gessit In urbe
Constantinopoli docto bonus ore sacerdos
Atticus, antiqua legatos hæreticorum
Confutando fide, etc.

ⁱ A mss. Reg. abest ἐκδεχομένων.

^j Cum scilicet biennium nondum explevisset, ut
lib. vii c. 28 tradit Socrates, qui et cap. 26 testatur,
tum ubique celeberrimum fuisse tum pietatis nomine,
tum quod pauperibus fovendis etiam ultra vires incum-
beret.

Sisinnium, celebratum simplicitate et sanctitate collegam, eam fidem quam invenerat prædicantem. Legerat profecto simplex sanctitas et sancta simplicitas, timendum magis quam alte sibi esse sapientium (*Rom. xi, 20*); et alibi, altiora sectanda non esse (*Eccli. iii, 22*); et iterum: *Si quis aliud prædicaverit quam quod prædicavimus, anathema sit* (*Galat. i, 8, 9*). Hoc tamen exeunte de sæculo, cum se sollicitudo nostra in tantum, in quantum ei Domini venientium narratio nuntiorum, quam mox firmavit eorum qui interfuerunt ordinationi tuæ relatio collegarum, qui tibi testimonii tantum detulerunt, quantum ferri huic debuit qui aliunde a videbatur clectus. Tanta ante opinione vixisti, ut tuis te aliena civitas invideret; tanto b nunc horrore vitaris, ut tui in aliis videant qualiter fuerint liberati.

2. Dudum sumpsimus epistolam tuam, quibus c in angusto nihil potuimus dare responsi; erat enim in Latinum sermo vertendus. Quod cum licet sero d facimus, sancti fratris et coepiscopi mei Cyrilli probatissimi sacerdotis per filium meum Posidonium diaconum talia de te scripta suscepimus, e quibus his qui de tua ordinatione retulerant perisse suum testimonium doleremus. Bonis enim principis tuis malus, quantum videmus, successit eventus: bonis, inquam, principis quæ apud nos ita celebrata fuerant, ut responsum dantes ad relationem fratrum, nos f faceremus participes gaudiorum. Sed considerantes nunc et querelam de te prædicti fratris, et interpretatas tandem epistolam tuam apertam blasphemiam continentes, illud nobis Apostolicum videmus esse dicendum: *Vellem mutare vocem meam, quia confundor in vobis* (*Galat. iv, 20*). Quin immo mutavi, nisi de præcipiti se revocet impius disputator; necesse est enim ut malum ex nobis ipsis, sicut præcipitur, auferamus. Legimus ergo epistolarum tenorem, et eos libros quos illustri viro filio meo Antiocho reddente suscepimus. In his quidem g nobis vestigatus, deprehensus et tentus, quodam multiloquio labearis, dum vera involvis obscuris, h rursus utraque confundens, vel confiteris negata, vel niteris negare confessam. Sed in epistolis tuis apertam non tam de fide nostra, quam de te tulisti

A ἐκείνον τὸν μέλλοντα ἡμᾶς ταχέως καταλίπειν, τὸν ἅγιον Σισίνιον, εὐδοκμήσαντα ἐπὶ τε τῇ ἀπλότατι κοινῶν, αὐτὴν τὴν πίστιν, ἣν εὖρε, κηρύττοντα ἀνεγνώκει δηλαδὴ ἐκείνη ἡ ἀπλὴ εὐλάβεια καὶ εὐλαβὴς ἀπλότης, δεῦ μάλλον φοβεῖσθαι, ἢ ἰδίας συνείσεως βάθος ζητεῖν καὶ ἀλλαγῶ, μὴ δεῖν ἀνερευρᾶν τὰ βαθύτερα καὶ πάλιν, εἴ τις ἄλλο κηρύξει καὶ νομοθετήσει παρ' ὃ ἐκηρύξαμεν, ἀνάθεμα ἔστω. Ἀλλὰ καὶ τοῦτον ἐκ τοῦ κόσμου μερισταμένον, ὡς ἡ ἡμέτερα φροντίς ἐπὶ τοσοῦτον ἑαυτὴν ἐξέτεινεν, ἐφ' ὅσον ὁ Κύριος ἐπέτρεψεν, ἐχαροποίησεν ἡμῶν τὴν ψυχὴν ἡ δούγισις τῶν ἐρχομένων ἀγγέλων, ἣν εὐθείως ἐβεβαίωσεν ἡ τῶν ἡμετέρων κοινῶν ἀναφορὰ τῶν παραγενομένων τῇ σῆ χειροτονίᾳ· οἱ τινες τοσοῦτον σοὶ ἑμαρτύρησαν, ὅσον ἐχρῆν τῷ ἀλλαχθέντι ἐπιλεχθέντι. Μετὰ τοσαύτης πρότερον ὑπολήψεως ἐξήσασ, ὥστε καὶ ἐφθόνησε τοῖς σοῖς ἄλλοτρία πόλι· μετὰ τοσαύτης δὲ νῦν ἀτοπίας φευκτέον σεαυτὸν παρασκευάσας, ὡς τοὺς σοὺς ἐν ἄλλοτρίοις ὄραν, ὅπως ἀπῆλλαχθης.

Præterea didicimus te sicut epistolam, alicuius in stenographia scriptam non potuisse dare responsi; erat enim in Latinum sermo vertendus. Quod cum licet sero facimus, sancti fratris et coepiscopi mei Cyrilli probatissimi sacerdotis per filium meum Posidonium diaconum talia de te scripta suscepimus, quibus his qui de tua ordinatione retulerant perisse suum testimonium doleremus. Bonis enim principis tuis malus, quantum videmus, successit eventus: bonis, inquam, principis quæ apud nos ita celebrata fuerant, ut responsum dantes ad relationem fratrum, nos faceremus participes gaudiorum. Sed considerantes nunc et querelam de te prædicti fratris, et interpretatas tandem epistolam tuam apertam blasphemiam continentes, illud nobis Apostolicum videmus esse dicendum: *Vellem mutare vocem meam, quia confundor in vobis* (*Galat. iv, 20*). Quin immo mutavi, nisi de præcipiti se revocet impius disputator; necesse est enim ut malum ex nobis ipsis, sicut præcipitur, auferamus. Legimus ergo epistolarum tenorem, et eos libros quos illustri viro filio meo Antiocho reddente suscepimus. In his quidem nobis vestigatus, deprehensus et tentus, quodam multiloquio labearis, dum vera involvis obscuris, rursus utraque confundens, vel confiteris negata, vel niteris negare confessam. Sed in epistolis tuis apertam non tam de fide nostra, quam de te tulisti

a Hoc est, ex aliena Ecclesia, nempe Antiochena. Recolendum quid hac de re Cœlestinus ipse epist. 4 n. 7 præcipiat.

b Edit. Rom. errore, Baron. terrore. Cæteri libri Latini horrore. Et huius quidem horroris testis est superior Cyrilli epistola 8 n. 3. Deinde Græcus interpres pro vitaris, legisse videtur vitandum te præbuit.

c Hoc est, citius ac modica interposita mora.

d Græcus textus postulat: *Quod cum sero propter necessitatem* (interprete scilicet prius deficiente) faceremus.

e Accuratius quid sonat Græcus textus, videlicet ex quibus eorum qui de ordinatione tua retulerant testimonium perisse (atque evanuisse) valde doluimus. Non enim eis qui dederunt, sed Nestorio cui datum fuerat, perit hoc testimonium.

f Seu, ut Græcus sermo habet: nos ostenderemus participes. Hoc Cœlestini responsum, sicut et episcoporum de ordinatione Nestorii synodalis relatio desiderantur.

g Ita mss. At edit. Rom. et Baron.: a nobis investigatus, deprehensus et tentus es, quod multiloquio labefactaris. His concinit et Lab., nisi quod postremi verbi loco restituit labearis.

h Ad litteram Græcam: et rursus utraque confundis, vel confitendo negata, vel nitendo negare confessu. Nestorius in litteris suis primo Mariam Dei genitricem esse negat; tum quod negat videtur confiteri: et utrumque postmodum confundit, dum, ex eo quod res creata gignere non potuit increatam Deitatem, Mariam negat Verbum Deum carnem factum gignendo genuisse Deum.

sententiam, volens de Dei Verbo aliter quam fides A habet omnium disputare. Ἐπιστολαῖς φανεράν ἀπόφασιν οὐχ οὕτω περὶ τῆς ἡμετέρας πίστεως, ὡς περὶ σεαυτοῦ ἐξηγήσας, θέλων περὶ τοῦ Θεοῦ λόγου ἄλλως κηρύξαι, ἤπερ ἡ πάντων πίσις ἔχει.

3. Ecce nunc in quam de te vocamur sententiam, ecce quæ tuarum sunt beneficia novitatum. Postquam ignoratus electus es, et cognitus accusaris, jam nunc cum illo gentium Doctore dicendum est : *Nam quid oremus secundum quod oportet, nescimus* (Rom. viii, 26). Nonne hæc Ecclesiæ illi verba conveniunt, quæ probatos ^b sibi viros, non notitiam tuam sed famam secuta, contempsit? Impositum est opinioni bene de te credentium. Quis enim ^c intra ovile velut rapacem lupum putaret abscondi? Vox est ejusdem Apostoli : *Oportet etiam hæreses esse, ut probati manifesti fiant* (I Cor. xi, 19). Aperi aures tuas, et ejusdem ad Timotheum (I Tim. vi, 20) vel Titum (Tit. iii, 9) dictos audito sermones. Quid his aliud præcipit quam ut novitates vitent vocum profanas? ad impietatem quippe ista proficiunt, quæ semper spinas et tribulos intulerunt. Timotheum certe etiam rogasse se dicit (I Tim. i, 5) ut Ephesi remaneas denuntiaret quibusdam ne quis aliter prædicaret. Ante oculos mihi Jeremiæ prophetæ verba sunt : *Horribilia, inquit, facta sunt super terram : prophetæ iniquitatem prophetant* (Jerem. v, 30). Hæc, dicas volo, quasi ignota te transeunt, aut quasi nota contemnis? Si quasi ignota te transeunt, non sit pudori discere rectum, quando timori non fuit docere perversum. Si quasi nota contemnis, intellige te inexcusabilem fore, cum a te commissi tibi talenti quæsierit ille rationem (Matth. xxv, 26), qui per nos de hoc sancto fenore suum lucrum semper exspectat. Aspicere quæ pœna illum maneat, qui abscondit acceptum, ^d qui integrum certe restituit quod accepit : unde evidenter adverte quod sit et vel quale periculum, nec quod acceperis reddidisse. An tu Domino nostro dicturus es : *Quos dedisti mihi, custodivi* (Joan. xvii, 12), cum sic scindi in partes audiamus ejus Ecclesiam? Qua conscientia vivis, pene ab omnibus in hac civitate desertus? Optaveram eos tunc fuisse tam cautos quam nunc sunt, cum sibi desiderant subveniri. Unde tibi in has quæstiones verba dirigere, ^e quas sit blasphemum cogitasse? Unde in populo hæc episcopo prædicare, quibus virginei partus reverentia saucietur? Non debent veteris fidei puritatem blasphema in Deum verba turbare.

^a Unus mss. reg. ἐπελήχθης; alter, ὑπέλήχθης.

^b Magis placeret cum Græco, in se, hoc est in suo ipsius sinu et obsequio institutos, de quibus idem papa epist. 4 n. 7 dicit : *Primum illi reprobandi sunt, ut aliqui de alienis ecclesiis merito præferantur*; et de quibus statim subjicit : *Habeat unusquisque suæ fructum militiæ in Ecclesia in qua suam per omnia officia transgessit ætatem*. Decreti hujus necessitatem commendare videbatur Nestorii exemplum; sed eam hæreticus ille præseferbat pietatis speciem cum eloquentiæ laude conjunctam, ut ipsam Antiochenam Ecclesiam in qua meruerat non ininus fallere potuisset.

^c Græce : *intra ovinam pellem, rapacem*.

^d Mss. ἄν, pro αἰε; et mox ποιῆ, non ποιεῖ.

^e Editi hic addunt *μαθεῖν*, et mox *καὶ* ante *διδάξαι*, refragantibus mss.

^f Clarius diceretur *ac certe integrum*; et in Græco, *καίτοι γε τὸν μὲν δλόκληρον*. Certe orationis series particulam *μη* respuit. Hæc autem sententia, propter verbum *εἰλήφει* repetitum, in Reg. mss. excidit.

^g Ita mss. At editi hic addunt *σφάξασθαι καὶ*, et omittunt *εἰς μέρη*.

^h Mss. ὅτε, omisso supra *τότε*.

ⁱ Editi. Rom. et Baron., *quæ sit blasphemia*; renitentibus mss. et Græco. Antea pro verbis : *Optaveram eos, mallems, Utinam tunc* (cum te elegerunt) *tam fuissent cauti quam nunc sunt, etc.*

^j A mss. abest *εἰς τὸν Θεόν*.

4. Quis umquam non dignus est anathemate judicatus, vel adiciens vel detrahens fidei? Plenè etenim ac manifeste tradita ab Apostolis nobis, nec augmentum, nec imminutionem requirunt. Legimus in libris nostris (*Apoc. xxii, 18*), non addi debere, non detrahi: magna quippe et addentem et detrahentem poena constringit. Unde cauterium præparamus et ferrum, quia ultra non erunt fovenda vulnera, quæ merentur abscidi. Scimus certe majora vitia majore semper dolore sanari. Inter multa quæ a te impie prædicata universalis recusat Ecclesia, symbolo a apostolis tradito plangimus hæc verba fuisse sublata quæ nobis totius spem vitæ salutisque promittunt. Quod quare fiat loquuntur epistolæ tuæ, de quibus nulla dubitatio est quia eas ipse misisti; quas in manus nostras nolueramus venire, ne de tanti cogere sceleris genere judicare. Omnium disputationum tuarum vias brevis earum sermo conclusit; extendisti te latius, multis infractibus circumisti, sero tamen diverso itinere pervenisti ad impium constitutum. Scimus quid ille caverit, qui præcepit contentiones et pugnas legis esse vitandas: sunt enim, inquit, *inutiles et vanæ* (*Tit. iii, 9*). Quod igitur vanum et inutile judicatur, nemo dubitat minime profuturum.

5. Itaque quamvis et jam frater Cyrillus secundus te epistolis suis asserat esse conventum, intelligas volo, post primam et secundam illius, et hanc correctionem nostram, quam constat esse jam tertiam,

a Verba, ab apostolis tradito, Græcum interpretem fugerunt. Ex eorum regione Romanus editor annotavit, *symbolum apostolorum Nestorius mutilavit*. Cœlestini mentem, ni fallor, haud satis assecutus. Is enim pontifex verba quæ spem salutis promittunt a Nestorio sublata esse queritur, quatenus nativam eorum notionem sustulit, non quatenus illos apices suppressit. Nempe cum a apostolorum symbolum primo ponat, *Et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Dominum nostrum*, ac deinde subjiciat, *Qui conceptus est de Spiritu sancto, natus ex Maria Virgine*; postrema hæc verba laudibus tollit, qui Mariam Dei genitricem negat. Nam si illa Dei genitrix non est, neque etiam Dei Filius Dominus noster natus ex Maria dici potest; quibus verbis cum qui Deum habet patrem et Mariam matrem habere profitemur. Cœlestini successor Xystus epist. 5 n. 5 Nestorii commentis de symbolo primum inter apostolos tradito derogari pariter scribit; ac deinde epist. 6 n. 4 suam ac decessoris sui mentem aperit et explicat his verbis: *Hominem namque natum Christum tantummodo prædicabat* (Nestorius) *auferens Incarnationis mysterium et illud evacans, immo illud impugnans, ex quo secundum symbolum et fides et salutis nostra subsistit*. Hoc confutrare licet verbis Acacii Molitænæ episcopi in concilio Ephesino act. 1 pag. 493, primum de Nestorio sic loquentis, ut qui divinas Scripturas depraverat, et sanctorum quoque dogmata adulteraverat; tum ad hujus rei probationem hæc subjicientis: *Et enim epistola illius quæ paulo ante recitaret, apertissime iudicat quod vocibus quibus de unigenito Dei Filio 318 patres et divini episcopi suo in symbolo usi sunt ablati, et quæ ad salutaris illius dispensationis mysterium pertinet soli carni tribuitis, nudum Dei templum nativitatem et mortem sustinuisse prædicavit. Ita ipsi quoque divinæ Scripturæ sententiam hanc falso ascri-*

A Τίς πώποτε οὐκ ἄξιός τοῦ ἀναθεματισθῆναι ἐκρίθη, ἢ ἀφαιρῶν τι, ἢ προστιθείς τῇ πίστει; τὰ γὰρ μεσῶς καὶ φανερώς παραδοθέντα ἡμῖν παρὰ τῶν ἀποστόλων, οὔτε προσθήκην οὔτε μείωσιν ἐπιδέχεται. Ἀνίγνωμεν ἐν ταῖς βίβλοις ἡμῶν, μήτε προστιθῆναι δεῖν, μήτε ἀφαιρῆναι μέγιστη γὰρ καὶ τὸν προστιθέντα καὶ τὸν ἀφαιροῦντα τιμωρία δεσμεῖ. Ὅθεν καυτήρα καὶ σίδηρον ἐτοιμάζουμεν, ἐπειδὴ περ ἐτέρως οὐκ ἔστι κατανηγνῆτα τὰ τραύματα, ἅπερ ἐστὶ λοιπὸν ἀποκοπῆς ἄξια. Ἴσμεν γὰρ τὰ μέγιστα ἐλαττώματα μετὰ μείζονος ἀεὶ πόνου θεραπευόμενα. Ἀλλὰ μεταξὺ πολλῶν, ἅπερ παρὰ σοῦ ἀσεβῶς κηρυττόμενα ἢ καθόλου ἀπωθεῖται Ἐκκλησία, κλαίοντες μάλιστα τὸ, ταῦτα τὰ ῥήματα παρὰ σοῦ ἐπῆρθαι ἀπὸ τοῦ συμβόλου, ἅπερ ἡμῖν πάσης ζωῆς καὶ σωτηρίας ἐπαγγέλλεται τὴν ἐλπίδα. ὅπερ διὰ τί γίνεται, λαλοῦσιν αἱ ἐπιστολαὶ σου, περὶ οὗ οὐδεμίᾳ ἀμφιβολία ἐστίν· ἐπειδὴ ταύτας αὐτὸς ἀπέστειλας, ἃς οὐκ ἠβουλόμεθα ἐληλυθῆναι εἰς ἡμετέρας χεῖρας, μὴ ἀναγκασθῶμεν δικάσαι περὶ τοῦ εἶδους τοῦ τηλικούτου μύσους. Πασῶν τῶν διαλέξεών σου τὰς ὁδοὺς ὁ βραχὺς λειάνων περιέκλεισε λόγος· ἠπλώσας σεαυτὸν πλατύτερον· καὶ πολλαῖς ἢ περιστροφικῶς περιήλθες· ὅψι δὲ ὅμως διὰ διαφόρων ὁδῶν εἰς τὸν ἀσπίθῃ ὄρον ἐφθασας. Ἴσμεν ὅτι ἐκείνος διετάξεν ὁ κελύεσας φεύγειν τὰς ἐριδας καὶ τὰς μάχας τὰς περὶ τοῦ νόμου· εἰσι γὰρ, φησὶν, ἄχρηστοὶ καὶ μάταιοι, ὅπερ τοῖνον ἄχρηστον καὶ μάταιον κρίνεται, οὐδεὶς ἀμφιβάλλει μακρὸν εἶναι ὠφελείας.

Τοιγαρῶν εἰ καὶ ὁ ἀδελφὸς κύριλλος ἤδη σε διὰ δευτέρων ἐπιστολῶν μεθοδευσθῆναι φησι, ὁ θέλω σε τοῦτο ποιεῖν, ὅτι μετὰ πῆν πρώτῃν καὶ δευτέραν ἐκεῖνον, καὶ ταύτην τὴν ἡμετέραν ἐπιτίμωσιν, ἣν δὴλόν ἐστιν εἶναι

C psit. In cita autem epistola, in qua hanc symboli Nicæni et Scripturæ sacræ depravationem apertissimam esse asserit, non vocum syllabas, sed genuinam earum intelligentiam sive a symbolo Nicæno, sive a divina Scriptura auferri perspicuum est. Ipse etiam Acacius in verbis relatis suam ea de re mentem satis explicat.

b Unus ms. Reg., *στροφαῖς προήλθες*; alter, *στροφαῖς διήλθες*.

c Leg. θέλω σε τοῦτο ποιεῖν.

d Ipse Cyrillus his obsecutus huic Cœlestini epistolæ adjuncta propria, quæ habetur Ephes. Concil. part. 1 c. 26. Nestorium convenit atque alloquitur his verbis: *Ecce igitur una cum sancta synodo, quæ in magna Romanorum civitate sanctissimo et reverentissimo episcopo fratre et comministro nostro Cœlestino præsentem convenit, jam tertio his te litteris contestamur et obtestamur, etc.* Nitiur autem hic nos præcepto Domini Matth. xviii, 15, quo quemadmodum corripendus sit frater præscribitur, ut ipse Cœlestinus epist. 24 n. 9 exponit. Civilem ea de re judiciorum legem Julius Pauli lib. v tit. 5 ita explicat: *Trinis litteris vel edictis, aut uno pro omnibus dato, aut trinâ denuntiatione conventus, nisi ad iudicem ad quem sibi denuntiatum est, aut cujus litteris vel edicto conventus est, venerit, quasi in contumacem dicta sententia auctoritate judicatarum rerum obtinet. Quin immo nec appellari potest ab ea.* Notus est ea de re apostolorum canon 73, quo episcopus accusatus, si se iudicio non sistat, prius tertio vocandum esse præcipitur, quam sententia adversus eum pronuntietur. Huic autem juris præscripto sic morem gessit Cœlestinus, ut duas Cyrilli epistolas ad Nestorium, etiam ante scriptas quam is ad Romanum præsulem deferretur, duplicis monitionis vice computari voluerit. Nimirum ægritudinis qualitas, ut infra num. 9

^a ab universitate collegii et conventu Christianorum te prorsus esse sejunctum, nisi nox quæ male dicta sunt corrigantur, nisi in eam viam redeas quam se Christus esse testatur (*Joan. xiv, 6*). Male in hunc arma desperatione movisti, qui te super familiam suam velut fidelem prudentemque servum permiserat autem beatitudi (*Math. xxiv, 45*). Perit tibi hujus ^b officii beatitudo promissa. Non solum non das cibum in tempore, verum etiam veneno interficis, quos ille suo sanguine et sua morte quæsit (*Act. xx, 29*). Venenum ^c namque est sub tuis labiis, quæ maledictionis et amaritudinis plena videmus, cum contra eum qui suavis est, niteris disputare. Ubi est diligentia pastoralis? Pastor bonus animam suam ponit pro ovibus suis; mercenarius vero ^d eas lupis dimittit et tradit (*Joan. x, 41*). Quid hic tu pastor acturus es, qui dominicum gregem pro lupis ipse discerpis? Ad quamnam grex dominicus septa confugiet, si intra ovilia Ecclesiæ sancietur? qua futurus est tuitione defensus, qui te patitur pro custode raptorem? *Et alias*, inquit Dominus, *oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet me adducere* (*Ibid. 16*). Ille alias se promittit adducere; tibi ^e pereunt quas habebas. Tametsi quidem certum sit, quoties ista contingunt, non oves pastoribus, sed magis ovibus perire pastores. *Et vocem meam*, inquit, *audient* (*Ibid.*). Quare? *Ut fiat unus grex*. Ad illius vocem unus fit grex; ad tuam vero aut inficitur, aut fugatur.

6. Durum est, ut in te de Actibus Apostolorum beati Pauli verba conveniant: *Ego*, inquit, *scio quia intrabunt post discessum meum lupi graves in vos, non parcentes gregi. Et ex vobis ipsis exsurgent homines loquentes perversa, ut abducant discipulos post se* (*Act. xx, 29, 50*). Hæc a te aliis quam tibi dicta vellemus. Docenda enim tibi fuerant, non discenda quæ dicimus. Nam quis ferat doceri episcopum qualiter debeat esse Christianus? Diligenter aspice in quam conditionem voceris. Incesseris, argueris, accusaris; quid horum convenit sacerdoti? Duris dura responsio, si (qua) tamen vicissitudo est, verbis blasphemiam vindicare. An tibi a nobis existimas esse parcendum, cum animæ tuæ ita ipse non pareas, ut omnibus velis et præteritis, et præsentibus, et futuris ^D

loquitur, nullas inducias permittebat. Immo ad præscriptum Domini *Matth. xviii, 15*, Cœlestinus hac in re se gessit.

^a Magis placeret quod habet Græcus sermo, a nostri societate collegii, vel simpliciter ut infra, n. 10, a nostro collegio. Eadem ratione de heretico eodem scriptum legimus epist. 11 n. 4: *A nostro cum corpore sciat esse removendum*; et epist. 12 n. 4: *Aut episcoporum cætu remotus*, etc.

^b I a Bolaz. cum mss. At editi alii, hujus vice officii. Græca littera sic simpliciter reddenda: *Perit tibi pro tali ministerio promissa beatitudo*. Mox pro *quæsit*, Græca interpretatio suadet legendum esse *acquisivit*, maxime cum ad verba Pauli *Act. xx, 28*, hic respici manifestum sit. Hinc et infra, n. 7, *quæsitus pro acquisitus* positum suspicatur, suspicionemque

^A λοιπόν τρίτην, παντελῶς ἀπὸ τῆς τοῦ συνεδρίου ἡμῶν, καὶ τῆς τῶν Χριστιανῶν συνόδου ἀπεκλεισθῆς, ἐὰν μὴ εὐθὺς τὰ κακῶς εἰρημένα διορθώθῃς, ἐὰν μὴ εἰς ταύτην τὴν ὁδὸν ἐπαεθῆς, ἣν ἑαυτὸν ὁ Χριστὸς εἶναι μαρτύρηται. Κακῶς κατὰ τοῦτον ὅπλα κατ' ἀνεπιστίαν εἰνήσας, ὃς ἐπάνω σε τῶν οἰκετῶν αὐτοῦ, ὡς πιστὸν καὶ συνετὸν δούλον ἐπέτρψε πρότερον καταστῆσαι. Ἀπόλετο σοὶ ἡ ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ὑπηρεσίας ἐπαγγελθεῖσα μακαριότης. Οὐ γὰρ μόνον τροφὴν οὐ παρέχεις ἐν καιρῷ, ἀλλὰ καὶ δηλητηριῶ ἀναίρεις, οὗς ἐκείνος τῷ ἰδίῳ αἵματι καὶ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ ἐκέρδαν. Δηλητήριον γὰρ ὑπὸ τοῖς σοῖς χεῖλεσιν ἔστι ταῦτα, ἅπερ ἰκτάρας καὶ πικρότητος μέστα καθορώμεν, ὅποτε κατὰ τοῦ ὄντος ἡθῶς ἐπιχειρεῖς διαλέγεσθαι. Πού ἐστιν ἡ ποιμενικὴ ἐπιμέλεια; ποιμὴν ἀγαθὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν ἰδίων προβάτων· μισθωτὸς δὲ ἐστίν, ὃς ταῦτα τοῖς λύκοις καταλιμπάνει ἢ καὶ παράδοῖσιν. Τί δὲ σὺ, ὦ ποιμὴν, ἐνταῦθα πράξεις, ὅτι τὴν δεσποτικὴν ἀγέλην ἀντὶ λύκων αὐτὸς διασπαράττει; εἰς πόνητος λοιπὸν φραγμὸς ἡ δεσποτικὴ ἀγέλη καταφυγεῖν δύναται, εἰ ἐντὸς τῶν ἐκκλησιαστικῶν περιθῶλων τιτρώσκειται; ἢ ποῖα παραφυλακὴ ἀσφαλῆς ἔσται, ὅποτε σε πάσχει ἀντὶ φιλακος ἄρπαγα; καὶ ἄλλα, φησὶν ὁ Κύριος, ἔχω πρόβατά, ἅπερ οὐκ ἐστὶν ἀπὸ τοῦτου τοῦ προβατεύοντος, κακείνα δὲ με καταγαγεῖν. Ἐκείνος ἄλλα ἐπαγγέλλεται ἀγαγεῖν, σοὶ δὲ ἅπερ εἶχες ἀπόλλυται. Εἰ καὶ τὰ μέγιστα φανερόν ἐστιν, ὅσῳ τις ταῦτα συμβαίνει, οὐ τὰ πρόβατα τοῖς ποιμέσιν. ἀλλὰ μᾶλλον τοῖς προβάτοις τοὺς ποιμένας ἀπόλλυσθαι. Καὶ τὴν φωνὴν μου, φησὶν, ἀκούσονται. Διὰ τί; ἵνα γένηται μία ποίμνη. Πρὸς τὴν ἐκείνου φωνὴν μία ἀγέλη γίνεταί· πρὸς δὲ τὴν σὴν βλάπτεται, ἢ φυγαδεύεται.

^C Σκληρὸν ἐστίν, ἵνα ἐπὶ σοὶ ἄρυσθ τὰ ῥήματα τοῦ μακαρίου Παύλου ἀπὸ τῶν Πρίξων τῶν ἀποστόλων· Ἐγὼ, φησὶν, οἶδα ὅτι εἰσελεύσονται μετὰ τὴν ἐμὴν ἀναχώρησιν λύκοι βαρεῖς κατ' ὑμῶν, μὴ φειδόμενοι τοῦ ποιμνίου. Ἄφ' ὑμῶν ἀναστήσονται ἄνθρωποι λαλοῦντες διεστραμμένα. ἵνα ἀγάγῃ τοὺς μαθητὰς ὀπίσω αὐτῶν. Ταῦτα ἠβουλόμην παρὰ σοῦ ἄλλοις, ἢ σοὶ εἰρησθαι· διδάκτεα γὰρ ἦν παρὰ σοῦ, οὐ μαθητέα σοι, ἅπερ λέγομεν. Τίς γὰρ φέρε, διδάσκεισθαι ἐπίσκοπον ὅπως ὀφείλει εἶναι χριστιανός; ἐπιμελῶς πρόσεχε εἰς οἶαν ἀβρῆσιν κέλησαι. Προκαλῆ, διαβάλλη, κατηγορή· τί τούτων ἱερεῖ πρέπει; σκληροῖς σκληρὰ ἀπόκριαι, εἴ τις ἄρα ἐστὶν ἄμυνα, λόγους τιμωρεῖσθαι τὰ βλάσφημα. Ἡ ὑπολαμβάνεις ὅτι ἡμεῖς σου φεισόμεθα, ὅποτε τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς αὐτὸς οὐ φείδῃ, ὃς πάντας θέλει τοὺς φθάνοντας ^ε καὶ

nostram confirmat quod mox sequitur, *præmium confessionis acquirere*. Certe in tribus illis locis uno verbo *κερδαίνων* interpretens Græcus usus est.

^c Ad litteram Græcam, namque *sub labiis tuis sunt ea, quæ*.

^d Ita mss. At editi, *mercenarius est qui eas*; et infra *dispergis*, pro *discerpis*. Antea more *lupenum* mallemus, quam pro *lupis*.

^e Editi, *ἐν τοῖς περιθῶλοις*, corriguntur ex mss.

^f In vulgatis obtinet Græce *σὺ δὲ ἅπερ εἶχεν ἀπολλύεις, tu autem quas habebat perdis*. At lectioni Latinæ consentanea est Græca in mss. *regius*, nisi quod in his mendose exstet *σὺ δὲ*, pro *σοὶ δὲ*. Nostram correctionem subnexa confirmant.

^g In mss. non exstat *καὶ τοὺς παρόντας*.

beneficium salutis auferre? Persequar plane boni Domini mei fidelis servus inimicos; cum Propheta asserat, eos odio se odisse perfecto (Ps. cxxxviii, 22).

^a Moneor rursus, altero loquente ne parcam (1 Reg. xv, 5). Quem hic ego respiciam? cui honoris aliquid seruem, quando agitur ut mihi totius spei meæ causa tollatur? Ipsius in Evangelio verba sunt Domini, quibus ait, non sibi patrem, non sibi matrem, non filios, non aliquam necessitudinem debere præponi (Matth. x, 57). Est enim TALIS FREQUENTER PIETAS, ex qua nascatur impietas, cum, vincente carnis affectu, charitati illi quæ Deus est, charitas præponitur corporalis, cujus intuitu aliquibus sæpe deferimus.^b At cum in hunc tenditur qui est ipsa dilectio, necesse est nec illa serventur quorum auctor vocatur in causam.

7. Expergiscere tandem, quia non sunt istæ dicendæ vigiliæ, quas non exhibes custodia, sed rapinæ. Dormire te vellemus in hoc quod prædicas, et vigilare in hoc quod impugnas.^d Levius certe ferremus, si in utroque dormires.^e Nemo tibi perditus esset, nemo ^f quæsitus; nullo animarum dispendio mœreret Ecclesia, nullo compendio lætaretur; satius ei esset si hanc sponso suo, ita ut susceperas, resignares. Sed quid multis immoror, loquente architecto Paulo, Frustra per te superædificatum aliquid quæro, in quo non invenio fundamentum (1 Cor. iii, 11)? Audio ^g vim maximam catholice sentientes, quibus nos communicamus, clericos sustinere, ita ut his etiam civitas interdicta dicatur. Lætatur eos præmium confessionis acquirere, sed dolemus quod episcopo persequente. Beatus apostolus Paulus ^h persecutorem prædicatore mutavit: nefas est maximum prædicatorem persecutore mutatum. Digere in numerum retro ⁱ hæreticos, qui huiusmodi quæstiones Ecclesiæ intulerunt. Quis umquam de hoc certamine victor revertit? Habes certe tuæ civitatis exemplum. Paulus civis i Samosatensis, occupata Antiochena Ecclesia, cum aliqua prædicaret, collegit suorum seminum messem. Reliquos inventores in aliorum Ecclesiis occupatis sententiæ censura semper non dispar ejecit.

8. Hos quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulere voluisti, sedibus suis injusta dicentes expulit justa damna-

Α τούς παρόντας καὶ τοὺς μέλλοντας ἀφαιρεῖσθαι τὴν εὐεργεσίαν τῆς σωτηρίας; διώκω δηλονότι τοὺς ἐχθροὺς τοῦ καλοῦ δεσπότου μου, ὡς δοῦλος πιστός· ὁπότε φησὶν ὁ προφήτης, τελείω μίσει τούτους μισεῖν. Ἰστομιμνήσκουμαι πάλιν ἄλλου λαλοῦντος, ἵνα μὴ φείσωμαι. Τίμι ἐγὼ ἐνταῦθα προσχῶ; τίμι δὲ τιμὴν φυλάξω, ὁπότε τοῦτο ὁρῶ πραττόμενον, ἵνα μοι ἀρθῆ ἡ ἀπάσης ἐλπίδος ὑπόθεσις; αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ ῥήματα ἔστιν, οἷς φησι, μὴ πατέρα, μὴ μητέρα, μὴ τέκνα, μὴ τινα συγγένειαν ὀφείλειν αὐτοῦ προτιμᾶσθαι. Ἔστι γὰρ πολλῶς τοιαύτη εὐσέβεια, ἀφ' ἧς ἀσέβεια τίκεται, ὅτε νιώσης τῆς κατὰ σάρκα διαθείσεως, ἐκείνης τῆς ἀγάπης, ἥτις ἐστὶν ὁ Θεὸς, ἡ σωματικὴ ἀγάπη προκρίνεται, δι' ἣν πολλῶς μὲν τιμῶμέν τινας. Ἄλλ' ὅτε κατ' ἐκείνου ἐστίν, ὅς ἐστιν αὐτὴ ἡ ἀγάπη, ἀνάγκη λοιπὸν κἀκείνας τὰς ^c ἐννοίας ἐκβάλλεσθαι, ὧν ὁ ἀρχηγὸς εἰς δικὴν καλεῖται.

Ἐξυπνίσθητι ὀψὲ ποτε· οὐ γὰρ λεκτέον ταύτας ἐρηγορήσεις, ἀς ἀποπέμεις οὐ τῇ φυλακῇ, ἀλλὰ τῇ ἀρπαγῇ. Ἡβουλόμεθα σε ἐν τούτῳ, ᾧ κηρύττεις, κοιμᾶσθαι. καὶ ἐρηγορεῖν καθ' οὗ πολεμεῖς. Τί δὲ λέγω; φορητότερον ἢ ἡμῖν, εἰ ἐκοιμῶ εἰς ἕκτερον. Οὐδένα ἀπώλλω, οὐδένα ἐκέρδινας, ἐν οὐδεμίᾳ ζημίᾳ ψυχῶν ἢ Ἐκκλησίᾳ ἐστύγναζεν, ἐν οὐδενὶ κέρδει ἔχαιρεν· ἤρει αὐτῇ εἰ τῷ ἰδίῳ νυμφίῳ αὐτὴν, ὥσπερ παρελήφεις, καὶ παρεδίδως. Ἀλλὰ τί πολλοῖς ἐμβραδύνω; λέγοντος τοῦ ἀρχιεπίσκοπου Παύλου, μάτην διὰ σοῦ βεπικτισθέν τὴ ζήτησιν, ἐν ᾧ οὐχ ὁρῶ θεμέλιον. Ἀκούω βίαν ὑπομένειν τοὺς κληρικούς μεγίστην, τοὺς καθολικῶς φρονούντας, οἷς ἡμεῖς κοινωνοῦμεν, ὡς λέγεσθαι αὐτοὺς καὶ τῆς πόλεως ἀποκεκλιεῖσθαι. Χαίρομεν ὅτι τὸ ἔπαθλον τῆς ὁμολογίας ἐκέρδιναν· ἀλλὰ λυπούμεθα, ^C ὅτι ἐπίσκοπος ὁ διώκων. Ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος ἀπὸ διώκτου εἰς κήρυκα μετελλάγη· νῦν δὲ μέγιστον ἀσέβημα, εἰς διώκτην ἀπὸ κήρυκος μετελλάχθη. Ἀριθμὶ τοὺς πάλαι αἰρετικούς, οἱ τινες τοιαύτας ζητήσεις τῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπήνεγκαν· τίς πώποτε ἀπὸ τοιαύτης ἔριδος νικήσας ἀνεχώρησεν; ἔχεις ὑπόδειγμα τῆς πόλεως τῆς σῆς. Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς ἐπέβας τῆς Ἀντιοχείων ἐκκλησίας, ὡς τινα ἐκήρυττε, συνῆρε τῶν ἰδίων σπερμάτων τὸ θέρος. Τοὺς λοιποὺς τῶν κακῶν εὐρέτας κατασχόντας τῶν ἐκκλησιῶν, αἰεὶ ἡ αὐτὴ στερρότης τῆς ἀποφάσεως κατεβάλλετο.

Ἄλλὰ καὶ τούτους τοὺς αἰρετικούς, περὶ ὧν ἡμεῖς, ὡς τὰ κατ' αὐτοὺς ἄγνωον, ἐρωτήσαι ἠθέλησας, ἐκ τῶν ἰδίων θρόνων, ὡς ἄδικα λαλοῦντας, καταδικῆ δικαία ἐξέωσεν.

^a Editi, Memor rursus: corriguntur ex mss. et Græco.

^b Baron., post edit. Rom. At ubi ad eum. Rectius mss. At cum in hunc, hoc est adversum eum, seu cum quis adversatur ei qui est ipsa dilectio, tum, secundum Græc., necesse est et illi abjiciantur affectus, quorum, etc.

^c Leg. ἐννοίας.

^d Ex Græco hic supplendum, Sed quid dico?

^e Seu ad litteram Græcam, neminem perdes, neminem acquireres (aut lucrificeres); Ecclesia de nullo mœreret animarum damno, de nullo lucro gauderet; satis ei esset si ipsam sponso suo, etc. Hæc idcirco scribit Cœlestinus, quia ut infra epist. 25 n. 8, fatebitur, Nestorium in officio pastoralis non desidem, non negligentem, sed hominem sermonis assidui esse non ignorabat. Quocirca eum vigilem perditio-

^D rem ibid. vocat.

^f Forte, acquisitus.

^g Nitidior fieret oratio hoc verborum ordine: Audio clericos, qui catholicæ sententiæ et quibuscum communicamus, vim maximam sustinere ac pati.

^h Græca littera: Ex persecutore in prædicatorem mutatus est; nunc vero maximum est nefas, ex prædicatore (sen cum qui prædicator erat) in persecutorem fuisse mutatum.

ⁱ Codex Bellovac., hæreticorum. Retinendum hæreticos; sed antea recense aut enumerare malleimus, quam digere in numerum. Mox Ecclesiis, loco Ecclesiæ, Baluz. cum mss. prætulit.

^j In mss., Samosatensis. In hoc Paulo Nestorius habere dicitur civitatis suæ exemplum, quia is ortum habuerat Antiochiæ, cujus Paulus Ecclesiam occupavit.

tio, quos illic invenisse requiem non putamus esse mirandum; invenerunt enim impiam prædicationem, cujus comparatione se existiment innocentes. Hoc loco, quia opportunitas sermonis exposcit, tacere non possumus quod stupemus. Legimus quam bene teneas originale peccatum, qualiter ipsam naturam asseris debitoricem, et eum ^a debitum merito reddere qui descenderit de genere debitoris; quid tecum faciunt, qui ^b sunt hæc negando damnati? Numquam sine suspitione ea quæ sibi sunt adversa conveniunt. Ejicerentur denique, si tibi quoque similiter displicerent. Cur tamen ea quæ in bos tunc sunt acta quærentur, cum certum sit illinc ad nos a catholico tunc antistite Attico gesta, ^c directa? cur non sanctæ memoriæ Sisinius ista quæsit? Quia utique sub decessore suo probaverat eos jure damnatos. Defleant infelices, ^f spe se hominum fuisse deceptos, quibus ^h jam potuit propter communionem sola pœnitentia subvenire. Ecce scire de his incipis, si qua ante nescisti.

9. Causam ⁱ tuam magis modo quam aliorum catholica et festina deliberatione curato, quia convenienter dicimus, *Medice, cura te ipsum* (*Luc. iv, 23*), qui aliis desideras subvenire. Ægritudinis tuæ qualitas non recipit aut præstari permittit inducias. Alexandrinæ Ecclesiæ sacerdotis fidem et probavimus et probamus; et tu admonitus per eum, rursus ^j senti nobiscum, si vis esse nobiscum. Cui fratri si a te præbetur assensus, damnatis omnibus quæ huc usque sensisti, statim hæc volumus prædices

^a Edit. Rom. ac Baron., *delictum*: emendantur ex mss. et Græco.

^b Græc.: *Qui quia hæc negabant, sunt damnati.*

^c In mss. Reg. desideratur *ἀνυπόπτως*.

^d Leg. *ζητείται*.

^e Mar. Mercator in Commonitorio Atticum, Cœlestio ex urbe regia ejecto, statim literas super ejus nomine in Asiam et Thessalonicam ad episcopos misisse dicens, ea quæ tunc temporis gesta sunt etiam Romam transmissa esse siluerat; sed hoc nunc Cœlestius supplet.

^f Ad spem alludit, quam illis Nestorius fecerat. Nam licet hæreticus ille, ut Mar. Mercator præfat. in tractatus Nestorii edit. Baluz pag. 149 exponit, a Pelagianorum placitis dissentiret, tamen Julianum olim apostolica sententiâ exauctoratum atque depositum in amicitiam interim cum secis censuit suscipiendum. Sæpi enim absolutiōnis promittens, ipsum quoque Cœlestium litteris suis consolatus est. Quo autem animo eos spe vanæ promissionis fovendos et lactandos putarit, idem auctor ibid. sibi incertum fatetur. Hac Nestorii dissimulatione cum periculum fidei imminere Mercator laudatus cerneret, anno 429 Theodosio augusto Commonitorium obtulit, per quod, *cognito festissimo errore, imperiali præcepto, tam Julianus sequax ejus (Cœlestii) cum cæteris sociis et participibus suis, quam postea idem Cælestius de Constantinopoli urbe detrusi, in synodo quoque Ephesensi 275 episcoporum sententiâ postmodum in præsentem damnati sunt.* Quibus ex verbis plane conficitur, ante eos quam Ephesi synodus haberetur Constantinopoli fuisse pulsos. Iisdem fultus Henricus Norisius Hist. Pelag. lib. II, cap. 7 pag. 201, pulsos putat antequam hæ Cœlestini ad Nestorium litteræ Constantinopolim pervenissent. At non necessario istud ex Mercatoris dictis sequitur, cum non statim post

οὐς ἐκὶ εὐρηκίαι ἀνάπανσιν οὐ θαυμάζομεν· εὐρήκασιν γὰρ ἀσθεῖς κήρυγμα, ὅτε ἐν συγκρίσει ἑαυτοῦς ἐνόμισαν ἀνευθύνους. Ἐνταῦθα ἐπειδὴ ἡ εὐκαιρία τοῦ λόγου ἀπῆτησεν, οὐ δυνάμεθα σιωπᾶν ὅπερ θαυμάζομεν. Ἀνεγρωμεν ὅπως καλῶς πιστεύεις περὶ τῆς κατὰ γένεσιν ἁμαρτίας, καὶ ὅπως αὐτὴν τὴν φύσιν δεκνύεις εἶναι καταχρῆω, καὶ τοῦτον δικαίως ἀποδοῦναι τὸ χρέος, ὃς ἀπὸ τοῦ γένους τοῦ χρεώστου κατάγεται. Τί μετὰ σοῦ ποιοῦσιν οἱ κατακρηθέντες, ὅτι ταῦτα ἠρήσαντο; οὐδέποτε ^c ἀνυπόπτως τὰ ἐναντία ἑαυτοῖς συμφωνεῖ. Ἄλλὰ μὴ ἐξεβάλλοιτο, εἰ καὶ σοὶ ὁμοίως ἀπήρσκειον. Ὅμως διὰ τί νῦν τὰ κατ' ἐκείνων πεπραγμένα ^d ζητεῖτε, ὅποτε δῆλον ἔστιν ὅτι ἐκείθεν πρὸς ἡμᾶς παρὰ τοῦ τότε ἐπισκόπου τοῦ καθολικοῦ Ἀττικοῦ τὰ ὑπομνήματα ἀπεστάλη; διὰ τί μὴ ὁ τῆς ἀγίας μνήμης Σισίνιος ἐζήτησι; δηλαδή ὅτι ἐδοκίμασεν αὐτοὺς παρὰ τοῦ προηγησαμένου δικαίως ^e κατακερῖσθαι. Κλαίετωσαν οἱ ἄθλιοι ἐκπεπωκότες τῆς κατ' ἀνθρώπους ἐλπίδος, οἱ τινες εἰς μόνον τὴν κοινωνίαν διὰ μετανοίας βοηθεῖσθαι ἠδύνατο. Ἴδου ἤρξω μαθεῖν περὶ αὐτῶν εἴ τι πρῶτον ἠγρόσασ.

Ἄλλὰ τὸ σὸν τραῦμα μᾶλλον, ἢ τὸ ἄλλων, καθολικῆ καὶ ἐπιταχνομένη σκέψαι θεράπευε, ὅτι ἠρροσμένως λέγομεν ἱατρῆ, θεράπευε σεαυτὸν, ὁ βοηθεῖν ἄλλοις σκεπτόμενος· ἡ παύτης τῆς νόσου τῆς σῆς οὔτε ἐπιδέχεται, οὔτε ἐπιτρέπει δοθῆναι ἀνακαωχίην. Τοῦ ἱερέως τῆς Ἀλεξανδρείων ἐκκλησίας τὴν πίστιν καὶ ἐσχήκαμεν, καὶ ἔχομεν δεδοκιμασμένην. καὶ σὺ δὲ αὐτοῦ ὑπομνησθεὶς τὰ αὐτὰ ἡμῖν πάλιν φρόνησον, εἰ μεθ' ἡμῶν εἶναι θέλεις, ὡ ἀδελφέ. εἰ δέδοται ^k ἄρα σοὶ σύνεσις, πάντων καταγνοῦς, ὧν ἄχρι τοῦ παρόντος ἐφρόνησας, εὐθὺς ταῦτα, ὡς θέλομεν,

C oblatum Commonitorium regia urbe pulsos dicat. Immo certum est eos inde necdum exturbatos esse, cum Nestorius secundam epistolam quæ longe post primam scripta est, ad Cœlestinum misit. Neque obscurum est Cœlestinum eosdem ejectos ignorasse, cum hanc ad Nestorium scriberet. Quod enim nunc ait, *Defleant infelices spe se hominum fuisse deceptos*, non ideo dicit, quia Pelagianos imperiâli præcepto regia urbe pulsos sciret, sed quia absolutiōnis gratiam cujus spem illis Nestorius dederat prorsus negandam censeret. Utrum igitur Theodosius imp. Pelagianos regia urbe ante detruendi jusserit quam hæ Cœlestini litteræ in Orientem pervenirent, certo ex Mercatoris verbis constitui nequit.

^e Mss., *κερῖσθαι*.

^h Græca littera: *Quibus ad communionem solam per pœnitentiam potuit subveniri; non male, si hoc ita intelligatur, ut cum communionem simul et dignitate excederint, sola eis pœnitentibus communio restitui poterit, non dignitas. Quamquam nec alius est intellectus Latine lectionis, qui favet illud Prospero contra Collat. c. 21 n. 58: Cœlestinus sciens damnatis non examen judicii, sed soluta pœnitentiæ remedium esse præstandum, etc.* Nam lege Ecclesiæ constitutum erat ut ex pœnitentibus nullus ad clerum admitteretur. Idem, Augustino teste lib. de Pecc. Orig. c. 22 et epist. 190 n. 22, jam præcesserat Innocentii ac Zosini de Pelagio et Cœlestio judicium.

ⁱ In Græco, *vulnus tuum*, quod cum subnexis aptius cohæret.

Ita Baluz. cum mss. At edit. Rom.: *Rursus eadem sentire te oportet quæ nos; ac deinde: Si nobiscum, frater, esse vis. Si tibi sensus datur, damnatis, quod postremum consentit cum Græco.*

^k Mss., *παρὰ σοῦ*.

quæ ipsum videas prædicare. Nos ^a contra fas etiam sacerdotes volumus esse correctos; quibus sicut præmissa conventionione consulimus, ita in hos necesse est damnationis sententiam, si abutuntur nostra salubri admonitione, firmemus. Hoc tamen erit, ^c post damnationem pravi dogmatis, plenum correctionis indicium, si revocentur omnes ad Ecclesiam, qui propter Christum, caput ejus, videntur exclusi; revocentur ^e omnes. Quod nisi fiat quod dicimus, ejiciendus qui ejecit, quamvis in nostra communione sint isti in quos talis cognoscitur existisse.

10. Ad clerum quoque Ecclesiæ Constantinopolitanae, vel omnes qui censentur nomine Christiano, qualia necessitas exigit, scripta ^f direximus; ut si in perversæ disputationis obstinatione persistis, nec hæc quæ frater Cyrillus nobiscum prædicat prædicaveris, a nostro collegio, cum quibus tibi non potest esse communio, te intelligant separatam, scituri, exemplo jam tanti, qualiter animæ suæ deo et maturato judicio debeant providere.

11. Aperte igitur hanc nostram scias esse sententiam, ut nisi de Deo Christo nostro ea prædicet quæ et Romana et Alexandrina et universalis Ecclesia catholica tenet, sicut et sacrosancta Constantinopolitanae urbis Ecclesia ad te usque optime tenuit, et hanc perfidam novitatem, quæ hoc quod venerabilis Scriptura conjungit vitium separare, intra decimum diem a primo innotescentis tibi hujus conventionis die numerandum aperta et scripta confessione damnaveris, ab universalis te Ecclesiæ catholice communione dejectum. Quam formam ^g ad te nostri iudicii per memoratum filium meum Posidonium diaconum cum omnibus chartis ad sanctum consecratum meum memoratæ Alexandrinæ urbis antistitem, qui ad nos super hoc ipso plenius retulit, destinavimus, ut agat vice nostra, quatenus statutum nostrum vel tibi vel universis fratribus innotescat, quia omnes debent nosse quod agitur, quoties omnium causa tractatur. *Et alia manu*, Deus te custodiat incolumem, frater charissime. ^h Dato ^m III idus Augusti

^a Concinnius Cœlestini mens exprimitur Græco textu, quem Latine reddere sic liceret: *Nos enim gratiam majori quam decet patientia sacerdotes corrigi expectamus.*

^b In uno Reg. ms., *ἐαυτοῦς*.

^c Græc.: *Postquam damnaveris pravum dogma.*

^d Ita mss. At edit., *συνειδήσεως*.

^e Istud revocentur omnes videtur abundare; ideoque apud Lab. Græce et Latine suppressum est. Existat tamen in edit. Rom. et veteribus utriusque linguæ codicibus, et quamdam habet emphasisim, qua id quod jubet Cœlestinus, maxime velle se significet. Antea in Græco: *quos manifestum est exclusos esse propter Christum*. Deinde in eodem Græco, quibus (elegantias quam quod) nisi fiat. Mox in edit. Rom. cognoscitur pro cognoscitur, favente Græco *ὄφθης*.

^f Epist. 14.

^g Mss., *ἔπερ*.

^h Mss., *μεγέλοπον Ἐκκλησία*.

ⁱ In mss. non est *ἀπό πάσης*.

κλήρυτε, ἄπερ αὐτῶν κηρύττοντα καθορᾶς. ἡμεῖς γὰρ παρὰ τὸ πρέπον καὶ τοὺς ἱερεῖς ἀνεχόμεθα διορθωθῆναι ἄλλ' ὡσπερ φροντίζομεν ^b αὐτῶν τῷ πρότερον μεθοδεύειν, οὕτως εἰ ἀποχρήσονται τῇ ὑμῖν ὑπομνήσει ἀνάγκη ἡμῶς βεβαιῶσαι κατ' αὐτῶν τὴν τῆς καταδικῆς ἀπόφασιν. Τοῦτο δὲ ἔσται, μετὰ τὸ καταγῶσαι σε τοῦ φαύλου διδάγματος, μετὸν μυστήριον τῆς ^d διορθώσεως, εἰ ἀνακληθῶσι πάντες εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὗς δὴλόν ἐστιν ἀπεκληθῆσθαι διὰ τὸν Χριστόν. ὅς ἐστι ταύτης κεφαλὴ. Ἀνακληθῶσι πάντες ὅς εἰ μὴ γένηται ὁ λέγομεν, ἐκκλησίας ὅς ἐξέβαλεν εἰ καὶ τὰ μάλιστα ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωσίᾳ εἰσίν, εἰς οὓς ὄφθη τοιοῦτος.

καὶ πρὸς τὸν κλῆρον δὲ τῆς ἐκκλησίας τῆς κατὰ Κωνσταντινούπολιν, καὶ πάντας τοὺς ἐπιγραφόμενους τὸ τοῦ Χριστοῦ ὄνομα, οἷα ἀπήτησεν ἡ ἀνάγκη, ἀπεστεύλαμεν γράμματα ἵνα εἰ ἐν τῇ τῆς διεστραμμένης διαλέξεως παραμονῇ διατελέσης, καὶ μὴ ταῦτα, ἄπερ ὁ ἀδελφός Κύριλλος μεθ' ἡμῶν κηρύττει, κηρύξῃς, μάθωσί σε ἀποχωρήσθαι τοῦ ἡμετέρου συνεδρίου, μεθ' ὧν σοι οὐ δύναται κοινωσία εἶναι εἰσόμενοι καὶ τοῦτο, καὶ λοιπὸν ὄντες τῷ ὑποδείγματι ἀσφαλεῖς. ^b ὅπως τῆς ψυχῆς ἐαυτῶν προγοεῖσθαι ὀφείλουσι καθήψημένη καὶ πεπεμένη κρείτει.

Φανερός τοίνυν ἴσθι, τάτην ἡμῶν εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ὡς ἐάν μὴ περὶ τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ ἡμῶν ταῦτα κηρύξῃς, ἄπερ καὶ ἡ Ῥωμαίων καὶ ἡ Ἀλεξανδρίων, καὶ πᾶσα ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία κατέχει, ὡς καὶ ἡ ἁγία ἡ κατὰ τὴν ^b μεγάλην Κωνσταντινούπολιν Ἐκκλησία ἕως σου κάλλιστα κατέσχεν καὶ ταύτην τὴν ἄπιστον καινότητα. ἢ τις ἐπιχειρεῖ χωρίζειν ἄπερ συνάπτει ἡ ἁγία γραφή, ἐν τοῖς δεκάτῃς ἡμέραις ἀριθμουμένης ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης τῆς ὑπομνήσεως, φανερὰ καὶ ἐγγράφω ὁμολογίᾳ ἀλετησῃς, ⁱ ἀπὸ πάσης κοινωσίας τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἐκθέβλησαι. Ὅσπερ τύπον πρὸς σὲ τῆς ἡμετέρας κρίσεως, διὰ τοῦ μνημουσθέντος υἱοῦ ἡμῶν Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου μετὰ πάντων τῶν χερτιῶν πρὸς τὸν ἅγιον καὶ συνεπίσκοπόν μου τῆς μνημουσθείσης Ἀλεξανδρείας ἱερέα, τὸν πρὸς ἡμᾶς περὶ τούτου αὐτοῦ ἐντελέστερον ἀνευγκόντα, ἀπεστεύλαμεν, ἵνα ^k τοποτηρῶν ἡμῖν τοῦτο πράξῃ, ὥστε τὸ παρ' ἡμῶν ὄρισμένον, σοὶ τε καὶ πᾶσι τοῖς ἀδελφοῖς φανερωθῆναι ἑπειδὴ πάντες εἰδένασι ὀφεί-

ⁱ In edit. Rom. desideratur *ad te*.

^k Mss. *τοποτηρητῶν ἡμῶν*.

^l Augusti 14 anno 430.

^m In ms. Navar. cum edit. Rom. Bar. et Lab. At Baluz. cum tribus mss. præfert *IV idus*. Deinde in edit. Rom. Theodosii XIV, mendose. Henricus Norisius Hist. Pelag. lib. I c. 7 pag. 204 observat in codice Palatin-Vaticano sermonem haberi Nestorii cum hac epigraphe: *Item ejusdem sermo in ecclesia habitus postquam litteras Cælestini Romani episcopi et Cyrilli Alexandrini denuntiationis accepit, VII idus Decembris consulatu Theodosii XII et Valentiniani III augg. post sextum diem quam easdem litteras sumpsit. Quem codicem Steph. Baluzius cum recognoscei curasset, eique M. Mercatoris exemplar Bellovacense reperisset consentaneum, nov. coll. coneil. pag. 422, monuit corrigendam esse apud Garnerium part. 2 pag. 84 ejusdem sermonis inscriptionem, quæ nimirum præ se fert: *Sermo in ecclesia habitus, in qua litteras Cælestini accepit VII idus Decembris, cum retinendum**

Theodosio xiii et Valentiniano iii augustis consuli-
libus.

Α λουσι τὸ πραττόμενον, ἰσάκεις ἂ ἢ περὶ κοινού πράγματος
ἢ σκέψις.

b EPISTOLA XIV

COELESTINI PAPÆ I AD CLERUM ET POPULUM CONSTANTINOPOLITANUM.

Cohortatur tum populum, ut in doctrina sibi a majoribus tradita constanter perseveret, ac novas repellat Nestorii impietates, tum clerum, ut pro fide adversus eundem fortiter certet, ærumnas patienter ferat, nec timeat exsilia. Irritam declarat sententiam quæ Nestorius nullo vel loco suo vel communionem deiecerat. Vices suas Cyrillo commisisse se nuntiat. Et ad calcem, sententiæ adversus Nestorium latæ formam subjicit.

COELESTINUS episcopus presbyteris, diaconibus, clericis, Dei servis, et catholico populo, degentibus Constantinopoli dilectissimis fratribus in Domino salutem.

1. Ad eos qui faciunt Ecclesiam e mihi locuturo det apostolicus sermo principium, ut sani discipuli prius audiant illius qui prædicavit gentibus verba doctoris: *Præter illa quæ sunt, inquit extrinsecus, instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium Ecclesiarum* (II Cor. xi, 28). Et rursus, *Quis infirmatur, et ego non infirmor? Quis scandalizatur, et ego non uror* (Ibid., 29)? Ita et nos, licet longe positi, ubi perversitate doctrinæ cognovimus nostra membra lacerari, paterna sollicitudine nos urente pro vobis, alieno flagravimus incendio; licet inter Ecclesias Dei, quæ in unum Christi thalamum ubique referuntur, nihil longe sit, nihil censetur alienum. Cum ergo nostra viscera sitis, jure trepidavimus, ne fidem vestram, quæ ubique prædicatur, a tramite veritatis insinuatō male docentis avertat. Nam Nestorius episcopus de virgineo partu et de divinitate Christi Dei Salvatoris nostri, velut ejus reverentiæ et communis omnium salutis oblitus, nefanda prædicat, vitanda persuadet, sicut et ejus scripta ad nos ab ipso cum propria subscriptione transmissa, sicut etiam relatio sancti fratris et coepiscopi mei Cyrilli per filium meum diaconum Posidonium ad me missa patefecit. Quibus omnibus recensitis, magnam vitandamque perversitatem impiæ prædicationis invenimus. Humanam enim in Christo nostro^d discentit divinitatem naturam, nunc solum hominem, nunc ei societatem Dei, quoties tamen dignatur, assignans. Sed nos, sicut Jo-

Κελεστίνος ἐπίσκοπος πρεσβυτέραις, διακόνοις, κληρῶ, Θεοῦ δούλοις καὶ καθολικῶ λαῷ διάγουσιν ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Πρὸς τούτους μοι διαλεχθησομένῳ, οἱ τινες Ἐκκλησίαν Θεοῦ ποιούσι, παράσχοι ὁ ἀποστολικὸς λόγος προοίμιον, ἵνα οἱ εὐλαβεῖς μαθηταὶ πρῶτον ἀκούσωσιν ἐκείνου τοῦ διδασκάλου τὰ ῥήματα, ὡς τοῖς ἔθνεσιν ἐκήρυξεν Ἐπιτὸς ἐκείνου. φησὶν, ἄπει ἐστὶν ἔξωθεν, ἢ ἐπιμονὴ μου χαθημερινῇ, ἢ φροντίς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν. καὶ πάλιν Ἔτις ἀσθενεῖ, καὶ οὐχ ἀσθενῶ; τίς στανθαλίξεται, οὐκ ἐγὼ καίομαι; οὔτω καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ πόρρω ὄντες, ὡς ἐργάζομεν ἐνταῦθα διαστροφή διδασκαλίαις τὰ ἡμέτερα μέλη διασπαράττεσθαι, πατρικῆς φροντίδος ἡμᾶς ὑπὲρ ὑμῶν καιούσης, ἀλλοτριῶ κυρὶ ἐνεπρήσθημεν εἰ κοὶ τὰ μάλιστα παρὰ τοῖς ἐκκλησιαῖς τοῦ Θεοῦ, αἱ τινες εἰς ἕνα θάλαμον Χριστοῦ πανταχοῦ ἀναφέρονται, τί ἂν εἴη πόρρω, τί δὲ νομισθεῖ ἀλλότριον; ὅτων οὖν ὑμῶν ἡμετέρων μελῶν, δικαίως ἠγωνιάσαμεν, μὴ τὴν ὑμετέραν πίστιν, τὴν πανταχοῦ κηρυττομένην, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας ἢ ἐνδελίχεια τοῦ κηκῶς διδάσκοντος ἀποστρέψῃ. Νεστόριος γὰρ ὁ ἐπίσκοπος περὶ τοῦ παρθενοῦ τόκου καὶ περὶ τῆς θεότητος τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ σωτῆρος ἡμῶν, ὡσπερ τοῦ σεβάσματος αὐτοῦ, καὶ τῆς κοινῆς πάντων σωτηρίας ἐπιδελησμένους, ἀθέμιτα κηρύττει, φευκτὰ συμβουλεύει, ὡς καὶ τὰ γράμματα αὐτοῦ μετ' ἰδίας ὑπογραφῆς ἀποσταλέντα ἡμῖν, ὡς καὶ ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἀγίου ἀδελφοῦ καὶ συνέπισκόπου μου κυρίλλου διὰ τοῦ υἱοῦ μου Ποσειδωνίου ἐμὸ διακόνου πρὸς ἐμὸ ἀποσταλῆστα εἰδιδάξεν. Ὅν πάντων ἀναγκασθέντων, μεγίστην καὶ φευκτικὴν διαστροφήν ἀσεβοῦς κηρύγματος εὐρήκαμεν. Τὴν γὰρ ἀνθρωπίνην καὶ τὴν θείαν φύσιν ἐν τῷ Χριστῷ ἀνακρίνει, ὡν μόνον

fuisse, postquam litteras Cælestini . . . accepit vididus. Porro ex mox dicta nota discrimen has Cælestini ad Nestorium litteras prius ad Cyrillum quam ad Nestorium fuisse missas, easque a Nestorio Cyrilli opera cum aliis ipsius Cyrilli ultimo Novembris die anni 430 fuisse acceptas. Norisius quidem loco laudato, dum istud, vii idus Decembris. cum proximo verbo accepit, non eum superioribus sermo in ecclesia habitus, copulat, litteras illas sexto Decembris censuit acceptas. Sed hoc die tantum Nestorii sermonem habitum ibi indicari suadet tum natus orationis ordo, tum maxime quæ simul accepta est Cyrilli ad Nestorium epistola synodica, utpote quæ data mensis Novembris die 30 indict. 14 in omnibus mss. notatur, ut Steph. Baluzius nov. coll. concil. pag. 422 observavit. Ibi enim verbum data, ut idem vir eruditus monuit, non tempus quo scripta est epistola, sed quo Nestorio tradita est, et ex quo decem induciarum dies numerandi erant, designat.

^a In mss. deest ἢ.

^b In editione Rom. notatur e Cresconio Latine descripta. Latinius ille textus, qui nunc a quam plurimis mendis emaculatus prodit, a Steph. Baluzio ad tres mss. et novissime a nobis ad Navarreum exactus est.

Textu eodem usus est Nicolaus I epist. 8, 40 et 45. Græcum e Concilio Ephesini part. i cap. 19 exscriptum ad duorum mss. regionum fidem recognovimus. Totam epistolam Liberatus diaconus c. 5 sic summam perstringit: *Scriptis et ad clerum Constantinop. admonens eos contra doctrinam Nestorii sortiter stare, ejusque persecutiones patienter ferre, que fructus afferunt coronarum; scientes ab eo excommunicatos vel dejectos in apostolica sedis permanere communionem.*

^c Adde Dei.

^d Cum verbum Græcum ἀνακρίνει proprie quæstionem habere sonet, non male iste locus Latine sic rediretur: *De humana enim in Christo divinaque natura quæstionem habet, nunc solum hominem (supple asserens), nunc ei societatem Dei, quoties dignatur, conjungens. Cui interpretationi favet illud num. 2: Impiam disputationem debet fides vestra respicere; nec non istud num 3: Qui de Deo nostro aliter disputat. Eadem tamen ratione qua nunc, infra, num. 4, verbum ἀνακρίνει usurpatur. Nec negandum est Cælestino, ubi de impietate Nestorii agitur, verbum discutere valde esse familiare; nominatim vero epist. 18 n. 3, cum ipso expostulat quod ejus temeritate discutitur qui discussurus est omnes.*

remias ait, talium prophetarum vanos non possumus audire sermones (*Jerem. xxiii, 16*). Audiat et Ezechielem; et quid sibi imminet recognoscat: *Extendam, inquit, manum meam super prophetas qui vident mendacia, et loquuntur vana; b in populi mei disciplina non erunt, neque in scriptura domus Israel scribentur, et in terram Israel non intrabunt, quia populum meum seduxerunt (Ezech. xiii, 9, 10)*. Ubi est debita erga sanctum gregem cura pastoris? Ubi est dominicorum sollicitudo septorum? Quid spei habeat grex, quando lupum se ipse pastor ostendit, et sic oves invadit, ut grassetur in singulas? Eo namque ore laniantur, quo impia proferuntur. Præbentur pabula c non refectura, sed noxia. Beatus tamen grex cui dedit Dominus de pascuis judicare.

2. Unde sicut vos facere non ambigimus, impiam disputationem debet fides vestra respuere, ut apud vos, d vigilantes in Christo, inter cibum et venenum sit certa discretio, et permaneat in his quæ sermone superiorum pastorum docente didicistis, scientes fuisse vobis hactenus sacerdotes magisterio et sanctitate pollentes, qui numquam a paternis traditionibus deviantes, Ecclesiam Domini summa quiete rexerunt. Nam ut a recentioribus inchoemus, quid non animis vestris eruditio sanctæ memoriæ episcopi Joannis infudit, cujus sermo astruens catholicam fidem toto orbe diffusus est? qui nusquam per doctrinam suam deficit, quia ubicumque lectus est, prædicavit. Illius e diligentis prudentiæ constantia celebrata successit. Rexit enim sanctæ memoriæ episcopus Atticus Christianum populum decessoris exemplo, et sacrilegus persecutus est hæreticorum furores. Habuimus, hoc decedente, collegam beatæ memoriæ Sisinium, scientem f quid possit gloriæ remanere, si integra et intemerata, quæ ad se usque pervenerant, catholicæ fidei ornamenta servaret. Intelleximus ei nec columbæ simplicitatem, nec g prudentiam defuisse serpentis. Flevimus, fratres charissimi, velut præcii futurorum, cito nos ejus præsidio destitutos.

3. In hoc enim, qui de Deo nostro aliter disputat, quam ipse de se, quam de ipso apostoli tradiderunt, quid spei inveniamus ignoro; qui non solum attritos non alligat, sed et atterit alligatos; non solum elisos non elevat, sed etiam stantes conatur allidere; non solum dispersa non colligit, sed et collecta dispergit. Quamvis nec conteri possit Deo mens dicata, nec elidi qui stat virtute cœlesti, sed nec sancta turba dispergi. Aperte ergo dilectioni vestræ, quod sine lacrymis non possumus dicere, nuntiamus. Movit dis-

ἄνθρωπον, ὃν αὐτῷ κοινωνίαν Θεοῦ, ὁσάκις καταξιοῖ, προσάπτων. Ἄλλ' ἡμεῖς, ὡς Ἱερεμίας φησὶ, τῶν τοιούτων προφητῶν τοὺς ματαίους ἀκούσαι οὐ δυνάμεθα λόγους. Ἀκούσῃ τοῦ Ἰεζεκιήλ, καὶ ἐπιγνώ τί αὐτῷ ἀπέδιδε· Ἐκτενω, φησὶ, τὴν ἄ μάχαιράν μου ἐπάνω τῶν προφητῶν τῶν ὀρώντων ψευδῆ, καὶ λαλούντων κενά· ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ λαοῦ μου οὐκ ἔσονται, οὐδὲ ἐν τῇ γραφῇ τοῦ οἴκου Ἰσραὴλ γραφήσονται, καὶ εἰς τὴν γῆν τοῦ Ἰσραὴλ οὐκ εἰσελεύσονται, ὅτι τὸν λαόν μου ἠπάτησαν. Ποῦ ἔστιν ἡ χρεωστούμενη περὶ τὴν ἱεράν ἀγέλην φροντίς τοῦ ποιμένου; ποῦ ἡ πρόνοια τῶν δεσποτικῶν περιβόλων; ποῖαν δὲ ἐλπίδα ἔξει ἡ ἀγέλη, ὅτε λύκον ἑαυτὸν ὁ ποιμὴν δεῖκνυσι, καὶ οὕτω τοῖς προβάτοις ἐπέρχεται, ὡς καθ' ἑκάστου λυσσᾶν; ἐκείνῳ γὰρ τῷ στόματι διασπαράττονται, ἀφ' οὗ τὰ ἀσεβῆ προφέρεται. Τροφαὶ παραβάλλονται οὐχ αἰ πιαίνουσαι, ἀλλ' αἰ λεπτύνουσαι. Μακαρία δὲ ὁμῶς ἡ ἀγέλη, ἣ παρέσχεν ὁ κύριος κρίνειν περὶ τῆς ἰδίας νομῆς·

Ὅθεν, ὁ οὐκ ἀμφιβάλλομεν ὅτι ποιεῖτε, τὴν ἀσεβῆ δόξαν ἀποθρεῖσθαι ὀφείλει ἡ πίστις ὑμῶν· ἵνα παρ' ὑμῶν ἐν Χριστῷ ἐργηγορήσῃ φανερά ἡ διαφορά τροφῆς καὶ δηλητηρίου, καὶ ἐπιμεινῆτε τοῦτοις, ἀπερ τοῦ λόγου τῶν προτέρων ποιμένων διδάσκοντος μεμαθηκαίτε· εἰδότες ὅτι ἄχρι τοῦ παρόντος ἔσχηκατε ἱερέως ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ ἀγιότητι πρῶτοντος, οἱ τινες οὐδέποτε χωριζόμενοι τῶν πατρικῶν παραδόσεων, τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Κυρίου μετὰ μεγίστης ἐκυβέρνησαν ἡσυχίας. Ἴνα γὰρ ἀπὸ τῶν νεαρῶν ἀρξώμεθα, τί οὐκ ἐνέβαλε ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἡ παιδείσις τοῦ τῆς ἀγίας μνήμης ἐπισκόπου Ἰωάννου, οὗ ὁ λόγος εἰς πάντα τὸν κόσμον ἐξεχύθη, οἰκοδομῶν τὴν καθολικὴν πίστιν; ὃς οὐδαμοῦ κατὰ διδασκαλίαν ἀπῆν· ὅπου γὰρ δήποτε ἀνεγνώσθη, ἐκίρυσξε. Τὴν δὲ ἐκείνου ἐπιμελῆ σύνεσιν στερρότης διαθεσθεμένη διεδέξατο. Ἐκυβέρνει καὶ ὁ τῆς ἀγίας μνήμης ἐπίσκοπος Ἀττικὸς τὸν χριστιανὸν λαόν τῷ τοῦ προηγησαμένου ὑποδείγματι, καὶ εἰδῶξε τὰς ἱεροσολύτων αἰρετικῶν μακίας. Ἐσχίκαμεν δὲ, τοῦτου ἀπογενομένου, κοινωνῶν τὸν τῆς ἀγίας μνήμης Σισίνιον, εἰδόντα ὅση δόξα αὐτοῦ ἔμεινεν, εἰ φυλάξαιεν, δλόκληρα καὶ ἀβλαβῆ τὰ ἄχρις διαμείναντα τῆς καθολικῆς πίστεως κόσμια. Ἐνοήσαμεν ὅπως ἐκείνῳ οὐκ ἔλειψε καὶ ἀπλότης περιστεράς, καὶ σύνεσις ἔρπετοῦ. Ἐκλαύσαμεν, ἀγαπῆτοί ἀδελφοί, ὥσπερ προορῶντες τὰ μέλλοντα, τὸ ταχέως ἡμᾶς τῆς ἐκείνου βοθηθείας ἀπιστε-ρῆσθαι.

Ἐν τούτῳ γὰρ ἀγνωῶ ποῖαν ἐλπίδα εὐρήσομεν, ὃς περὶ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἄλλως διαλαμβάνει, ἢ αὐτὸς περὶ ἑαυτοῦ, ἢ οἱ ἀπόστολοι περὶ αὐτοῦ παραδεδώκασιν· ὃς οὐ μόνον τοὺς συντετριμένους οὐ συνθεσμεῖ, ἀλλὰ καὶ συντρίβει τοὺς συνθετρίμενους· οὐ μόνον τοὺς καταβεβλημένους οὐκ ἐγείρει, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἱσταμένους καταβάλλει ἐπιχειρεῖ· οὐ μόνον τὰ διασπαρμένα οὐ συνάγει, ἀλλὰ καὶ τὰ συνηγμένα διαμερίζει. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὕτε συντριβῆναι δύναται διάκονα ἀφιερωμένη Θεῷ, οὕτε καταβληθῆναι ἱστάμενος οὐρανία δυνάμει, οὕτε τὸ ἱερὸν πλῆθος

^a Unus e mss. Reg., μάχαιρα. Leg. χεῖρα.

^b Ita mss., consentiente Græco. At edit. Rom., in concilio (Vulgata, in concilio) populi mei non erunt.

^c Græc.: Non quæ saginent et pinguesciant, sed quæ extenuent.

^d Hic locus interpretem prodit Græcæ litteræ te-

nacius hærentem. Ambiguitatem et obscuritatem vitasset, hunc ita reddens, dum vigilatis in Christo.

^e Id est, hunc diligentia et studio commendatum successor excepit constantia celebris.

^f Græc.: Quanta ipsam gloria maneret,

^g Edit. Rom., astutiam.

putator vester prælum veritati, antiquæ fidei intulit manus; impugnat apostolos, prophetas respuit, ipsius Domini nostri de se dicentis verba non sequitur. Cujus religionis, vel ^a quibus legibus se episcopum dicit, abusus novo et veteri Testamento. Nam et intellectum figuræ respuit, et inter nos versatam non recipit veritatem; aliter ^b denique Christi Dei nostri tractat arcanum, quam fidei nostræ patitur sacramentum, quod reverenter secutus est omnis catholicus disputator. Nemo enim bene religioni deditus aliud de Christo sentit quam de se voluit ipse sentiri. Movit aliquando ^d sacrilegam quæstionem Samosatenus Paulus, cum sanctæ apud Antiochiam præssset Ecclesiæ; sed eum de throno cui feralliter præsedebat, sacerdotum catholicorum sententia unita præjecit. Semper enim abscidendi sunt hujusmodi, qui conturbantes animum populi Christiani, et pro arbitrio suo evangelia ^e evertentes, Deo fructificare non possunt: et colenda est vinca, quæ jus possessoris agnoscat.

χριστιανῶ ^f λαοῦ διαταράττοντες, καὶ πρὸς τὴν γνώμην τὴν ἰδίαν τὰ εὐαγγέλια διαστρέφοντες, τῷ Θεῷ κερποφορεῖν οὐ δύνανται· καὶ γεωργητέα ἐστὶν ἡ ἄμπελος, ἣ τὸ δίκαιον τοῦ κτήτορος ἐπιγινώσκουσα.

4. Certum est autem quia tales sermonum novitates de vanæ gloriæ amore descendunt. Dum sibi nonnulli volunt acuti, perspicaces et sapientes videri, quærent quid novi proferant, unde apud animos imperitis temporale acuminis gloriam consequantur. Sed quis umquam veram gloriam, dum sibi sapiens videtur, obtinuit? Deus enim noster infirma mundi elegit ^g contra fortia, et sapientes per mundi stulta confundit (1 Cor. I, 27). Quis in mundi sapientia gloriatur, nisi qui se confitetur esse de mundo, nisi qui illius se negat esse discipulum, qui ait se non esse de mundo (Joan. XVII, 16)? Una est gloria, ut, sicut Apostolus ait, qui gloriatur, in Domino gloriatur (1 Cor. I, 31). Nonne huic vestro episcopo (sed nunc usque vestro, nisi quod credimus credat) videmus hanc sententiam convenire: Stultus factus est, cum se dicit sapientem (Rom. I, 22); professa quippe stultitia est illum quem Dei scimus esse sapientiam virtutemque (1 Cor. I, 24) nescire. Nescire enim se ea quæ ^h discutit confitetur. Nec hunc dilectio vestra miretur a via veritatis errasse, quem Christum qui est via nostra (Joan. XIV, 16), videat perdidisse. Deprehendimus interdum se sinistra disputatione prodentem, interdum latentem quibusdam cuniculis et sua venena celantem; et cum oportuerit

διαμερίζεσθαι. Φανερώς οὖν τῇ ἀγάπῃ ὑμῶν, ὅπερ χωρὶς διακρύων οὐ δύναμέθα εἰπεῖν, ἀπαγγέλλομεν. Ἐκίνησεν ἡ διαλεκτικὸς ὑμῶν μάχην πρὸς τὴν ἀλήθειαν, τῇ ἀρχαίῃ πίστει χεῖρας ἐπέθηκες, πολεμεῖ πρὸς τοὺς ἀποστόλους, τοὺς προφῆτας ἐκβάλλει, αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν περὶ ἑαυτοῦ λέγοντος ταῖς ῥήμασιν οὐκ ἀκολουθεῖ. Ποίας θρησκείας, ἢ ποίους νόμους ἑαυτὸν ἐπίσκοπον λέγει, ἀποχρησάμενος τῇ καινῇ καὶ τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ. Καὶ γὰρ καὶ τὸ νοητὸν τοῦ σχήματος ἐκβάλλει, καὶ οὐ δέχεται τὴν μεταξὺ ἡμῶν ἀναστρεφείσαν ἀλήθειαν· καὶ ἀπλῶς, ἄλλως περὶ τοῦ μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν διαλαμβάνει, ἢ ἀνέχεται τὸ τῆς πίστεως τῆς ἡμετέρας ἀγίασμα, ὃ μετὰ σεβάσματος ἠκολούθησε πᾶς καθολικῶς διαλεγόμενος. Οὐδεὶς γὰρ κελῶς τῇ θρησκείᾳ ^c ἐκδεδομένος, ἄλλως περὶ τοῦ Χριστοῦ ἐφρόνησεν, ἢ αὐτὸς περὶ

ἑαυτοῦ φρονεῖσθαι ἠθέλησεν. Ἐκίνησέ ποτε ἱερόσυλον ζήτησιν ὁ Σαμοσατεὺς Παῦλος, ὅτε τῆς ἀγίας κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκκλησίας προύστατο· ἀλλὰ τοῦτόν ἀπὸ τοῦ θρόνου, ἐν ᾧ μιαιῶς προύκαθήμετο, καθήρηκεν ἐνωθεῖσα τῶν καθολικῶν ἱερέων ἀπόφασις. Ἄει γὰρ ὀφείλουσιν οἱ τοιοῦτοι καιρίως ἐκκόπτεσθαι, οἳ τινες τὴν ψυχὴν τοῦ

ἄλλον δέ ἐστιν, ὅτι αἱ τοιαῦται τῶν λόγων καινότητες ἀπὸ ματαίου ἔρωτος δόξης γέγονται. Ὡς τινες ἐθέλουσι παρ' ἑαυτοῖς δοκεῖν δεξιῖς, ὀπτικοὶ καὶ φρόνιμοι, ζητοῦσι τὴ προσεγγέλωσι ξένον, ὅθεν παρὰ ταῖς ἀπαιδεύτους ψυχῆς πρόσκαιρον δόξαν δεξίτητος ἀπεπείκονται. Ἀλλὰ τίς τούτων ποτὲ ἀληθῆ δόξαν ἐπέρθευεν, ἑαυτῷ δοκῶν φρόνιμος; ὁ γὰρ Θεὸς ἡμῶν τὰ ἀσθενῆ τοῦ κόσμου ἐπιλέγεται, καὶ ἐκ τῶν ἐναντιῶν συγχέει τὰ ἰσχυρὰ, καὶ τοὺς φρονίμους διὰ τῶν τοῦ κόσμου μαρῶν. Τίς ἐν τῇ τοῦ κόσμου σοφίᾳ καυχᾶται, εἰ μὴ ὁμολογῶν ἑαυτὸν ἐκ τοῦ κόσμου εἶναι; εἰ μὴ ὁ ἄρνούμενος ἑαυτὸν ἐκείνου εἶναι μαθητὴν, τοῦ εἰπόντος μὴ εἶναι ἑαυτὸν ἀπὸ τοῦ κόσμου; μία ἐστὶ δόξα, ἵνα, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, ὁ καυχώμενος, ἐν κυρίῳ καυχᾶσθω. Ἄρα ^b οὐ τούτῳ τῷ ὑμετέρῳ ἐπισκόπῳ (ἀλλὰ ἄχρι νῦν ὑμετέρῳ, ἐὰν μὴ πιστεύσῃ ὅπερ πιστεύομεν), ὀρώμεν ταύτην τὴν γνώμην πρέπουσαν· μαρῶς ἐγένετο, ὅς λέγει ἑαυτὸν σοφόν: ἡμολογημένη γὰρ ἐστὶ μαρία τὸ ἐκεῖνον ἀγνοεῖν, ὃν ἴσμεν Θεοῦ σοφίαν εἶναι καὶ δύναμιν. Ὁμολογεῖ γὰρ ἑαυτὸν ταῦτα ἀγνοεῖν, ἅπερ ἀνακρίνει. καὶ μὴ ἰ θαυμάσῃ ἡ ἀγάπη ὑμῶν ἀπὸ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀληθείας ἀποπλανᾶσθαι τοῦτον, ὀρώσα ὅτι τὸν Χριστὸν, ὅστις ὁδὸς ἡμῶν τυγχάνει, ἀπώλεσε. Κατελήφαμεν αὐτὸν ἐνίοτε σκαίᾳ διαλέξει προδιδόμενον, ἐνίοτε κρυπτόμενόν τισι λαβανοῦσας δίοδους, καὶ σκέποντα τὰ ἴδια δηλητήρια· καὶ δέον ἡμᾶς ἀκολουθεῖν τας

^a In eadem editione: Cujus legis se ipsum episcopum judicat: refragantibus aliis libris et Græco.

^b Ita Baluz. cum mss. At edit. Rom., aliter enim, ac deinde cum aliis edit.: De Christi Dei nostri tractat arcano. Cœlestinus arcanum Christi vocat incarnationis mysterium.

^c Reg. mss., ἐκδεδομένος.

^d Apud Lab. ut in edit. Rom. hic additur hanc, quæ vocula abest a mss. et Græco. Vid. Euseb. Hist. Eccl. lib. VII cap. 30.

^e Sic Baluz. ac mss. Alii vero editi, vertentes. Græca vox pervertentes proprie sonat.

^f In mss. Reg. deest λαοῦ.

^g Editio Rom., ut confundat fortia, renitentibus Lab., Baluz. ac mss. Ad Græcam litteram legendum esset, et ex contrariis confundit fortia. Sed et verbum confundit, quod Latine ambiguum est, et vel commixtionem, vel pudoris suffusionem sonat, Græcus interpres contra Cœlestini mentem reddidit, dum nequaquam ipso Apostoli verbo κατασχύνει, quod est pudorem suffundit, sed verbo συγχέει, quod est commiscet, usus est.

^h In mss. Reg., οὖν.

ⁱ Seu quæ h. controversiam vocat.

^j Reg. mss. θραύση.

nos, sequentes sententiam prudentissimi Salomonis, nullum ad ejus imprudentiam præbere responsum (Prov. xxvi, 4), ne similes ei essemus: suademus tamen ut apostolos, ut prophetas nobiscum sequatur; ne cum omnibus solus^a occurrat, solus ab omnibus refutetur. Vobis vero diligentius vigilandum est, ut inimici prædicationibus resistatis. Major enim vobis sollicitudo est, cum intra Ecclesiam vobis Ecclesiæ adversarius foris positus inaccessit, qui dispersi^b propugnaculis, murorum se defensione tutantur. Nesciunt ferias, in quibus intus est hostis. Sed in hoc intestino bello, in hoc domestico prælio fides vobis murus sit, et contra perfidiam spiritalibus se telis ipsa^d defendet. Servemus hanc, quia nos servata custodit. Per hanc firmamentum nostrum Deus est atque refugium (Ps. Lxx, 3, 4).^e Eripit de manu peccatoris, cui vos in fluctu positos convenit dicere, Domine, libera nos, perimus (Matth. viii, 25).

5. Ad vos nunc, clerici et omnes qui devoti estis Domino, noster sermo vertendus est. Dicat fortasse aliquis ordinem non esse servatum. Voluimus et nos prius, quod ratio postulabat, habere verba vobiscum; sed eorum cura major obtinuit quos voluimus in commune servare. Neque enim de vobis dubitare debemus, quibus utique ducibus illos^e pro fide stare credimus. Sancti et Deo amabilis fratris et coepiscopi mei Cyrilli per filium meum Posidonium diaconum ad me directa relatio^h ea contra vos agi loquitur, quæ potest in Ecclesiæ membra agere qui ejus capiti non peperit. Non vos ista disrueant. Major gloria est in labore majore: quia certaminis qualitas facit præmii qualitatem. Legitis enim nobiscum, quod is qui legitime certaverit, coronabitur (II Tim. ii, 5). Unde adhortatio vobis nostra debetur, quæ et pusillanimitas et viriliter resistentibus necessaria est: ut tentamenta valeant ferre quiⁱ nequeunt, et firmius possint stare qui certant. Nunquam nostri regis arma vincuntur. Probatio est omnis tentatio Christiano; quippe quæ patientiam, sicut legitimus (Rom. v, 4, 5), operatur. Ex hac spes nascitur, quæ neminem Scriptura spondente confundit. Unde, fratres charissimi, quia consolatio vestra ex Deo est, cui corpora vestra, hoc est vos ipsos, ut ait Apostolus (Rom. xii, 1), hostias exhibetis, repugnantes^l nolite deficere. Dat ille virtutem, qui per Apostolum nos monens (Rom. vi, 13), esse vult

Α τῆ γνώμῃ τοῦ σοφωτάτου Σολομῶντος, μηδεμίαν δίδοναι ἀπόκρισιν πρὸς τὴν ἀνοίαν αὐτοῦ, μὴ ὅμοιοι αὐτῷ γινώμεθα· ὅπως συμβουλευόμεν, ἵνα μετ' ἡμῶν τοῖς ἀποστόλοις καὶ τοῖς προφήταις ἀκολουθήσῃ, μὴ ὡς πᾶσι μόνος ἀνθίσταται, μόνος παρὰ πάντων ἐκκληθῆ. Ὑμεῖς δὲ ἐπιμελέστερον ἐγγρηγορεῖν ὀφείλετε, ἵνα ἀντιστήτε τοῖς τοῦ ἐχθροῦ κηρύγμασι. Μείζων γὰρ ὑμῖν ἐστὶ φροντίς, ὅταν ἐντὸς τῆς Ἐκκλησίας λέγηται ὑμῖν τὰ τῆ Ἐκκλησίας ἐναντιούμενα. Ἐχέτωσαν ἐκεῖνοι ἀνακωχὴν τῶν καμάτων, οὓς προκαλεῖται ὁ ἀντιδικὸς ἕξω διάγων, καὶ οἱ τίνες περὶ τοὺς προμαχώνας διεσπαρμένοι, ἀσφαλίζονται ἑαυτοὺς τῆ τῶν τευχῶν βοήθειᾳ. Οἱ δὲ ἔχοντες ἔνδον τὸν πάλεμον, ἀργίαν οὐκ ἴσασιν. Ὅμως ἐν τούτῳ τῷ ἐμφυλίῳ πολέμῳ, ἐν ταύτῃ τῇ ὀικείᾳ μάχῃ εἴη ὑμῖν τεῖχος ἡ πίστις, καὶ κατὰ τῆς ἀπιστίας αὐτῆ ἑαυτῆς Ἐκδικήσῃ πνευματικῶς ἀκοντίοις. Φυλάξωμεν ταύτην, ὅτι φυλακτομένη φυλάττει ἡμᾶς. Διὰ ταύτης ἡ ἀσφάλεια ἡμῶν ἐστὶν ὁ Θεὸς, καὶ ἡ καταρῆγῃ. Ἀρπάζει ἐκ χειρὸς ἀμυρτολοῦ. Τούτῳ ἡμᾶς ἐν κλύδωνι κειμένους πρέπει λέγειν· Κύριε, ἐλευθέρωσον ἡμᾶς, ἀπολλύμεθα.

Πρὸς ὑμᾶς νῦν, ὧ κληρικοὶ καὶ πάντες ὅσοι καθιερωμένοι ἐστέ τῷ Θεῷ, μεταστρεπτός ὁ παρ' ἡμῶν λόγος. Ἐρεῖ τις τυχόν, τὴν τάξιν μὴ πεφυλάχθαι. ἠθέλησαμεν καὶ ἡμεῖς πρότερον, ὅπερ ἀπῆται ἡ ἀκολουθία, διαλεχθῆναι ὑμῖν· ἀλλ' ἐκράτησεν ἡ περὶ ἐκείνους φροντίς μείζων, οὓς ἐθέλωμεν εἰς τὸ κοινὸν σῶσαι. Οὔτε γὰρ περὶ ὑμῶν ἀμφιβάλλειν ὀφείλομεν, ὡν δηλαδὴ ἡγεμονευόντων, ἐκείνων ἐν τῇ πίστει ἰσάναμι πιστεύομεν. Ἡ ἀναφορά τοῦ ἁγίου καὶ Θεοῦ ἐρασμίον τοῦ ἀδελφοῦ καὶ συνεπισκόπου μου κυρίλλου, ἦν ἀπέστειλέ μοι διὰ τοῦ υἱοῦ ἡμῶν Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου ἑαυτοῦ, ταῦτα ἀνεδίδαξε πράττεσθαι καθ' ὑμῶν, ἅπερ δύναται κατὰ τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας ποιεῖν, ὃ τῆς κεφαλῆς αὐτῆς μὴ φεισάμενος. Ἀλλὰ ταῦτα ὑμᾶς μὴ βασανίζετω. Μείζων γὰρ δόξα ἐστὶν ἐν μείζονι καμάτῳ· ὅτι ἡ ποιότης τοῦ ἀγῶνος ποιεῖ τὴν τοῦ ἄλλου ποιότητα. Ἀναγωνίσκειτε γὰρ μετ' ἡμῶν, ὅτι ὁ νομίμως ἀγωνιζόμενος στεφανοῦται. Ὅθεν ἡ^l προτροπὴ ἡμῶν χρεωστεῖται ὑμῖν, ἡ καὶ τοῖς μικροψύχοις καὶ τοῖς ἀνδρείοις ἀνδισταμένοις ἀναγκαία ἐστὶν· ἵνα καὶ τοὺς πειρασμὸς δυνήσῃ φέρειν οἱ μὴ δυνάμενοι, καὶ ἰσχυρότερον σῶσιν οἱ ἀνδιστάμενοι. Οὐδέποτε τὰ ὅπλα τοῦ βασίλειος ἡμῶν ἠτᾶται. Ἐλεγχός ἐστι πᾶς πειρασμός τῷ χριστιανῷ·^k τούτου γὰρ, ὡς ἀέγνωμεν, ὑπομονὴ ἐργάζεται. Ἐκ ταύτης ἐλπίς γεννᾶται, ἥτις οὐδένα, τῆς γραφῆς ἐπαγγελιομένου, ἠπάτησεν. Ὅθεν, ἀγαπητοὶ ἀδελφοί, ἐπειδὴ ἡ παραμυθία ὑμῶν ἀπὸ Θεοῦ ἐστὶν, ᾧ τὰ σώματα ὑμῶν, τουτέστιν ὑμᾶς αὐτοὺς, ζώσας, ὡς φησὶν ὁ Ἀπόστολος, θυσίας προσφέρετε, μὴ ἀποκάμψετε ἀνδιστά-

^a Planius in Græco, resistit atque opponitur.

^b Græc., circa propugnacula. Deinde edit. Rom.: Murorum defensione nituntur. Nesciunt ferias quibus interest hostis, corrupte.

^c Reg. mss., οἰκειάχρ.

^d Baluz. cum mss., defendat.

^e Lab. post edit. Rom., refugium de manu, omisso verbo eripit, quod ex mss. et Græco revocatur. Nihilior is esset ordo verborum, De manu peccatoris eripit cui.

^f Forte, οὗτος ᾧ ὑμᾶς, sublato prius puneto.

^g Græc., in fide. Notatu dignus is locus, in quo cum Coelestinus prius ad populum, quam ad clericum,

prudencia dicente sermonem habuisset, id excusatum voluit, fassus ultrò rationem dignitatis clerici aliud postulasse, nisi pia necessitas rerum ordinem mutare coegisset.

^h Baluz. cum mss., circa vos agi. Deinde magis placeret ut est in Græco, edocuit, quam loquitur.

ⁱ In uno ms. reg., τροπή; in altero, ῥοπή.

^j Malleimus, qui non valent, præ infirmitate videlicet animorum.

^k Leg. οὗτος.... ὑπομονήν.

^l Hoc est, repugnare ac resistere ne cessetis. Et hic locus sapit interpretem Græcæ phrasim paulo tenaciorem.

membra nostra arma justitiæ suæ. Habetis exempla A sanctorum, qui olim seminantes in lacrymis, in gaudio messuri sunt in futuro (Psal. cxv, 5). Non amat Dominus noster servum nisi a experimentis probatum. Christianas animas rerum palæstra semper exercet. Currite, ut vos in viis Domini invicem transeat. Nolo vos ab adversariis comprehendi e. Oportere dicit esse Apostolus quæ videmus (I Cor. xi, 19). Fortitudinem fidei non nisi campus ostendit. Difficile est otium coronari: præmia non nisi laboribus deferuntur. Nolo salutis galeam capita vestra deponant: nolo se loriceam fidei exuat, qui donec Christi militem profitetur.

τῆς πίστεως ὁ ἐπαγγελλόμενος στρατιώτης τοῦ Χριστοῦ ἀξιώχρεος.

6. Nostri nobis bella moverunt; si tamen nostri B dicendi sunt, quos ad inimicum transisse rupto e fœdere sentiamus. Vestrum est stantes pedes habere in atriis Jerusalem (Psal. cxxi, 2). Volumus vobis gressus esse perfectos, ne umquam in exemplum simile alicujus vestigia moveantur. Sequantur cum malo e diabolum, qui se ex eo simul esse cognoscunt. Vos qui filii Dei operibus apparetis, quia ex fractibus vult unumquemque cognosci (Math. vii, 16, 20), vicissim mentes consolamini pusillorum, infirmos quoque suscipite, confirmantes eos. Non vos seducat impietas, sed de bono et malo pro qualitate sui tenete sententiam, vitantes perversa, quæ sunt recta laudantes. Abominatiōis est enim Deo, Salomone dicente (Prov. xvii, 15), quisquis vel justum pro injusto, vel pro justo ducit injustum. Nulla C est tribulatio temporalis, † si sit ante oculos perenne præmium, cui nihil convenit anteponi. Clamat noster hymnidicus (Psal. xxvi, 3), si adversum se castra consistant, spe illuminationis illius sibi penitus non timendum. Si certamen cum gentibus haberetis, esset utique magna victoria superasse eos; quos semper k haberetis inimicos. Quanta est dicenda victoria, ubi sacerdos, prædicatione mutata, catholicorum factus est persecutor; contra Paulum proprie in omnibus sentiens, qui Evangelii Domini quod ante fuerat persecutus, factus est postea prædicator? Desertus est impius disputator l a sancto Spiritu, postquam in ipsum Spiritum sensit adversa. Merito, si persistit, audiet a nobis Samuelis verba, quæ Sauli tunc ab ipso dicta sunt sacerdote: *Spernet te Domi-*

μῆναι. Παρέξει ἐκεῖνος δύναμιν, ὃς διὰ τοῦ ἀποστόλου ἡμᾶς διδάσκον, θελεῖ τὰ ἡμέτερα μέλη ἕπλα εἶναι τῆς ἐαυτοῦ δικαιοσύνης. Ἐχετε ὑποδείγματα τῶν ἁγίων, οἱ τινές ποτε ἔσπειραν ἐν δάκρυσιν, ὕστερον δὲ ἐν χαρᾷ θεριοῦσιν. Οὐ φιλεῖ ὁ ἡμέτερος δεσπότης δούλον, εἰ μὴ τὸν ἐν πείρᾳ δεδοικμένον. Τὰς χριστιανὰς ψυχὰς αἰετὴ τῶν πραγμάτων παλαιότερα γυμνάζει. Τρέχετε ἵνα ἀλλήλους ἐν ταῖς ὁδοῖς τοῦ Κυρίου παρέλθητε. Οὐ θέλω ὑμᾶς ὑπὸ τῶν ἀντιδίων h καταλαμβάνεσθαι. Φησὶ δὲ καὶ d ὁ ἀπόστολος, χρῆναι γενέσθαι ἄπερ ὀρώμεν. Ἰσχὺν καὶ πίστιν οὐ δοκιμάζει, εἰ μὴ ὁ τόπος τῆς συμβολῆς. Ἦσυχίαν στεφανοῦσθαι δυσχερές· τὰ ἔπαθλα εἰ μὴ τοῖς καρμάτοις οὐ δίδονται. Τὴν περικεφαλαίαν τῆς ὑμείας αἰ κεφαλαὶ ὑμῶν μὴ ἀποθάναι· μὴ ἔκδύσθαι τὸν θώρακα

Οἱ ἡμέτεροι καθ' ἡμῶν πόλεμον κεινῆκασι, εἰ ἄρα ἡμέτεροι λεκτεῖο οὔτοι, οὓς ἠσθῆμεθα, βαγέντος τοῦ τῆς f φιλίας νόμου, πρὸς τὸν ἐχθρὸν ὑπομοληκῆναι. Ἰμέτερον ἔστιν ἰσταμένους ἔχειν τοὺς πόδας ἐν τοῖς πυλῶσιν Ἱερουσαλήμ. Ἐθλομεν ὑμῶν τὰς βάσεις εἶναι τελείας, μὴ ποτε πρὸς Ἰσον ὑπόδειγμα τὰ ἴχνη τινὸς παρασαλευθῆ. Καὶ ἀκολουθήσασιν τῷ διαβόλῳ μετὰ τοῦ κακοῦ, οἱ ἐπίγινώσκοντες ἐαυτοὺς ἐξ ἐκείνου ὄντας. Ἰμεῖς, οἱ τινες υἱοὶ Θεοῦ h τοῖς ἔργοις φαίνεσθε, ἐπειδὴ ἐκ τῶν καρπῶν θέλει i ἕκαστον διαγιγνώσκεισθαι, ἀμοιβάδῶν τὰς διανοίας· τῶν μικροψύχων παραμυθῆσαθε, καὶ ἕκαστον τῶν ἀσθενῶν υποδέξασθε, βεβαίοντες αὐτούς. Μὴ δὴ ἀπατήσῃ ὑμᾶς ἀσέβεια, ἀλλὰ περὶ τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ κατὰ τὴν ἕκαστου ποιότητα τὴν κρίσιν κατέχετε, φεύγοντες τὰ διεστραμμένα, καὶ τὰ ὀρθὰ ἐκαινοῦντες. Ἀποβλητέος γὰρ C ἔστι τῷ Θεῷ, λέγοντος τοῦ Σολομώντος, ὅστις ἢ τὸν δικαίον ἀντὶ ἀδίκου, ἢ ἀντὶ δικαίου δέχεται ἄδικον. Οὐδὲν δὲ ἔστιν ἢ πρόσχαμος θλίψις, ἢ πρὸ ὀρθαλμῶν ἢ τὸ αἰώνιον ἔπαθλον, οὐ οὐδὲν προκριτέον. Βῶθ ὁ ἡμέτερος, ψαλμῶδός, ὅτι ἴαν κατ' αὐτοῦ συστή ἡ πόλεμος, ἐπίτετι ἐκείνου τοῦ φωτισμοῦ ὄλος οὐ φοβηθήσεται. Εἰ ἀγῶνα πρὸς τὰ ἔθνη εἴχετε, δηλαδὴ μεγίστης ἀν' ἡν νίκης, νικᾶν τοὺς αἰετὴ ἡμῶν γενομένους ἐχθρούς: Πηλίκη δὲ ἐκεῖνη ἢ νίκη λεκτέα, ὅπου ὁ ἱερεὺς, ἀλλογενέτος τοῦ κηρύγματος, διώκτης τῶν καθολικῶν ἐγένετο, ἰδικῶς ἐν ἅπασιν κατὰ Παύλου φρονῶν, ὃς τοῦ εὐαγγελίου τοῦ Κυρίου, οὐ διώκτης ἦν πρότερον, ὕστερον ἐγένετο κήρυξ; κατελείφθη ὁ ασεβὴς διαλεκτικὸς παρὰ τοῦ θεοῦ πνεύματος; ὅποτε καὶ αὐτοῦ τοῦ θεοῦ πνεύματος ἐφρόνησεν ἐναντία. Δικαίως, ἴαν ἐπιμείνη, ἀκούσεται παρ' ἡμῶν τὰ βήματα τοῦ Σαμουὴλ, ἄπερ τότε τῷ Σαουλ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἱερέως D

a Ex Græco interpretari liceret, in tentatione probatum: quod magis ad rem foedit.

b Unus e mss. reg. hic addit τοῦ Κυρίου.

c Apud Lab., comprehendī: etsi Apostolus dicit id oportere esse sicuti videmus. Retinenda lectio exterorum cod. cum. Respicit Cœlestinus ad illud Apostoli, quod et in epistola superiori ad Nestorium n. 3 commemoravit, Oportet etiam hæreses esse, ut probati manifesti fiant.

d In uno e mss reg., καὶ κόπον; in altero καὶ τόπον.

e Add., amicitia.

f Mss., φιλοθρηπίας.

g Vocem diabolo apud Baluz. ut in mss. hic temere adjectam esse Græcus textus persuadet.

h Unus ms. reg. hic addit καὶ.

i Lab., ἕκαστος.

† Ex Baluzio et mss. particula si, in aliis libris omissa, revocatur: ideoque Græce ἄν cum uno codice regio, non cum cæteris ἀλλὰ præferimus. Antea pro nulla est, in Græco exstat nihil est, hoc est pro nihilo reputatur.

k I. e.g., habuistis.

l Edit. Rom., sancto Spiritu, sine præpositione. Græc., a divino Spiritu. Deinde mox dicta editio, in ipso Spiritu. Rectius alii libri, in ipsum Spiritum. Ex quo et Græce κατ' αὐτοῦ, non καὶ αὐτοῦ legendum esse conjectura est hoc sensu: postquam in sententiam abiit in se etiam divino Spiritui contrariam.

nus, ne regnes super israel (I Reg. xv, 23). Si ^a hoc ille meruit, quia solum in agendis rebus, Dei præcepta contempsit; quæ huic pœna debetur, qui se in ipsum Dominum majestatis erexit? Curare nunc vestrum est quodcumque vulnus infixit, et his præbere medicinam qui ejus sermonibus sauciati sunt. Firmis in hunc state vestigiis, quem, sicut ejus sermo demonstrat, jam cecidisse videamus. Quidquid in vos intulit, forte ^b patienter. Indixit injurias, indixit exsilia? Ille in suis hæc passus est, quem suscepisse pro nobis hominem difflitur. Unde nullus defleat quidquid in aliquos vestrum facere molitus est.

7. Patientiæ vobis atque constantiæ forma sit Stephanus, primus Christi testis existens. Plebs in hunc prædicantem stridit perfidorum; nec tamen idoneus Christi comes tacuit quod videbat. Exclamabat inter furentes (Act. vii, 55), inter religionis inimicos, videre se apertos cœlos, et Filium hominis propter quem talia pateretur, stare ad dexteram Dei. Longum est ire per singulos, qui vitam vel morte vel confessione mercati sunt. Habebis vos quicumque ecclesia estis ejecti, pene nostrorum temporum beate recordationis Athanasii Alexandrini Ecclesiæ prudentissimi sacerdotis exemplum. Cui non consolationi sit illius tolerantia? cui non sit exemplo illius fortitudo? cui non spem faciat ejus ^d expectata reversio? Ejicitur Ario persequente, sed revocandus Domino prosequente. Passus est ^e carcerem, passus angustias; nec mirum, si vir apostolicus ea passus est quibus se Apostolus (II Cor. xi) gloriatur exercitatum? In his tamen omnibus secutus est illum, qui sibi in tribulationibus se placere testatur (II Cor. xii, 10). Fugatus illinc, in nostris partibus ^f recreatus est. Denique hic ei redintegratus est status, et in hac sede requiem communionis invenit, a qua ^g semper catholicis subvenitur. Nec tamen sensit in tribulationibus lassitudinem, qui factus est in persecutione confessor. Unde CHRISTIANORUM nullus illam sibi temporale deflere debet exsiliū, quia EORUM NEMO exsul est Deo. Timeamus ne e regione vivorum, hoc est illa quam nostram patriam esse volumus, exsulemus. Illud est nostrum, illud perpetuum, illud æternum. Nostrum enim non est unde transitur; sed illa vere nostra, quæ spes certissima pollicetur. Sunt autem, dicente Apostolo, *quæ oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascenderunt hæc quæ*

Ἐξουθενήσῃ σε Κύριος, ἵνα μὴ βασιλεύῃς ἐπὶ Ἰσραὴλ. Εἰ ἐκεῖνος ἄξιος γέγονεν, ὅτι μόνον ἐν πράγμασιν ἄπερ ἔπραττε, κατεφρόνησε τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, ποῖα τούτῳ χρεωστηθήσεται τιμωρία, ὃς ἐαυτὸν κατὰ τοῦ Κυρίου τῆς Θεότητος ὕψωσε; νῦν ἡμέτερόν ἐστι θεραπεύσαι τὸ παρ' ἐκείνου τραῦμα, καὶ ἰάσασθαι τοὺς παρ' αὐτοῦ ῥήματι τετραμένους. Ἀσφαλίσιν ἴχθεσιν ἴστασθε κατὰ τοῦ ἥδη πεσόντος, ὡς ὁ παρ' αὐτοῦ λόγος δείκνυσσι. καὶ εἴ τι ὑμῖν ἐπήνεγκεν, ἀνεξιμάκως φέρετε. Ἐμνηχανήσατο ὕβρεις, ἐμνηχανήσατο ἀφορισμούς; ἐκεῖνος ἑ αὐτὸς ἐν τοῖς ἰδίῳις πέποιθε, ὅν ὑποδέεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν ἄνθρωπον ἀρνείται. Ὅθεν μηδεὶς κλαύσῃ τὰ κατὰ τινος ὑμῶν ἐπειρηθέντα.

Τῆς ἀνεξιμακίας καὶ τῆς ὑπομονῆς τύπος εἶη Στέφανος ὁ πρῶτος τοῦ Χριστοῦ μάρτυς. Ὁ ὄχλος τῶν ἀπίστων κατ' αὐτοῦ ἔβρουχε· καὶ ὁμοῦς ὁ συνοδοιπόρος τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἐσιώπησεν ὅπερ ἔωρα. Ἐβόα μεταξύ μαινομένων, μεταξὺ τῶν τῆς θρησκείας ἐχθρῶν, λέγων ἐαυτὸν ὄραν ἀνεωγμένους τοὺς οὐρανοὺς, καὶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου, δι' ὃν ταῦτα ἔπασχεν, ἰστάμενον πρὸς τῇ δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ. Μακρόν ἐστι χωρεῖν δι' ἐκάστου τῶν πριαμένων ἐαυτοῖς ζωὴν ἢ θανάτῳ ἢ ὁμολογίᾳ. Ἐχετε ὑμεῖς, ὅσαι τῆς Ἐκκλησίας ἐκδέβλησθε, σχεδὸν τῶν ἡμετέρων καιρῶν ὑπόδειγμα τοῦ τῆς μακαρίας μήνης Ἀθανασίου τοῦ σοφωτάτου ἱερέως τῆς Ἀλεξανδρείας Ἐκκλησίας. Τίνι οὐκ ἂν εἴη παραμυθία ἢ ἐκείνου ὑπομονή; τίνι οὐκ ἂν εἴη ὑπόδειγμα ἢ ἐκείνου στερεότης; τίνι οὐκ ἂν ποιήσειεν ἐλπίδα ἢ ἐκείνου πολυπόθητος ἐπάνοδος; Ἐκβάλλεται Ἀρείου διώκοντος, ἀλλ' ἀνακλητός τοῦ Κυρίου προπέμποντος. Ἐπαθε φυλακὴν, ἔπαθε θρίψεις· καὶ οὐ θαυμαστόν, εἰ ὁ ἀποστολικὸς ἀνὴρ ταῦτα πέποιθε, δι' ὧν ἐαυτὸν γεγυμνάσθαι κανχάται ὁ ἀπόστολος. καὶ ἐν τούτοις πάσιν ἐκείνῳ ἠκολούθησε τῷ μαρτυρομένῳ, ὅτι ἐαυτῷ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἀρέσκει. Ἐδιώχθη ἐκείθεν, καὶ ἐν τοῖς ἡμετέροις μέρεσιν ἀνεκτίσατο. Ἀμέλει ἐνταῦθα αὐτοῦ ἢ κατάστασις ἀνεκαίνισθη, καὶ ἐν τούτῳ τῷ θρόνῳ εὖρε κοινωνίας ἀνάπαυσιν, ἀφ' οὗ αἰεὶ τοῖς καθολικοῖς γεννᾷται βοήθεια. καὶ ὁμοῦς ἐν ταῖς θρίψεσιν οὐκ ἤσθετο πόνον ὁ γενόμενος ἐν τῷ διωγμῷ ὁμολογητής. Ὅθεν οὐδεὶς τῶν χριστιανῶν κλαύσαι ὀφείλει τὴν ἐπενεχθεῖσαν αὐτῷ πρόσκαιρον ἐξορίαν, ὅτι ἐκείνῳ οὐδεὶς ἐξωρισμένος ἐστὶ Θεῷ. Μᾶλλον φοβηθῶμεν, μὴ ἀπὸ τῆς χώρας τῶν ζώντων, τουτίστιν ἀπ' ἐκείνης, ἣν ἡμετέραν θέλομεν εἶναι πατρίδα, ἐξορισθῶμεν. Ἐκεῖνὸς ἐστὶν ἡμέτερον, ἐκεῖνο διηνεκές, ἐκεῖνο αἰώνιον. Οὐκ ἐστὶ γὰρ ἐκεῖνο ἡμέτερον, δι' οὗ μόνη πάροδος· ἀλλὰ ταῦτα ἀληθῶς ἡμέτερα, ἥπερ ἀσφαλίστη ἐλπίς ἐπαγγέλλεται. Ἐστὶ δὲ λέγοντος ἀκοῦσαι τοῦ ἀπο-

^a In vulgata lectione Græca, *εἰ ἐκεῖνος ἀνάξιος*, Si ille fuit indignus; quod potest admitti supplendo regni honore. Cum regis autem mss. utpote quibus Latinus textus concinit, *ἄξιος* præferentes, subaudiri intelligimus ut sperneretur a Deo.

^b Baluz. cum mss., *sapienter*. Deinde edit. Rom., *Induxit injurias*.

^c Leg. *ἀντ'α*.

^d In epistola 45 Nicolai I, ad Suessionenses, ubi totus hic locus describitur, obtinet quidem *inexpectata*, sed in vetustiore ejusdem epistolæ exemplari Colbertino exstat etiam *expectata*. Græcum vocabulum proprie sonat *somme desideranda*. Quamquam suspicio est more antiquo scriptum esse *expectata*, pro *spectata*, id est, clara et gloriosa.

^e Athanasius nullum passus esse carcerem legitur, nisi vocetur carcer, latibulum in quo se Valentis persecutionem fugiens abdidit.

^f Ita mss. cum Baluz. Quæ lectio Græca voci *ἀνεκτίσατο*, sive ut in vulgatis *ἀνεκτίσκατο*, respondet. At in edit. Rom. Lab., ut et apud Nicolaum I, *robotatus* est. Tum Baluzio magis placuit, *Denique hinc*, quamvis mss. Collh., Turou. et Nav. refragantibus. Sed et quod antecedit in nostris *partibus*, non a nostris *partibus*; nec non quod subsequitur in hac sede, non ab hac sede, etiam hic, non hinc, præferendum suadet. Quam Julius papa Athanasio opem tulerit, nullus ignorat.

^g Hæc citat Nicolaus I, epist. 40.

præparavit Deus diligentibus se (I Cor. II, 9). Ne tamen vel ad tempus ejus videatur valere sententia, qui in se jam divinam sententiam provocarat, aperte sedis nostræ sanxit auctoritas, nullum sive episcopum, sive clericum, seu professione aliqua Christianum, qui a Nestorio vel ejus similibus, ex quo talia prædicare cœperunt, vel loco suo vel communione dejecti sunt, vel ejectum vel excommunicatum videri. Sed hi omnes in nostra communione et fuerunt, et huc usque perdurant; quia neminem vel dejicere vel removere poterat, qui ^b prædicans talia titubabat.

8. Omnes igitur præsens sermo in commune complectitur, ut magis ac magis roborati, et confidentes in Domino, non moveamini, quin immo et medeamini infirmitatibus aliorum. Jam enim vobis illic commendamus infirmos, ubi sic videtur ipse medicus ægrotare, cui tamen volumus, si adhuc possimus, subvenire. Nam cum ad sanctum fratrem nostrum et cœpiscopum Cyrillum responsa congrua mitteremus, et hæc ^d vobis per charissimum Posidonium ejus diaconum, et huic, de quo agitur, dirigenda ab eodem fratre meo scripta transmisimus. Et quia nostra in tanto negotio propemodum præsentia necessaria videbatur, vicem nostram, ^e propter marina vel terrena spatia, ipsi sancto fratri meo Cyrillo delegavimus, ne morbus iste longitudinis occasione grassetur. Vos tantum apostolicos ante oculos habentes sermones, in eodem sensu et in eadem sententia estote perfecti (I Cor. I, 10), ut, sicut legimus (Matth. X, 22), permanentes usque ad finem salvī esse possitis. Ut autem noveritis sub qua definitione litteras ^f miserimus, ipsam sententiam huic epistolæ fecimus subter, annecti, ut datam de ipso formulam cognoscatis. Deus vos incolumes custodiat, fratres charissimi. Data ^g in idus Augusti Theodosio xiii et Valentiniano iii consulibus.

9. Palam ^h igitur agnosce hanc nostram esse sententiam, ut nisi de Christo Deo hæc exposueris, quæ et Romana, et Alexandrina, et omnis catholica sentit Ecclesia, sicut etiam Constantinopolitana Ecclesia

Α στόλου· Ἄ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδεν, οὐδὲ ἀκοή ἤκουσεν, οὐδὲ εἰς καρδίαν ἀνθρώπου ἀνῆλθεν ταῦτα, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν. Ἴνα δὲ μὴδὲ ^a πρὸς καιρὸν δοκῇ τοῦτου ἰσχύειν ἡ ἀπόφασις, τοῦ ἤδη καθ' ἑαυτοῦ τὴν θεῖαν ἀπόφασιν προσκαλεσαμένου, φανερώς ἡ αὐθεντία τοῦ ἡμετέρου θρόνου ὀρίσατο, μηδὲν ἡ ἐπίσκοπον, ἢ κληρικόν, ἢ κατὰ τι ἐπάγγελμα χριστιανόν, τῶν παρὰ Νεστορίου, ἢ τῶν τοῦτου ὁμοίων, ἀφ' οὗ τοιαῦτα κηρύττειν ἤρξατο, ἢ τοῦ ἰδίου τόπου, ἢ τῆς κοινωίας ἀποκινηθέντων, δοκεῖν ἢ ἀποκεκινήσθαι, ἢ ἀποκοινωνῆσαν γενεῆσθαι. Ἄλλ' οὗτοι πάντες ἐν τῇ ἡμετέρᾳ κοινωίᾳ καὶ ἐγένοντο, καὶ ἄχρι τοῦ παρόντος εἰσὶν^b ὅτι οὐδένα ἢ καθελείν, ἢ ἀποκινῆσαι ἠδύνατο, ὃς ἐν τῷ κηρύττειν ταιαῦτα, ἀσφαλῶς οὐχ εἰστήκει.

Β Πάντας τοίνυν ὁ παρὼν λόγος εἰς τὸ κοινὸν περιπλέκεται, ἵνα μᾶλλον ἰσχυροποιηθέντες καὶ θαρσαλέοι γενόμενοι ἐν κυρίῳ, ἢ μετὰ κενηθῆτε, ἀλλὰ μᾶλλον θεραπεύσπετε τὰς ^c ἀλλήλων ἐσθηνείας. Ἦδη γὰρ ὑμεῖν ἐκεῖ τοὺς ἀσθενεῖς παραθέμεθα, ὅπου ὀρώμεν αὐτὸν νοσοῦντα τὸν ἱατρὸν· ὃ ἠέλομεν ὅμως, εἰ ἔτι δυνάμεθα, βοηθεῖν. Ὡς γὰρ πρὸς τὸν ἅγιον ἀδελφὸν καὶ συνεπίσκοπον ἡμῶν κύριλλον ἀρμεδίου ἀποκρίσεις ἐπέμπομεν, καὶ ὑμῖν ἐπεστείλαμεν διὰ τοῦ ποθεινοτάτου Ποσειδωνίου τοῦ διακόνου αὐτοῦ, τὰ πεμπτέα παρὰ τοῦ αὐτοῦ ἀδελφοῦ μου καὶ πρὸς ἐκεῖνον περὶ οὗ λόγος. Καὶ ἐπειδὴ ἐν τηλεκούτῳ πράγματι ἡ ἡμετέρα σχεδὸν παρουσία ἀναγκαῖα ἐφαίνετο, τὴν ἡμετέραν διαδοχὴν, διὰ τὰ κατὰ θάλατταν καὶ γῆν διαστήματα, αὐτῷ τῷ ἁγίῳ ἀδελφῷ μου Κυρίλλῳ ἀπεινείμαμεν, μὴ αὐτῇ ἢ νόσος ἀφορμὴ τῆς μακρότητος ἐπιτρεθῇ. Μόνον ὑμεῖς τοὺς ἀποστολικούς πρὸ ὀφθαλμῶν ^c ἔχετε λόγους, ἐν τῇ αὐτῇ δεκνοίᾳ καὶ ἐν τῇ γνώμῃ γίνεσθε τέλειοι· ἵνα, ὡς ἀνεγρομεν, παραμεινοντες ἄχρι τέλους δυναθῆτε σωθῆναι. Ἴνα δὲ γνῶτε ἐφ' οἷω ὄρω τὰ γεγραμμένα ἀπεστείλαμεν τῷ πρὸς ὃν ὑμῖν ὁ λόγος, αὐτὴν τὴν ἀπόφασιν τὴν καθ' αὐτοῦ Νεστορίου ἐποίησαμεν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ ὑποκαθῆναι, ἵνα γνῶτε τὸν περὶ αὐτοῦ δοθέντα τύπον. Ὁ Θεὸς ὑμᾶς ὑγιεῖς φυλάξαι, ἀδελφοὶ ποθεινοτάτοι.

^d Ἔστι δὲ ὁρὸς μεθ' ἕτερα οὗτος

Σαφῶς τοιγαροῦν μαθήση ταύτην ἡμετέραν εἶναι τὴν ἀπόφασιν, ὡς εἰ μὴ περὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ταῦτα ἐξηγήση, ἃ καὶ ἡ Ῥωμαϊκὴ καὶ ἡ Ἀλεξανδρικὴ, καὶ ἅπαντα καθολικὴ Ἐκκλησία νοεῖ, καθὼς καὶ ἡ εὐαγγελιστὴ τῶν

^a Ita mss. At edit., πρόσχαρισος.

^b Grec.: Qui prædicando talia firmiter ipse non steterat, scilicet in Ecclesiâ doctrina et fide. Nicolaus I, epist. 8 ad Mich., superiora verba ad hæc usque exscribens, nusquam a lectione Latina discedit.

^c Leg. τῶν ἁλλῶν.

^d Illud vobis, ac subinde ista, et huic de quo agitur, desiderantur in edit. Rom., quibus verbis Cœlestinus cum hanc, tum superiorem epistolam, ad Cyrillum misisse se significat, ut ejus opera hæc ad Constantinopolitanos et ad Nestorium altera transmittetur.

^e Hoc est, quia longa maris terræque spatia non sinunt, ut ipse eo me facile conferam.

^f Grec.: Ad eum de quo vobis loquimur miserimus, ipsam sententiam quam adversus Nestorium tulimus, huic epistolæ, etc.

^g Augusti 11 ann. 430. Apud Baluz. iv idus. In edit. Rom. deest hæc chronologica nota.

D ^h In edit. Rom. et Lab. eadem formula aliter enuntiatur his verbis: Aperte igitur agnosce hanc nostram esse sententiam, ut nisi de Christo Deo nostro ea prædices quæ Romana et Alexandrina et universalis Ecclesia et sancta Constantinopolitana Ecclesia usque ad te optime tenuit, juxta expositam in Nicæna synodo fidem; ac nisi hanc perfidam novitatem, quam (leg. quâ) hoc quod venerabilis Scriptura conjungit niteris separare, intra decimam diem a primo imotescens tibi hujus conventionis die numerandam deposueris, atque aperta et scripta professione damnaveris; noveris te ab universalis Ecclesiæ catholice communione dejectum, et ad omnia quæcumque sacerdotialis auctoritatis sunt, minime idoneum. Quæ interpretatio non est codicibus et quibus superiora descripta sunt, sed ex epistola 13 additâ posteriore versu est adscita. Verum, licet Grecum ac Latinum textum ex veterum exemplarium fide hic exprimendum duxerimus, utrumque tamen in superiori epistola puriorem esse fatendum est.

usque ad te, charissime, intellexit, juxta expositam in synodo Nicœna fidem; ac nisi hanc infidelem novitatem ab adoranda et veneranda Scriptura sejunctis, et intra decem dies ex innotescens hujus executionis die numerandos aperta et scripta professione damnaveris, ab omni te catholica Ecclesia excommunicatum.

Α Κωνσταντινουπολιτῶν ἐκκλησία μέχρι σοῦ, ὡ βέλτιστε, ἐνόησε, κατὰ τὴν ἐπιτεθείσαν πίστιν ἐν τῇ Νικαίῳ συνόδῳ, καὶ εἰ μὴ ταῦτην τὴν δύσπιστον καινότητα σεβαστῆ καὶ σεβασμῆ γραφῇ διαστήσης, ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀφ' ἧς γνωρίζονται σοι ταῦτα τὰ γράμματα ταύτης τῆς μεθοδείας τὴν ἡμέραν ἐναριθμῶν, τὰ φανερά καὶ γεγραμμένα τῆς καταδικασίμου κίρσεως, ἀπὸ πάσης καθολικῆς Ἐκκλησίας ἀκωνώνητον ἢ εἶναι σεαυτὸν, καὶ ἀνενέργητον πρὸς πᾶν ὄτιοῦν τῶν ἐξ αὐθεντίας ἱερατικῆς.

4 EPISTOLA XV.

NESTORI AD COELESTINUM PAPAM.

Quid Cyrillus, quid ipse de vocabulis Θεοτόκος et Χριστοτόκος sentiat.

COELESTINO papæ NESTORIUS episcopus Constantinopolitanus.

1. Didici honestissimum Cyrillum Alexandrinæ urbis episcopum, propter libellos contra eum nobis oblatos exterritum, ac sibi venantem latebras, ad evitandam sacram synodum, propter hos ipsos libros futuram, quasdam alias interea cogitationes excogitare verborum, et amplecti verbum quod est Θεοτόκος et Χριστοτόκος, quorum alterum admittit, alterum vero modo quidem de Evangeliiis eximit, modo vero rursus admittit, hoc est Χριστοτόκος, secundum quamdam, credo, prudentiæ nimietatem.

2. Ego autem ad hanc quidem vocem quæ est Θεοτόκος, nisi secundum Apollinaris et Arii furorem ad confusionem naturarum proferatur, volentibus dicere non resisto; nec tamen ambigo, quin hæc vox Θεοτόκος illi voci cedat, quæ est Χριστοτόκος, tamquam prolata ab angelis et Evangeliiis. Et nisi hæc ad venerationem tuam scientem dicerem, opus mihi

foret longo multoque de hac ipsa causa sermone.

3. Sed et sine hoc, illud quoque omni modo beatitudini tuæ notum est, quia si æstimentus duas sectas contrarias sibi stare, et harum altera hanc vocem proferat solam Θεοτόκος, altera vero illam solam ἀσθραποτόκος, et utraque secta ad suam confessionem trahat, aut si hoc non impetraverit, periclitetur de Ecclesia cadere; necesse erit jactatæ huic rei deputatum, habentem pro utraque secta curam, mederi periculo utriusque partis ex voce ab Evangeliiis tradita, quæ utriusque naturæ significatrix sit. Horum enim, sicut dixi, assertionem i vox illa, quæ est Χριστοτόκος, quia et blasphemium Samosatani removel, quod est dictum de omnium Domino Christo tamquam puro homine, sed et Arii et Apollinaris malitiam fugat.

4. Hæc autem ipsa etiam honestissimo Alexandrinorum episcopo scripsi, sicut potest beatitudo tua cognoscere ex exemplaribus quæ his meis litteris

^a Reg. mss., ἡμέτερον.

^b In mss. reg., εἶναι σεαυτὸν. Hic locus supra epist. 43, § 11 clarius exprimitur.

^c Leg. sis excommunicatus. Si nihil in Græco textu est temere additum, hic supplendum est: *Et ad omnia quæcumque sacerdotialis auctoritatis sunt inhabilem.* Istud quidem supplementum in superiori epistola non modo Latine, sed etiam Græce desideratur; ei tamen favet quod Cyrillus Cœlestini sententiam Nestorio denuntians, sic eum apud Baluz. nov. coll. concil. p. 413 alloquitur: *Si hoc non egerit tua reverentia secundum definitas inducias in litteris memorati sanctissimi et reverentissimi episcopi et comministri Romanorum Cœlestini, cognosce te ipsum nullam sortem habentem nobiscum, neque locum in sacerdotibus Dei et episcopis.*

^d Scripta anno 430, sub finem Novembris. A Mario Mercatore nobis transmissa, ex ejus editionibus, quas tum Steph. Baluzius, tum Joan. Garnerius adharuerunt, simul collatis hic descripta est. Is observavit indictam quidem generalem synodum in ea memorari, sed litterarum Cœlestini per Cyrillum misrarum nullam fieri mentionem, adeoque illas nondum Nestorio redditas fuisse. Quod nisi dissimularit Nestorius, inde sequitur ut hæc epistola intra 19 et 30 Novembris diem scripta sit. Nam Theodosii sacra qua indicitur œcumenica synodus, die 19 Novembris consignatur; Cœlestini autem litteras Nestorius ejusdem mensis 30 die accepit.

^e Ita Baluz. ex mss. fide. At Garn., verba quæ sunt.

^f Supple quod attinet. Alioqui, pro ad hanc, legendum cum Garn. et hanc.

^g Garn. hic et infra, evangelistis.

^h Addit Garn. alteram. Maluerit forte quis subaudiri quemque.

¹ Apud Garn., tractandæ, ad auctoris mentem satis accommodatæ.

² Garn. hic de suo supplevit verbum *temperat*, et antea harum, loco horum posuit, grammaticæ regulis scrupulosius hærens. Pronomine autem horum, eos intelligere licet qui sectæ addicti sunt Christum merum hominem asserenti. Ita integer erit locus, si verbum *removel*, post voces *tamquam puro homine* rejiciamus.

³ Substituit Garn. blasphemiam, sed deinde retinuit quod est dictum, cum quæ est dicta grammaticæ leges postulare. Frustra autem obtendit Nestorius, voce Χριστοτόκος, Samosatani blasphemiam removel. Non enim Samosatenus Mariam peperisse Christum negabat; sed ideo blasphemus fuit, quia quem Christum confitebatur, merum hominem esse, non etiam Deum affirmabat. Contra Nestorii amicus Joannes Antiochenus de nomine Θεοτόκος sic epist. ad ipsum Nestorium i p. concil. Ephes. c. 25 dixerit: *Si id, quod nominis hujus significatione offertur, non recipimus, restat ut in gravissimum errorem prolabamur, immo vero ut inexplicabilem illam Unigeniti Dei œconomiam abnegemus: quando quidem nomine hoc sublato, vel potius hujus nominis notione repudiata, sequitur nec illum nos esse Deum, qui admirabilem illam dispensationem salutis nostræ causa suscepit. Quocirca vox illa repudiari, quin statim Samosatani hæresi faveatur, nequit. Sed et paulo ante præmiserat idem Joannes: *Nomen hoc Θεοτόκος nullus unquam ecclesiasticorum doctorum repudiavit. Qui enim illo usi sunt, et multi reperiuntur, et apprime celebres. Sed neque magis Arii aut Apollinaris, quam Samosatani, perfidiam vox Χριστοτόκος fugat, cum Mariam Christi matrem neuter inficietur.**

⁴ Duæ Nestorii epistolæ ad Cyrillum, et Cyrilli item duæ ad Nestorium exstant i part. concil. Ephes.

adjuncti, vel quæ ad nos ab eo scripta sunt. Placuit A vero a, Deo adjuvante, etiam synodum inexcusabiliter totius orbis terrarum indicere propter inquisitionem aliarum rerum ecclesiasticarum. Nam b dubitatione verborum non æstimo habituram inquisitionem difficultatum, nec impedimentum esse ad tractatum divinitatis Domini Christi.

• EPISTOLA XVI.

COELESTINI I AD CYRILLUM ALEXANDRINUM EPISCOPUM.

Sententiæ adversus Nestorium latæ indulgentiam correcto esse offerendam: ut si pertinax fuerit, ipse perditionis suæ auctor judicetur. Se cum iis quos Cyrillus suspectos habet, summa cautione tractaturum.

COELESTINUS EPISCOPUS CYRILLO EPISCOPO Alexandrino.

1. Intellego sententiam sapientissimi Salomonis impletam. Non enim aliter quam sitiens aquam frigidam (*Prov. xxv, 25*), de terra longinqua iteratum nuntium per literas tuæ dilectionis accepi, quæ nos invicem nostri consilii participatione conjungunt. Indifficiliter est Ecclesiarum et catholicæ fidei speranda tranquillitas, quando pro hac elaborare Christianissimos principes sic videmus. Non est inefficax, in divinis maxime causis, cura regalis, quæ pertinet ad Deum qui fideliter tenet corda regnantium (*Prov. xxi, 1*). Itaque breviter responsum tuæ reddimus sanctitatis.

2. Etenim quæris utrum sancta synodus recipere debeat hominem d a se prædicata damnantem; an quia induciarum tempus emensum est, sententia dudum lata perduret. Super hæc e utriusque consultatione communi communem Dominum consulamus.

capp. 6-9. Posterior autem Nestorii, in concilio Ephesino act. 1 pag. 461 lecta, communi Patrum calculo reprobata est.

a Garn. hic adjeicit, *piissimis imperatoribus*. Horum sacra, qua episcopi ad Ephesinam synodum vocantur, habetur i part. concil. Ephes. c. 52.

b Locum hunc ita resareire conatus est Garner.: *Dubitationem... inquisitionem difficilem, nec impedimento futuram esse ad tractatum*. Confirmare videtur Nestorius quod præmiserat, quæstionem scilicet de duobus verbis, utrum *Χριστολόγος* an *Θεολόγος* præferendum sit, nihil quidquam difficultatis habituram, nec impedimento fore quominus Christi deitas tractetur et asseratur.

c Scripta Maii 7 anno 451. Hanc autem epistolam una cum subsequente 19 primus Baronius ad annum 451 in lucem emisit. Eas acceperat ab Antonio de Aquino, qui pontificiarum epistolarum antecuriam tunc meditabatur. Is dubio procul indicasset unde illas eruerat, si meditatam opus perficere potuisset. Verum cum ante vita sit functus, istud bacterus latuit. Nullus tamen videtur ambigendi locus quin ex aliquo Ephesini concilii Latino exemplari, ejusmodi unum asservat Ecclesiæ Bellovacensis bibliotheca, eruta sint. Præterea, inter monumenta quæ Lucas Holstenius vel ut nova, vel ut ad veteres codices collata, collegit et editione digna existimavit, autographia ipsius exempla in perelebrari bibliotheca Barberina reperiuntur. Utramque Steph. Baluzius nov. coll. concil. pag. 492 et 494, ex Bellovacensis codicis fide recudi curavit. In hac prima non desunt notæ quibus eam a Græco versam, non e Latino authentico descriptam suspicemus.

Nonne nobis respondet illico per prophetam, mortem se nolle morientis (*Ezech. xviii, 32*); et per apostolum Paulum, omnem hominem velle salvum fieri et venire ad scientiam veritatis (*1 Tim. ii, 4*)? Numquam displicet Deo accelerata in quocumque correctio. Tuæ sit hoc sanctitatis cum venerando fratrum consilio, ut orti in Ecclesia strepitus comprimantur, et finitum Deo juvante negotium votiva correctione discamus.

3. Conventui autem nos deesse non dicimus: neque enim ab his absentes esse possumus, quibus nos ubicumque positus fides tantem una conjungit. Nolo nos corpore isto censeri, cujus præsentiam Apostolus assignat infirmam (*II Cor. x, 10*). Illic sumus, f qui quod illic pro omnibus agitur cogitamus: spiritualiter agimus, quod corporaliter agere non videmur. Studeo quieti catholicæ, studeo pereventis salutis, si tamen voluerit ægritudinem confiteri. Quod ideo dicimus, ne volenti se corrigere forsitan deesse videamur. Nam si et nobis g sustinentibus uvam (*Isa. v, 2*), spinas sibi addiderit; impleatur, manentibus statutis prioribus, sui fructu judicii; colligat quod sulco diabolico seminavit, non nostro consilio, sed se periturus h auctore. Probet nos veloces pedes ad effundendum sanguinem (*Psal. xiii, 5*) non habere, quando sibi etiam remedium cognoscat oblatum.

4. His autem quos erga catholicam fidem tua fraternitas dicit se habere suspectos, si scripta direxerint, pro qualitate rerum eis nos respondere necesse est. In quo negotio nemo subripiet, i quin tota cautione tractetur. Data nonis Maii Basso et Antiocho viris clarissimis consulibus.

d Hoc est, an recipere debeat Nestorium, modo damnet quæ impie antea prædicarat. Hæc phrasim interpretem subolet Græcæ litteræ tenacius hærentem. Idem sapit et superior vox minime Latina *indifficiliter*.

e Supple, *quæ quæris*. Apud Baron. et Baluz., ut in schedis Holsteni, legitur, *Super hac utique*: sed emendatio nostra nulli, puto, temeraria videbitur.

f Baron. *Quidquid illic*. Magis placet cum Baluzio, *quia quod illic*. Cum hominis præcipua pars sit animus, eaque a rebus corporeis distinguatur, illic homo magis esse censetur ubi est mente, quam ubi versatur corpore.

g Et hæc vox interpretem sapit, qui quod in Græco anceps erat, satis apte distinguere nescierit. Latine dubio procul Coelestinus primum scripserat, *expectantibus*, aut dum *expectamus*, non *sustinentibus*.

D h Pergit Coelestinus excommunicationis invidiam in eos rejicere qui excommunicantur, quia ipsi perditionis suæ auctores sint.

i Baron., *quia tota cautione tractatur*. Melius apud Baluz., *quin..... tractetur*: hoc est, nemo per subreptionem effleat, ut non tota cautione tractetur. Hæc maxime dictum est Joannis Antiocheni aliorumque Syriæ episcoporum causa. Mi quippe duodecim anathematismis quos Cyrillus epistolæ ad Nestorium subjecerat, offensi eum Apollinarianæ hæresis suspectum habuerunt; indeque vicissim ipsi Cyrillo, ut Nestorii fautores ac suffragatores, suspecti facti sunt. Vide Liberatum cap. 4. Joannes vero a Nestorii commentis quantum abhorreret, epistola ad ipsam Nestorium scripta luculenter patefecit.

A EPISTOLA XVII,

SEU COMMONITORIUM PAPÆ COELESTINI EPISCOPIS ET
PRESBYTERIS EUNTIIBUS AD ORIENTEM.

In Ephesina synodo, sive nondum soluta, sive jam absoluta sit, quei se gerere debeant.

1. Cum Deo nostro, sicut credimus et speramus, auctore ad destinata vestra charitas venerit loca, ad fratrem et coepiscopum nostrum Cyrillum consilium vestrum omne convertite, et quidquid in ejus videritis arbitrio facietis,* et auctoritatem sedis apostolicæ custodiri debere mandamus. Si quidem instructiones quæ vobis traditæ sunt, hoc loquantur, ut interesse conventui debeatis: ad disceptationem si fuerit ventum, vos de eorum sententiis judicare** debeatis, non subire certamen. Quod si transactam synodum, et redisse omnes episcopos videritis, requirendum est qualiter fuerint res finitæ. Si pro antiqua c fide catholica res gestæ sunt, et sanctum fratrem meum Cyrillum Constantinopolim didiceritis profectum, ire vobis illo necesse est, ut epistolas nostras principi porrigatis. Quod si aliter actum est, et in dissensione res sunt, ex ipsis rebus conjicere poteritis quid cum consilio supradicti nostri fratris agere debeatis. d Data viii iduum Maiarum Basso et Antiocho consulibus.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUEMTEM.

1. Latine scripta fuit hæc epistola, et in Ephesino concilio (Act. 2 p. 611), quo satisfieret consuetudini, ut apostolicæ sedis litteræ Latine in primis legantur, vi idus Julii Latine primum lecta est, ac deinde gestis inserta: Tum etiam Græce, id efflagitante synodo, in gratiam eorum qui Latine nesciebant, recitata est. Et eam quidem propterea legati Latinum in sermonem conversam detulerant. Primam Latini textus partem Petrus Crabbius in lucem primum emisit. Subinde vero in Romana pontificiarum epistolarum editione integer prodit velut ex Cresconio, hoc est e Cresconiana collectione excerptus. Inde totam epistolam istam exscribens Baronius ad annum 431, hanc ei præmisit censuram: *Observandum est eos (Cœlestini litteras) scriptas fuisse ex more Latino sermone, inde vero reperiri in Græcum translatis, et e Græco rursus Latinitali restitutas, non sine tamen magno præjudicio germanæ sinceritatis, ut ex diversitate earum satis intelligi potest. Porro nemo non videt, Latinis anti-*

A quioribus standum esse exemplaribus, quorum omnium vetustissimum nobis exhibet Cresconiana collectio, nulla imposturæ possit esse suspicio. Negandum quidem non est Græcum ejusdem epistolæ sermonem, qualis ad nos pervenit, non paucis locis a Latinæ orationis sinceritate plurimum aberrare. Unde, si ea ipsa est interpretatio Græca, quam concilio Ephesino legati obtulerant, colligere est quam rari tunc essent qui linguam utramque vel mediocriter tenerent. Neque tamen concedendum, exemplar illud Latinum quod Baronius secundum editionem Romanam recudi curavit, esse omnino genuinum. Rivulum enim, qui nonnihil e Græcis corruptelis secum passim admixtum habeat, potius dixeris quam purum fontem. Prior sane ac longe sanior est textus a Steph. Baluzio nov. coll. concil. pag. 490 editus, quem veteres mss. Colbertinus, Turonensis, Bellovacensis ac Navarrens antiquæ concilii Ephesini interpretationi insertum asservant. Nec ambigendum videtur quin is ipse sit, qui coram synodo recitatus, episcoporum jussu ipsius synodi actis insertus est.

B 2. Hæ Cœlestini litteræ Ephesi summa veneratione summoque totius synodi plausu exceptæ sunt. Iis quippe recitatis (Act. 2 pag. 618), omnes simul reverendissimi episcopi acclamaverunt: *Hoc justum judicium. Novo Paulo Cœlestino, novo Paulo Cyrillo, Cœlestino custodij fidei, Cœlestino cum synodo concordati, Cœlestino universa synodus gratias agit.* Tum Projecto apostolicæ sedis legato postulante ut quæ Cœlestinus dudum ante defuisset, et nunc in memoriam revocare dignatus est, synodus ad finem numeris absolutum deduci juberet, Firmus Cæsareæ Cappadociæ episcopus dixit: *Apostolica et sancta sedes Cœlestini sanctissimi episcopi per litteras, quas ad religiosissimos episcopos Cyrillum Alexandrinum, Juvenalem Jerosolymitanum, et Rufum Thessalonicensem, necnon ad sanctas Constantinopolis et Antiochiæ Ecclesias misit, etiam ante de præsenii negotio sententiam regulamque præscripsit, quam nos quoque secuti...., formam illam executioni mandavimus, canonicum apostolicumque judicium in illum proferentes.* Ibi autem loco verbi proferentes Græce legitur *κατανοήσατες*, hoc est, judicium adversus Nestorium prolatum perpendentes et cognoscentes canonicum esse atque apostolicum. Ex iis vero epistolis quæ a Firmo memorantur, etiamnum habemus quæ ad Cyrillum et ad Constantinop. Ecclesiam scriptæ sunt. Nec desiderandæ sunt quæ ad Rufum ac Juvenalem notantur missæ, siquidem epistolæ 12 ad Joannem Antiochenum paria tantum ac similia exempla duobus illis episcopis simul missa fuerant. Ad summum excidit epistola ad Ecclesiam Antiochiæ, si alia ibi ab ea quæ ad Joannem civitatis hujus episcopum scripta est memoretur.

* Stephani Baluzii opera nov. coll. concil. pag. 381 in lucem prodit hoc commonitorium, cum e Colbertino codice 1865, tum e Vaticano 1320, descriptum. — Edidit item post Baluzium ex optimo codice bibliothecæ Capitularis Veronensis Scipio Maffei V. C. istud papæ Cœlestini Commonitorium, et quidem emendatius, ad calcem suæ *Historiæ theologicæ*, inter opuscula ecclesiastica, pag. 71. Ante utrumque tamen idem Commonitorium vulgurat Chr. Lupus Inter Epistolas Ephesinas, pag. 470.

^b Quia nimirum Theodosius litteris ad metropo-

litanos datis præceperat ut ipso Pentecostes die, qui hoc anno 431 in 7 Maii diem incidebat, Ephesi convenirent. Quare, si indieta die convenissent episcopi, synodus pridie quam hoc Commonitorium tradebatur, congregata ante potuisset solvi, quam eo legati pervenissent.

^c Hoc ideo dictum quia fides nullam patitur mutationem. Nulla est igitur, Cœlestini judicio, cœtus quantumvis numerosi definitio, quæ cum antiqua catholica fide manifeste pugnet.

^d Ann. 431 Maii 8.

* Idem codex Veron. omittit conjunctionem et, atque sic legit interpungitque: *et quidquid in ejus videritis arbitrio, facietis. Auctoritatem sedis apostolicæ custodiri debere mandamus: siquidem instru-*

ctiones, etc. Quod magis placet. Neque aliter Lupus; qui tamen habet: siquidem et instr. GALLAND.

** Idem cod. Veron. *debetis; rectius ut videtur, GALLAND.*

EPISTOLA XVIII.

B. CŒLESTINI PAPÆ I AD SYNODUM EPHESINAM.

Ut ab apostolis tradita fideliter custodiant. Ut certum fortiter pro Christi causa. Ut uno animo et fidei adsint et Ecclesiarum quieti. Legatos se destinasse, qui synodi gestis intersint et a se statuta exsequantur.

CŒLESTINUS episcopus sanctæ synodo apud Ephesum **A** κελεστίνος τῇ ἀγίᾳ συνόδῳ, τῇ ἐν Ἐφέσῳ συναχθεῖσθαι ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις, ἐν κυρίῳ χαιρεῖν.

1. Spiritus sancti testatur præsentiam congregatio sacerdotum. Certum est enim quod legimus (quia non potest veritas ^b mentiri, cujus in Evangelio ista sententia est), *Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi et ego sum in medio eorum* (Matth. xviii, 20). Quod cum ita sit, ^c si nec huic tam brevi numero Spiritus sanctus deest, quanto magis eum nunc interesse credamus, quando in unum conventit tanta turba sanctorum? Sanctum namque est pro debita veneratione ^d collegium, in quo utique nunc apostolorum frequentissimæ illius quam legimus (Act. xv), congregationis aspicienda reverentia est. Numquam his defuit ^e, quem receperant prædicandum; adfuit his semper Dominus et magister, nec docentes a suo doctore deserti sunt. Docebat ille qui miserat, docebat qui et dixerat quid docerent. Docebat ille qui in apostolis suis se confirmat audiri (Luc. x, 16). Hæc ad omnes in commune Domini sacerdotis mandata prædicationis cura pervenit; hæreditario namque in hanc sollicitudinem jure constringimur, quicumque per diversa terrarum eorum ^l vice nomen Domini prædicamus, dum illis dicitur, *Ite, docete omnes gentes* (Matth. xxviii, 20).

2. Advertit vestra fraternitas quia accepimus generale mandatum: omnes etiam nos agere voluit i quod illis sic omnibus in commune mandavit, officium necesse est nostrorum sequamur auctorum. Sineamus omnes eorum labores quibus ^l successimus in honore. Præstemus eorum diligentiam ^m prædicatis, post quæ, monente Apostolo (Galat. i, 8, 9), nullam prædicationem jubemus ^o admittere. Non est minor ^p tradentis officio custodia traditorum. Illi ja-

^a Solus codex Bellov. etiam refragante Græco, constitutæ. Tum Græcus interpres addidit, *charissimis in Domino salutem.*

^b Baron. cum edit. Rom., *veritas nostra.* Rectius abest *nostra* ab aliis libris. Græcus interpres hæc ita convertit, quasi legisset: *Verum enim est quod scriptum est, quoniam nec veritas potest mentiri, quia in Evangelio talis jacet vox.* Vel nunc liquet neque textum nostrum Latinum, nec eum quem Baronius Annalibus suis inseruit, e Græco fuisse expressum. Pluribus similibus locis id confirmatur.

^c Pro particula *si*, edit. Rom. *nam*, et Baron. *ut præferunt.* In ms. autem Navarr. simpliciter extat, *Quod si nec huic.*

^d In edit. Rom. et concil. ut apud Baron., *concilium*: refragantibus mss. *Collegii* nomen pro episcoporum consensu Cœlestino familiare est.

^e Vocem *magister*, et mox particulam *sed* ante *nec docentes*, quæ in iisdem edit. habentur ex Græco perperam repetite, remouentur auctoritate mss.

^f Leg. *διδάσκοντες.*

^g Adde *ἐν.*

^h Leg. *προσθεβαίων ἀκούεσθαι, αὐτῇ πρὸς πάντας εἰς τὸ κοινὸν ἱερέας τοῦ κυρίου τῆς παρατ. διδ. ἢ φροντίς ἐφθασε. Λικαῖον κληρονομία.*

^l Edit Rom. et Baron. *eorum voce*, emendantur ex mss. et Græco.

Τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐμφανίζει τὴν παρουσίαν τῶν ἱερέων ἢ συνόδου. Ἀληθές γάρ ἐστι τὸ γεγραμμένον, ἐπειδὴ καὶ οὐ δύναται ἡ ἀλήθεια ψεύσασθαι, ὅτι δὴ ἐν εὐαγγελίῳ τοιαύτη ἐγκρατεῖται φωνή· Ὅπου δύο ἢ τρεῖς εἰσεσυνηγμένοι ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν. Τούτου οὕτως ἔχοντος, εἰ οὐδὲ τοῦ οὕτω βραχέως ἀριθμοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀπολείπεται, πόσῳ μᾶλλον αὐτὸ νῦν μιστεῖται πιστεύομεν, ὅπου εἰς ἐν συνήχθη τοσοῦτο πλῆθος ἁγίων; καὶ γὰρ ἅγιόν ἐστι κατὰ τὸ οἰκεῖον σέβας συνέδριον, ἐν ᾧ καθάπερ ἐκείνης τῆς μεγίστης τῶν ἀποστόλων συνόδου, ὡς ἀνέγνωμεν, ἐστὶν ὄρα τὴν εὐλάβειαν. Οὐδέπωποτε τούτων ἀπολείπει ὁ παρ' αὐτῶν κηρυχθεὶς διδάσκαλος· παρὴν αὐτοῖς αἰεὶ ὁ κύριος καὶ διδάσκαλος, ἀλλ' οὐδὲ ἰδιδασκόμενοι παρὰ τοῦ οἰκεῖου διδασκάλου πώποτε κατελείφθησαν. Ὁ πέμψας ἐδίδασκεν· ὁ εἰπὼν τί διδάξουσιν ἐδίδασκεν, ὁ εἰς τοὺς οἰκεῖους ἀποστόλους ἑαυτὸν ἠ ἐμφανίζων. Ἀκουέσθη ταῦτα παρὰ πάντων εἰς τὸ κοινόν, κύριοι ἀδελφοὶ ἅ τῆς παραθεσίσης διδασκαλίας ἢ φροντίς παρέπεμψε. Δικαίως κληρονομία εἰς ἡμᾶς ἐν ταύτῃ τῇ φροντίδι σφρηγγόμεθα, οἱ πανταχοῦ καὶ ἀνά πάσαν τὴν οἰκουμένην τῇ ἐκείνων διαδοχῇ τὸ ὄνομα κυρίου κηρύττοντες, ὡς ἐκεῖνοις προστάκται· Πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη.

Προσέχειν ὑμᾶς ἀδελφότης ὀφείλει, ὅτι παρεδέξατο γενικὴν ἐντολήν. Καὶ ἡμᾶς αὐτοῦς πάντας τοῦτο πράττειν ἠθέλησεν, ὅστις πᾶσιν ἐκείνοις περὶ τῆς ἐνετελεῖτο πίστεως καὶ λειτουργίας· ἀναγκαῖόν ἐστιν, ὅπως προσηκόντως τοῖς ἑαυτῶν πατράσιν ἀκολουθήσωμεν, ^k ὑπεισθίνοντες πάντες αὐτῶν τὸν κάματον, καὶ οἱ τὴν τούτων διαδεξάμενοι τιμὴν, χορηγήσωμεν τὴν ἐπιμελείαν τοῖς τούτων διδάγμασι· μεθ' ἧς, ^m ὑπομνησκόντες τοῦ ἀποστόλου, οὐδεμίαν διδασκαλίαν προσθεῖναι κελυόμεθα. Οὐκ

i In vulgatis, *qui*. Concinius in ms. Navarr., *quod*. Deinde Baron. et edit. Rom.: *Illis sic in commune mandavit officium* (Græc.: *De fide et ministerio mandata dedit*), *necesse est ut competenter nostros sequamur auctores*, Latino textu ad Græcum ex parte accommodato: castigantur ex mss.

^k Leg. *ὑπεισθλώμεν*, expuncto proximo *καὶ*.

^l In vulgatis hic repetitur *omnes*, quod melius abest a ms. Navar. et a Græco.

^m Baron., *prædicantes*. Edit. Rom., *prædicationis*. Verius alii libri, *prædicatis*, hoc est, *iis quæ ab ipsis prædicata sunt* (seu ut sonat interpretatio Græca, *eorum doctrinis*) diligentiam præbeamus.

ⁿ Leg. *ὑπομνησκόντος*.

^o Edit. Rom., *adducere*. Baron. et Lab. Græcum secuti, *adjicere*. Obscurum non est hic respici ad illud Pauli Gal. i, 9: *Si quis vobis evangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit*. Quocirca magis placet cum Baluz. et mss., *admittere*.

^p Id est, traditarum rerum custodia non est quid minus ipso tradentis officio; ideoque officio apostolorum, ad quos pertinuit tradere quæ credenda sunt, non minus est opus pastorum, quorum est custodire quæ tradita sunt: Cœlestini verba Græce sic convertit interpres, quasi legisset, *Non minus honorificum est docenti obsequi, quam tradita custodire*, mentem illius non satis feliciter assecutus.

ctaverint fidei ^a semina; nostra hæc sollicitudo custodiat, ut incorruptum et multiplicem fructum nostri Patrisfamilijæ adventus inveniat, cui soli utique ^b assignatur ubertas. Loquente namque electionis Vase, plantare et rigare non sufficit, nisi Deus dederit incrementum. (I Cor. iii, 7). Agendum igitur nunc est labore communi, ^c ut credita et per apostolicam successionem huc usque detenta servemus. Illud ^f in nobis, per quod secundum Apostolum ambulemus, arguitur. Non enim nunc ^e species, sed fides nostra vocatur ad causam.

περιπατήσωμεν. Ούτε γάρ νῦν πρόσωπόν τι, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα πίστις καλεῖται πρὸς δίκην.

3. Spiritualia arma sumenda sunt, quia bella sunt mentium, et tela verborum, ut in nostri regis ^h sœdere perduremus. Omnes nunc ibi positos beatus Paulus apostolus monet, ubi Timotheo remanere mandavit (I Tim. i, 3). Idem igitur locus, eadem causa ⁱ ipsa, etiam modo ipsum requirit officium. Nos quoque nunc agamus quod agendum tunc ille suscepit: ne quis aliter sentiat, et quæstiones præstantibus maxime fabulis ne quis intendat, ut ipse præcepit (Ibid. 4; et iv, 7). Simus unanimis, unum quia sic expedit, sentientes. Nihil per contentionem, nihil per inanem gloriam agere gestiamus, una anima cum uno corde sit cunctis (Philipp. ii, 2, 3). Quandoquidem fides, quæ est una, pulsatur, doleat, immo et lugeat, hoc nobiscum omne in commune collegium. Vocatur in iudicium qui iudicaturus est mundum; discutitur qui discussurus est omnes; et calumniam patitur qui redemit. Accingatur armis Dei vestra fraternitas (Ephes. vi, 17). Scitis quæ galea caput nostrum muniat, quæ lorica pectus includat, non vos nunc ^l demum ecclesiastica rectores castra ceperunt. Nemo dubitet, favente Domino qui facit utraque unum (Ephes. ii, 14), depositis armis pacem futuram, quando se causa ipsa defendit.

4. Respiciamus rursus etiam illa nostri verba doctoris, quibus proprie apud episcopos utitur, ista prædicens: *Attendite, inquit, vobis et universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei, quam acquisivit sanguine suo* (Act. xx, 28). Inde ^o ad hoc vocatos hos legimus, qui istud

^a Apud Baluz., *semen*, quocum sequens pronomen hæc concordare nequit. Mox in mss., *patrisfamilia*.

^b Ita Baluz. cum mss. At in aliis edit. ex Græco hic adjicitur *apostolorum*, præter mentem Cœlestini, a quo etiam in subnexis aberrat Græcus textus.

^c Leg. ἡ ἐκκλησία ἀνατίθεται.

^d Leg. : Δαλούντος τοῦ τῆς ἐκλογῆς σχεύους, φυτ. καὶ ποτ. οὐκ ἐπαρκεῖ, εἰ μὴ.

^e Tres mss., *ut commissa*, non alio sensu. Mox magis placeret *relenta*, quam *detenta*.

^f Sic Baluz. et mss. At editi alii cum Græco: *Illud enim a nobis petitur, ut secundum Apostolum ambulemus. Non enim, minus ad rem. Hoc quippe sibi vult Cœlestinus, in catholicis a Nestorio id argui, per quod secundum Apostolum ambulant, quatenus quod sibi de Maria Dei genitrice credenda traditum est tenent.*

^g Vocabulum *species*, verbis πρόσωπόν τι reddens Græcus interpret, hoc nomine personam aliquam

ἔστιν ἐλάσσων τιμὴ τῆς ὑπηρεσίας τῷ διδάσκοντι ἢ τῶν παραδιδόμενων φυλακῇ. Ἐκεῖνοι ἔσπειραν τῆς πίστεως τὰ σπέρματα· ταῦτά ἡμετέρα φροντίς ἀσφαλίζεσθω, ὅπως ἀδιάφορον καὶ πολὺπλασιασθέντα καρπὸν ἢ παρουσία τοῦ ἡμετέρου δεσπότου εὔροι, ᾧ μόνῳ ^e ἡ ὠραϊότης τῶν ἀποστόλων ἐμφανίζεται. Καὶ γάρ ^d λαλῶν τοῖς ἑαυτοῦ ἐκλεκτοῖς Παῦλος, ἑαυτὸν φυτεύει καὶ ποτίζειν οὐκ ἐπαρκεῖν ἔφη, εἰ μὴ Θεὸς τὸ ἀξάνεσθαι καὶ πληθύνεσθαι ἐχαρίσατο. Τοιγαροῦν περισπούδαστὸν ἔστι, καὶ πρακτεῖν ὅπως καμάρω κοινῇ τὰ ἐμπιστευθέντα, καὶ διὰ τῆς ἀποστολικῆς διαδοχῆς ἕως τοῦ νῦν συσχεθέντα φυλάξωμεν. Ἐκεῖνο γάρ παρ' ἡμῶν αἰτεῖται, ἵνα κατὰ τὸν ἀπόστολον

περιπατήσωμεν. Ούτε γάρ νῦν πρόσωπόν τι, ἀλλ' ἡ ἡμετέρα πίστις καλεῖται πρὸς δίκην.

Ἔπλα πνευματικὰ θωρήξασθαι δεῖ, ἐπειδὴ πόλεμοι κινεῦνται ψυχῶν, καὶ βίβη ῥημάτων, ὅπως ἐν τῇ πίστει τοῦ βασιλέως ἡμῶν παραμείνωμεν. Πάντας νῦν τοὺς ἐπίστε οὐ μακάριος Παῦλος ὑπομνησκει, ἕθα Θεομάθου μένειν ἐνετείλατο. Ὁ αὐτὸς τοιγαροῦν τόπος. ἡ αὐτὴ ὑπόθεσις τὴν αὐτὴν διακονίαν καὶ νῦν ἀπαιτεῖ. Ἡμεῖς τε νῦν πρόξωμεν καὶ σπουδάσωμεν εἰς τοῦτο, ὃ ἐκεῖνω πράττειν προστέτακται ἵνα μὴ ἄλλο τις φρονῇ, καὶ ζητήσεις ^l ἐν τῇ παρουσίᾳ μάλιστα μακρολογίας μηδεὶς ἐκτενέτω, ὡς αὐτὸς προσέταξε. Μένωμεν ἑμὸ ψυχοῖ, ἐν καὶ τὸ αὐτὸ φρονεῖντες, ἐπειδὴ τοῦτο συμφέρει μηδὲν διὰ φιλονεικίαν, μηδὲν πράττειν διὰ ματαιὰν κενοδοξίαν εὐχόμενοι. Μία ψυχὴ καὶ καρδία μία ἔστω τοῖς πάνσι, ὅτε ἡ πίστις, ἣ τις μία ἐστὶ, παραταράττεται, πονεῖται, μᾶλλον δὲ θρηνεῖται τοῦτο μεθ' ἡμῶν κοινῇ πᾶν τὸ συνέδριον. Εἰς κριτήριον καλεῖται ὃ κρίνων πᾶσαν τὴν οἰκουμένην, εὐθύνεται ὃ ^k σείων πᾶσαν τὴν γῆν, καὶ ὃ λυτρωτὴς συκοφαντῶν ὑπομένει. Θωρήξασθω τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ἡ ἡμετέρα ἀδελφότης. Οἴδατε τὴν περιεφραλαίαν, ἣτις τὴν ἡμετέραν ἀσφαλίζεται κεφαλὴν, πῶς θώραξ τῷ ἡμέτερον στήθος τευχίζει· σὺ νῦν πρῶτον ἑμῶς οἱ ἐκκλησιαστικοὶ περίθλοιο διδασκαλῶς ἐδέξατο. Οὐδέεις ἀμφιβάλοι, τοῦ Θεοῦ συνεργούντος, ὃς ποιεῖ τὰ ἀμφοτέρω ἐν, ὅτι περ ἀποθεθέντων ὄπλων εἰρήνη διαδέχεται, ἐπειδὴ αὐτὴ ὑπόθεσις ἑαυτὴν ἐκδικεῖ.

Ἐναπολήσωμεν πάλιν κἀκεῖνα τὰ ῥήματα τοῦ ἡμετέρου ^m δεσπότου, οἷς ἰδικῶς ἐχρήσατο ⁿ διὰ τῶν οἰκείων ἐπισκόπων, τοῦτα παραγγέλλων. Προσέχετε, φησὶν, ἑαυτοῖς καὶ πάσῃ τῇ ἀγγεῖ, ἧς ἡμᾶς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἔταξεν ἐπισκόπους, δικαιοῦν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, ἣν περιποιήσατο τῷ ἰδίῳ αἵματι. Ὅθεν τοιοῦτους κλη-

D videtur intellexisse. Eo tamen *terrena substantia*, quæ litium fons et origo esse solet, commodius intelligatur.

^h Ad litteram Græcam Lab., *fide*, reluctantes mss. Sed et allegorice locutioni Cœlestini vocabulum *sædere* aptè congruit.

ⁱ In mss. desideratur, *ipsa etiam modo*. Lectio Græca postulat, *eadem causa idem modo requirit officium*, quod esset nitidius.

^j Leg. : Παρέχουσι μάλιστα μύθοις μὴ τις προσέχη.

^k Leg. εὐθύνουσι.

^l Græcus interpret legit, *nunc primum*, quod et magis arridet; quasi diceret, In Ecclesiæ militia titrones non estis. Subinde apud Baluz., *rectoris*, ubi retinendum esse *rectores* eum ex Græco tum ex orationis serie liquet.

^m Leg. διδασκάλου.

ⁿ Leg. πρὸς τοὺς ἐπισκόπους.

^o Ita Baluz. cum mss., nisi quod in Navarr.: *Inde*

audirent, quo nunc sanctitas vestra convenit. Ephesiis ergo, quibus est nota fidei prædicatio, sit nunc erga hanc etiam nostra nota defensio. Exhibeamus ^a his nostræ mentis illa veneratione constantiam, quæ sunt ^b digna, quæ magna sunt, quæ pio sensu tranquillitas diuturna servavit, ^c et intemerata regnarunt. Numquam contra Regem regum verba tyrannicæ dominationis admissa sunt, nec opprimi per falsitatem potuit negotium veritatis. Vos hortor, fratres charissimi, respiciatur illa dilectio, in qua utique secundum vocem Joannis apostoli (1 Joan. III, 17 et IV, 16), cujus reliquias præsentem ^e veneramini, manere debemus. Sit oratio communis ad Dominum. Scimus quæ vis divinæ illius præsentis sit futura (Act. IV, 31), supplicante concorditer tanta multitudine sacerdotum, quando locus ille ^d moveri potuit in quo unanimiter duodecim legimus supplicasse. Quæ tamen fuit Apostolorum petitio deprecantium? Nempe ut acciperent verbum Dei loqui cum fiducia (Ibid., 29, 30), et ⁱ per ejus manus virtutes agere, quarum præstante Christo Deo nostro acceptaverat potestatem. Et vestro nunc sancto conventui quidnam aliud postulandum, quam ut eum fiducia loquamini verbum Domini? quam ^j ut det servare, quæ prædicare concessit? ut repleti Spiritu sancto, sicut scriptum est (Act. IV, 31), licet ore diverso, unum tamen, quod ipse Spiritus docuit, proferatis. His omnibus breviter animati, quia, sicut ait Apostolus (Rom. VII, 1), scientibus legem loquor, et loquor sapientiam inter perfectos (I Cor. II, 6), adestote catholicæ fidei et Ecclesiarum ^h quieti; adestote, quia sic dicendum est, et præteritis et præsen-

ad hoc vocatos. Alii vero editi, *Inde ad vocatos*. Respiciit Coelestinus ad illud Act. XVII: *A Mileto Paulus mittens Ephesum, vocavit majores natu Ecclesiæ, quibus dixit: Attendite vobis, etc.* Græco interpreti verendum fuerat *ἐκείθεν* (non *ὅθεν*), *πρὸς ταῦτα* (non *τοιοῦτους*), *ἀκούσαντας* (non *ἀκούσαντας*); ac deinde omissa voce *Ἐφεσίους*, *ποτ* particulam *τοιγαροῦν* adjiendum erat *Ἐφεσίους*.

^a Baluz. eum mss., *huic*, quod ad fidem referri potest. Alii libri, *h'is*.

^b Lab. post Baron. edit: *Qua sunt digna quæ magna sunt, quæ pio*. Rom. edit: *Qua sunt digna, sint intemerata quæ pio*. Hæc ita convertit interpretes Græci quasi legisset: *Qua sunt digni; et moneant detractioe superiora quæ pio intellectu tranquillitas p rpetua servavit*. Annuntientur a vobis quæ ab apostolis prædicata sunt, quia numquam contra Regem, etc.

^c Baluz. eum ms. Bellovac. : *Intemerata apud nos quæ ab apostolis sunt prædicata regnarunt; quia numquam*. Apud Lab. : *Annuntientur vobis quæ ab apostolis intemerata regnarunt, quia numquam*. In editis aliis : *Annuntientur vobis quæ ab apostolis sunt prædicata, quia numquam*. Lectionem Græcam in superiori nota exposuimus. Nostra, quæ, particula et excepta, edit mss. Colb. Turon. et Navar., a glossematis suspitione purior visa est.

^d Adde *κατά*.

^e Leg. *προσρέπω*.

^f Leg. : *Ἀγάπη, ἐν ᾗ μένειν ὀρεῖσθαι κατά*.

^g Verbo venerandi reverentiam sacris reliquiis debitam antea Hilarius atque Hieronymus expresserant. Eas quippe cum ille lib. contra Constantium n. 8, tum hic lib. adversus Vigilantium veneranda ossa nuncupant. Eadem loquendi ratione Eusebius Gallicanus in homilia de S. Blandina, quæ potius

A θέντας ἀνέγνωμεν τοὺς ταῦτα ἀκούσαντας Ἐφεσίους, ἔνθα νῦν ἡ ἡμετέρα ἀγάπη συνελήλυθε. Τοιγαροῦν ὡς ἐστὶ γνώριμος ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως, ἔστω γνωστὴ καὶ ἡ ἡμετέρα ἐκδίκησις. Παράσχωμεν αὐτοῖς διὰ τῆς ἡμετέρας διανοίας ἐκείνης τῆς προσκυνήσεως τὴν ἰσχὺν, ἧς εἰσὶν ὄξιοι καὶ μείνη καταλαλιᾶς ὑψηλότερα, ἢ εὐσεβεῖ διανοῖα ἢ διηνεκής ἐφύλαξεν εἰρήνην. Ἀπαγγελλέσθω παρ' ἡμῶν τὰ παρὰ τῶν ἀποστόλων προκηρυχθέντα· ὅτι οὐδεπώποτε ^d τοῦ βασιλέως τῶν βασιλευνόντων ῥήματα τυραννικῆς ἐπιχειρήσεως ἠλάττωται· οὐδὲ κάμειν ἠδυνήθη διὰ πλαστολογίαν ἢ δύναμις τῆς ἀληθείας. Ἰσῆς ^e προπεμπέτω, ἀδελφοὶ τιμώτατοι, ἐκείνη μόνη περισκοπεῖσθω ἢ ^f γνώμη κατὰ τὴν φωνὴν Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ, οὗ τὰ λείψανα παρόντες τετιμῆκατε· ἔστω κοινὴ εὐχὴ πρὸς τὸν κύριον. Οἴδαμεν ποία δύναμις τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ἐσομένης παρουσίας ἔσται, παρακαλοῦσης ὁμοψύχως τῆς προσώπτης τῶν ἱερέων πληθῆος· ἐπειδὴ τόπος ἐκεῖνος κινεῖ δύναται, ἐν ᾧ ὁμογνωμόνως τοὺς δώδεκα ἀνέγνωμεν. Τίς τῶν δώδεκα ἢ αἰτήσις δεομένων ἐγγύετο; δηλαδὴ ἔτι δέξονται τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ λαλεῖν μετὰ παρρησίας, καὶ διὰ τῆς αὐτοῦ δυνάμεως ἐνεργεῖν, ὧν, διδόντος Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, εὐλήφισαν τὴν ἔξουσίαν· καὶ τῇ ἡμετέρᾳ νῦν ἀγία συνόδῳ τί ἐστὶν ἄλλο αἰτεῖν, ἢ γὰρ ὅπως μετὰ παρρησίας λαλήσητε τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ; καὶ ταῦτα ^k δέδωκε φυλάττειν, ὥσπερ καὶ κηρύττειν ἐχαρίστατο; καὶ πεπληρωμένοι πνεύματος ἁγίου, καθὰ γέγραπται, εἰ καὶ διαφόρῳ στόματι, ἐν ὁμοίᾳ, ὅπερ αὐτὸ τὸ πνεῦμα ἐδίδαξε καὶ ^l προσέειπεν. Τοῦτοις πᾶσι ^m συνένως νενευρωμένοι, ἐπειδὴ, καθὰ φησὶν ὁ ἀπόστολος, εἰδόσι λαλῶ, καὶ λαλῶ σύνεσιν ἐν τοῖς πλείοις· ἐπαγωνίσασθε καθολικῆ πίστει; καὶ τῇ τῶν ἐκκλησιῶν εἰρήνῃ· συνηγορήσατε,

Eucherii creditur, cum impiis iudicibus expostulat, quod veneranda ossa in cineres redigebant. Inimò idem scriptor etiam adorandi verbo utitur. Sic nempe iudicem Blandinæ mox interpellat: *Adorandas reliquias Rhodano tradis*. Et paulo ante eum observasset, quo pacto ipsæ etiam bestia ac flammæ sanctorum corpora illa et intemerata servarent, adversus sacrarum reliquiarum contemptores orationem convertit in hunc modum: *Ubi sunt qui dicunt venerationem sacris martyrum non deferendam esse corporibus? Ecce eruentæ feritatis immunitas, quæ religionis non recipit sensum, desert venerationis obsequium.... et dum pietati reverentiam præstat, profert tacitam de impietate sententiam*.

^h Edit. Rom., *movere poterit*; Græc., *movere potest*: emendantur ex aliis libris, quibus suffragatur illud Actorum: *Et cum orassent, motus est locus*.

ⁱ Baluz.: *Et ea per manus ejus virtutes agere, quorum*. Edit. Rom.: *Et per manus ejus virtutem agere, quorum*. Lab. eum Græco: *Et per ejus virtutem agere, quorum*. Placuerat primo eum ms. Nayar.: *Et per eum virtutes agere, quorum*; sed expensis Actuum verbis, *Da servis tuis cum omni fiducia loqui verbum tuum, in eo quod manus tuam catendas ad sanitates, et signa et prodigia fieri per nomen sancti Filii tui Jesu*, lectionem quam cum Baronio sequimur sinceriores esse nobis persuasum fuit.

^j Editi, excepto Baluz., *quam ea servare*; resarciuntur ex mss.

^k Leg. *διδῶ*.

^l Leg. *προσέειπεν*.

^m Leg. *συνένως νενευρωμένοι*.

ⁿ Lab., *quietem*, ac deinde eum edit. Rom., *defendite, quia sic dictum est*.

tibus et futuris, rogantes atque servantes quæ ad pacem sunt Jerusalem (Ps. cxxi, 6).

5. Direximus pro nostra sollicitudine sanctos fratres et consacerdotes nostros, unanimes nobis et probatissimos viros, Arcadium et Projectum episcopos, et Philippum presbyterum nostrum, qui iis quæ aguntur intersint, et quæ a nobis ante statuta sunt a exsequentes. Quibus præstandum a vestra sanctitate non dubitamus assensum, quando id quod b agitur videatur pro universalis Ecclesiæ securitate decretum. c Data viii idus Maii, Basso et Antiocho consulibus.

d EPISTOLA XIX.

COELESTINI PAPÆ AD THEODOSIUM IMPERATOREM.

Ne quid turbidæ novitatis auctoribus permittat. Majorem ipsi esse debere fidei curam quam regni.

COELESTINUS episcopus THEODOSIO Augusto.

1. Sufficiat licet quod sollicitudo vestræ clementiæ circa fidei catholicæ defensionem, cui pro Christi Dei nostri amore qui vestri imperii rector est adesse modis omnibus festinatis, integram immaculatamque eam, pravorum dogmatum damnato errore, servatis; in hoc semper munimen vestri constituentes imperii, scientes regnum vestrum sanctæ religionis observantia communitum firmiter duraturum: sed huic cœlesti curæ vel gloriæ unusquisque nostrum pro sacerdotali officio operam nostram, in quantum valemus, impendimus; et huic synodo quam esse jussistis, nostram præsentiam in his quos nimis exhibemus, pietatem vestram sub divini obsecrantes obstestatione iudicii, ne quid turbidæ novitati licere vestra mansuetudo permittat, neve facultas aliqua his qui divinæ majestatis potentiam in humanæ disputationis rationem arcare contendunt, quo perturbetur pax ecclesiastica, tribuatur.

2. Major vobis fidei causa debet esse, quam regni; ampliusque pro pace Ecclesiarum clementia vestra debet esse sollicita, quam pro omnium securitate

Α επειδή οὕτως εἶρηται, καὶ τοῖς πάλαι καὶ τοῖς νῦν καὶ τοῖς μέλλουσι, παρακαλοῦντες καὶ σώζοντες τὰ εἰς εἰρήνην τῇ Ἱερουσαλήμ.

Ἄπεστέλλωμεν τὴν ἡμετέραν ἀναδεχομένους φροντίδα, τοὺς ἀγίους ἀδελφοὺς καὶ συλλειτουργοὺς ἡμῶν, ὁμοψύχους ἡμῶν καὶ δεδοκιμασμένους, Ἀρκάδιον καὶ Προϊεκτον ἐπίσκοπους, καὶ Φίλιππον τὸν ἡμέτερον πρεσβύτερον, ὃ τοῖς πραττομένοις παρέσονται, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν πάλαι ὀρισθέντα ἐκβεβήσουσιν. Οἷς παρασχεθῆναι παρὰ τῆς ἡμετέρας ἀγιότητος οὐκ ἀμφεβάλλομεν συγκατάθεσιν, ἐπειδὴ τοῦτο, ὅπερ ἂν γνῶτε, δοκῆ ὑπὲρ τῆς πασῶν τῶν ἐκκλησιῶν ἀμεριμνίας κερίσθαι.

B terrarum. Subsequuntur enim omnia prospera, si primitus quæ Deo sunt chariora servantur. Abraham fide floruit, omnemque orbem gloria suæ posteritatis implevit. Moyses populi liberator zelo Domini contra eos se, quos a Dei vero cultu recessisse probaret, armavit. David regem sua præcepta servantem in regno, ut illi inimicos suos subderet, Dominus custodivit. His rogo exemplorum vallati præsidio, f fide, observatione, virtute, universalis Ecclesiæ in Deum nostrum piissimum cultum, ne sibi aliquid dissensio vindicet, custodite. Pro e vestro enim imperio geritur quidquid pro quiete Ecclesiæ vel sanctæ religionis reverentia laboratur.

3. Hæc, gloriosissime et tranquillissime imperator auguste, quæ in vestro corde esse novimus, Deum illic inesse non dubii, augustis etiam auribus per fratres et coepiscopos meos Arcadium et Projectum, et compresbyterum meum Philippum, quos misimus, intimamus, hoc a pietate vestra suppliciter deposcentes, quod vos habere credamus in vobis, ut quod a Deo petitis, hoc in fidei ipsius causa præstetis. h Data idibus Maii, Basso et Antiocho consulibus

i EPISTOLA XX,

SEU RELATIO QUAM SANCTA SYNODUS EPHESINA AD COELESTINUM PAPAM TRANSMISIT,

In qua quæ in ipsa sancta et magna synodo gesta sunt explicantur.

Sanctissimo et reverentissimo comainistro COELESTINO sancta synodus, quæ secundum Dei gratiam congregata est in Ephesiorum metropoli, i in Domino salutem.

1. Tuæ quidem sanctitatis circa pietatem zelus,

* Forte, exsequantur.

b Ita mss. cum Lab. et Baluz. At apud Baron., legitur, et in edit. Rom., legitis. Hinc Græcus interpres videtur posuisse ἀνέγνωτε, quamvis nunc legamus, ἂν γνῶτε.

c Maii 8 ann. 431. In edit. Rom. desideratur chronica hæc nota.

d Ex iisdem fontibus e quibus epistola 17 ad nos fluxit.

e Editi, prosperitatis implevit... Zelum Domini contra eos si quos. Rectius in schedis Holsten... posteritatis... zelo... Unde contra eos se, non si, legendum esse nobis constitit.

f Archet., fidei, observ.

g Sic Holsten. At alii libri, pro vestri imperii salute.

Ἀναφορά. Τῷ ἀγιωτάτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ συλλειτουργῷ Κελεστίνῳ ἡ ἀγία σύνοδος ἡ κατὰ Θεοῦ χάριν συναχθεῖσα ἐν τῇ Ἐφεσίων μητροπόλει ἐν κυρίῳ χαίρειν.

Τῆς μὲν σῆς ὁσιότητος ὁ περὶ τὴν εὐσέβειαν ζῆλος, καὶ ἡ

D h Maii 25 ann. 431.

i In concilio Ephesino inter gesta actionis 5, quæ anno 431, Julii 17 die habita notatur, locum obtinet. Scripta Græce, Latinum nacta est interpretem litteræ valde tenacem ideoque a sensuum perspicuitate, ne dicam veritate, interdum recedentem. Ejus interpretationem Nicolaus I epist. 8 ad Michaellem secutus, de auctoritate illius certiores nos fecit. Quam ob causam elegantiori eam præferendam eo pacto duximus, ut commodiorem suis locis suggerere non pigerit. Illam ex Baluzii nova collectione ac sæpe nominatis quatuor mss. descriptam exhibemus. In his exemplar epistolæ scriptæ a sancta synodo archiepiscopo Romanorum Cælestino inscribitur. Hujusmodi exemplaria Latina Labbeo ignota non fuerunt.

j Apud Lab. Latine Cælestino episcopo, et Græco

et circa rectam fidem Salvatoris omnium nostrum Deo amica vel placens sollicitudo, digna omni admiratione fuit. Mos est enim vobis ita magnis existentibus in omnibus bene probari, et ^a omnia studia Ecclesiarum vestra propria facere. Quoniam autem oportebat omnia ad scientiam tuæ sanctitatis referri quæ subsecuta sunt, scribimus necessario, quia secundum voluntatem omnium nostrum Salvatoris Christi, et secundum decreta piissimorum et amatorum Christi imperatorum, congregati sumus in Ephesinorum metropoli ex multis et diversis provinciis ultra ducenti existentes numero episcopi. Deinde piissimis decretis amatorum Christi imperatorum per quæ vocati sumus, tempus ^b definitibus sessioni sanctæ synodi diem sanctæ Pentecostes, omnibus concurrentibus, maxime quia continebatur in litteris imperatorum ut si non aliquis occurrisset, ^c post definitas inducias, non bona conscientia abesset, et esset inexcusabilis tam apud Deum quam apud homines, defuit reverentissimus Joannes Antiochenorum episcopus, non quasi voluntate simplici, sed neque spatio itineris impedimentum faciente, sed occultans mente consilium et cogitationem dissonantem a Deo, quam non longo post tempore veniens Ephesum demonstravit. Distulimus igitur concilium post definitum diem sanctæ Pentecostes toties decem et sex diebus, cum multi tam episcopi, quam clerici, et ægritudine comprehensi, et afflicti essent in expensis, aliquanti vero et de vita migrassent: et erat, sicut perspicit tua sanctitas, injuria magis contra sanctam synodum quod agebatur. Tanta enim dilatione perverse usus est, cum utique eum præcessissent multi ex longioribus spatiis. Veruntamen post diem sextum decimum præcesserunt quidam ex iis qui cum eo erant episcopi, metropolitæ duo, Alexander Apameæ, et alter Alexander Hierapoleos. Deinde nobis incusantibus adventus tarditatem reverentissimi episcopi Joannis dixerunt non semel, sed sæpius, Quia demandavit nobis nuntiare reverentiæ vestræ, quod si contigerit eum adhuc morari, non differri synodum, sed facere quæ oporteat. His nuntiatis, ^d et manifesto facto tam ex tarditate, quam ab his quæ ab eo nuntiata sunt, quia recusat concilium, sive amicitia Nestorii ^e præstans, sive quia clericus fuerat sub se constitutæ Ecclesiæ, sive quorundam pro eo petitionibus cedens, consedit sancta synodus Ephesi in majore ecclesia, quæ vocatur Maria.

καλεστίνω επισκόπω, hic repetitur. Sed hæc duo verba non modo in Latinis mss., sed nec in duobus vetustis regie bibliothecæ Græcis exemplaribus habentur. Quare non legendum erat, Ἀναφορά τῶ ἀγιωτάτω, sed mutata interpunctione, Ἀναφορά. Τῶ ἀγιωτάτω, etc. Quod observandum fuit, quia subinde nonnulli pontifices Romani, ac nominatim Nicolaus I in epistolis cum ad Salomonem Britannicæ regem, tum ad Festinianum Dolenseni episcopum anno 866, Maii 26 die, datis, apostolico nomini scribentium nomina anteposita esse conquesti sunt.

^a Ad litteram: *Et firmamentum Ecclesiarum studia vestra facere, seu hoc vobis studio esse, ut Ecclesiæ (in*

Ἀ περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τῶ πάντων ἡμῶν σωτῆρι Θεῷ φίλῃ τε καὶ ἀρέσκουσα φροντίς, ἀξία παντὸς γέγονε θαύματος. Ἔθος γὰρ ὑμῶν τοῖς οὕτω μεγάλοις εὐδοκμεῖν εἰς ἅπαντα, ἔρεσμά τε τῶν ἐκκλησιῶν τὰς ἑαυτῶν ποιεῖσθαι σπουδᾶς. Ἐπειδὴ δὲ ἐχρῆν ἅπαντα εἰς γνώσιν τῆς σῆς ὁσιότητος ἀνενεχθῆναι τὰ παρακολουθήσαντα, γράφομεν ἀναγκαίως, ὅτι κατὰ βούλησιν τῶν πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ κατὰ θέσπισμα τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχριστῶν βασιλέων συνήχθημεν ἐν τῇ Ἐφεσίῳ μητροπόλει ἐκ πολλῶν καὶ διαφόρων ἐπαρχιῶν, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ὄντες τὸν ἀριθμὸν ἐπίσκοποι. Εἶτα τῶν εὐσεβῶν θεσπισμάτων τῶν φιλοχριστῶν βασιλέων, δι' ὧν κεκλήμεθα, καιρὸν ὀρεζόντων τῷ συνεδρίῳ τῆς ἁγίας συνόδου τὴν ἡμέραν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς, ἁπάντων δὲ συνδεδραμηκότων, μάλιστα διὰ τὸ ἐγκεῖσθαι ταῖς τῶν βασιλέων συλλαβαῖς, ὡς εἰ μὴ τις ἀπαντήσῃ κατὰ τὴν ὀρισμένην προθεσίαν, οὐκ ἀγαθὸν συνειδότι ἀπολιμπάνεται, καὶ ἔστιν ἀναπολόγητος παρά τε Θεῷ καὶ ἀνθρώποις, ὡς τέρησεν ὁ εὐλαβέστατος Ἰωάννης ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἐπίσκοπος· οὐχ ὡς ἀπὸ γνώμης ἀπλῆς, ἀλλ' οὐδὲ τοῦ διαστήματος τοῦ κατὰ τὴν ὁδοπορίαν ἐμποδῶν γενομένου· ἀλλὰ κρύπτων μὲν βουλὴν εἰς νοῦν τε καὶ σκέψιν ἀπᾶρδουσαν τῷ Θεῷ, ἣν οὐκ εἰς μακρὰν ἔλθῶν ἔδειξεν ἐν τῇ Ἐφεσίῳ. Ὑπερεθέμεθα τοίνυν τὸ συνέδριον μετὰ τὴν ὀρισθεῖσαν ἡμέραν τῆς ἁγίας πεντηκοστῆς ἐφ' ὅλαις δίκαι καὶ ἕξ ἡμέραις· καὶ τοὶ πολλῶν ἐπισκόπων τε καὶ κληρικῶν καὶ νόσφ πεπεισμένων, καὶ τιθιμιμένων εἰς τὰ διαπανήματα, ἐνίων δὲ καὶ ἐξοθευσάντων τοῦ βίου· καὶ ἦν, ὡς ὄρα ἢ σὴ ὁσιότης, ὕβρις μᾶλλον κατὰ τῆς ἁγίας συνόδου τὸ δρώμενον. Τοσάντη γὰρ ὑπερθέσει ^C δυσ-ρόπως ἐχρήσατο, καὶ τοι φθασάντων αὐτὸν τῶν ἐκ μακροτέρων διαστημάτων. Ὅμως μετ' ἡμέραν ἐκκαίδεκάτην προέδραμόν τινες τῶν σὺν αὐτῷ ἐπισκόπων, μητροπολίται δύο, Ἀλέξανδρος Ἀπαμείας, καὶ ἕτερος Ἀλέξανδρος Ἰεραπόλεως. Εἶτα ἡμῶν αἰτιωμένων τὸ τῆς ἀφίξεως βράδος τοῦ εὐλαβεστάτου ἐπισκόπου Ἰωάννου, ἔφασαν οὐχ ἄπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις, ὅτι ἐνετέλατο ἡμῶν ἀπαγγελίαι τῇ θεοσεβείᾳ ὑμῶν, ὥστε εἰ γένοιτο αὐτὸν καὶ ἔτι βραδύναι, μὴ ὑπερθέσει τὴν σύνοδον, ποιεῖσθαι δὲ μᾶλλον ἂ δεῖ. Τοῦτον ἀπαγγέλλόντων, καὶ φανεροῦ γεγονότος ἀπὸ τε τοῦ βράδους καὶ ἐν τῶν παρ' αὐτοῦ μνηθέντων, ὅτι παραιτεῖται τὸ συνέδριον, ἢ τῇ Νεστορίου φιλίᾳ χαριζόμενος, ἢ καὶ ὅτι κληρικὸς γέγονε τῆς ὑπ' αὐτὸν ἐκκλησίας, ἢ καὶ ταῖς τινῶν ὑπὲρ αὐτοῦ παρακλήσεσιν εἰκῶν, ^D συνήδρευσε ἢ ἁγία σύνοδος ἐν τῇ μεγάλῃ τῇ κατὰ τὴν Ἐφεσον Ἐκκλησίᾳ, τῇ ἐπίκλην Μαρίας.

fide) firmentur.

^b Navar. ms., *definitivis*. Codex sancti Martini a Campis, *definitivum*. Baluz., *definitivus*. Ex Græco planum est restituendum esse *definitivibus*. Decretum seu sacra qua id definitur exstat i part. Concil. Ephes. c. 52, pag. 437.

^c Seu *ad tempus constitutum*.

^d Clarus: *Cum manifestum fuisset tum ex hac tarditate (affectata), tum ex iis quæ.*

^e In ms. Bellov., *commodans*, forte pro *concedens*, *subaudito id*; hoc est: *Ita se gerens sen in gratiam amicitia quæ ipsi cum Nestorio intercedebat, seu quia clericus fuerat Ecclesiæ Antiochenæ, etc.*

2. Cum autem omnibus alacriter convenientibus A
sôlus deesset concilio Nestorius, commonuit eum
sâncta synodus canonicè per episcopos prima et se-
cunda et tertia vocatione. Ille autem militibus cir-
cumcludens suam domum, superbiit contra eccle-
siasticas leges; ^a nec passus est semetipsum mani-
festum constituere, nec satisfacere de iniquis suis
blasphemiis. Postea ^b relectæ sunt litteræ, quæ
scriptæ sunt ad eum a sanctissimo et reverentis-
simo episcopo Alexandrinæ Ecclesiæ Cyrillo, quas
et probavit recte habere et irreprehensibiliter san-
cta synodus, et nullo modo dissonare aut a divini-
tus inspiratis Scripturis, aut etiam a tradita et ex-
posita fide in magna synodo sanctorum Patrum, qui
in Nicæa per tempora convenerunt, sicut et tua
sanctitas recte hoc probans testificata est. Lecta autem
et epistola Nestorii, quæ ad ipsum scripta est
memoratum sanctissimum et reverentissimum fra-
trem nostrum et coministrum ^c, censuit sancta
synodus aliena omnino ab apostolica et evangelica
fide esse quæ in ea erant dogmata, multis et no-
vis ^d languentia blasphemii. Lectis vero similiter et
expositionibus ejus impiissimis, nec non etiam
scripta ad eum epistola ^e a tua sanctitate per quam
rationabiliter condemnatus est, utpote qui blasphem-
ia scripserit et irreligiosas voces suis expositionibus
inseruit, sententia prolata est justa depositionis
ejus; maxime quia in tantum longe est a pœnitentia,
aut ^f a recognitione eorum in quibus blasphemavit
adhuc Constantinopolitanam habens Ecclesiam, ut
etiam in ipsa Ephesinorum metropoli sermone faceret
ad quosdam metropolitanos episcopos non
ignorantes, sed doctos et reverentissimos, et au-
deret dicere, Quia ego ^g bimestrem et trimen-
strem Deum non confiteor, et alia insuper diceret
acerbiora.

3. Sicut irreligiosam igitur et abominabilem hæ-
resim et pervertentem ^h evangelicam nostram set-
tam, et omnem funditus mysterii dispensationem
evellentem deposuimus, sicut superius diximus. Sed
non poterat fieri, ut videtur, in Christo charitatem ⁱ
habentes et zelum in Domino, non multas experiri
difficultates. Speravimus enim, reverentissimum

^a In mss. reg. desiderantur hæc verba *καὶ οὐκ ἠέσχετο ἑαυτὸν ἐμφανῆ καταστήσαι, οὔτε... αὐτοῦ δυσφημιῶν, quæ Latinius sic redderentur: Neque præsens adesse; neque de impiis blasphemii suis rationem reddere dignatus est.*

^b Forte, lectæ.

^c Adde Cyrillum.

^d Sen, ac multis et novis laborare blasphemii.

^e Supra epist. 13.

^f Ita Baluz. cum tribus mss. At Navar. et Camp., *recogitationis*. Neutra vox placet, Græca proprie sonat *resipiscere*. Aptius igitur hæc ita Latine converterentur: *Tantum abest ut pœniteat, ac resipiscens ea revocet quæ, cum adhuc Constantinopolit. haberet Ecclesiam, blasphemando effudit.*

^g Mallet forte quæ bimestrem et trimestrem, sed refragantur mss. Hæc ipsa verba Liberatus cap. 5 sic refert: *Cum plurimi Deum confiterentur Jesum Christum, Ego, inquit Nestorius, qui fuit duorum vel trium mensium nunquam confiteor Deum: qua*

Ἐπειδὴ δὲ πάντων προθύμως συνδεδραμηκότων μόνος
ἀπελιμπάνετο τοῦ συνεδρίου Νεστόριος, ὑπέμνησεν ἡ
ἅγια σύνοδος κανονικῶς αὐτὸν δι' ἐπισκόπων πρῶτη καὶ
δευτέρα καὶ τρίτη κλήσει. Ὁ δὲ στρατιωτικῶς ἐπιγράξας
τὴν ἑαυτοῦ οἰκίαν, ἀπενοήθη κατὰ τὴν Ἐκκλησίας
θεσμῶν, καὶ οὐκ ἠέσχετο ἑαυτὸν ἐμφανῆ καταστήσαι,
οὔτε μὴν ἀπολογησάσθην περὶ τῶν ἀνοσιῶν αὐτοῦ δυσφη-
μιῶν. Λοιπὸν ἀνεγνώσθη τὰ γράμματα τὰ γραμμένα πρὸς
αὐτὸν παρὰ τοῦ ἁγιωτάτου καὶ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου
τῆς Ἀλεξανδρείου Ἐκκλησίας Κυρίλλου, ἃ καὶ ἐδοκίμασεν
ἡ ἅγια σύνοδος ὀρθῶς καὶ ἀληπτως ἔχειν, καὶ κατὰ μη-
δένα τρόπον ἀσύμφωνα εἶναι ἢ ταῖς θεοπνευστοῖς γραφαῖς,
ἤγουν τῇ παραδοθείσῃ πίστει, καὶ ἐκτεθείσῃ ἐν τῇ μεγάλῃ
συνόδῳ παρὰ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ἐν Νικαίᾳ συνελ-
θόντων κατὰ καιροῦς, καθὰ καὶ ἡ σὴ ὁσιότης ὀρθῶς τοῦτο
δοκιμάσασα ἐμαρτύρησεν. Ἀναγνωσθείσης δὲ καὶ τῆς
ἐπιστολῆς Νεστορίου τῆς πρὸς αὐτὸν γραφείσης τὴν μνη-
μονευθέντα ἁγιωτάτου καὶ θεοσεβέστατου ἀδελφῶν ἡμῶν
καὶ συλλειτουργῶν Κύριλλον, ἐδικαίωσεν ἡ ἅγια σύνοδος,
ἄλλότρια παντελῶς τῆς τε ἀποστολικῆς καὶ εὐαγγελικῆς
πίστεως εἶναι τὰ ἐν αὐτῇ δόγματα, πλείστην ὄσπην καὶ
ξένην νοσοῦντα τὴν δυσφημίαν. Ἀναγνωσθεισῶν δὲ ὁμοίως
καὶ τῶν ἐξηγήσεων αὐτοῦ τῶν ἀσεβηστάτων, ἔτι γε μὴν
καὶ τῆς γραφείσης πρὸς αὐτὸν ἐπιστολῆς παρὰ τῆς σῆς
ὁσιότητος, δι' ἧς εὐλόγως κατεκρίνετο ὡς δύσφημα γεγρα-
φῶς, καὶ ἀνοσιῶν φανῶς ταῖς ἰδίαις ἐξηγήσεσιν ἐνθεῖς,
ψῆφος ἐξενήνεκται δικαία καθαιρέσεως κατ' αὐτοῦ· μά-
λιστα ὅτι τοσοῦτον ἀπέσχετο τοῦ μετανοῆσαι, ἢ μετα-
γνώσκειν ἐφ' οἷς δεδυσφήμηκεν, ἔτι τὴν τῶν Κωνσταντινου-
πολιτῶν ἔχων Ἐκκλησίαν. Ὅστε καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἐφεσίῳ
μητροπόλει διαλέγεσθαι πρὸς τινὰς τῶν ἁγίων μητροπο-
λιτῶν ἐπισκόπων, ἀνδρῶν οὐκ ἀσήμων, ἀλλ' ἑλλογιμῶν
καὶ θεοσεβηστάτων, τοιμησαί τε εἶπεῖν· Ὅτι ἐγὼ τὸν δι-
μηναῖον καὶ τριμηνησὸν Θεὸν οὐχ ὁμολογῶ· καὶ ἕτερα δὲ
πρὸς τοῦτοις εἶπε χαλσιώτερα

Ὅς οὖν ἀνοσίαν καὶ μιαιωτάτην αἴρσιν, καὶ ἀνατρέ-
πουσαν τὴν εὐαγεστάτην ἡμῶν θρησκείαν, καὶ ὅλην ἡμῶν
βάθρων τοῦ μυστηρίου τὴν οἰκονομίαν ἀφαιρούσαν καθεί-
λωμεν, ὡς ἤδη φράσαντες εἶπομεν. Ἄλλ' οὐκ ἦν, ὡς εἶπες,
τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης τὸ γνήσιον ἔχοντας, καὶ ζηλώ-
σαντας τῷ κυρίῳ, μὴ πολλὴν περιεθῆναι πραγμάτων.
Προσεδοκῆσαμεν γὰρ τὸν εὐλαβέστατον τῆς Ἀντιοχείου

gratia ter (Corb. mss., *qua grater*; forte *quapropter*)
mundus sum a sanguine vestro, et modo ad vos non
venio; additque *Liberatus eum cum suis recessisse*,
et cum cæteris concilii Patribus deinceps convenire
noluisse.

^h Loco verbi Græci *εὐαγεστάτην*, quod e mss.
regiis revocatur, cum in vulgatis obtineret *εὐσεβε-*
στάτην, legit interpret noster *εὐαγγελικὴν*. Nec satis
patefecit hic particulam *ὡς* explicandam, non compa-
randi vim habere. Vertendum ei fuerat: *Hæresim*
igitur velut irreligiosam et sanctissimam religionem
nostram pervertentem, et omnem mysterii dispensa-
tionem funditus evellentem profligavimus. Quod hic
mysterii dispensatio, et ab Hilario lib. v de Trin.
n. 17 *dispensationis evangelicæ mysterium*, vocatur,
intelligere est incarnationis mysterium; quod totum
re ipsa et cum eo religio nostra corruit, si Verbum
Dei eo tantum modo quo in prophetis exstitit. in
Christo habitasse sentiat.

ⁱ Adde *sinceram*, et mox leg. *pro Domino*.

Antiochenorum episcopum Joannem et ^a sedulitatem synodi et pietatem laudare, et fortasse culpam depositionis tarditatem. Everserunt autem nobis omnia ^b quæ in spe fuerant contraria. Inventus enim inimicus et hostis tam sanctæ synodo, quam etiam ipsi rectæ fidei Ecclesiarum, sicut ipsæ res indicant. Mox enim quod ingressus est Ephesum, nondum excusso itineris pulvere, nec exutis ^c itinerariis indumentis, congregavit quosdam cum Nestorio recesserant, et blasphemias contra suum locuti sunt caput, ac ^d non solum deridentes gloriam Christi, et congregans tamquam collegium sibi triginta hominum numerum nomen episcopatus habentium, quorum quidam sunt ^e sine civitatibus, vacantes autem et Ecclesias non habentes, alii autem ante multos annos pro acerbis causis depositi a suis metropolitibus, cum ipsis autem et Pelagiani et Coelestiani, et de his quidam qui a Thessalia projecti sunt; rem præsumpsit iniquam, quam nullus ^f horum qui ante eum fuerunt. Composuit etenim solus ^g chartam depositionis quidem nomine, et injuriis affecti sanctissimum et reverentissimum Alexandrinæ urbis episcopum Cyrillum, et reverentissimum coepiscopum nostrum Memnonem Ephesinum, nullo nostrum sciente, sed nec iis qui injuriam pertulerunt agnoscentibus quod agebatur, vel propter quam causam hoc præsumpsissent. Sed tamquam pro his non indignante Deo, et quasi non essent canones ecclesiastici, aut quasi non periclitaturi ipsi propter hanc audaciam, ^h injuriis afficiunt excommunicationis nomine etiam omnem synodum. Deinde et publice in charta hæc inserentes proposuerunt ad legendum volentibus, theatri parietibus affigentes, ut suam impietatem ⁱ spectacula facerent. Sed non huc usque eorum processit audacia, sed enim ^j fiduciam assumpserunt. Scripserunt aliquid quasi canonicum, et ad aures piissimorum et amatorum Christi imperatorum referre quæ hujusmodi sunt.

4. Illis ita factis, sanctissimus et reverentissimus episcopus Alexandrinorum Cyrillus, nec non et reverentissimus episcopus Ephesinorum civitatis Memnon, libellos a se compositos, ^k quibus insimulabant tam ipsum reverentissimum episcopum Joan-

^a Apud Baluz. ut in mss., *subtilitatem*. Græca vox postulat *sedulitatem*. Cætera elegantius sic converterentur: *Speravimus enim fore ut . . . laudaret, et fortasse culparet in sententia depositionis ferenda tarditatem*.

^b Supple. iis.

^c In mss. Colb. et Turon., *exutis mentis*; lectio mutila, quæ ex Nav. Bellov. et Camp. redintegrantur. Verbum Græcum *ἐμάτιον*, quod apud priscos scriptores *pallium*, seu indumentum quo tunica tegitur, sonat, *indumentum itinerarium* non male auctor noster interpretatur.

^d Male hic non solum pro tantum non positum est. Aptius verum esset: *Contra suum loquebatur caput* (hoc est Christum qui caput est Ecclesiæ), *ac tantum non ludibrio habebant gloriam Christi*.

^e Recentior interpretatio in edit. Rom. et concil. vulgata verbum *ἀπίλιδες* voce *extorres* Latine reddit. Ipsius vocis Græcæ vim ac potestatem interpretes noster, quem et Nicolaus I hunc locum citans secutus est. aptius expressit. Eo autem nomine illos in-

Α ἐπίσκοπον Ἰωάννην τὴν τε ἀκρίβειαν τῆς συνόδου καὶ τὴν εὐσέθειαν ἐπαινεῖσαι, καὶ τάχα που καὶ μέμψασθαι τὸ ἐπὶ τῇ καθαιρέσει βράδος. Μεταπέπτωκε δὲ εἰς πᾶν τοῦναντίον τὰ τῆς προσδοκίας ἡμῶν. Εὐρήται γὰρ ἐχθρὸς καὶ πολεμιώτατος τῇ τε ἁγίᾳ συνόδῳ, καὶ αὐτῇ δὲ τῇ ὀρθῇ πίστει τῶν ἐκκλησιῶν, ὡς αὐτὰ μὲνυει τὰ πράγματα. Ἄμα τε γὰρ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἐφεσίῳ πόλιν, πρὶν ἀποπλύνασθαι τὸ ἱμάτιον, συναγαγὼν τινας τῶν τῷ Νεστορίῳ συναποστατησάτων, καὶ βλάσφημα λαλοῦντων κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς, καὶ μονοουχί καταπαίζόντων τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ, καὶ συλλέξας ὡσπερ κολλήγιον ἑαυτῷ τριάκοντά που τὸν ἀρεμὸν ἀνθρώπων, ἐπισκόπων ἐχόντων ὄνομα, ὧν οἱ μὲν εἰσιν ἀπίλιδες, σχολάζοντες δὲ καὶ ἐκκλησίας μὴ ἔχοντες, ἄλλοι δὲ καὶ πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐπὶ δειναῖς αἰτίαις καθηρημένοι ἀπὸ τῶν ἰδίων μητροπολιτῶν.

Β σὺν αὐτοῖς δὲ καὶ Πελαγιοὶ καὶ κελεστικοὶ καὶ τῶν ἀπὸ Θεσσαλίας ἐκθεσθλημένων τινές, πρῶγμα τετολιμῆεν ἀνόσιον, ὃ μηδεὶς πώποτε τῶν πρὸ αὐτοῦ. Συνάπτει γὰρ καταμόνας χαρτίον, καὶ δὴ καθαιρέσεως ὄνομα, καὶ ὕβριν προσετρέψατο τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ θεοσεβεστάτῳ τῆς Ἀλεξανδρείῃ ἐπισκόπῳ Κυρίλλῳ, καὶ τῷ θεοσεβεστάτῳ ἡμῶν ἀδελφῷ καὶ συλλειτουργῷ ἐπισκόπῳ. Μέμονοι τῷ τῆς Ἐφεσίῳ, οὐθενὸς ἡμῶν εἰδότες, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ὑβρισθέντων ἐγνωκῶτων τὸ δρώμενον, ἢ διὰ ποίαν αἰτίαν τοῦτα τετολιμῆασιν. Ἄλλ' ὡσπερ οὐκ ἀγαπακοῦντος ἐπὶ τούτοις τοῦ Θεοῦ, οὐκ ὄντων κανόνων ἐκκλησιαστικῶν, ἢ οὐ μὲλλοντων κινδυνεύειν αὐτῶν διὰ τὸ ἐπὶ τούτοις θράσος ὑβρίζουσι δὲ τῇ τῆς ἀκουωνησίας ἀνιμάτι καὶ πᾶσαν τὴν συνόδον. Καὶ δὴ καὶ δημοσίᾳ χαρτίῳ ταῦτα ἐπιθέοντες προύθεσαν εἰς ἀνάγνωσιν τοῖς ἐθέλουσι τοῖς τοῦ θεάτρου τοίχοις προσπῆξαντες, ἵνα τὴν αὐτῶν ἀσέθειαν θεατρίωσι. Καὶ οὐ μέχρι τούτων γέγονεν αὐτοῖς, τὰ πολήματα ἄλλα γὰρ καὶ τεθαρσῆκασιν, ὡς δράσασκός τε κανονικῶν, καὶ εἰς ἀκοῆς τῶν εὐσεβεστάτων καὶ φιλοχριστῶν βασιλέων ἀνευρηκῆναι τὰ τοιαῦτα.

Τούτων οὕτω γεγονόντων, ὃ τε ἁγιώτατος καὶ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος τῆς Ἀλεξανδρείῃ κύριλλος, καὶ μὴν καὶ ὁ θεοφιλέστατος τῆς Ἐφεσίῳ πόλεως ἐπίσκοπος Μέμων, βιβλία συνθέντες, καὶ αἰτιασάμενοι αὐτὸν τε τὸν εὐλαθέστατον ἐπίσκοπον Ἰωάννην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ

Ἰ telligere est episcopos qui vacent et Ecclesias non habeant, vel quia a populis non sint admissi, vel quia fuerint ejecti.

^f Supple; ausus est.

^g Etsi eam composuit solus, tamen cum concilio eui præerat placuisset ut *Cyrilli et Memnonis depositio, reliquorum vero excommunicatio dictareur, totius conventiuli a quo et subscripta est nomine illam dictavit*. Habetur apud Lab. tom. III pag. 597.

^h Leg. *injuriouso*.

ⁱ Baluz., in *spectacula facerent*; magis arrideret *spectaculo facerent*, seu in theatris manifestam omnibus facerent.

^j Ex Græco lege: *ausi sunt, quasi canonicum quid egissent, etiam ad aures*.

^k Pro verbis antiqui interpretis et convenientes, ista, quibus insimulabant, ex Græco substituenda esse duximus, ne oratio relinquereur intellectus expers, vel etiam aliquid præter synodi sententiam sonaret.

nem, quam eos qui cum eo hoc egerant, obtulerunt, conjurantes nostram sanctam synodum, ut evocaret canonice et ipsum Joannem et eos qui cum eo sunt; quatenus satisfacerent de quibus præsumpserant; et si quidem accusare haberent, si possent, dicerent et convincerent. In charta enim quæ scripta est ab eis depositaria, potius autem injuriosa, a occasione insernerunt: Quia Apollinaristæ et Ariani et Eunomiani sunt, et propter hoc depositi sunt a nobis. Instantibus igitur his qui injuriam sustinuerunt ab illis, iterum nos necessario congregati in magna ecclesia supra ducentos existentes episcopi, una et secunda et tertia vocatione biduo evocavimus et ipsum Joannem et eos qui cum eo erant in concilium, quatenus convincerent injuriam passos, et satisfacerent, et causas dicerent pro quibus depositionis composuerunt chartam: et non e præsumpsit venire. Oportebat autem eum, si vere convincere poterat memoratos sanctissimos viros quasi existentes hæreticos, et venire, et ostendere hoc verum esse, quod accipiens ut validum et indubitatum crimen, temerariam sententiam contra eos protulit. Sed d ex fragili conscientia non occurrit. Quod autem construebatur, illud erat: putavit enim e quasi hac inepta et injusta injuria soluta, pariter solveretur et synodi justa sententia quæ prolata est contra hæreticum Nestorium. Indignati igitur merito f tractavimus quidem æquam tam contra ipsum, quam contra alios sententiam proferre legitime, quam ipse contra leges in eos qui in nullo reprehensi sunt protulit: ut autem illius temeritatem patientia vinceret, licet juste hoc pateretur et legitime, servavimus iudicio reverentiæ tuæ hoc. Interim eos sine communione fecimus, amputantes illis omnem potestatem sacerdotalem, ut nullum possint lædere per suas sententias. Eis enim qui ita ferociter et crudeliter et contra canones irruere solent ad pessimas et sævissimas res, quomodo non erat necessarium, s quam non habuissent, adimere lædendi potestatem?

5. Fratribus igitur nostris et comministris Cyrillo et Memnoni, qui ab eis sustinuerunt injuriam, et communicatores omnes sumus, et post illorum temeritatem h ministravimus cum eis, et simul ministravimus, communiter omnes congregationes celebrantes; evacuantes ex scripto illorum lusum, quem invalidum et effectu carentem monstravimus. Injuria enim

a Rectius, id prætexerunt.

b Leg. ἐθάρσησεν.

c Græcum verbum postulat præsumpserunt; sed hoc ex interpretatione Latina corrigendum esse orationis series persuadet.

d Seu: Prava conscientia deterritus præsentiam suam negavit.

e Sen, fore ut hac.

f Litteræ dum hæret interpres, concilii sententiam involvit penitus nec satis explicat. Hoc autem sibi vult: Nobis igitur rei indignitate commotis, merito quidem placuerat ejusmodi in illum et alios sententiam secundum leges proferre, cujusmodi ipse contra leges in eos qui nullius criminis convicti sunt tulerat.

g Si vulgata lectionem Græcam sequamur, legendum erit, vel invitit adimere. At non οὐχ ἐκόντας, sed οὐχ ἔχοντας noster interpres legit, suffragante ei uno

A τοῦτο δράσαντας, προσήγαγον, ὀρκοῦντες ἡμῶν τὴν ἁγίαν σύνοδον μεταπέμψασθαι κανονικῶς αὐτόν τε Ἰωάννην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ, ὥστε ἀπολογήσασθαι περὶ τῶν τετολημῆκασιν, καὶ εἴ τι ἐγκαλεῖν ἔχοιεν, εἰ δύνανται, εἰπεῖν καὶ διελέγξαι. Ἐν γὰρ τῷ γραφέντι παρ' αὐτῶν καθαιρητικῷ, μᾶλλον δὲ ὑβριστικῷ χαρτῷ, πρόφρασιν ἔθηκαν. Ὅτι Ἀπολλιναριστῆαι καὶ Ἀρειανοὶ καὶ Εὐνομιανοὶ εἰσι, καὶ διὰ τοῦτο καθήρηται παρ' ἡμῶν. Ἐνσταμένων τοίνυν τῶν τὴν ὕβριν ὑπομεινάντων τὴν παρ' ἐκείνων, πόλιν ἡμεῖς ἀναγκαιῶς συνεδρεύσαντες ἐν τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ, ὑπὲρ τοὺς διακοσίους ἐπισκόπους ὄντες, μιᾶ καὶ δευτέρα καὶ τρίτη κλήσει, ἐν ἡμέραις δυσὶ, κεκλήκαμεν αὐτόν τε Ἰωάννην καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ εἰς τὸ συνέδριον, ὥστε διελέγξαι τοὺς ὑβρισμένους, καὶ ἀπολογήσασθαι, καὶ τὰς αἰτίας εἰπεῖν, ἐφ' αἷς τὸ τῆς καθαιρέσεως συνέθηκαν χαρτίον· καὶ οὐκ ἠθέλησαν ἔλθειν. Ἔδει δὲ αὐτόν, εἴπερ ἀληθῶς ἐλέγχειν ἠδύνατο τοὺς μνημονευθέντας ὁσίους ἄνδρας, ὡς αἰρετικῶς οὕτως, καὶ ὑπαντήσαι καὶ δεῖξαι τοῦτο ἀληθὲν ὄν, ὃ καὶ λαβῶν ὡς ἰσχυρὸν καὶ ἀναμφίβολον ἔγκλημα, τὴν προπετῆ ψῆφον κατ' αὐτῶν ἐξηνέγκαστο. Ἀλλ' ὑπὸ σαφροῦ συνειδότος οὐχ ὑπήντησε. Τὸ δὲ κατασκευαζόμενον, ἐκεῖνο ἦν ῥήθη γὰρ, ὅτι τῆς ἀτόπου ταύτης καὶ ἐκνομωτάτου ὕβριως λυομένης, συνανατραπήσεται καὶ ἡ δικαία ψῆφος τῆς συνόδου ἢ ἐξενεχθεῖσα κατὰ τοῦ αἰρετικῶ Νεστορίου. Ἀγανακτήσαντες τοίνυν εἰκότως ἐβουλεύσαμεθα μὲν τὴν ἴσπιν κατ' αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων ψῆφον ἐξενεγκεῖν ἐνόμως, ἢ αὐτὸς παρανόμως κατὰ τῶν ἐπ' οὐδενὶ κατεγνωσμένων ἔθετο ὑπὲρ δὲ τοῦ τὴν ἐκείνου προπέτειαν μακροθυμίᾳ νικῆσαι, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα δικαίως ἂν ἔπαθεν αὐτὸ καὶ ἐνόμως, τετηρήκαμεν τῇ κρίσει τῆς σῆς θεοσεβείας καὶ τοῦτο τῶς αὐτοῦ ἀκωνωνήτους ποιήσαντες, καὶ περιελόντες αὐτῶν πᾶσαν ἐξουσίαν ἐρατικὴν, ὥστε μὴ δύνασθαι βιάσθαι δι' οἰκείων ἀποφάσεων. Τοὺς γὰρ οὕτως ἀγρίως καὶ ἀπνῶς καὶ ἀκανονίστως χωρεῖν εἰωθότας ἐπὶ τὰ οὕτω δεινὰ καὶ παγχάλεπα τῶν πεπραγμένων, πῶς οὐκ ἦν ἀναγκαῖον καὶ οὐχ ἐκόντας παρεῖσθαι τῆς τοῦ δύνασθαι βιάσθαι ἐξουσίας.

Τοῖς μὲν οὖν ἀδελφοῖς ὑμῶν καὶ συλλειτουργοῖς, εὐρύλλω τε τῷ ἐπισκόπῳ καὶ Μέμμονι, τοῖς παρ' αὐτῶν ὑπομεινᾶσιν ὕβριν, καὶ κοινωνικοὶ πάντες ἐσμέν, καὶ μετὰ τὴν ἐκείνων προπέτειαν συνελιουργήσαμεν καὶ συλλειτουργοῦμεν, κοινῇ πάντες τὰς συνόξεις ἐπιτελοῦντες· ἀνυρώσαντες ἐγγράφως τὰ ἐκείνων παίγνια, ἀνίσχυρά τε καὶ ἀδρανή παντελῶς ἀποφῆναντες. Ἰβρις

ms. regio, in quo eadem lectio olim a prima manu exstabat. Eam confirmant et subjecta, in quibus effrenis eorumdem licentia in proferendis sententiis adversus eos in quos non habent potestatem denuo carpitur.

h Supple, quos deponere ausi sunt. Deinde post verbum ministravimus, subaudi in ecclesia. Ista elarius omni ambiguitate remota sic effertur: sacris una cum eis operamur, et adhuc operamur, communiter universi synaxes (quibus ad fundendas preces et sacrificium Deo offerendum conveniri solet) celebrantes, cum ludicra illorum scripta abrogassemus, invalidaque ac prorsus irrita et nulla pronuntiassemus. Gesta quæ synodus Ephesina nunc ludicra vocat, in epistola ad imperatores appellat nugatoria, persuasum videntur licet habens ea ab episcopis minime serio patrari potuisse.

solummodo erat, et aliud nihil. Viri enim solummodo erat, et aliud nihil. Viri enim numero triginta, et alii quidem eorum hæretica macula ^a notati, alii autem sine civitatibus et ejecti, qualem habent synodi personam, aut qualem ^b virtutem contra synodum congregatam ex omni orbe qui sub cælo est? Casederunt enim nobiscum et qui a tua sanctitate destinati sunt reverentissimi episcopi Arcadius et Projectus, et cum eis sanctissimus presbyter Philippus, tuam nobis præsentiam per se donantes, et apostolicæ sedis locum replentes. Indignetur ergo tua ^c reverentia competenter pro his quæ facta sunt. Si enim data fuerit volentibus licentia et majores sedes injuriis ^d afficere, et contra eos ^e in quibus non habent potestatem, contra leges sic et contra canones ^f proferre sententias, magis autem injurias, et his qui pro pietate tot certamina sustinuerunt, ^g propter quos et nunc pietas per vestræ reverentiæ orationes effulsit, ibunt ad ultimam confusionem Ecclesiæ res. Castigatis autem secundum congruum modum talia audentibus vacabit omnis turbatio, et concedens canonibus reverentia ab omnibus servabitur.

6. Lectis vero in sancta synodo gestis quæ celebrata sunt in depositionem irreligiosorum Pelagianorum et Cælestinorum, Cælestii, Pelagii, Juliani, Præsidi, Flori, Marcelliani, ^h Orontii, et similia eis ⁱ sapientibus, censum et nos valida et firma perdurare quæ definita fuerunt a tua reverentia, et consentanei sumus in sententia omnes, depositos eos habentes. Ut autem integre omnia cognoscas quæ acta sunt, destinavimus ^j gesta. Et subscriptio. Salvum te esse, et ut memor nostri sis in Domino, deprecamur, dilectissime et desiderantissime. Subscripserunt et deinceps omnes episcopi secundum nomen.

MONITUM IN EPISTOLAM SEQUENTEM,

EIQUE SUBNEXAS AUCTORITATES.

1. De veritate epistolæ nulla est controversia. Non

^a Scil., *Pelagiani et Cælestiani*.

^b Leg. *potestatem*.

^c Apud Nicolaum, qui hunc locum epist. 8 citat, *religio*, nullo alio in cæteris discrimine.

^d Forte, *afficiendi*.

^e Leg. *in quos*.

^f Leg. *proferendi sententias, aut potius injurias*.

^g Ita ms. Bellov. Alii vero quatuor, *quorum causa*.

^h Nostri mss., *Laurentii*. Aliis in libris ad imitationem Græci textus, *Orontii*. Indubitatum est legendum esse *Orontii*, de quo Nestorius supra scribebat epist. 6 n. 1: *Julianus quidem et Florus, et Orontius, et Fabius, dicentes se Occidentalium partium episcopos*; et epist. 7: *Sæpe scripsi beatitudini tuæ propter Julianum, Orontium et cæteros*. Huic Orontio inscripta est epistola, quam Annianus insignis Pelagii assecla homilias Joannis Chrysostomi in Matthæum præfixit.

ⁱ Legendum est *sapientium*, nisi malis et eorum qui eadem sentiunt.

^j Quæ sint illa de Pelagianis gesta, quæ in synodo recitata, et ab eadem firmata hæc dicuntur, quaeritur. Hencius Narisus, lib. n. Hist. Pelag. c. 9, inde infert nonnulla a Cælestino publicata fuisse gesta, quæ temporam injuria intercederint. At hujusmodi gestorum vel decretorum Cælestinus nusquam meminit, etiam cum eorum mentio ipsi necessario facienda videbatur. Quippe a Nestorio semel et iterum immo et sæpe rogatus de Pelagianis quid sentiendum esset,

ἄλλο μὴ μόνον καὶ ἕτερον οὐδὲν ἦσαν. Ἄνδρες γὰρ τὸν ἀριθμὸν τριάκοντα, καὶ οἱ μὲν αἰρέσεως σπῖλον κατεστειγμένοι, οἱ δὲ ἀπόλιδες καὶ ἐκθεβλημένοι, ποῖον ἔχουσι συνόδου πρόσωπον; ἢ ποῖον ἰσχυρὸν κατὰ συνόδου συγκροτηθείσης ἐξ ἀπάσης τῆς ὑπ' οὐρανῶν; συνηδρεύσαν γὰρ ἡμεῖν καὶ οἱ παρὰ τῆς ἰσότητος τῆς σῆς ἀπεσταλμένοι θεοσεβίστατοι ἐπίσκοποι, Ἀρκάδιος καὶ Προϊεῖκος, καὶ σὺν αὐτοῖς ὁ εὐλαβίστατος πρεσβύτερος Φίλιππος, τὴν σὴν ἡμῖν παρουσίαν δι' ἐαντῶν χαριζόμενοι, καὶ τῆς ἀποστολικῆς καθέδρας τὸν τύπον ἀναπληροῦντες. Ἀγαπητικῶς αὐτῶν προσφῶρος ἐπὶ τοῖς γεγενημένοις ἢ σὴ ἰσότητος. Εἰ γὰρ δοθεῖν τοῖς ἐθέλουσιν ἄδεια καὶ τοὺς μείζονας ὑβρίζον θρόνους, καὶ καθ' ὧν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν, παρανόμους οὕτω καὶ ἀκανονιστοὺς ἐκπρέπει ψήφους, μᾶλλον δὲ ὕβρεις, καὶ τοῖς ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας τοσοῦτους ἄλλους ὑπομεμενηκόσιν, ὧν ἕνεκεν καὶ νῦν ἡ εὐσέβεια διὰ τῶν εὐχῶν τῆς σῆς ἰσότητος ἀνέλαμψεν, οἰχῆσεται πρὸς ἐσχάτην ἀτυξίαν τὰ τῆς ἐκκλησίας πράγματα. Σωφρονισθέντων δὲ καθ' ὧν προσήκει τρόπον τὰ τοιαῦτα τετολημῆτων, ἀργήσῃ πᾶς θόρυβος, καὶ ἡ πρέπουσα τοῖς κανόνι αἰδῶς παρὰ πάντων σωθήσεται.

Ἀναγνωσθέντων δὲ ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ τῶν ὑπομνημάτων τῶν πεπραγμένων ἐπὶ τῇ καθαιρέσει τῶν ἀνοσίων Πελαγιανῶν καὶ Κελεστιανῶν, Κελεστίου, Πελαγίου, Ἰουλιανῶν, Περσιδίου, Φλόρου, Μαρκελλίνου, Ὀρεντίου καὶ τῶν τὰ αὐτὰ τοῦτοις φρονοῦντων, ἐδικαιώσαμεν καὶ ἡμεῖς ἰσχυρὰ καὶ βέβαια μῆναι τὰ ἐπ' αὐτοῖς ὀρισμένα παρὰ τῆς σῆς θεοσεβείας. Καὶ σύμψηφοι πάντες ἔσμεν, καθηρημένοις ἔχοντες αὐτούς. Ὑπὲρ δὲ ἀκριβοῦς εὐμαθίας ἀπάντων τῶν πεπραγμένων, ἀπεστειλामεν καὶ τὰ ὑπομνήματα καὶ τὰς ὑπογραφὰς τῆς συνόδου. Ἐρῶσθαι σε καὶ μνημονεύειν ἡμῶν τῷ κυρίῳ εὐχόμεθα, ἀγαπητὴ καὶ ποθεινότητι.

solum exstat in collectionibus Dionysii Exigui, Haepist. 13 iteratis ejus petitionibus satisfaciens, hoc unum n. 8 respondet: *Has quoque hæreticos, de quibus nos, velut eorum quæ gesta sunt nescius, consulere voluisti, sedibus suis injusto dicentes justae expulsi damnatio*; ubi sicut et in subnexis, nihil quidem novi a se adversus Pelagianos gestum vel decretum memorat, sed satis habet ea in mentem revocare gesta vetera, quæ ignorare Nestorius nequibat, quæ decessor ipsius Sisinius quaerere non eguit, quibus et antea Articus assentiens de damnatis a se Pelagianis gesta Romam direxerat. Non alia igitur adversus Pelagianos gesta in Ephesina synodo lecta merito videantur, quam quæ Cælestinus in mox laudata epistola 13 commemorat. Eodem attingit illud Prospero contra Collat. c. 21 n. 58: *Per hunc virum (Cælestinum) etiam Orientales Ecclesiæ gemina peste purgatae sunt, quanda Cyrillo Alexandriæ urbis antisiti gloriosissime fidei catholice defensori ad exsecrandam Nestorianam impietatem apostolico auxiliatus est gladio, quo etiam Pelagiani, dum cognatis confæderarentur erroribus, iterum prosternerentur*. Eodem quippe tempore et epistola ad Cyrillum qua Nestorii errores damnantur, et epistola ad hunc hæresiarum qua Pelagianorum damnatio confirmatur, a Cælestino conscriptæ sunt. Tillemontius tom XIII, pag. 752, non alia existimo, gesta Ephesi recitata, nisi ejus synodi Romanæ, quat præsidente Sosimo, Pelagius et Cælestinus iterum cumque eis Julianus et socii damnati et a sedibus suis abacti sunt.

driani I, Hispana, Isidori, sed et laudatur a Prospero lib. contra Collat. c. 21 n. 58 et 59, Vincentio Lirinensi Commonit. c. 43, Cresconio Breviar. Can. c. 288, et Photio eod. 53 et 54. Cœlestinus illam, ut Vincentius loquitur, *Gallorum sacerdotibus misit, arguens eorum conniventiam, quod antiquam fidem silentio destituentes, profanas novitates exurgere paterentur: evidentem pronuntians, inquit Prosper loco laudato, quantum sibi præsumptionis istius novitas displiceret, quæ auderent quidam adversum antiquos magistros insurgere, et indisciplina calumnia prædicationi veritatis obstrepere.* Quibus Prosperi verbis viri eruditi eos maxime notari putant, qui Massiliæ, Cassiano præceptore ac magistro, Augustino obloqui et novam doctrinam prædicare cœperunt; ideoque Venerii, qui Massiliensi Ecclesiæ tum præerat, nomen in inscriptione epistolæ hujus cæteris anteferri. Et banc quidem opinionem Prosperi, cum in exordio, tum in fine libri contra Collatorem, dicta non mediocriter confirmant. Hujusmodi autem prædicatores Vincentius Lirin. c. 43, quantum verba ejus sonant, merito erroris argui, ideoque jure corripiendos, liberaque novitatem prædicatione interdicendos esse, aut si non desinant, velut qui B. Cœlestini memoriæ insultent, audire debere agnoscit, cum illud laudat ejusdem papæ, *Merito causa nos respicit, si silentio fovemus errorem.* Et paucis interjectis addit: *Ergo hæc fuit B. Cœlestini beata sententia, non ut vetustas cesseret obruere novitatem, sed potius novitas desineret incessere vetustatem.* Ac demum his proxime subjungit: *Quibus apostolicis catholicisque decretis quisquis refragatur, insultet primum omnium necesse est memoriæ S. Cœlestini, qui statuit ut desineret incessere novitas vetustatem.* Quapropter aut is Vincentius inter novatores illos quos modo Cœlestinus corripit, ponendus non videtur, et alius ab eo est censendus, cujus objecta Prosper libro contra Vincentianam objectiones inscripto confutavit. Aut si erudito cardinali Norisio lib. II Hist. Pelag. p. 257 et seqq. aliud propugnanti est assentiendum, Vincentium eo loci magna arte usum, indignaque simulatione locutum esse concedendum est.

2. Haec Cœlestini epistolam ad annum 431 eruditi vulgo referunt. Id certe est explaratum scriptam eam non esse, nisi postquam Augustini mors, quæ in 28 Augusti diem anni 430 incidit, in Italia et Galliis pervulgata esset. Immo nec longe ante Cœlestini obitum Galliis redditam fuisse conjectura est. Frustra enim elogium quo Cœlestinus Augustinum commendat, tentasset reprehensores ejus eludere, atque obtinere istam in sanctum Augustinum laudationem pro anteriorum scriptorum meritis, non pro novissimis, quæ reprehensione digna censebant, fuisse collatam, si Cœlestinus adhuc superstes consuli ea, suam ea de re sententiam planius aperire potuisset.

3. Ad subnexas autem apostolicæ sedis auctoritates quod attinet, utrum ab eodem Cœlestino conscriptæ simulque missæ sint, an vero ad alium scriptorem aliudve tempus pertineant, controversatur, nec eadem semper ea de re omnium sententia fuit. Si vetustiores a sæculo vi ineunte pene ad nostrum sequi placet, Cœlestino tribuendæ sunt. Nam Petrus diaconus ac socii epistolæ quam ad episcopos in Africa exules circa annum 520 scripserunt pleraque inserunt subjectorum capitulum 11 et 12 verba, eaque laudant velut *beatissimi Cœlestini in epistola ad Gallos.* Et quasi occurrere voluissent posteriorum dubitationi, ubi laudata a se epistola desinat notare sic studuerunt: *Terminat autem idem magister Cœlestinus hanc ipsam epistolam atque concludit ita dicens: Quia ad confidendam Dei gratiam,..... ut prorsus non opinemur catholicum quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium.* Petro ac sociis concepit Dionysius Exiguus. Nam cum Cœlestini decreta in 22 titulos dividat, epistola ejus ad Gallos una cum subnexis apostolicæ sedis auctoritatibus inter tredecim primos hujus papæ titulos seu decreta recensetur ab illo in

A hunc modum: I. *De Prospero et Hilario*; II. *De sancto Augustino mira laudis assertio*; III. *Præteriorum sedis apostolicæ episcoporum auctoritates de gratia Dei*; IV. *Quod Adam omnes læserit*, etc., ut infra. Dionysium pro more sequitur Cresconius in Breviario Canonico, a cujus capite 288 ad 298 tredecim tituli, in quos Dionysius epistolam ad Gallos ac subnexas auctoritates partitus est, singillatim, tertio dumtaxat præterminisso, velut *ex decretis papæ Cœlestini* laudantur. Hos tredecim titulos pariter in fronte ejusdem epistolæ præfigunt collectionis Hispanæ compilator et Isidorus Mercator. Præterea et Cœlestino subnexa capitula ascribunt plurimi iique graves scriptores ab Henr. Norisio et Pasch. Quesnello memorati, Florus diaconus in opere quod Ecclesiæ Lugdunensis nomine adversus Joannem Scotum Erigenam lucubravit, Ilincmarus Remensis lib. de Prædestinatione c. 21 et 22 et abhi, Lupus Ferrariensis abbas in Collectaneis quæst. 2, Remigius Lugdunensis episcopus cum sua Ecclesia libro de tribus epistolis cap. 23, et in libello de Absolutione quæstionis, Ivo Carnut., etc.

B 4. Postmodum tamen a tantorum virorum sententia discedere non dubitarunt recentiorum plurimi, Joan. Wendelstinus, qui Cod. canonum et decretorum pontificiorum Moguntia: edidit anno 1525, necnon conciliorum post Merlinum editores Crabbius, Sorius, Nicolinus, Labbeus; quibus addendi cardinalis Carafa, seu qui post ejus obitum epistolarum pontificiarum editionem Romæ curavit, Baronius ad ann. 431, Francisc. Snares proleg. 6 de Gratia c. 1 n. 11. Jac. Sirmundus notis in tom. I Concil. Gall., Gerardus Vossius libro I Histor. Pelag. c. 30, Elias Dupin in Biblioth., Jac. Hiacythus Serry in opusculo quod Augustinum vindicatum inscripsit. Specialis est ea de re Pasch. Quesnelii dissertatio 3 in Leonis Opera. Neque minus diligenter eandem tractat Henricus Norisius in vindie. August. c. 8 p. 208.

C 5. Argumenta quibus eruditi illi viri moti sunt ut prædicta capitula Cœlestino adjudicarent, præcipua ea sunt: 1° quod eorum auctor ac parens de Romana sede tanquam de aliena, non tanquam de propria loquitur, et ubi Romanos rectores laudat, eos minime vocat decessores suos, præter morem aliorum pontificum, immo et Cœlestini in ea ipsa ad Gallos epistola. Deinde Cœlestinus in præmissa epistola nullum de subjiaciendis illis capitulis verbum facit, cum Romani pontifices, quoties litteris suis scripta nonnulla subnectunt, de his præmonere in litteris suis soleant. Præterea Prosper lib. contra Collatorem cap. 10, probaturus bonarum voluntatum initia Dei inspiratione generari, adductis Innocentii ac Zosimi testimoniis, ad adversarium sic orationem convertit: *Videsne regulas tuas invictarum constitutionum soliditate confractas.....? Cum enim de sanctarum origine voluntatum et fidei charitatisque principis inter nostros et Pelagianos quæstio versaretur, non incipiti victoria nec dubio diremptum est sine certamen, ut adhuc nobis de iniquissima hujus fœderis tui pace tractandum sit.* Quid vero ei opus erat in Innocentii et Zosimi adversus Pelagianos scriptis quærere, unde certamen, quod Cassianus instaurabat, jam diremptum demonstraret, si Cœlestinus his capitulis novissime in Galliam missis novæ controversiæ conceptis verbis finem imposuisset? Eo autem gravius ac firmius est hoc argumentum, quod Prosper in eodem libro cap. 24 Cœlestinum, cum ob multa contra Pelagianos præclare gesta, tum nominatim ob susceptam in epistola ad Gallos Augustini defensionem, laudibus extollit. Aliud proponit Norisius argumenti genus quod cæteris semper prætulisse se profiteretur. Nempe si a Cœlestino, adeoque ab apostolica sede, emanassent capitula illa, sibi incompertum esse ait quo pacto ab hæretica labe purgari Faustus Reiensis, Hilarius Arclateusis alicujæ Galliæ episcopi possent. Illos enim regulis quæ in hisce capitulis traduntur non nihil contrarium etiam post Cœlestini obitum docuisse

in confesso est, cum horum capitulorum compilator postremis opusculi sui verbis testetur ac velit, *Ut prorsus non opinemur catholicum quod apparuerit præfixis sententiis esse contrarium.*

6. Paschasius Quesnellus lucubrationem eandem quæ Indicii nomine ab eo donatur Leoni vindicans, suam ea de re sententiam exponit his verbis: *A Leone compactum esse compendiosum hunc Indiculum prorsus existimo, non ex quo pontificatum gessit, sed per id tempus quo diaconi solummodo fungens munere, Cælestino pontifici rerum ecclesiasticarum minister affuit.* Verum si res ita se haberet, quid vetaret quominus idem Indiculum Cælestino ascriberetur? Certe usu venit ut minister qui aliquid auctoritate illius facit cui ministrat, opus illud non sibi, sed ei qui præcepit attribuat. Quocirca et qui alicui ab epistolis est, litteras quas illius jussu scribit, non suo, sed ejus cui ministrat nomine inscribit. Ita etiam prædictus Indiculum, si eam Leo tamquam Cælestini in rebus ecclesiasticis minister aggressus est, huic papæ tribuendus fuit. Hinc et adversus istam sententiam redeunt argumenta superiora, quibus hanc lucubrationem neque in Cælestinum neque in ejus tempora convenire comprobatum est. Hoc ipsum subnexis confirmabimus.

7. Idem opusculum plerique alii Prospero adjudicant: primo quia in eo quædam sermonis ac sententiarum cum cæteris ejusdem scriptis observatur consensio. Deinde eadem prorsus Innocentii, Zosimi, Africanorumque conciliorum testimonia, quibus nituntur Indiculi prædicti sententiæ, Prosper in libro contra Collatorem profert; adeo ut quæ floribus in hoc libro edisseruerat, in isto Indiculo paucis perstringere voluisse videatur. Ad hæc, eo consilio collectus est Indiculum iste, ut adversus eos qui obliqui Augustino non desistebant, tanti doctoris memoria vindicaretur. Augustini autem adversus novos ejus reprehensores defendendi curam speciali quadam ratione a Prospero susceptam fuisse fidem faciunt illius contra Collatorem liber, necnon ad capitula Gallorum, ad excepta Genuesium et ad objectiones Vincentianas responsa. Et hanc quidem curam ipse in postremi hujus operis præfatione sibi a Romano pontifice commissam ac delegatam esse indicat, ubi fidem contra Pelagianos ex apostolicæ sedis auctoritate defendere se testificatur. Hinc et Hincmarus in epistola quæ primo ipsius operi de Carostatione præfixa est, paulo post initium, ad Pærolum regem scribit: *Post ejus (Augustini) obitum, quidam invidi capitulatum de ipsius scriptis colligere curaverunt..... Quæ videlicet æmulorum mendacia EX DELEGATIONE SEDIS ROMANÆ per Cælestinum papam sanctus Prosper catholicis et prudenti stylo falsa et imprudenter objecta ostendit.*

8. Cælestino quidem adhuc superstite, Prosper adjuncte sibi socio Hilario Romam se contulerat, et epistolam obtinuerat ad Gallos (*Epist. 21 n. 2*), in qua laudatus pontifex Augustini reprehensores acriter corripit, atque hunc doctorem nullo unquam sinistra suspicionis saltem rumore asperum, sed ubique cunctis et amori simul et honori fuisse testatus, æmulis ejus nihil reliquisse videbatur, quod ipsi objicerent. Verum, inquit Prosper (*Lib. cont. Collat. c. 21 n. 59*), *contra istam clarissimæ laudationis tubam, contra istam sacratissimi testimonii dignitatem, audent quisquam malignæ interpretationis murmur emittere, et perspicuæ sincerissimæque sententiæ nubem obliqua ambiguitatis obtendere, ut scilicet quia in epistola papæ (Cælestini) librorum de quibus actum est non expressus est titulus, hinc eos (libros qui in reprehensionem vocabantur) appareat non probatos, et istam Augustini laudationem pro anteriorum scriptorum meritis fuisse collatam.* Quæ sinistra interpretatio quam iniqua quamque insulsa esset, ex novissimorum Augustini librorum cum anterioribus summa consensione demonstrasse non contentus Prosper, ne quid adversarii superesset effugii, agendum sibi duxit, ut

A etiam a Xysto pontifice Augustini doctrina probaretur. Unde et subjicit (*Num. 60*): *Quod ne hypocritarum obtineatur insidiis (ut scilicet novissimis Augustini libri ab apostolica sede non probati existentur), confidimus Domini protectione præstandum, ut quod operatus est in Innocentio, Zosimo, Bonifacio, Cælestino, operetur et in Xysto; et in custodia Domini gregis hæc sit pars gloriæ huic servata pontifici, ut sicut illi lupos abegere manifestos, ita hic depellat occultos.* Tum igitur, ut Xystum ad id præstandum induceret facilius, Indiculum texisse merito credatur, in qua doctrinam, quam in novissimis Augusti libris arguebant adversarii, præteritorum apostolicæ sedis præsulum definitionibus consentaneam esse demonstratur. Hunc porro Indiculum a Xysto ita confirmatum fuisse, ut quod expressis in eo capitulis de gratia et libero arbitrio traditur deinceps propria Ecclesiæ Romanæ doctrina evaderet; adeoque Prosperum id quod de illo pontifice speraverat feliciter assecutum esse, indicio esse potest quod Hormisda epist. 122 ad Possessorem scribit: *De arbitrio tamen libero et gratia Dei quid Romana, id est catholica, sequatur ac serret Ecclesia, licet in variis libris beati Augustini possit cognosci, et maxime ad Hilarium et Prosperum, tamen et in scriptis ecclesiasticis EXPRESSA CAPITULA continentur.* Non enim alia hic capitula notari intelligunt eruditi, nisi quæ in Indiculo nostro expressa sunt. Sane causam ejus componendæ gratia concionatus est noster Indiculum a Cælestino finitam non esse aperte docet Prosper in lautato libro contra Collatorem cap. 22, ubi de Augustini reprehensoribus istud adjungit: *Quorum tamen, dum adhuc non sunt a fraterna societate divisi, toleranda magis est intentio, quam desperanda correctio: ut donec Dominus per Ecclesiæ principes et legitimos judiciorum suorum ministros hæc, quæ per paucorum superbiam et quorundam imperitiam sunt turbata, componat; nobis, Deo adjuvante, sit studium, quæta modestaque patientia odiis dilectionem reddere.* Si enim princeps Ecclesiæ et judiciorum Dei legitimus minister Cælestinus de re controversa sententiam jam dixisset, ac diserte pronuntiasset se prorsus non opinari catholicum quod apparuerit præfixis (in Indiculo) sententiis esse contrarium, idque in Galliis promulgatum esset; nihil erat cur Prosper de iis qui placita prædicti sententiis contraria tueri non desinebant tam bene speraret, aut tam modeste cum iis ageret. Certe hoc positum nihil fuisset cur Augustini æmulos libros ejus anteriores tantum, non novissimos, a Cælestino probatos esse obtenderent. Unde plane confirmatur, quod jam confectum erat, sæpius dictum Indiculum nequaquam Cælestini vel auctoritate vel jussu fuisse concinnatum.

9. Censet Gerardus Vossius Prosperum in hoc opere adornando cum Hilarium, tum alios Augustini defensores sibi socios adjunxisse. Nullam vero hujus opinionis aliam rationem profert, nisi quod plurali numero utatur, ac dicat, *jungeremus, compendioso manifestamus indiculo, etc., non jungerem, aut manifesto, etc.* At si valet hæc ratio, etiam Prosper non solus, sed cum sociis ad objectiones Vincentianas respondisse dicendus est, si quidem in hujus libri præfatione similiter plurali numero constanter loquitur, *pandamus, judicemus, defendimus, talia in nostro sensu esse qualia diabolico continentur Indiculo.*

10. Quamvis autem Cælestini epistolam subnexumque Indiculum ad diversos annos pertinere manifestum sit, alterutrum tamen scriptum nusquam reperimus seorsim editum. Jam ab incunte sæculo sexto, uti prædiximus, Africi episcopi ac deinde Dionysius Exiguus et innumeri alii pro uno Cælestini scripto utrumque habuerunt. Unde et utrumque ab ipso Prospero in unum conflatum esse haud temere conjiciatur, ut librorum Augustini ac doctrinæ in eis asset et plena et integra simul haberetur cum Cælestini judicio, tum antecedentium sedis apostolicæ præsulorum consensu, fulta defensio. Quocirca religioni nobis

fuit opus distrahere, quod nunquam non conjunctum legimus, quodque ipsa sede apostolica volente ac probante credimus copulatum. Neque ipsos etiam titulos, quos ei Dionysius Exiguus præfixit, duximus removendos, ut antiquorum qui eis usi sunt fides præbetur.

11. Observavit Henric. Norisus, Vindic. Augustin. papæ. 213, eadem capitula libro de Dogmatibus Ecclesiasticis, qui Gennadio Massiliensi ascribitur, a capite 22 fuisse inserta. Sed hoc præter veterum codicum fidem factum esse annotarunt nostri (*Append. tom. VIII August.*), qui novissimam Augustini editionem adornarunt, ideoque illa suppresserunt. Monuit quoque laudatus cardinalis postrema capitula, scilicet a cap. 11 ad calcem, in homilia S. Joannis Chrysostomi de Adam et Eva tom. II edit. Basil. ad verbum fuisse excerpta cum aliis 40 versibus libri Augustini contra Julianum cap. 3. Unde homiliam illam centonem esse liquet.

12. In hac clausula quid vocentur profundiores difficultioresque partes incurrentium quæstionum discipulatur. Nonnulli hoc loco theologorum disputationi permitti putant ea de gratia et prædestinatione sanctorum capita quæ Augustinus velut ad fidem pertinentia propugnat. Sed ab eorum opinione quantum absit Ecclesia Romana, testis idoneus est vel unus Normaisda, qui loco supra citato, *de arbitrio libero et gratia Dei quid Romana, hoc est catholica, sequatur ac servet Ecclesia, in variis libris B. Augustini, et maxime ad Hilarium et Prosperum, cognosci posse docet.* Doctus vero Norisus in Vindicis memoratis, pag. 216, quæstionum profundiorum nomine illas intelligi putat, in quibus de peccato originali ac modo quo propagatur, nec non de concupiscentia reliquisque miseriis quæ sunt pænæ originalis peccati, disseritur; earumque assertionem ab Iudiculi hujus scriptore ideo prætermitti arbitratur, non quia vel ut ἀδιαφορῶν vel partium disputationi permissam, sed quia pro tempore ac proposito scopo non necessariam judicavit. Auctor, inquit, *illorum capitum intendit tradere contra Massilienses quante sint liberi arbitrii vires et quanta gratiæ necessitas.* Sed quia de peccato originali, deque modo quo propagatur, ac de miseriis quæ illud consequuntur, nulla erat Augustinum inter *et Massilienses controversia, ideo dixit, NON NECESSE HABEMUS ASTRUERE, quod est, nolle se de illis canones et cetera, quod ad præsentem cum Massiliensibus controversiam non conducebant, non quod libero disputantium assensui vel dissensui illa dimittere vellet, quæ est insulsus recentium interpretatio.* Si tamen vim expendamus verborum, profundiores difficultioresque partes incurrentium quæstionum, hæc præterea non nihil aliud sonare fatendum est. Aptè autem quæstionum incurrentium vocabulo quasdam interpretari est quæstiones quæ non per se primario, sed veluti per accessionem, ideoque non necessarie, tractentur. Ubi vero quæstionum illarum partes profundiores difficultioresque audimus, eas notari quæ cuique minus obvia quam quæ explicatæ sunt, nemo non intelligit. Paschas. Quesnellus ad calcem operum Leonis de hinc loco fuse et copiose disserens, dissert. 3 part. II cap. 2, profundiores quæstiones hic designatas dignoscere posse censet ex his Augustini lib. III ad Bonifacium c. 8. *Cum igitur Pelagiani his atque hujusmodi veritatis testimoniis et vocibus urgeantur... immittunt ultrinam nebulas quæstionum... de laude creaturæ, laude nuptiarum, laude legis, laude liberi arbitrii, laude sanctorum.* Et cap. 10: *Addunt sane ad latebrarum suarum nebulas quæstionem de origine animæ non necessariam quæstionem... Animæ enim nos animarum traducem cum peccati traduce contueri.* De hac novissima quæstione mentem suam apud Fulgentium epist. 15 n. 10 ita explicat episcopi in Sardinia exules: *Quæstio-*

nam vero animarum aut tacitam debemus relinquere, aut sine contentione tractare... maxime quod sine fidei detrimento potest a fidelibus ignorari. Addit ipse Fulgentius lib. II de Prædestin. et Grat. c. 8: *Cujus quæstionis B. Augustinus profunditatem sibi imperserutabilem cernens, nullam voluit hujus rei definitam proferre sententiam.* Nec ambigendum quin eadem ac similes illic notentur.

EPISTOLA XXI.

B. COELESTINI PAPÆ I AD EPISCOPOSO GALLIARUM.

I. De Prospero et Hilario, qui quosdam Galliarum presbyteros accusant Pelagii sectatores. — II. De sancto Augustino mira laudis assertio. — III. Præteritorum sedis apostolicæ episcoporum auctoritates de gratia Dei. — IV. Quod Adam omnes læserit, nec quemquam nisi Christi gratia posse salvari. — V. Quod nemo sit bonus suis viribus, nisi participatione ejus qui solus est bonus. — VI. Quod nisi gratia Dei continua juvemur, insidias diaboli devitare non possumus. — VII. Quod per Christum libero bene utamur arbitrio. — VIII. Quod omnia sanctorum merita dona sint Dei. — IX. Quod omnis sancta cogitatio et motus piæ voluntatis ex Deo sit. — X. Quod gratia non solum peccata dimittat, sed etiam adjuvet ne committantur, et præstet ut lex impletur; non, sicut ait Pelagius, facile, quasi sine Dei gratia difficultus possit impleri. — XI. Quod præter statuta sedis apostolicæ, omnes orationes Ecclesiæ Christi gratiam resonent, qua genus reparatur humanum (addit Isid. Mercator) et ab æterna damnatione reducitur. — XII. Quod gratiam Dei etiam baptizandorum testetur instituta purgatio, cum exorcismis et exsufflationibus spiritus ab eis expelluntur immundi. — XIII. Quod profundiores quæstiones nec contemnendæ sint, nec penitus asserendæ.

Dilectissimis fratribus VENERIO, MARINO, LEONTIO, AUXONIO, ARCAUDIO, a FILLUCIO et cæteris Galliarum episcopis COELESTINUS.

1. Apostolici verba præcepti sunt, apud Judæos atque gentiles sine offensione nos esse debere (I Cor. x, 32). Hoc quisquis Christianus est, tota animi virtute custodit. Quod cum ita sit, non parum periculi illum manere poterit ante Deum, qui hoc detrectat etiam fidelibus b exhibere. Nam qualiter nos, qui neminem perire volumus, ista contristent, quæ auctoribus Christianis percillant animos Christianos, Dominicus in Evangelio sermo testatur. Ait enim ipse Salvator, quod expedit scandalizanti unum de pusillis, in maris profundum demergi (*Math. xviii, 6*); et ideo quæ sit ejus jam pœna quæramus, cui tale supplicium legimus expedire.

CAP. I. — 2. Filii nostri præsentis Prosper et Hilarius, quorum circa Deum nostrum sollicitudo laudanda est, tantum nescio quibus presbyteris illic licere qui dissensionem Ecclesiarum studeant, sunt apud nos prosequuti, ut indisciplinatas quæstiones vocantes in medium, pertinaciter eos dicant prædicare adversantia veritati. Sed vestræ dilectioni justius imputamus, quando illi supra vos habent copiam disputandi. Legimus supra magistrum non esse disputum (*Luc. vi, 40*), hoc est, non sibi debere quemquam in injuria doctorum vindicare doctrinam. Nam et hos ipsos a Deo nostro positos novimus ad

a Edit. Merl. Grab. et Rom., *Sillucio*. Posteriores cum exemplis coll. Madr., *Filtanio*. Retinemus cum sincero coll. Dion. exempli regio, nec non mss.

coll. Hisp. et Isid., *Fillucio*.

b Apud Lab., *debere*, refragantibus aliis libris.

docendum; cum sit, dicente Apostolo (1 Cor. xii, 28), eis tertius ^e locus intra Ecclesiam deputandus. Quid illic spei est, ubi, magistris tacentibus, il loquuntur qui, si ita est, eorum discipuli non fuerunt? Timeo ne connivero sit, hoc tacere. Timeo ne magis ipsi loquantur, qui permittunt illis taliter loqui. In talibus causis non caret suspicione taciturnitas, quia occurreret veritas, si falsitas tacliceret. Merito namque causa nos respicit, si silentio ^b foreamus errorem. Ergo corripiantur hujusmodi. Non sit his ^e liberum habere pro voluntate sermone. Desinat, si ita res sunt, incessere novitas vetustatem; desinat Ecclesiarum quietem inquietudo turbare. Conantur sæpe naufragio mergere quos intra portum stantes statio facit fida securos. Fida quippe est omnium statio, quorum perfectis gressibus vestigia non moventur. Recurrerunt ad apostolicam prædicti sedem, hæc ipsa nobis quæ tentat perturbatio conquerentes. Habetote, fratres charissimi, pro catholice plebis pace tractatum. Sciant se, si tamen ^d censentur presbyteri, dignitate vobis esse subjectos. Sciant quod sibi omnes qui male docent, discere magis ac magis competat quam docere. Nam quid in ecclesiis vos agitis, si illi summam teneant prædicandi? Nisi forte illud obsistat, quod non auctoritate, non adhuc ratione colligitur, ut aliqui e fratrum numero, nuper de laicorum consortio in collegium nostrum fortassis admissi, nesciant quid sibi debeant vindicare. Super his ^e multa jam dicta sunt eo tempore, quo ad fra-

tris Tuentii dedimus scripta responsum. Nunc tamen repetentes sæpius admonemus: vitentur hujusmodi qui laborant per terras aliud quam ille noster jussit agricola seminare. Nec tamen mirari possumus si hæc erga viventes hi nunc tentare audent, qui nituntur etiam quiescentium fratrum memoriam dissipare.

CAP. II. — 5. Augustinum sanctæ recordationis virum pro vita sua atque meritis in nostra communione semper habuimus, nec umquam hunc sinistrae suspicionis saltem rumor aspersit: quem tantæ scientiæ olim fuisse meminimus, ut inter magistros optimos etiam ante a meis ^f semper decessoribus haberetur. Bene ergo de eo omnes in communi senserunt, utpote qui ubique cunctis et amori fuerit **B** et honori. Unde resistatur talibus, quos male crescere videmus? Nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoque convenit macerari, quamvis maneat hos beatitudo promissa, quicumque probantur persecutionem propter iustitiam sustinere (*Matth. v, 10*). Quibus quid promittat Dominus in futurum, sequens sermo declarat. Non est agentium causa ^g solorum, universalis Ecclesia quacumque novitate pulsatur. Intelligamus hæc ipsa vobis, quæ nobis non placent, displicere. Quod ita demum probare poterimus, si imposito improbis silentio, de tali re in posterum querela cessabit. Deus vos incolumes custodiat, fratres charissimi.

^a In ms. Reg. desideratur locus. Respicit Coelestinus ad illud Pauli, *Quosdam quidem posuit in Ecclesia, primum apostolos, secundo prophetas, tertio doctores.*

^b Ita Dionysii exemplar regium. Nec aliter legit Vincentius Lirin. c. 43. At in coll. Hadr. substitutum est *favemus errori*; quam lectionem auctor coll. Hisp. et Isid. indeque epistolæ hujus editores arripuerunt.

^c In hæc verba Vincentius Lirin. quæstionem istam proponit: *Hic aliquis fortasse addubitet quinam sint illi, quos habere protibet liberum pro voluntate sermonem, vetustatis prædicatores, an novitatis adinventores.* Ac proxime adjungit: *Ipse dicat (Coelestinus), et dubitationem legentium ipse dissolvat. Sequitur enim: Desinat, inquit, si ita res est, id est, si ita est ut apud me quidam urbes e: provincias vestras criminantur, quod eas quibusdam novitatibus consentire noxia dissimulatione faciat; desinat, inquit, si ita res est, incessere novitas vetustatem.* A Vincentio autem ibi Coelestini dicta adversus Augustini doctrinam ejusque defensores arte arguta detorque, Henric. Norisius lib. ii Hist. Pelag. pag. 429 et 250 contendit. Perspicuum tamen est illud, *si ita res sunt*, non ideo a Coelestino proxime adjungi, quia utri novatores habendi essent, Augustini ne doctrinæ adversarii, an ejus defensores, dubitaret; sed quia dictabat prudentia ut presbyteros illos quos Ecclesiarum dissensionem studere Prosper et Hilarius detulerunt, nequaquam damnaret, nisi rem ita esse, hoc est veram esse illorum delationem, constitisset. Neque minus evidens est Coelestinum defensionis anti-quæ doctrinæ laudem Augustino tribuere, utpote quem tantæ olim scientiæ fuisse, inquit, meminimus, ut inter magistros optimos etiam ante a meis semper *de exoribus haberetur.* Alioqui novitatis doctorem a successoribus suis inter magistros optimos habitum

C fuisse concederet. Neque facile crediderimus Vincentium ea fuisse animi cæcitate, ut illum evidentia tanta fugeret; aut ea simulatione, ut aliud tentaret suadere; vel etiam de aliis ita male sensisse, ut hoc eis contra manifestam veritatem persuadere se posse confideret.

^d Editi, *censeantur presbyterii dignitate*; corriguntur ex scriptis.

^e Utrum *super his*, quos e laicorum consortio in collegium episcopale admissos proxime questio est, an *super his* quos nova prædicare acceperat, dederit illud ad Tuentii scripta responsum; num etiam Tuentius is fuerit, quem Zozimus epist. 4, n. 4, ut illegitime a Proculo Massiliensi episcopo ordinatum, in quocumque gradu ecclesiastico suscipi vetit, aliorum permittimus iudicio. Probabile tamen est Tuentium hunc ab illis non esse diversum, nec non de iis qui indisciplinatas quæstiones in medium vocabant ad illius scripta fuisse responsum. Hoc responsum non exstat. Deinceps luce clarius est, eorum nomine qui novas in Ecclesiam doctrinas inducere moluntur, non Hilarium a Coelestino intelligi aut Prosperum, sed eos qui *nituntur etiam quiescentium fratrum* (ac nominatim Augustini) *memoriam dissipare* atque inflamare.

^f Ex Merl. et mss. revocatur *semper*, quod a Crab. ac deinceps omissum fuerat.

^g In mss. coll. Isid., *sola*. Apud Merl., *solarum*. Num in aliis editis additur *quando*. Hæc vox abest a mss. sed in eorum unum, loco *solorum*, irrepsit *sola cum*. Ex isto autem *cum* prædicta vox *quando* originem habuisse probabiliter creditur. Coelestinus meus hoc syllogismo fiet manifestior. Universalem Ecclesiam pulsat quæcumque novitas. Atqui causa quæ agitur, novitatem sapit. Non est igitur unorum agentium seu litigantium, sed totius Ecclesiæ causa.

^a *Incipiunt præteritorum sedis apostolicæ episcoporum auctoritates de gratia Dei* ^b.

CAP. III. — 4. Quia nulli, qui catholico nomine gloriantur, in damnata hæreticorum sensibus seu pravitate sive imperitiâ demerentes, piissimis disputatoribus obviare præsumunt; et cum Pelagium atque Cœlestium anathematizare non dubitent, ^c magistris tamen nostris, tamquam necessarium modum excesserint, obloquuntur, eaque tantummodo sequi et probare profitentur quæ sacratissima beati apostoli sedes Petri contra inimicos gratiæ Dei per ministerium præsulum suorum sanxit et docuit; necessarium fuit diligenter inquirere quid rectores Romanæ Ecclesiæ de hæresi quæ eorum temporibus exorta fuerat judicarent, et contra nocentissimos liberi arbitrii defensores quid de gratia Dei sentiendum esse censuerint; ita ut etiam Africanorum conciliorum quasdam sententias jungeremus, quas utique suas fecerunt apostolici antistites, cum probarunt. Ut ergo plenius qui in aliquo dubitant instruantur, constitutiones sanctorum Patrum compendioso manifestamus indiculo, quo si quis non nimium est contentiosus, agnoscat omnium disputationum connexionem ex hac subditarum auctoritatum brevitate pendere, nullamque sibi contradictionis superesse rationem, si cum catholicis credat et dieat.

CAP. IV. — 5. In prævaricatione Adæ omnes homines naturalem possibilitatem et innocentiam perdidisse, et neminem de profundo illius ruinæ per liberum arbitrium posse consurgere, nisi eum gratia Dei miserantis crexerit, pronuntiante beatæ memoriæ Innocentio papa, atque dicente in epistola ^d ad Carthagineuse concilium: « Liberum enim arbitrium ^e olim ille perpressus, dum suis inconsul-

^a Verbum *incipiunt*, quo alterum scriptum ab antecedente epistola distinctum designatur, exstat in omnibus coll. Dion. aut Hadr. exemplaribus. Expunctum est autem ab Hispanæ collectionis compilatore, quem et Isidorus secutus est. At in veteribus edit. concil. æ Rom. totus hic titulus omissus fuit.

^b Quesn. et Lab. post Sirm. hic addunt, *et libero voluntatis arbitrio*, quod a mss. tum hic, tum in generali titulorum indice, abest. Ad hujus quidem Indiculi calcem in hisdem mss. legere est: *Explicunt præteritorum sedis apostolicæ episcoporum auctoritates de gratia Dei et libero arbitrio*; sed titulum in fronte præmissum sinceriores esse, fidem facit ipse qui has auctoritates collegit. Hanc enim operam ideo a se susceptam testificatur, *ut contra nocentissimos liberi arbitrii defensores quid de gratia Dei (nec addit et de libero arbitrio) censuerint Romanæ Ecclesiæ rectores innotesceret.*

^c In priscis edit. ut in mss., *magistros tamen nostros.*

^d Epist. 29, num. 6.

^e Vox olim apud Merl. et in mss. desideratur. Quesn., ut in epistola Innocentii, substituit: *Libero enim arbitrio olim ille perversus*, ita et hic lectionem eandem retinuit, mss. non minus hic quam in epistola Innocentii reluctantibus. Si quid mihi de meo mutare liceret, mallet, ut dixi, *Libero enim arbitrio.... permissus.*

^f Sirm. Lab. et Quesn. post veteres edit. concil. et Rom. *resurgere*, refragantibus mss. quibus Pro-

tius utitur bonis, cadens in prævaricationis profunda demersus est, et nihil quemadmodum exinde ^f surgere posset invenit; quæque in æternum libertate deceptus, hujus ruinæ ^g jacuisset oppressus, nisi eum post Christi ^h pro sua gratia relevasset adventus, qui per novæ regenerationis purificationem omne præteritum vitium sui baptismatis laværo purgavit. »

CAP. V. — 6. Neminem esse per semetipsum bonum, nisi participationem sui ille donet, qui solus est bonus. Quod in eisdem scriptis ejusdem pontificis sententia protestatur, dicens: « ⁱ Numquid nos de eorum posthac rectum mentibus æstimemus, qui sibi se putant debere quod boni sunt, nec illum considerant ejus quotidie gratiam consequuntur ⁱ, qui sine illo tantum se assequi posse confidunt? »

CAP. VI. — 7. Neminem etiam baptismatis gratia renovatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias et ad vincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit. Quod ejusdem antistitis in ejusdem paginis ^k doctrina confirmat, dicens: « Nam quamvis hominem ^l redemisset a præteritis ille peccatis; tamen sciens iterum posse peccare, ad reparationem sibi, quemadmodum posset illum et post ista corrigere, multa servavit, quotidiana præstans illi remedia; quibus nisi freti confisque nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necessè est enim ut quo auxiliante vincimus, eo iterum non adjuvante vincamur. »

CAP. VII. — 8. Quod nemo, nisi ^m per Christum, libero bene utatur arbitrio, idem magister in epistola ad Milevitanum concilium data ⁿ prædicat dicens: « Adverte tandem, o pravissimarum mentium perversa doctrina, quod primum hominem ita libertas ipsa decepit, ut dum indulgentius frenis ejus utitur,

sper contra Collat. c. 5 n. 15, Augustinus lib. 11 ad Bonifac. c. 4 n. 6, et Innocentius, concinunt.

^g Ita nostri mss. nisi quod in his, quomodo apud Prosperum contra Collat. in codice Corb. habetur, et quomodo et apud Augustinum lib. 11 ad Bonifac. pluribus in mss. haberi observatum est, exstat *latuisset*. At legitur apud Merl., *hujus ruina latuisset oppressis*; apud Crab., *hujus ruina jacuisset oppressus*; in edit. Rom., *huic ruinæ jacuisset oppressus*; apud Sirm. Lab. et Quesn., *huic ruinæ subjacuisset oppressus.*

^h Ita mss. constanter sive hic, sive in locis Augustini et Prosperi, ubi hæc eadem citantur, sive in ipsa Innocentii epistola. At Sirm. et Quesn. cum edit. concil. et Rom., *per suam gratiam.*

ⁱ Edit. concil. nec non Rom. et Sirm., *Numquid*: corriguntur ex sincero Dion. exemplari regio, quod et eum laudata Innocentii epistola consentit. Mox ms. Coislin. eum uno Harlæo, *qui sibi reputant deberi*. Verbum autem *deberi* etiam in priscis edit. concil. æ Rom. ut in priscis mss. obtinet.

^j Quædam hic prætermittuntur Innocentii verba, sive brevitatis ergo data opera: sive, propter iteratum verbum *consequuntur*, librorum lapsu.

^k Epist. 29, num. 6.

^l Apud Merl. et Crab., ut in mss., *redimeret*

^m Edit. Rom. post Merl. et Crab., *per gratiam, liberò.*

ⁿ Epist. 31, num. 5.

in prævaricationem præsumptione conciderit. Nec ex hac potuit erui, nisi ei providentia regenerationis statum pristinæ libertatis Christi Domini reformasset adventus. »

CAP. VIII. — 9. Quod ^a omnia studia et omnia opera ac merita sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda sint; quia nemo aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donaverit: in quam nos sententiam dirigit beatæ recordationis papæ Zosimi regularis auctoritas, cum scribens ad totius orbis episcopos, ait: « Nos autem instinctu Dei (omnia enim bona ad auctorem suum referenda sunt; unde nascuntur) ad fratrum et coepiscoporum nostrorum conscientiam universa retulimus. » Hunc autem sermonem sincerissimæ veritatis luce radiantem tanto Afri episcopi honore venerati sunt, ut ita ad eundem virum ^b scriberent: « Illud vero, quod in litteris quas ad universas provincias eurasit esse mittendas, posuisti dicens: « Nos tamen instinctu Dei, » etc., sic accepimus dictum, ut illos, qui contra Dei adjutorium ^c extollunt humani arbitrii libertatem, districto gladio veritatis velut cursim transiens amputares. Quid enim tam libero fecistis arbitrio, quam quod universa in nostræ humilitatis conscientiam retulistis? Et tamen instinctu Dei factum esse fideliter sapienterque vidistis, veraciter fidenterque dixistis. Ideo utique, quia præparatur voluntas a Domino (Prov. viii, 25, sec. LXX), et ut boni aliquid agant, paternis inspirationibus suorum ipse tangit corda ^d filiorum. Quotquot enim spiritu Dei aguntur, hi filii Dei sunt (Rom. viii, 14); ut nec nostrum deesse sentiamus arbitrium, et in bonis quibusque voluntatis humanæ singulis motibus magis illius valere non dubitemus auxilium. »

CAP. IX. — 10. Quod ita Deus in cordibus hominum atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illum aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus. Ad hanc enim nos professionem idem doctor instituit, qui cum ad totius orbis episcopos de divinæ gratiæ opitulatione

^a Petrus diaconus ac socii in epistola ad Afros in Sardinia exsulata apud Fulgentium epist. 16 c. 8 n. 26, hæc verba sic accipientes, quasi ad proximum Innocentii locum attinerent, ita citant: *Similiter Innocentius apostolicæ sedis antistes in epistola ad concilium Milevitanum, Omnia, inquit, studia et omnia opera ac merita... nisi ex eo quod ipse donaverit.* Tum his adiungunt: *Quod diligentius manifestiusque in epistola sua ad papam Zosimum replicando ipsius papæ sententiam exphecaut Africana concilia dicendo, Illud autem quod in litteris, etc., ut infra.*

^b Ita mss. At editi, *rescriberent.* Ut Zosimi, ita et Afrorum, laudata scripta ad nos non pervenerunt.

^c Reg. ms., *extendunt.*

^d Editi, *corda fidelium.* Concinnius in mss., ut et apud Prosperum contra Collat. c. 5, n. 17, *corda filiorum.*

^e Qui Romanam curavit editionem, annotavit decretum hoc et sequentia in Milevitana synodo haberi. Ea quidem in editionibus conciliorum sub nomine Milevitani II concilii anno 416 celebrati can. 3, 4 et 5, leguntur. Sed ad Carthaginienſe concilium anno

A loqueretur: « Quod ergo, ait, tempus intervenit, quo ejus non egeamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus, adjutor et protector orandus est. Superbum est enim ut quidquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo: *Non est nobis collectio adversus carnem et sanguinem; sed contra principes et potestates aeris hujus, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus* (Ephes. vi, 12). Et sicut ipse iterum dicit: *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum Dominum nostrum* (Rom. vii, 24). Et iterum: *Gratia Dei sum id quod sum, et gratia ejus in me vacua non fuit; sed plus illis omnibus laboravi. Non ego autem, sed gratia Dei mecum* (I Cor. xv, 40). »

B CAP. X. — 11. « Illud etiam quod intra ^o Carthaginienſis synodi decreta constitutum est, quasi proprium apostolicæ sedis amplectimur, quod scilicet tertio capitulo definitum est: Ut quicumque dixerit gratiam Dei qua justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere quæ jam commissa sunt, non etiam ad adjutorium ut non committantur, anathema sit. Et iterum quarto capitulo: Ut quisquis dixerit gratiam Dei per Jesum Christum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ⁱ ipsam nobis revelatur et aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere et quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut quod faciendum cognovimus, etiam facere diligamus atque valeamus, anathema sit. Cum enim dicat Apostolus, *Scientia inflat, charitas vero ædificat* (I Cor. viii, 1), valde impium est ut credamus ad eam quæ inflat nos habere gratiam Christi, et ad eam quæ ædificat non habere, cum sit utrumque donum Dei, et scire quid facere debeamus, et diligere ut faciamus, ut edificante charitate, scientia non possit inflare. Sicut autem de Deo scriptum est: *Qui docet hominem scientiam* (Psal. xciii, 10), ita scriptum est etiam: *Charitas ex Deo est* (I Joan. iv, 7). Item quinto capitulo: Ut quisquis dixerit ideo nobis gratiam justifi-

418 kalendis Maii habitum ea pertinere, cum ex Codice canonum Ecclesiæ Africanæ cap. 111, 112 et 113, tum ex veteribus exemplaribus codicis a Quesnello editi cap. 15, ut ex his Zosimi verbis liquet. Prosper vero lib. contra Collat. c. 5, e tribus illis decretis medium sic oratorio loquendi modo laudat: *Erraverunt Africana concilia, quæ decreta suis constituerunt, utrumque donum Dei esse, et scire quid faciamus, et diligere ut faciamus.* Hæc porro verba, *Illud etiam quod intra Carthaginienſis synodi decreta constitutum est, etc.,* non auctoritatum illarum collector, sed ipse Zosianus proferre ac prosequi censendus est. Neque vero in collectorem, sed in apostolicæ sedis præsulem conveniunt ista: *Quasi proprium apostolicæ sedis amplectimur.* Quæ autem hic a Zosimo vocantur 3, 4 et 5 capitula, in Quesnelli codice 4, 5 et 6 appellantur.

^f In exemplis coll. Hadr. ut in codice Quesnelli, *per ipsam.* At in Cod. can. Eccl. Afric. Latine et Græce, *per ipsam,* quoniam legit Dionysius, atque etiamnum in regio exemplari collectionis ejus existat.

cationis dari ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tanquam, etsi gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait: Sine me difficilius potestis facere, sed ait: *Sine me nihil potestis facere* (1 Joan. xv, 5).

CAP. XI. — 12. Præter has autem beatissimæ et apostolicæ sedis inviolabiles sanctiones, quibus nos piissimi patres, pestiferæ novitatis electione dejecta; et bonæ voluntatis exordia, et incrementa probabilius studiorum, et in eis usque in finem perseverantiam ad Christi gratiam referre docuerunt; obsecrationum quoque sacerdotalium sacramenta respiciamus, quæ ab apostolis tradita, in toto mundo atque in omni Ecclesia catholica uniformiter celebrantur, ut legem credendi lex statuat supplicandi. Cum enim sanctorum plebium præsules mandata sibi legatione fungantur, apud divinam clementiam humani generis agunt causam, et tota secum Ecclesia congemiscante, postulant et precantur ut infidelibus donetur fides, ut idololatræ ab impietatis suæ liberentur erroribus, ut Judæis, ablato cordis velamine, lux veritatis appareat, ut hæretici catholice fidei perceptione respiscant, ut schismatici spiritum redivivæ charitatis accipiant, ut lapsi poenitentia remedia conferantur, ut denique catechumenis ad regenerationis sacramenta perductis cælestis misericordiae aula reseretur. Hæc autem non perfunctorie neque inaniter a Domino peti, rerum ipsarum monstrat effectus: quandoquidem ex omni errorum genere plurimos Deus dignatur attrahere, quos erutos de potestate tenebrarum, transferat in regnum filii

A charitatis suæ (Coloss. i, 13), et ex vasis iræ faciat vasa misericordiae (Rom. ix, 22). Quod adeo totum divini operis esse sentitur, ut hæc efficienti Deo gratiarum semper actio laudisque confessio pro illuminatione talium vel correctione referatur.

CAP. XII. — 13. Illud etiam quod circa baptizandos in universo mundo sancta Ecclesia uniformiter agit, non otioso contemplamur intuitu. Cum sive parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt sacramentum, non prius fontem vitæ adeunt quam exorcismis et exsufflationibus clericorum spiritus ab eis immundus abigatur: ut tunc vere appareat, quomodo princeps mundi hujus mittatur foras (Joan. xii, 31), et quomodo prius alligetur fortis (Matth. xii, 29), et deinceps vasa ejus diripiatur (Marc. iii, 21); in possessionem translata victoris, qui captivam ducit captivitatem (Ephes. iv, 8) et dat dona hominibus (Psalm. lxxvii, 19).

14. His ergo ecclesiasticis regulis, et ex divina sumptis auctoritate documentis, ita adjuvante Domino confirmati sumus, ut omnium bonorum affectuum atque operum, et omnium studiorum omniumque virtutum quibus ab initio fidei ad Deum tenditur, Deum profiteamur auctorem; et non dubitemus, ab ipsius gratia omnia hominis merita præveniri, per quem sit ut aliquid boni et velle incipiamus et facere (Philipp. ii, 13). Quo utique auxilio et munere Dei non auferitur liberum arbitrium, sed liberatur, ut de tenebroso lucidum, de pravo rectum, de languido sanum, de imprudente sit providum. Tanta enim est erga omnes homines bonitas Dei, ut nostra velit esse merita quæ sunt ipsius dona; et pro his quæ largitus est, æterna præmia sit donaturus. Agit quippe in nobis, ut quod vult et velimus et agamus, nec otiosa

^a Nominatimque a Paulo I Tim. ii, 1, cujus verbis in medium prolatis scriptor librorum de Vocatione gentium lib. i. c. 12, subdit: *Præcepit itaque Apostolus, imo per Apostolum Dominus qui loquebatur in Apostolo, fieri obsecrationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, pro iis qui in sublimitate sunt. Quam legem supplicationis ita omnium sacerdotum et omnium fidelium devotio tenet, ut nulla pars mundi sit in qua hujusmodi orationes non celebrentur a populis Christianis. Supplicat ergo ubique Ecclesia Deo non solum pro sanctis et in Christo jam regeneratis, sed etiam pro omnibus infidelibus... pro Judæis, pro hæreticis et schismaticis. Nimirum justus Dominus pro omnibus sibi vult hominibus supplicari, ut cum videmus de tam profundis malis innumeros erui, non ambigamus Deum præstitisse, quod ut præstaret oratus est. Eodem argumento Augustinus non semel nititur. Ejus ex epistola 107, olim 207, ad Vitalem verba hic referre satis est: *Exere, inquit n. 2, contra orationes Ecclesie disputationes tuas; et quando audis sacerdotem Dei ad altare exhortantem populum Dei orare pro incredulis, ut eos convertat ad fidem, et pro catechumenis, ut eis desiderium regenerationis inspiret, et pro fidelibus, ut in eo quod esse ceperunt, ejus munere perseverent, subsanna pias voces. Et num. 26: Numquid orare prohibebis Ecclesiam pro infidelibus, ut sint fideles pro iis qui nolunt credere, ut velint credere, etc.* Quibus locis ritus quem etiamnum Ecclesia in die Parasceves observat, antiquitas commendatur.*

^b In mss. coll. Madr., perfectione. Roelius Dion. codex regius, percipione.

^c Ita omnes inss. At editi, remedium conferatur.

^d In uno ms. Remig. et Coislin., ut in vulgatis, confortati. In aliis, confirmati. Præferimus cum Regio, confirmati. Ille locus quamdam habet enationem cum eo quo Augustinus librum suum de Dono perseverantiae elaudit, ubi operis sui scopum in mentem revocat his verbis: *Satis docuisse me existimo, vel potius plus quam satis, dona Dei esse et incipere in Dominum credere, atque in finem in Domino permanere. Cætera vero bona ad vitam piam qua Deus recte colitur pertinentia, etiam ipsi propter quos hæc agimus, Dei dona esse concedunt.*

^e Apud Sirin. et Lab. desideratur omnia: quod cum aliis edit. omnes nostri mss. exhibent. Apud Fulgentium in epistola 16 Petri Diaconi et soc. ad Afros c. 8 legitur, *hominis omnis merito*; quæ lectio posset ferri, quatenus sententiam exprimit primario Cassiani commento contrariam. Is quippe, teste Prospero lib. contra ipsum definit. 5, eos pariter errare volebat, aut qui ex gratia nasci bonam voluntatem; aut qui gratiam ex bona voluntate pendere putant; decernebatque ita utramque sententiam suscipiendam, ut interdum gratia bonam voluntatem præveniat, quemadmodum in Paulo et Matthæo, et interdum ex bona voluntate pendeat, ut in Zachario et Latrone. Cui commento place adversatur, qui a Dei gratia non hujus aut illius, sed omnis hominis merita præveniri docet. Verum, ut dixi, omnes mss. omnia habent. Sed et Prosperus apud Augustinum epist. 225 eos ut non recta sentientes notat, qui refugiant fateri, ab ea (gratia) omnia bona merita præveniri, et ab ipsa, ut possint esse, donari.

in nobis esse patitur, quæ exercenda, ^a non negligenda, donavit, ut et nos ^b cooperatores simus gratiæ Dei. Ac si quid in nobis ex nostra viderimus remissione languescere, ad illum sollicite recurramus, qui sanat omnes languores nostros et redimit de interitu vitam nostram (*Psal. cii, 3, 4*), et cui quotidie dicimus: *Ne inducas nos in tentationem, sed libera nos a malo* (*Matth. vi, 13*).

CAP. XIII. — 13. Profundiores vero difficilioreque partes ^c incurrentium quæstionum, quas latius pertractarunt qui hæreticis resistenter, sicut non audeamus contemnere, ita non necesse habemus asruere, quia ad confitendum gratiam Dei, ejus operi ac dignationi nihil penitus subtrahendum est, satis sufficere credimus, quidquid secundum prædictas regulas apostolicæ sedis nos scripta docuerunt: ut prorsus non opinemur catholicum, quod ^d apparuerit oræfixis sententiis esse contrarium.

• EPISTOLA XXII.

CŒLESTINI PAPÆ POST DAMNATIONEM NESTORII AD SANCTAM SYNODUM EPHESINAM SCRIPTA.

Maximiani in locum Nestorii ordinationem laudat et probat. Nestorium Antiochiæ præsul amandandum suadet. De iis qui cum illo societate conjuncti sunt, nominatione de Joanne Antiocheno quid statuendum, quidve sequendum sit, decernit.

CŒLESTINUS episcopus sanctæ synodo apud Ephesum ^f constitutæ.

1. Tandem malorum sine gaudendum est, tandem nobis omnibus in commune dicendum: *Dextera tua, Domine, glorificata est in virtute; dextera manus tuæ confregit inimicos* (*Exod. xv, 6*). Proprie namque ipsi contracti sunt, quando iniqua loquentium, dicente David, os videamus esse obstructum (*Ps. lxxii, 12*). Hujusce tamen tam fideliter peractæ rei vos ^g executores nobiscum videmus fuisse, Dei ^h sacerdotes;

^a In ms. Reg. deest non negligencia.

^b Lab. post Sirm., *operatores*. Retinendum cum aliis libris, *cooperatores*. Primum enim de gratia dicitur, *Agit in nobis*; tum de ejus donis sequitur, *non otiosam in nobis esse, sed exercenda et non negligenda*. Ex quo et ante consequitur, *ut cooperatores gratiæ Dei simus*. Quod quo pacto fiat, episcopi in Sardinia exules apud Augustinum append. tom. X pag. 154, et apud Fulgentium epist. 15 n. 11, ad Joannem et socios rescribentes explicant, scilicet *ut sola Dei misericordia initium salutis conferat, cui deinde voluntas hominis cooperatrix suæ salutis existat; ut misericordia præveniens voluntatis humanæ dirigat cursum, et humana voluntas obediens, eadem misericordia subsequente, secundum intentionem currat ad braviu*.

^c Edit. Rom. ac veteres concil., *occurrentium*. Alii vero libri, nec non Crab. ad marg., *incurrentium*.

^d Lab. et Sirm. post Crab. et edit. Rom., *quod apparuit*. Exempla coll. Hadr., *quod oportuerit*. Reg. ms. ac cæteri, *quod apparuerit*. In omnibus autem ad calcem subjicitur, *Explicunt auctoritates præteritorum sedis apostolicæ episcoporum de gratia et libero arbitrio*.

Epistolam hanc tresque subsequentes ab Antonio de Aquino acceptas Baronius in Annalibus ad ann. 432 prius in lucem emisit. Easdem Labbeus tum tom. ii inter epistolas Cælestini ad imitationem Bonii et Baronii, tum tom. iii part. iii Concil. Ephes. cap. 20, 21 et 22, correctores recendi curavit. Eas ad veram æquum codicem Colbertinum, qui temporum

A qui convenientes in unum, et secundum Apostolum, non quæ vestra sunt quærentes, sed quæ Christi Jesu (*Philipp. ii, 21*), negotium Domini communis egistis. Apud vos ergo de vestra loquimur sanctitate, quorum in omnem terram sonum gaudemus exisse, cum et in finem ejusdem oribus prædictæ veritatis a vobis verba venerunt (*Ps. xviii, 5*). Deus noster non patitur latere quod præstitit, quia nunquam beneficia superna celantur. Ita namque fit ut tanto munere innotescente cœlesti, pro voluntate divina, sicut scriptum est, omnis homo salvus fiat, et veniat ad scientiam veritatis (*I Tim. ii, 3*). Loquor ergo victoribus, et qui in prælium solam contra hostem portaverunt fidem, quæ, et Joanne apostolo dicente, vicit et mundum (*I Joan. v, 4*): vobis ejusdem proprie scribo sermonibus, qui secundum divinam paginam, ut patres cognovistis quod ab initio est, et ut juvenes, dum fortes estis, et verbum Domini in vobis manet, vicistis malignum (*I Joan. ii, 13, 14*). In talibus sociis gratulantes, de hoc evento minime dubitabamus. Habuit animum nostrum fiducia ⁱ superandi, qui vobis videremus divinæ causæ pondus incumbere, quos bene admodum noveramus, secundum illud propheticum, odisse congregationem malignorum et cum impiis non esse sessuros (*Ps. xxv, 5*). ^j Obtinui ergo quod credidi, quia contra nocentes atque perversos, sicut supra dictus ait: *Innocentes et recti adhæserunt mihi* (*Ps. xxv, 21*).

2. Una igitur eademque relatione per filios nostros religiosos et Deo amabiles viros Joannem presbyterum et Epictetum diaconum dejectionem justam, et exaltationem didicimus justiore; illud quod in Evangelio legimus approbantes, quia Deus noster exaltat humiles, et potentes de sede deponit (*Luc. i, 52*). A qua sententia ille noster sapientissimus minime de-

injuria in summis foliis corrosus est, quantum in nobis fuit, exegimus et castigavimus. Apud Lab. *sanctæ memoriæ Cælestini hæc inseribitur*, haud dubie quia ex aliquo monumento est descripta, in quo prolata vel laudata eo jam vita functo fuerat.

^k Hoc est, *quæ constituta fuerat*; jam enim soluta erat synodus. Quocirca tres epistolæ sequentes, quamvis eodem die datæ, *post synodum* etiam in mss. inseribuntur. Idecirco autem *Ephesinæ synodo* hanc Cælestinus inseribit; quia ii episcopi qui Maximianum ordinarant, ab hac synodo in regiam urbem legati eam repræsentabant, cujus decreta fuerant executi.

^l Apud Baron., *defensores*. Rectius apud Lab., ut in ms. Collb., *executores*. Jam in ipsa synodo Ephesina, Lab. tom. iii pag. 618, Firmus Cæsareæ episcopus dixerat Cælestinum litteris formam regulamque præscripsisse, *quam nos, inquit, secuti, formam illam executioni mandavimus*.

^m Lab., *fidei defensores*. At Baron. et ms. Collb., *fidei sacerdotes*. Legendum esse *Dei* (seu, o *Dei*) *sacerdotes*, persuasum nobis fuit ex his num. 3: *Cum his senserit, quas ejus (Dei) noverit sacerdotes*.

ⁿ Apud Baron., *sperandi*. Rectius apud Lab., *superandi*. Quippe Cælestinus loquens victoribus, quibus proxime dixit, *vicistis malignum*, cumque eventum sibi etiam antea dubium non fuisse testatus cur non dubius fuerit, nunc rationem reddi.

^o Baron.: *Optime ergo credidi*.

viavit, qui ait, a Deo nostro humilium servatam mendaciam, et perditam superborum (*Eccli. x, 21*). Quod quanto magis videatur impletum, quam nunc, cum Salvator noster patens bene meritos honorare, ossa hominum sibi placentium dissipavit (*Ps. LII, 6*), et proviso pastore dignissimo (Maximiano), seralem lipum de ovilibus suis immaculatus Agnus eiecit? Legimus ejus a vestra fraternitate scripta a præconia; nec quisquam nostrum mirari potuit, quia nota dixistis. Assertio impendatur incertis, testimonium conperta non quaerunt. Bonorum hunc actuum palæstra semper exerevit: talem hunc didicimus, qualem in litteris invenimus; talem certe, ut breviter dicam, qualem Doctor noster esse præcepit sacerdotem, ut convenienter omnium judicio mereatur audire: *Ecce vere homo Israelita, in quo dolus non est* (*Joan. I, 47*). Nonne laudibus in eum vestris ista conveniunt? Taliter denique quæ dixistis, audistis. Talem successorem quærebat sanctæ memoriæ Sisinii beata simplicitas, ut locum suum non nisi sui similis obtineret. Etenim melius agimus, si abstinentes jam ab illius sacrilegi (Nestorii) nomine, sedem vacasse dicamus. Actum est divino judicio ut hunc Ecclesia pro remedio mereretur. Denique concordiam tulit, et concordiam reddidit b ordinatus. Quid non poterit præstare per tempora, cujus hoc primordia præstiterunt? Hæc de eo invicem dicimus, quem pax reparanda quærebat. Interfuimus, nec nos dixerimus absentes, cum ejus capiti c verba mystica dicerentur, cum redderetur omnibus divina lætitia salutaris. Postremo nemo illic catholicorum defuit, ubi omnes id commune vicerunt.

3. Lætati præterea sumus de hoc elementissimi et christianissimi principis testimonio, cum epistolis

a Neque hic placet quod apud Baron.: *Scripta primordia*. Hic memorantur præconia quibus Maximianum in locum Nestorii suffectum synodica relatio exornavit.

b Colb. ms., ornatus.

c Apud Edmundum Martene, de Antiq. Rit. Eccl. tom. II pag. 340, is in ordinatione episcopi ex Pontificali ante annos 900 exarato præscribitur ritus: *Episcopus cum ordinatur, duo episcopi ponant et teneant Evangeliorum librum super cervicem ejus, et unus fundat super eum benedictionem; et postea istas tres orationes omnes episcopi qui adsunt recitare debent, reliqui vero manus suas super caput ejus tangant*. Quo respiciens Cœlestinus, hoc nunc sibi vult: Et nos interfuimus Maximiani ordinationi, et orationes illas recitavimus quas recitare debent omnes episcopi qui adsunt, cum Evangelium super caput ordinati teneatur. Unde moris hujus probatur antiquitas.

d Baron., *multiplicat in Augusto*; et ad marg., *militat Aug. Malleus executuro militavit*. Deinde aliquid suspicamur omissum; quo ut regem sacerdoti, ita sacerdotem Augusto militare docebamur. Unde sic intelligendum quod sequitur: Felix imperium seu imperator, cui militat is cujus est divina exsequi; nec minus felix antistes quem prædicat qui mundanorum dominatur.

e Nestorium tacite notat, qui post ordinationem cepit improbari.

f Aliquis forte hic mallet *tumidum*; sed ex eo quod mox assumitur, et tamen etiamsi desiderium fuit episcopatus, cupidum retinendum esse convincitur. Deinde ubi obtinebat *saltus evenit*, restituen-

A dilectionis vestræ ejus sententiam videremus esse concordem. Nec mirum est, si cor regis quod est in manu Dei (*Prov. xxi, 1*), cum his senserit quos ejus noverit sacerdotes. Itaque sermo regalis divinas res exsequendo d militavit Augusto. Felix imperium cui militat executio divinarum, nec hic minus felix quem prædicat dominatio mundanorum. Hoc testimonio dignus est qui ordinandus probari, non qui improbari potuit e ordinatus.

4. Scimus quo itinere sanctus frater et coepiscopus noster Maximianus, quibus gradatim stipendiis ad fastigiū sacerdotale pervenit. Non hunc divitiarum gloria, non velut in potentia f cupidum, qui solet inesse ambientibus honorum, quibus s fidelis servus et prudens cibum dabat in tempore, super omnia Domini sui constitutus est bona (*Matth. xxiv, 45, 47*): et tamen etiamsi desiderium fuit episcopatus, non nisi propter opus bonum, sicut ait Apostolus, concupivit (*I Tim. iii, 1*). Ita Deus noster et quid velimus, et cur velimus attendit. Quis dubitet posse magis agere præsentem, quod potuit exercere subjectus? Exosus et blasphemus (Nestorius) istud officium non poterat habere, id est, corporum curam, qui nitetur animas vulnerare. Facta est ruina ejus magna; tam ruina magna, quam prava doctrina.

5. Nunc quia de præteriti emendatione gaudemus, cavere nos convenit in futurum, ne possint magis ac magis quæ abscissa sunt pullulare: quia necesse est quoecunque pestis hæc loci sit, nostri corporis membra vexentur, et per patientiam nostram pejora prioribus nutrita videantur. Scripsimus clementiæ principali, ut de sanitatis medio longius infirmitas auferatur. Didicimus namque hunc Antiochiam h revertisse, atque sibi illic, unde venerat, vivendi præstitam

dum esse duximus *saltus evexit*. Nempe Cœlestinus Maximianum a vitii eorum procul abesse testificatur quos epist. 5 n. 2 culparat, *qui videlicet vacantes sæculo, et omnem ecclesiasticum ordinem nescientes, saltu præproprio in alienum honorem ambiunt immoderata cupiditate transcendere*. Inde et cupidum hic notandum non esse firmatur.

e Hoc videtur dictum, quia œconomus Ecclesiæ CP. fuerit. Illum Socrates lib. vii c. 35 sanctitatis opinionem eo nomine adeptum esse prædicat, quod propriis sumptibus monumenta construxisset, quibus religiosi viri post obitum sepelirentur. Verum ex subnexis planum est, cum demandato sibi officio non in defunctorum tantum, sed et in vivorum corporibus curandis emicuisse. Qua in re dignum se exhibuit successorem Sisinii, quem Socrates lib. vii c. 26 in eadem sedem totius populi votis ob hoc præcipue cooptatum fuisse ait, quod pauperibus fovendis etiam ultra vires suas incuberet.

f Nestorius ipse apud Evagrium lib. i c. 7 refert sibi id roganti permissum esse, ut ad monasterium suum revertetur situm ante portas Antiochia; et cum ibi quadriennio commoratus atque omni honore affectus fuisset, Theodosii imp. edicto, in locum qui Oasis dicitur, fuisse relegatum. Hoc monasterium, cujus nomen Nestorius silet, illud fuisse existimat Evagrius, quod Euprepii dicebatur. Quod autem Nestorius ibi se omni honore affectum dicit, mox Cœlestinus confirmat. Verum illic cum ne biennium quidem totum exegisse in epistolam 6 Xysti III probaturi sumus. Variam exinde fortunam expertus est.

facultatem. Innocentium exitum est istud exilium. **A**spiciamus diligentius quid illie. possent parere, quæ illie sunt ante concepta. Non est nobis suadere difficile. In oculis est ejusdem civitatis Ecclesia, quæ per hunc ^a perdidit sacerdotem (et tamen laboramus advertere quis cui fuerit causa peccati), nisi forte, quod pro quiete Ecclesiarum dicimus, deceptum se ille demonstret, deserendo damnatum. Sed quis illie speret aliquem posse corrigere, ubi arcem tenere videat perversitatis auctorem, ubi colatur ab omnibus exsulatus? Magna illie est, quod lugentes dicimus, desperatio sanitatis, ubi, sicut Isaias dicit: *Omne caput in dolore, et omne cor in mœstitia a pedibus usque ad caput (Isa. i, 5, 6)*. Quando ibi membrum aliquod habere poterit spem salutis, ubi periclitatur corporis tota compago? Elaborate, fratres charissimi, **B**elaborate obsecro, ut vere tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit (1 Cor. v, 2). Sola decet tales homines solitudo. Ubi enim debet hic invenire solatium, qui sic tractavit ubique regnantem?

6. Peracta est a vobis totius summa negotii: agendum nunc est quod instat et restat, ne sit in vacuum laboratum. Longius quidem sumus positi, sed per sollicitudinem totum propius intuemur. Omnes habet beati Petri apostoli cura præsentis, non nos ante Deum nostrum de hoc possumus excusare quod scimus. Nam quamquam hæc quæ loquimur sanctitas vestra tacuerit, agnovimus tamen omnia diligentius requirentes. Tantæ igitur causæ finis qui superest

^a Apud Baron., perit, quod et Lab. tom. III pag. 1070 malle se annotat. Retinendum tamen perdidit. Antiochena scilicet Ecclesia per Nestorium perdidisse dicitur episcopum suum Joannem, quod eidem Nestorio pertinacius adhereretur, nondum quidem depositum, sed a communione Ecclesiæ submotum, ac certe deponendum, nisi damnatum Nestorium deserendo, sese deceptum demonstret.

^b Respicit Coelestinus ad imperatorum sacram, qua episcopi ad Ephesinam synodum vocati fuerant. Hanc quippe ab his auspiciis verbis: *Pendet a religione qua Deus colitur nostræ reipublicæ status*, sic post pauca prosequuntur: *Ante omnia operam damus ut ecclesiasticus status ejusmodi sit, qui et Deum deoet, et temporibus nostris quam maxime congruat, idemque ex omnium concordia et consensione suam tranquillitatem obtineat.*

^c Baron. ac Lab. tom. II: *Fortis cui fidelis est cursus*. At Lab. tom. III revocavit sui, quod retinendum. Item antea, loco fortis, legendum esse fontis nobis persuasum est, hæc videlicet ratione: *Fidelis cursus custodit fontis sui exordium.*

^d Editi, præcipiantibus; corriguntur ex ms. Colb. ^e Apud Lab., modis omnibus. Præferendum cum Baronio et ms. Colb., modis talibus, hoc est, Nestorium totius mali caput procul ablegando. Quanti facienda et unde commendata sit Antiochena Ecclesia, eadem ratione Innocentius epist. 24 n. 1 explicat.

^f Forte, hominibus.

^g Computato videlicet tempore quod in itinere conficiendo consumpturi erant.

^h Baronius, quem et Lab. tom. II sequitur, parum pie consensisse. Mox solus Lab. tom. III pro sceleribus, substituit sceleris. Quo hæc attingant, inter eruditos controvertitur. Ille nonnulli notari putant Ephesini concilii canonem & quo statuitur: *Si qui autem clericorum defecerint, et ausi fuerint vel privatim vel publice quæ sunt Nestorii aut Coelestii sapere, sancitum est a sancta synodo istos quoque depositos*

actibus vestris quæso respondeat, quia nolimus in modico vos deesse, qui maxima peregristis. Adjutorio apud reges terræ his estote quæ scripsimus. Norunt et ipsi quid suis debeant præstare ^b temporibus, sciunt quod catholicæ fidei fundamento sua regna subsistant. Pura ab hæredibus sanctis paternæ et avitæ credulitatis vena servatur, fuit ab illis incorrupta per posterum, nec hanc in his aliquis unquam limus infecit. Custodit fontis ^c sui fidelis cursus exordium, cum id quod in origine acceptum est videtur in profectum.

7. Canem et operarium malum pariter persequamur. Facite præsentis, quod hortamur absentes. Nam cum hanc curam generaliter omnibus debeamus, præcipue tamen nos convenit Antiochenis ^d periclitantibus subvenire, quos pestifer morbus obsedit. Absolvamus modis ^e talibus civitatem, in qua, sicut Actus Apostolorum loquuntur, diuos primum legimus Christianos (Act. xi, 26). ^f Omnibus ergo virtutem præstemus, quibus secundum religionem debere nos novimus quod vocamur. Hanc autem sollicitudinem nostram præsentis probarunt Deo amabiles filii et charissimi atque animis nostris acceptissimi Joannes presbyter et Epictetus diaconus, quos reversos ad vos festinato remisimus, sollicitus hoc agentes, ut quos diebus Dominicæ nativitatis accepimus, resurrectionis Dominicæ tempore ^g redderemus.

8. De his autem qui cum Nestorio videntur ^h pariesse. Tillemontius tom. XIV pag. 498 hæc Coelestini dicta referri posse censet ad eam synodum in qua Himerius Nicomedie, Helladius Tarsi, Eutherus Tyanorum et Dorotheus Marcianopolis episcopi depositi sunt. Et ea quidem in synodo in qua Maximianus in locum Nestorii successit est eo modo quo apud Baluzium nov. coll. concil. pag. 581 paucis narratur, quatuor episcopos illos depositos fuisse Garnerius in Mar. Mercat. part. II pag. 357, per certo ponit. Verum, inquit laudatus Tillemontius loco citato pag. 497, Maximianus ordinationis suæ indices litteras ad Helladium misisse in synodico apud Baluzium nov. coll. concil. cap. 48 et 49, pag. 752 et 753 legitur, ac repugnat eum episcopi quem ab ordinariis suis depositum seire, communionem expetisse. Sed quæri vicissim potest an communionem expetierit episcopi quem Ephesinæ synodi sententia act. 5 lata, et act. 7 repetita, communionem ecclesiasticam et omni sacerdotali potestate privatum nosset. An forte Helladio aliisve qui cum Joanne Antiocheno præsule convenerant, allata fuit Maximiani synodica, ut si illam susciperent, Nestorii depositionem et cætera quæ in Ephesino concilio fuissent gesta probare ac suscipere indicarentur? Si Helladius ex eo quod synodicam Maximiani suscipere detrectasset, subinde ab episcopatu amotus est, necdum hoc rescire poterat Coelestinus, cum hanc epistolam scripsit, utpote iis ipsis redditam qui eandem Maximiani synodicam attulerant. Nihil igitur restat, nisi ut eos qui Constantinopoli ad ordinandum Maximianum convenerant, Ephesinæ synodi moderatione non contentos, severiorem adversus Nestorii socios ac fautores sententiam protulisse censeamus, qua illis etiam resipiscitibus veniæ spes adimebatur, quod nunc Coelestinus improbat. Ejus autem moderationi consentaneum est Theodosii de pace constitutum ad Joannem Antioch. missum, quod legere est in part. concil. Ephes. c. 30.

impietate sensisse, atque se socios ejus sceleribus addiderunt, quamquam legatur in eos vestra sententia, tamen nos quoque decernimus quod videtur. Multa perspicenda sunt in talibus causis, ^a quæ apostolica sedes semper aspexit. Quod loquimur, Cœlestianorum testantur exempla ^b. Qui spem de synodo huc usque gesserunt, habent, si respiscunt, copiam revertendi: quod his solis non ^c permittitur, quos proprie cum auctoribus hæreseos omnium fratrum constat subscriptione damnatos. Per Dei namque misericordiam ^d aliquos ex eorum numero ad nos jam rediisse gaudemus. Quod hoc consilio factum est, ut quos conscientia mixta non poterat, saltem sententia separaret. Hoc, moneo, vestra fraternitas sequatur exemplum. Sit caput sceleris cum his quos ^e synodalia loquuntur statuta damnatum; reliqui, quos cum hoc sentientes in communione ecclesiastica non habemus, ejiciantur ^e civitatibus suis, et se in nostro collegio noverint non futuros, nisi secundum ecclesiasticum et Christianorum principum constitutum, damnata ^f cum actoribus sociisque damnantes, se profiteantur catholicos sacerdotes. Quam formam etiam circa eos volumus custodiri. qui subripiendum ^g in ecclesiasticis causis Christianis principibus crediderunt, et alio ordine rursus Ecclesias occuparunt. Antiochenum vero, si habet spem correctionis, ^h epistolis a vestra fraternitate volumus conveniri, ut nisi quæ sentimus senserit, novellam blasphemiam, eodem exemplo, scripta sua professione condemnans; intelligat de se quoque Ecclesiam, quod fidei nostræ respectus imperat, ordinare. Credendum tamen de divina est misericordia, quod omnes in viam redeant veritatis, si de supra-

A dicto loco horum malum caput et causa ⁱ auferatur. ^l Data idibus Martiis, ^k Aetio et Valerio consulibus.

EPISTOLA XXIII.

CŒLESTINI I PAPÆ AD THEODOSIUM JUNIOREM AUGUSTUM, POST SYNODUM.

Victoriam per eum de inimicis Christi esse partam. Quanta hinc ejus gloria. Maximiani ordinationi merito eum suffragatum esse. Ut Nestorium ab omni societate removeat. Qui legatos cum sacris apicibus susceperit. Possessiones Ecclesiæ in Asia a Proba relictas ei commendat.

CŒLESTINUS episcopus THEODOSIO Augusto.

1. Causis suis divinam providentiam præstitisse quod sperabamus, agnovimus. Nec enim aliud futurum mentes poterant æstimare fidelium regnantibus vobis, quam id quod evenisse gaudemus: ut prædicatio in Deum impia concideret, et cum suo auctore novi dogmatis damnata pravitas deperiret. Illata quidem fidei bella sunt, et Regis æterni sacrilegis verborum jaculis nativitas appetita: sed vos Christo Deo nostro auctore regnantes, hostes impios fidei vestræ virtute vicistis, cœlestem revocantes triumphum, per quod religioso munimen in perpetuum præstetis imperio. Vere enim prophetica gloriæ vestræ vox convenit, et regnum vestrum dici potest *regnum omnium sæcularum* (Psal. cxxix, 13), quod defensæ fidei meritis propagatur; et crescente sanctæ religionis observantia, Christianæ insertum reverentiæ semper augetur, gloriosissime et tranquillissime imperator Auguste. Ecce nunc domus Domini orationibus vacant, et vestrum per omnes Ecclesias, Deo nostro oblatis sacrificiis, commendatur imperium. Nihil, amoto perturbatoris ausu, scandalis li-

Ecclesias receperunt; prius scilicet ut ad ejusdem Commonitorii calcem adjicitur, Pelagio damnato, sedi apostolicæ se submittentibus, et penitere se super his quæ male senserant profitentes. Unde liquet Cœlestinum, his oh oculos positus quæ post damnatos a Zosimo Pelagianos circa eodem gesta sunt, ea quæ erga Nestorii fautores gerenda sint præscribere.

^e Qui scilicet in sententia synodi Ephesinæ act. 5 prolata, et act. 7 ante canones repetita recensentur.

^f Hoc est, ea quæ damnata sunt. Baronius hæc ita mutavit: *Damnata hæresi cum auctoribus sociisque damnatis. Christianorum principum constitutum proxime laudatum non aliud videtur ab eo quod Theodosius imp. part. in concil. Ephes. cap. 47, in alia sacra mense Aprilis anni 433 data commemorat his verbis: Decernimus etiam ut quicumque impiam Nestorii opinionem annulantur, vel nefariam ejus doctrinam sectantur, siquidem episcopi aut clerici fuerint, ex sacris Ecclesiis expellantur; sin vero laici, anathematizentur, prout jam quoque a sacra majestate nostra lege cautum est.*

^g Baron., ex ecclesiasticis causas a principibus. Legit quoque Holsten., causas.

^h Idem pro epistolis substituit episcopum.

ⁱ Scilicet Nestorius, qui demum in exsilium, ipsi Joanne Antiocheno agente, deportatus est.

^l Martii 15 ann. 452.

^k Colbertinus codex in his consulibus notandis non sibi constat. Nam hic Aetio et Valeria, in sequenti epistola Flavio Ethio et Valerio, in subsequenti Flavio et Valerio, in postrema Flaviis Eatio et Valerio exhibet.

^a Baron., quas. Rectius Lab. cum ins. Colb., quæ, referturque ad multa.

^b In vulgatis, testantur exempla quod spem de synodo huc usque gesserunt. Quam primum conjectura restituendam putabamus lectionem, codex Colbertinus firmavit. Hoc ita intelligere est: Qui spem veniæ quam ipsis respiscantibus synodus fecit, huc usque gesserunt, etiamnum eadem conditione copiam habent revertendi.

^c Non quod his omnis ad Ecclesiam negaretur aditus, sed quod cautius permitteretur, et quod cum aliis redeuntibus sui servarentur interdum gradus. hæreseos ducibus solum penitentia remedium concederetur. Istud unum Pelagio ac Cœlestio reliquum fuisse Augustinus non semel asserit. Cœlestinus autem hærendum putat decreto quod Hilarius primum anno 355, ut ipse lib. contra Constantium num. 2 narrat, adversus Arianos edidit, quodque postea tota Ecclesia, nominatimque Romana, adversus reliquos hæreticos perpetuo usu comprobavit; ut nimirum hæreseos capita quæ in aliorum perniciem male proficerent, amputarentur, indulta cæteris eorum consortibus respiscendi facultate.

^d Istud aliquos referri commode potest ad Cœlestianos, ita ut probare incipiat Cœlestinus quid eorum testentur exempla. Certe Mar. Mercator in Commonitorio quod anno 429 scripsit, ubi Cœlestium ac Pelagium Zosimi tractoria damnatos, illorum damnationem Patrum per orbem subscriptionibus rohoratam, ac Julianum et socios ei subscribere detractantes depositos fuisse narravit, adjungit: *Ex quibus plurimi respiscentes, et a predicta errore correcti, regressi sunt supplices ad sedem apostolicam, et suscepti suas*

cet; pestifer ulterius animas hominum sermo non vulnerat: salutem omnibus suarum animarum, dum universali Ecclesiæ consultis, reddidistis. Hæc est vestra prædicandi regni vestri clementia, per quam non terræ, non provinciæ, sed omnium animæ sunt defensæ. Imputabitis hanc omni modo victoriam, quam non bellis, non gladiis, sed sola devotione qua Deo estis dediti, acquisistis.

2. Manet hic vestræ gloriæ titulus, et manebit, ut nulla illum ætas, nulla vetustas aboleat. Æterna enim sunt quæ æterni Regis amore præstantur. Sic Abrahamæ fides sæculis durat. David regis meritum Dei zelus fecit esse perpetuum, cum inimicos Dei suos credidit inimicos, et odisse quos Deo odibiles approbasset (*Psal. cxxxviii, 21, 22*). Elias etiam propheta falsa prophetantes non fuit contentus relelere, sed etiam in illos voluit vindicare; ut eos persequendo perderet, quos in perditionem sui populi niti pervideret (*III Reg. xviii*). Par tibi cum illo gloria. Ille falsa prophetantibus restitit, tu falsa doctibus. Ille mentientes in Deum prophetas persecutus est; tu de Christo Deo nostro prædicantes impia abigis sacerdotes. Ille tantum vindictæ intentus est; vestra pietas sic impia vindicat, ut quæ sunt religiosa defendat.

3. Nec enim sufficeret abegisse morbos et pestilentiam repulisse, nisi et salubres auras redderes, et vitalem infectis substantiam ministrares, talem illi Ecclesiæ constituendo pontificem, qui olim hoc se dignum fastigio omnibus quibus notus est approbasset. Fert illi, ac si sui corporis parti, Romana testimonium, quæ hunc semper inter suos habuit et numeravit, Ecclesia: serunt suorum merita, quibus sancte adhæserat, decessorum. Ita enim reverendissimæ memoriæ viro Attico, catholicæ fidei propugnatori fortissimo, mente pariter et officio cohærebat, ut jam tunc futuri in eodem episcopatus insignia prælucere. Sed sit hoc arcano divinæ majestatis arbitrio, ut in posterum quæcumque sunt meliora serventur, et ad quietem per aliqua turbatorum scandala veniatur. Debitum est fratris mei Maximiani episcopi gloriæ, ut aliquem illi prælatum fuisse in hoc quod sustinuit civitas pœniteret; et nunc electo eodem, illi se integritatem fidei debere sentiret.

4. Sed huic tantæ pro suo merito illius Ecclesiæ sacerdoti electo taliter, et consensu sanctæ congre-

gationis quæ interfuit, ordinato ad componendum Ecclesiæ statum, et omne vulnus pravæ hæresis radicatus evellendum, ne audeant quæ abscissa sunt pullulare; obsecramus et poscimus sub illius invocatione quem colitis, fidei^b vestræ ut consuestis arma præstetis. Nunc enim est omnis opponenda custodia, ne rapax lupus ovilibus dominici gregis, cum sævierit, exclusus rursus serpentino lapsu ad mortem perveniat animarum, effossis quæ potest parte cuniculis. Nec enim potest quiescere, cum prædæ suæ rapidus cupiat incubare. Munimen sanis, remedia præbebe sanandis. Vallate muris vestræ fidei religionis catholicæ veritatem, per quos et credentes muniti sint, et tanti sequaces erroris non audeant introire. Hic enim plenus victoriæ vestræ fructus est, nihil relinquere quod rursus Dei Ecclesia debeat formidare. Quem igitur universorum ejecit sententia sacerdotum in prædicatione sacrilega perdurantem, eum vestra clementia ab omni societate removeat, ut facultatem aliquos perdendi non habeat.

5. Religiosos vero filios meos Joannem presbyterum et Epictetum diaconum, tantæ rei nuntios, cum totius Ecclesiæ gratulatione susceptimus, et lectis in totius congregatione Christianæ plebis apud beatissimum apostolum Petrum vestræ pietatis apicibus, Deo nostro pro vobis vota persolvimus. Ita enim ad vos agente Domino pervenerunt, ut ad eum diem qui celebrabamus Christi Dei nostri natalem secundum carnem, cui quæstin inferebatur, concurrerent, et impietatem conjunctim universa congregatio confutaret.

6. Causæ fidei congrue et ecclesiasticæ et pauperum utilitatis causa subjungitur: ut qui integritatem fidei præstitistis, pauperum quoque commodis consulatis. Illustris et sanctæ recordationis Proba possessiones in Asia constitutas longa a majoribus vetustate sic reliquit, ut majorem summam redituum clericis, pauperibus et monasteriis annis singulis præciperet erogandam. Sed hæc possessiones ibidem constitutæ, in damnum pauperum hujus negligentia, ut gravius nihil dicamus, qui his præfuerat, ea sunt ratione tractatæ, ut non solum consueta non solverent, verum etiam subreptitia impetratione earum^d jus dominiumque violetur. Rogamus pietatem vestram ut religiosæ et illustri donavi et Ecclesiæⁱ pro elementia vestra præstetis, ut omnis ab his insi-

* Romana Ecclesia Maximianum semper inter suos numerasse eo sensu intelligi potest, quo Coelestinus epist. 22 num. 3 adversus Massilienses qui Gallias conturbabant, dixit: *Nefas est hæc pati religiosas animas, quarum afflictione, quia membra nostra sunt, nos quoque convenit macerari*: quia videlicet Maximianus Romanæ Ecclesiæ fidei communionem nunquam non cohesit. Sed cum præterea Romanum ortu fuisse Græcorum Memæa testantur; idque firmat Maximiani nomen, quod certe Græcorum non est: neque tamen Ecclesiæ Constantinop. videri debebat alienus, utpote quem in ejus sinu consensisse ex subnexis liquet.

^b Lab., nostræ. Magis placet cum Baron. et ms. Coll. vestræ. Ita infra, *Vallate muris fidei vestræ, non nostræ*. Ille *fidei vestræ arma* eo dicitur modo

quo simpliciter diceremus *fidem vestram, vel vestra arma*.

^c Baron. cum ms. Coll., in totius congregatione Christianæ plebis. Lab., in tota Christianæ plebis congregatione. A ms., ut minimum potuimus, recessimus. Hinc vetus præsulum, nominatimque Romanorum limatur mos, quo litteras quæ ad Ecclesiam attinebant, in ecclesia coram plebe legi curabant. Superius Liberium audivimus testantem se Orientalium litteras intuisse, legisse Ecclesiæ. et Ægyptiorum episcoporum de Athanasio sententiam simuliter recitasse.

^d Apud Baron., justum dominium

diantium inquietudo discedat, et tam Ecclesiæ quam suis dominis sit tuta possessio : ut quod inde alimoniam pauperum acquiritur, vestrum esse credatur. ^a Data idibus Martiis, Flav. Aetio et Valerio viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA XXIV.

CŒLESTINI I PAPÆ AD MAXIMIANUM CONSTANTINOPOLITANUM EPISCOPUM, POST SYNODUM.

Ipsius electionem suo suffragio confirmat; atque ut Ecclesiæ sibi commissæ damnare resarciat, et Cœlestiano errori vigilanter obsistat, hortatur.

CŒLESTINUS episcopus MAXIMIANO episcopo Constantinopolitano.

1. Vidimus et amplexi sumus fraternitatem tuam in litteris tuis, talemque sanctitatem tuam, qualem noveramus, inspeximus, simplici scilicet puritate gloriosam, et mentis fulgore potius quam ^b sermone ^B perspicuam. ^c Sed in se atque in statum suum illa de cujus fide semper gloriabamur Ecclesia, quæ nunc te præselem divino iudicio accepit, postquam illum qui eam obsidebat eiecit. Sume gubernacula notæ tibi navis, eamque ut didicisse te a tuis prioribus novimus, rege. Obsiste undis quas ille ventus, qui et a navi vectores abegerat, sed omnibus inimicus excivit, omni eam laterum cupiens compage dissolvere, ut rapidis eam posset vorticibus devorare; professus falsum (quid enim non iniquitas proficitur?) gubernatoris officium, ut videretur regere, quos perdere nitebatur.

2. Adhuc te excitatæ ab eodem undæ circumsonant, et elati fluctus vel procellæ sollicitant. Resiste pervigil, et commissæ tibi navis magister saluti ^C commissorum tibi qua potes cura succurre. Fac quietum mare esse quo navigas; fac tua arte tutam navem post eas tempestates quas sustinuerat, quam gubernas. Illum sequere piscatorem, qui maris aquas pedibus, ut ad Christum Dominum nostrum quem ambulantiem in mari viderat, posset pervenire, calcavit (*Matth. xxiv, 29*). Sequere priorum à quibus eruditus es et nutritus, exempla pontificum, beatissimi Joannis in prædicando scientiam, sancti Atici in repurgandis hæresibus vigilantiam, decessoris tui Sisinii, ejus te successorum credimus, simplicem puritatem, ut de illa, sicuti solebamus, gratulemur Ecclesia. Congrega sparsos, piumque animum qualem te habere novimus, in eos quos dissipaverat perturbator exerce. Congrega populos tuos ad matris ^D

suæ ubera; revoca quos ^d inhibito veqem sapore abstraxerat inimicus. Confirma in fide quos videris appetitos, cura quos inspexeris vulneratos, remove qui non sentiunt medicinam. Interdum enim ^e dolore tollitur, et cum ea quæ sunt noxia præciduntur, salus reliquis præparatur. Latus campus est, frater clarissime, in quo gloriam et vigilantis pastoris et benigni sacerdotis exerceas, et ^f saporem Christianæ salubritatis infundas : ut plus in reparando potuisse te liqueat, quam ille potuit in lædendo, qui imitator diaboli maluit esse quam Christi, perturbans omnium Ecclesiarum quietem; cui nunc debemus operam in commune præstare, ut omnium una fides et unus sit animus sacerdotum. Teneat manus tua Dominicum ventilabrum, et purget aream creditam tibi, ut a frumentis paleæ separentur (*Luc. iii, 17*), et omne, juxta mandatum Christi Dei nostri (*Matth. xiii, 30*), horreis triticum aggregetur.

3. Locum impietas novella non habeat, et compresso olim ^g per totum orbem sua damnatione noto Cœlestiano errori tua vigilantia resistatur : ut quicumque hujus dogmatis sunt sequaces, ab omni societate hominum repellantur. Obsistat illis per te Spiritus sanctus his in omnibus qui ad has quascunque conantur provincias pervenire, ne eorum impia prædicatio resurgat. Obsiste eis : ita enim, ut damnentur quocumque perveniunt, innotescunt, et tamquam non illis sententia toties repetita sufficiat, longinquas terras remotasque provincias inquietant. Sed eos ille persecutor, ejus fidem sua pravitate persequi nitebantur, ^h et a quo se abscondere, ad quasvis latebras confugiant, sua se impietate proidentes, non possunt. Filios vero nostros religiosos viros Joannem presbyterum et Epictetum diaconum cum magna lætitia suscepimus, et cum majore gratulatione remisimus. ⁱ Data idibus Martiis, Fl. Aetio et Valerio viris clarissimis consulibus.

EPISTOLA XXV.

CŒLESTINI I PAPÆ AD CLERUM ET PLEBEM CONSTANTINOPOLI CONSTITUTAM, POST SYNODUM.

Nestorii exagitat pravam doctrinam, pertinaciam, superbiam; ac subinde damnationem ejus justam fuisse ostendit. Idemdemque et suum erga Constantinopolitanos studium, et horum in fide constantiam

^a Martii 45 ann. 432.

^b Baron., *quam honore*. Lectioni ms. Colb. et Lab. suffragantur Socrates lib. vii c. 35, ac Liberatus diac. c. 7, a quibus Maximianus, in sermone rudis et impolitus prædicatur : forte quia collatus cum Nestorio qui eloquentia pollebat, in sermone imperitus videbatur. Epistola ejus ad Cyrillum, quæ una ad nos pervenit, habeturque part. iii concil. Ephes. cap. 47, etsi virum humana facundia non admodum expositum, certe Christianis sensibus probe instructum spirat.

^c Baron., *quem in se*, renitentibus mss. Integra erit lectio, si pro *Sedit*, restituerit *Redit*, quomodo nos, consulta Labbei ea de re conjectura, corrigendum esse cum illo opinati sumus.

^d Apud. Lab., *invitos*. Ex Baronio revocamus, *inhibito*, quamvis malleus, *imbibito*; quod et Lab. ad marg. annotavit.

^e Baron. præfert, *dolor*. Forte legendum, *Ægritudo enim dolore tollitur*, loco particule interdum substituta voce *ægritudo*.

^f Apud eundem, *et sapore mentes*.

^g Scilicet Zosimi tractoria ad omnes Ecclesias missa.

^h Editi, *et quo se abscondant, ad quas latebras confugiant*; resarciuntur ope ms. Colb., in quo tamen *ad quævis*, pro *ad quasvis*. Sed in mss. frequens est ad pro *ad*; et facilis est a in e mutatio.

ⁱ Martii 45 ann. 432.

commendat. Maximianum ipsis præfectum paucis ad calcem laudat.

COELESTINUS episcopus clero et plebi consistentibus Constantinopoli.

1. Exsultatio matris est congregatio filiorum. Denique lætatur Ecclesia ita se filios quos diabolus disperserat, iterum congregasse, ut ex his nisi filius perditionis nemo sit perditus, quia eum filium suum nequaquam pater agnovit. Illum namque ex quo erat, sicut legimus (*Joan. viii, 44*), imitatus, vobis legitimis Dei filiis hæreditatem conabatur auferre; quos, dicente Apostolo (*Rom. viii, 17*), pro fide vestra et hæredes Dei et Christi nostri futuros credimus cohæredes. Non ergo ei palmam de his referre permissum est, qui de ipso magis per arma fidei triumpharunt. Victores vos, immo communis regis de hoste victoriam loquitur tyrannus exclusus; vicit in vobis, cujus incerta fieri divinitas putabatur. Separatur a nativitas, quæstionem dixerim, quam sibi unusquisque bene credens debet simpliciter aperire. Quis enim ad examen vocare audeat Deum, eumque discutere qualiter venerit subvenire? Non fuit difficile Deo posse quod voluit, cum dignatus est liberare qui potuit. Sed unde illi peccatori in tanta caligine sua lumen non videre? unde terrenis argutiis in superioribus positam colligere veritatem? Hæc in tenebris suis videre non possunt, qui lucernæ illius verbum nesciunt, quod esse lumen semitis suis David propheta testatur (*Psal. cxviii, 105*). Cum quo c psalmigrapho, ut supra diximus, matrem lætantem in uterum suum, quem dissipatio huc usque ridicula et blasphema turbabat, reversis filiis suis cantare delectat: *Ecce quam bonum et quam jucundum habitare fratres in unum (Psal. cxxxii, 1)*! Competenter hæc ergo verba de eo fuerim mutuatus; mihi namque ex parte maxima, venerandæ Trinitatis auxilio, Ecclesiæ universalis quietem et summam præsentium vindico gaudiorum, quem huc usque qui scandalizabantur urbant (*II Cor. xi, 29*), et infirmitas aliquantum faciebat infirmum.

2. Meminit charitas vestra apud vos mihi dudu

a Labbeo post Baron. magis arrisit *pravitas*, rejecto ad *orani nativitas*; quod verbum exstat in mss. Eo autem significatur quæstio de Domini nativitate ex Maria. Hoc enim sibi vult: *Non nos detineat nativitas, hoc est quæstio, quam quisque bene ac simpliciter credens apertam ac certam habere debet.*

b Expungendum videtur, non.

c In vulgatis psalmigrapho. Ex mss. revocamus psalmigrapho, quod ea ratione dicitur, qua infra idem propheta hymnicus, non hymnicus, prædicatur.

d Epist. 14 num. 5 et seqq.

e Lab., non ea qua terra; Baron., non ea terra quæ. Ex mss. fide restitimus, non ea terræ, quod referri potest ad *superfusa*. Nitidior esset lectio hujusmodi: *Non ea terram quæ suscepit, sed alia ei superfusa corrumpunt.*

f Scilicet Joanni, Attico atque Sisinio, quorum Nestorius indignus successor, etiam laudibus quibus illi celebrati sunt indignus fuit. Illos tamen velut in erudiendis populis negligentes ac desides hic hæresiarcha apud Mar. Mercat. edit. Baluz. pag. 210 edit. Garn. part. II pag. 8 et 9 culpæ non veretur his

de patientia fuisse sermonem. Jactavi quæ debui semina sacerdos in animo Christiano, nec me in vobis seges expectata decepti (*Matth. xiii, 24, 25*). Quid enim patientiæ vestræ messis intulerit, ipsis fructibus approbatis. His invidens severat peritura zizania intra aliquantum mentes agricola periturus: severat longe aliud quam acceperat seminandum, vel invenerat seminatum. Habemus certe fidei nostræ semina, quæ ipsius Domini sermo vel apostolorum doctrina jactavit; quæ, quoties ista contingunt, non ea terra quæ suscepit, sed alia superfusa corrumpunt. Nihil vestræ simplici fidei messis Domini poterit imputare, qui in Evangelio auctorem zizaniæ interrogatus ostendit. Illi tum dixerunt: In bono semine unde zizania (*Ibid. 27*)? nos dicamus, In tanto regno fidei unde perfidia? Respondemus tamen vobis sermonibus Christi, *Homo inimicus hoc fecit (Ibid. 28)*. Qualiter vos exercuit priorum præstra doctorum, fortitudo vestræ mentis astruxit. Ipsi f agnitionem debetis hujus erroris, quorum hic indignus laudibus fuit. Qui bona tam gloriosa despexit, non e partem columbæ simplicitati (*Matth. x, 16*), sed in toto studuit serpentis astutiæ.

3. Nec mirum si parans occidere simplices animos, eum suadendo secutus est qui suadendo primus occidit. Denique verbis illum legimus deceptisse; hic inferre mortem non nisi per verba tentavit. Non tamen impune suum est secutus auctorem, quando Judæ episcopatum ejus alter accepit (*Act. i, 20*). Jure utrumque tenet una sententia; quia in unum, sicut legimus, ambo peccaverunt. Sit licet uterque ante oculos nostros Salvatoris nostri calumniator et traditor, tamen deliberare difficile est inter discussorem nativitatis et mortis auctorem. Facti sui videlicet vacuum statim Judam pœnituit; prævenit i exitum traditi supplicium proditoris; ille statim laqueum, peccatum suum confessus, elegit; hic impietatis pertinacia gloriatur. Nec ego perfidiæ huic dabo nomen erroris, non est error impietatis omnis. Denique quoties Ecclesiæ vel ejus quieti diabolus invidus fuerit, intra eam nata con-

verbis: *Video populum nostrum... in dogmate theognosicæ ignorantia labi: id autem non esse crimen populi, sed, ut honeste dicamus, non habuisse retro doctores. tempus accurate vobis dogmata demonstrandi. In quæ Cyrillus epist. 8 apposite hæc animadvertit: Numquid eloquentior est Joanne? Numquid æqualis vel sapientior est beato Attico? Immo vero cur ingenue non agnoscat, doctrinam se invenisse peregrinam planeque imitatam, quæ præ sua absurditate majoribus nostris in nullis Ecclesiis aut fidelium cœtibus cognita fuit vel approbata?*

d Ita corrigendum duximus, cum obtineret partem.

e Baron. suppressit *ejus*. Addendum potius ut vel instar ante vocem *Judæ*, hoc est: siquidem uti Judæ locum sortitus est Matthias, ita episcopatum Nestorii Maximianus accepit.

f Apud Baron., *exitum oris*. Apud Lab., *exitum traditori*, quomodo et in ms. Colb. primum ferebatur; sed in hoc recte secundis curis restitutum; *exitum traditi*, hoc est, mortem Christi qui traditus erat.

tentio salvam servavit ipsius certaminis causam. ^a Quæ proficiebat iste conflictus, quo laborabatur, non ut religione quis vinceret, sed ut ipsa religio vinceretur? Meministis certe ejus, quia necesse est meminisse, ^b blasphemiarum.

4. Sed jam oblivionem tantorum malorum volo sanctis mentibus imperatam. Ex animis tollatur qui sublatus est oculis; tollatur, inquam, qui sic vocatus est præcursor inferni. Habuit crebras sinister prædicator insidias, tetendit arcum suum frequenter, ut legimus, et ore suo spicula venenata jactavit (*Ps. x, 5*); neminem tamen vestro in numero quem feriret invenit: retorta in se tela redierunt, postquam sagittare in obscuro rectos corde non potuit (*Ibid.*); et nihil in filios lucis licuit filio tenebrarum. Quæ nos de vobis in bello intestino positus cura atque sollicitudo tunc habuit? In modum dierum duximus noctes, quia talibus causis omne tempus angustum est, non oculos somno declinavimus inquietes. Quem enim raperet dilectio dormiendi, sic vigilante raptore, ^c nesciebamus. Quis intra caulas timor, quanta intra septa formido, quoties luporum ^d vicina esuries multo circuitu aditu, quærit prædam, sævit et absentibus minata perniciem? Quanta hic pro sua cautione laude grex dignus est, quem non attingit secum raptor inclusus?

5. Patet causa tuitionis hujusce, in aperto est qui restiterit inimico. Intelligamus et fateamur omnes, quod vos ille tutatus est pastor, qui in Evangelio se dicit esse pastorem (*Joan. x, 11*): affuit, nec vos deseruit qui patiebatur in vobis. In hunc namque quotidianis acuebatur lingua blasphemiarum, in ipsum dentes suos impius tractator armabat: inani tamen semper elusus est morsu, quando ejusdem pastoris virga vos consolabatur et hæculus (*Ps. xxii, 4*), cui gregem suum etiam pascendum tradidit iturus ad cælum (*Joann. xxi, 15*).

6. Hæc vobis huc usque non mutata sunt pascua, eisdem pabulis estis impleti, apostolico vos doctores et pio semper sermone paverunt. Verum noxia fuerat pro salubribus cibus esca supposita, quando adversarius esurientibus animabus mixtas spinas floribus ^e exhibebat. Nec tamen frans ista decepit vos, qui Christi suavis odor estis in Domino (*II Cor. ii, 15*), postquam vobis longe aliud oluit quam sole-

^a Colb. ms., pro quo fiebat iste.

^b Idem codex blasphemiarum; et inferius, blasphemiarum suorum.

^c In eodem ms., sciamus quis intra.

^d Editi, jejuna esuries multa circuitu, aditu quærit prædam; tum Baron.: Sævit et absentibus inconsummata perniciem. Castigantur, ex fide ms. Colb., hoc tantum excepto, quod in eo exstat minata perniciem.

^e Alludit Cœlestinus ad eloquentiæ flores, quibus Nestorius hæreseos spinas admiscebat.

^f Baron.: Ne linguam nequam voluissetis. Non disliceret nec... voluistis. Quamquam haud male dicitur nec potuistis, pro nec sustinistis.

^g In vulgatis, correctum. Concinnius in ms. Colb., correctum, scilicet ab Alexandrina Ecclesia, cui nunc Cœlestinus tribuit, quod Cyrillus ejus episcopus, congregata synodo, contra nascentem Nestorii hæ-

bat. Herbam mortiferi graminis horruistis, sepsistis aures vestras spinis (*Ecclesi. xxviii, 28*), nec linguam nequam potuistis audire. Non ergo pervenit ad sensum quod offendit auditum; nec interiora ferire potuit, quod exterior non recepit. Vitastis eum cui, quantum didicimus, et in faciem restitistis. Vitastis quem a memoria digna sancta Alexandrina Ecclesia, secundum beati Pauli apostoli sententiam (*Tit. iii, 10*), jam sciretis esse ^h correptum.

7. Legistis namque, et memoriter jam tenetis, sacerdotis, hoc est catholici, ad hunc scripta doctoris, quibus eum ita correptum, ut vellet esse correctum, studuit: nisus est laboriter revocare collegam, porrexit dexteram magisterii sui, in uno volens plurimis subvenire. Percellebat animum veteris sacerdotis, ⁱ quod nutat episcopus ruina multorum. Egit, sicut scriptum est, ^l benedictum opus Domini diligenter. In nullo ei officio apostoli vir apostolicus defuit: obsecravit, admonuit, increpavit (*II Tim. iv, 2*). Et ille qui in profundum blasphemiarum suarum pondere mergeretur, tanti viri doctrinam renuens, et abusus hortatu, docilis esse noluit, cum doctor esse non posset. Egit injuriis tenacem recti perversitatis assertor. Gloriatum hinc, nec contristatus est frater, secum reputans quod merito sibi conservo non pareeret, qui suo domino derogaret. Inventus est per diligentiam ille de Evangelio frugi filius et providus servus (*Matth. xxv*). Nam et paternam servavit substantiam, et auxit numerum talentorum. Nec duplicasse eum, sed multiplicasse dixerim sortem, quem videamus etiam longe positus pio fenore subvenisse. O sanctæ prædicationis usura! Quam hic gratiam ante communem Dominum fidei negotiator inveniet, qui propter animarum lucrum negotium et illic exercuit, ubi ^j alter accepit? Nonne hic merito a patrefamilias auditorus est, *Euge, serve bone et fidelis, intra in gaudium domini tui* (*Matth. xxv, 21, 23*)? Hæc huic competunt qui illa quoque quæ aliis sunt commissa servavit.

8. Quid ille auditorus est, quidve dicturus, cum a se commissæ sibi rei ratio requiretur, qui, utique involvitur reatu, etiamsi vobis per alios perditis esset ipse servatus? Nostis profecto, pro vestra eruditione, quæ pœna negligentes maneat sacerdotes, quippe quos Apostolus præesse etiam domibus suis jubeat

D resim scripsit, quæque ob id facinus memoria et laude digna prædicatur.

^h Colb. ms.: Quod nutat episcopus ruinam. Forte: Quod nutat episcopus in ruinam. Cyrillus anno 412 episcopus creatus, anno 429, quo ad Nestorium scribere cœpit, vetus sacerdos, præsertim Nestorio comparatus, vocari potuit.

ⁱ Editi, benedicam; melius ms. Colb., benedictum. Ex verbis *Jeremiæ xlvi, 10*, ubi secundum antiquam interpretationem legimus, *Maledictus qui facit opus Domini negligenter*, hæc per antiphrasim quamdam sunt expressa.

^j Apud Baron., ubi talenta. Verius apud Lab., ut in ms. Colb., ubi alter, Nestorius videlicet, qui Ecclesiæ Constantinop. factus episcopus, ejus quidem curandæ negotium acceperat; sed ipsius curam Cyrillus variis ad illum missis scriptis ac litteris egit.

diligenter (I *Tim.* iii, 4). Denique Ileri sacerdos per se inculpabilis, divinam per filios incurrit offensam (I *Reg.* iv). Offendit pontifex pater, offendit potestas et pietas. Si igitur ille cum præsumptionem filiorum non refrenat, ^a incurrit, quanto magis hic Dominum, dum nec ipsi parcat, offendit? Non hunc desidem non hunc dixerim negligentem. Habuistis hominem sermonis assidui, atque (apud expertos loquor) vigilem perditorem.

9. Nec tamen beatus Petrus apostolus deseruit tam graviter laborantes. Nam cum separari tale ulcus de ecclesiastico corpore horrens omnibus putredo suaserit, cum ferro obtulimus et fomentum. Sed ille abusus nostro studio, quo illum sequimur qui nec de pusillis aliquem vult perire, mortem ^b desideratus optavit. Denique et medicinam respuens, elegit ^B abscidi: tulit de se apostolicum, vel hoc nobiscum sentiens, ipse iudicium, ut abscideretur qui nos contristabat (*Gal.* v, 12), et volebat convertere Evangelium Christi (*Gal.* i, 7). Nulla suo vitio languenti medico, ut diximus, arte defuimus. Non factum est nostræ celeritate sententiæ ut esset nobis publicanus aut ethnicus (*Math.* xviii, 17). Scimus qualiter et quoties hos qui ad hæc tendunt, Scriptura jubeat conveniri (*Ibid.* 15), quod nunc quoque videtur impletum. Dicendum denique adhuc. Tunc frater fratrem admonuit, dehinc pertinax uno et altero, immo ^c multo teste conventus est, consequenter ab universa Ecclesia, nostro quoque sermone correptus. Nihil præcoquam, nihil in hoc egimus immaturum, quem diuturnæ constitutionis servatus ordo damnavit. Non potuimus ultra differre; ne, sicut scriptum est, cum furante currere videamur, et cum adultero fidei nostram ponere portionem (*Ps.* xlix, 20), maxime quando oculus scandalizans jubeatur auferri (*Math.* v, 29). Ad hæc ille compendio toties oblata remedia, campum ad certamen exposcit, sacerdotale postulat cui non erat interfuturus examen; egreditur ad bellum castrorum dux hostem professus, et doctor fidei contra fidem portans arma perfidiæ, cum non tam profectus quam videtur expulsus.

10. Non quæro qualia tunc ad Dominum nostrum vota sudistis, cum exitus doceat quid potueritis optare. Nec nos gestarum rerum putetis ignaros, quarum nobis ordinem sancti fratris nostri Cyrilli relatio patefecit. Admonuit hominem, quem nunc inexcusabilem faceret ex more conventio, adesse contem-

psit. Quis petitorum synodi synodo crederet ^d afuturum? Pressa est illic falsitatis levitas pondere veritatis, nec se ausa est fulgori radiantium sacerdotum latitantis perfidi caligo miscere. Lucem tenebræ fugerunt, quia societatem legitimis his esse non posse (II *Cor.* vi, 14). Invicem se contraria semper offendunt. Ubi est quod sibi dictum est, quod loqueretur in lumine, et supra tecta, quod audiret in auribus, prædicaret (*Math.* x, 27)? Sed ^e idcirco volens præsens latere, ut ferendam sententiam verecundia, judicante conscientia, præveniret. Lucernam suam cur voluit habere sub modio (*Math.* v, 15), si eam bene putabat accensam? Toto sancto conventui lucere debuit, ut habere lumen omnium lumine probaretur. Non fallit divina sententia, quoniam qui in tenebris sunt, lucem videre non possunt (*Joan.* xii, 35). Mansit absconditus, ut vitando sacerdotale collegium, ipse renuntiaret quodam modo dignitati. Sic se ille primus homo Adam peccati sui conscius ante faciem Domini nudus oculuit (*Gen.* iii, 8): et qui non in eum, sed in ejus mandata peccasset, expavit illam quam contempserat vocem, et timorem deceptus incurrit, postquam simplicitatis fiduciam vitio prævaricationis amisit. ^f Non facit dubitare de crimine confessio latebrarum, nemo se in causis gravibus innocenter abscondit. Sic ergo illius nostræ mortis auctoris, perditio honoris et gloriæ vestimento, secutus exemplum, merito hoc cum primo homine Adam fecerit, qui Deitatem Adæ novissimi sic negavit. Non fuit ante oculos tantorum vexatio sacerdotum, non congregatum ex omni pene mundi parte concilium; afuit ab his, cum quibus se esse nesciret.

11. Quid illi profuit hoc vitasse? Refugere voluit quos effugere non dabatur. Qua enim ratione possit evadere, persequente eo cui se nullus abscondit? An quia talibus sociis usus est, sine peccato se existimans, negare ^g dignatus est quod Prophecia clamavit, *Quo ibo a facie tua, et ab Spiritu tuo quo fugiam? Si ascendero in cælum, tu ibi es; si descendero in infernum, tu ades* (*Ps.* cxxxviii, 7, 8). Ille clamat latebram suis deesse peccatis, nec a Deo posse celari. Ille enim fatetur ubique præsentem, quem hic conatur asserere intra uterum defuisse susceptum.

12. Tandem in sacerdotibus suis sanctus, sicut ^D semper, Spiritus vivens, unus in omnibus statuit, quod omnibus subveniret. Nulla de putredine, nulla de vulnere nascente suscepit, quia diligenter

in vulgatis, *absfuturum*. Sic et infra *afuit* in eodem codice legitur, non *absfuit*. Deinde in vulgatis, *Per-culsa est*. Concinnius autem in laudato codice, *Pressa est*, quia ponderis proprium est premere.

^e Apud Baron.: *Sed si idcirco*. Integrior fieret sententia in hunc modum: *Nisi idcirco voluit præsens latere, ut . . . præveniret; lucernam suam cur, etc.*

^f Editi, *Nam facit*: corriguntur auctoritate ms. Colb.

^g Sic ms. Colb. At editi, *indignatus est*; et mox, *ab aspectu, pro ab Spiritu*.

^a Supple, *offensam*.

^b Baron., *desperatus*. Colbertino ms., qui hic obliteratus est, nos deficiente, revocamus ex Lab. *desideratur*, quo verbo Cœlestinus quanto salutis Nestorii studio flagrabat exprimit.

^c Editi, *et multis testibus*. Elegantius ms. Colb., *et multo teste*. Præscriptas a Domino correptionis regulas erga Nestorium servatas esse hic Cœlestinus ostendit. Quocirca inferius, loen *diuturnæ constitutionis*, mallems *divinæ constitutionis*; licet hic Cœlestinus iis occurrat qui Nestorium præpropere damnatum dictitabant.

^d Ita pingitur hoc verbum in ms. Colb., non, ut

amputatum est, quod manus ^a Spiritus talis abscidit. *Ejice*, inquit Salomon, *de concilio contentiosum, et exiet cum illo discordia* (Prov. xxi, 10). Secum scandalum suum quod intulerat, amputavit, quia apud vos quod ^b invenerat, hoc reliquit. Non poterat, loquente Domino (Matth. xv, 13), eradicari plantatio quam plantaverat Pater, et quæ in eo uberem fructum probaretur afferre. Servavit vineam suam Dominus Israel (domus ejus (Isa. v, 7) est vinea Domini), et ideo mirandum non est, si furem domus ejus evasit, cujus legimus nec dormire nec dormitare custodem (Psal. cxx, 4).

13. Quid aget impius pertinax? Quid sibi spei, quid permansit auxilii? Non habet locum veniæ, cui scriptum quod nec hic nec in futuro possit ignosci (Matth. xii, 32). Inclinator omnis elatus; contra, exaltationem parit humilitas christiana, quia hunc ipse qui supra eum requiescit, exaltat (Isa. lxvi, 2). Klus per prophetam verba sunt: *Non habitat in medio domus meæ faciens superbiam* (Psal. c, 7), qui per Apostolum promittit se stultam mundi sapientiam perditorum (I Cor. i, 19). Audiat nunc a nobis quod Paulus tunc et cum prædicaret audivit: Ad insaniam multarum pervenit itinere litterarum (Act. xxvi, 24). Absit tamen ab eo hujus exemplum. Non enim quod de doctore dictum est, dignus est audire indoctus. Cur præterea contra vas abjectionis, vas electionis vocemus in medium, cum ad exprobandum hunc ille sufficiat, quem in cruce cum Christo post scelera tanta pendente (Luc. xxiii, 42) supplicii beneficium fecit Dominum confiteri? Sui ab eo memoriam poscit in regno; hoc brevi sermone diluit quidquid admisit, criminibus temporum temporis puncto subveniens. Nec morater præmium consistentem: statim ejus remuneratio et vicissitudo. Respondit qui libenter excipit hora ad se quacumque conversum: *Mecum*, inquit, *eris in paradiso* (Ibid. 43). Promittit ei futuram societatem, qui secum presentia pateretur. Ad justitiam corde credulitas, ad salutem facta est ei ere confessio (Rom. x, 10). Exclamare hic in tanta contrarietate rerum pariter et flere debemus: nefas est, hoc episcopum ^c perdidisse, quod latro potuit invenire. O fidei et perfidiæ præmium! o judæcia Dei abyssus multa (Psal. xxxv, 7)! Latro paradysum meruit, et sacerdos exsilium. Habeamus tamen hujusce rei ^d admonere interpretes. Hunc ille

A positus inter tormenta cognovit, quem hic positus in honore nescivit.

14. Nonne hoc illud est, *Et homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est jumentis insipientibus* (Psal. xlviii, 13)? Quid est aliud intellectus ^e et judicium, nisi scire sapientiam et disciplinam, et intelligere verba prudentiæ (Prov. i, 5). Illa est vera sapientia que, ipso Salomone dicente, de timore Domini sumit exordium (Ibid. 7), quam se inter perfectos loqui beatus Apostolus affirmat (I Cor. ii, 6), quam non tam grave est quod eam tunc minime mundus agnovit, quam quod nunc episcopus ignoravit. Hoc loco utar Domini nostri per Jeremiam sermonibus: *Cultores legis meæ nescierunt me, et prophetantibus iniquitatem prophetis plauserunt* (Jer. ii, 8); et per eundem alibi: *Sacerdotes mei sacrificaverunt mihi fide*.

15. Utebatur tamen defensione et laude gentilium, episcopum talem numquam fuisse testantium. Vere hæc et probabiliter loquebantur. Nam quando potuit episcopus inveniri, qui Christianus esse nesciret? Ideo tamen ^f inimicus esse probatus est, quia numquam displicent hostibus proditores.

16. Audivimus hunc agentem contra legem et iniquam (Psal. lxx, 4) quæ sint solatia proscenia. Adfuerunt inter alios, nec deseruerunt eum Cælestiani, iniquitatis operarii, quos hymudici nostri prosequitur manifesta sententia: jam dudum quippe inimici Dei ^g disperguntur, et pereunt qui operantur iniquitatem (Psal. xci, 10), (ac), sicut idem dicit, velut cibum panis plebem Dominicam devorabant (Psal. xiii, 4). Habuit ergo secum sui magistros exsili, habuit hujusce rei perfectos tiro doctores. Nam separare difficile est quos scelera sola junxerunt, quia majore ligantur glutino fœdera vitiorum. Quis tamen horum finis est? nempe ille quem legimus: *Irruavit in illo Dominus, et erunt post hæc decedentes sine honore in contumelia inter mortuos in æternum* (Sap. iv, 19). Sed quid diutius immoramur? Fastidium forsitan faciet sermo prolixior: dimittamus mortuos sepelire mortuos suos (Matth. viii, 22).

17. Audite nunc et capite simplicis verba doctoris ^h; audite ab eo quæ a majoribus nostris nobiscum positus frequenter audivit; audite certe semper audita, nec studio novitatis inventa. Nostro vobis loquitur ore collega, quia una fides necesse est uni-

^a In vulgatis, *spiritalis*. Et hic nostrum ms. sequimur.

^b Hoc est, catholicam doctrinam qua decessores istius Constantinopolitanos imbuerant, ab eorum animis auferre non potuit.

^c Editi, *hoc episcopum, quod latro potuit* (et ad marg. *petiit non invenire*; restaurantur ex ms. Colb. Porro perdidit Nestorius paradysum ob pertinaciam, quem invenit latro per pœnitentiam. Tum Dei iudicia miratus Cælestius, ea in utriusque causa non ita occulta esse agnoscit, ut illorum lateat æquitas, cum Nestorius perfide neget quod latro fideliter proficitur.

^d Ita ms. Colb. At editi, *habemus tamen hujusce rei veros interpretes*. Nostram lectionem commode

sic intelligere est; nec desit nobis ratio quam rei hujusce interpretationem querentibus suggeramus.

^e Colb. ms., *intellectus in judicium*.

^f Restituendum videtur, *inimicus iste probatus est*. Sic Cælestius inauem gloriam, quam forte Nestorius sibi apud ethnicos dicendi facilitate compararat, acute suggillat, nempe nihil mirum esse si Christianæ religionis proditor ejus^g inimicus placeat, eisque probatus sit.

^g Cælestiani videlicet ac Pelagiani, quorum duces varias experti sunt dispersiones, quas Mar. Mercator in Commonitorio enarrat.

^h Maximiani recens electi, cujus doctrina non suspecta, et laudabilis vita.

ter prædicetur. Non hic in ejus persona alienjus testimonium mutuatur; a nobis datus est, qui est electus ex nostris. Non est incognitus, non aliunde deductus; habuistis laudabilem de præsentia^a judicio suo. Fama dudum decepit absentes. Plura de eo loqui cautio est, quia opera supervacua est, nota laudare. Nunc tamen vos nostris propriis sermonibus decet cavere commonitos.

18. Nemo in vobis illud quatiat fundamentum, quod firma petra et angularis lapis ille construxit. Ædificate super hoc catholici quod soletis. Didicistis quid sit superædificare quod ardeat (1 Cor. iii, 11 seq.); hoc detrimento illud pensabitur, cum opera singulorum probare cœperit ignis examen. Gaudeo vos fundamento huic non stipulam, non ligna, non fenum, sed illas imposuisse divitias quas architectorum sapientium præcepta mandabant imponi. Bene manebitis; quia tam sollicite fabricatis. Habitatulum magnum tales pollicentur expensæ: auro, argento et lapidibus pretiosis illam vobis quæ æstimari non potest, construitis mansionem. Nullo pretio taxantur æterna, quippe quæ non injuria, non vetustate solvuntur, quæ jam ab institutione mundi justis Dominus præparavit. *Confortentur manus fide-*

^a Hoc est, eo judicio quod de ipso præsentia sua vobis noto, non quemadmodum de Nestorio nus-

quam visio ac sola fama cognito tulistis. ^b Martii 15 ann. 432.

lium fatigatæ; labantia, hortante propheta, genua roborentur; qui pusilli sunt animo, convalescant (Isa. xxxv, 4). Noster Salvator apparuit; ostendit falsitati Deus quid sit pulsare et incessere veritatem, postquam sibi controversia inde facta est unde subvenit. Unde, filii clarissimi, permanete in eum qui est, ut vincatis in vobis. In ipso sensu et in eadem sententia estote perfecti (1 Cor. i, 10); ut a Filio hominis, eum venerit in majestate sua, non audiat, *Discedite a me maledicti*, sed, *Venite, benedicti*, possitis audire (Matth. xxv, 34, 41). Maneat hædos repulsa venturi. Vos tales volumus inveniri, ut cum in igne stent abjecti a sinistris, vos a dextris invitet ad regnum. Non expectabitis ut paretur, quod olim vos ut regnetis expectat. Angustam nunc portam **B** festinanter intrate (Matth. vii, 13), quæ eos accepit quos nunquam spatiosa invenerunt.

19. Hæc dilectioni vestræ pro lætitia catholico- rum dicta sufficiant: quæ sæpius recensere vos volumus, ut triumpho fidei gratulantes, intelligatis Deum charitatis et pacis esse nobiscum (Philipp. iv, 9). Data ^b idibus Martiis Flavio Aetio et Valerio viris clarissimis consulibus.

quam viso ac sola fama cognito tulistis.

^b Martii 15 ann. 432.

APPENDIX.

NOTITIA RELIQUORUM SCRIPTORUM QUÆ AD COELESTINUM I PAPAM ATTINENT.

§ 1. Epistolæ ad Cœlestinum attinentes.

1. Antonius quidam ab Augustino Fussalensium institutus episcopus, postea *de intolerabili dominatione, de rapinis et diversis oppressionibus* (Cœlest. epist. 1, n. 4) a castellanis et illius regionis hominibus accusatus, episcopali judicio sic damnatus est, ut ei servaretur honor episcopatus, sed ejus regimen et administratio negaretur; ac præterea privaretur communione, donec ablata restituisset (Ibid. num. 6). Huic judicio primum consentire visus est; adeo ut æstimato damno quod Fussalensibus intulerat, seposuerit solidos, quo communio ipsi redderetur. Sed mox Valentinum Baiannum episcopum Numidiæ primatem, a quo fuerat ordinatus, induxit, ut eum *velut omni modo inculpatum papæ Bonifacio commendaret* (Ibid. num. 9). Tunc Bonifacius missa in Africam **D** epistola, absolvit quidem Antonium, sed ea conditione, *si ordinem rerum fideliter indicavit* (Ibid. num. 4). Mox e vita migravit Bonifacius. Sed Numidiæ episcopi, acceptis illius litteris, majori numero convenerunt. Tum ipse primas Valentinus, visis gestis quibus juste damnatus fuerat Antonius, sententiam mutare non dedignatus, Bonifacii successori Cœlestino rerum ordinem fideliter indicavit. Hæc autem Valentini ad Cœlestinum relatio una cum Augustini ad eundem papam epistola haud dubie missa est.

C 2. Eodem tempore apud Cœlestinum cum Augustino exposularunt Fussalenses, quod juniorem adolescentem nec satis probatum sibi temere præposuisset, atque ut ab ejus inquietudine liberarentur, Cœlestini opem enixe implorabant. Illorum querimoniam æquam esse confirmans Augustinus, ita Cœlestinum alloquitur: *Neque Fussalensibus succenseo, quia justam de me querimoniam ingerunt auribus tuis, quod eis hominem nondum mihi probatum, nondum saltem aetate firmatum, a quo sic affligerentur, inflixi* (Ibid. num. 9). Quam ob causam idem pius pater supplicibus eorum precibus adjungens suas, ait: *Subveni hominibus, opem tuam in Christi misericordia multo avidius quam ille (Antonius) poscentibus, a cujus inquietudine desiderant liberari.* Et hunc libellum Cœlestino cum Valentini et Augustini litteris oblatum credimus.

3. Hoc exemplo, quo Antonius episcopus in Africa damnatus, ad Romanum pontificem provocavit, neque appellationem illius irritam duxerunt Afri, probantur lidem episcopi, quam sincere id quod decretis a Zosimo missis de appellationibus episcoporum constituebatur, servaturos se esse professi sunt, quoad decreta illa Nicæna non esse sibi constitisset (Bonifac. epist. 3, n. 5). Antonii quippe causa Bonifacio pontifice cœpta est. Afri autem tunc tantum